
Strandminjar á Reykjanesi: Átaksverkefni í fornleifaskráningu strandminja frá Garðskagavita að Reykjanestá: Fornleifaskrá II

Ragnheiður Gló Gylfadóttir (ritstjóri)
Höfundar efnis: Lilja Laufey Davíðsdóttir og Stefán Ólafsson

FS1013-17013
Reykjavík 2025
Fornleifastofnun Íslands

Á forsíðu er samsett mynd af Gosuvör 1850-374, útihúsi 1850-423, Másbúðahólma 1850-522 og ónefndum bæjarhól 1850-463. Ljósmyndirnar tóku Ragnheiður Gló Gylfadóttir og Lilja Laufey Davíðsdóttir.

©2025

FORNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS SES

BRÆÐRABORGARSTÍGUR 9

101 REYKJAVÍK

SÍMI: (+354) 5511033

NETFANG: fornleif@fornleif.is

www.fornleif.is

Efnisyfirlit

Hefti I:

1	Inngangur	7
2	Aðferðir	11
	2.1 Gagnaöflun	12
	2.2 Hættumat	13
	2.3 Framsetning minjastaða	14
3	Saga fornleifaskráningar og löggjöf	15
4	Niðurstöður	17
	Umræða	25
5	Heimildaskrá	27

Viðauki I:	Tafla yfir allar skráðar fornleifar	38
------------	-------------------------------------	----

Viðauki III:	Túnakort í Hafna- og Rosmshvalsneshreppi	92
--------------	--	----

Hefti II:

GK-032	Kalmanstjörn	117
GK-033	Junkæragerði	165
GK-034	Merkines	171
GK-035	Kirkjuvogur	184
GK-036	Kotvogur	206
GK-038	Litlu Garðhús (Réttarhús)	213
GK-621	Fornleifar á fl. en einni jörð	217

Viðauki IV:	Minjakort	222
-------------	-----------	-----

Hefti III

GK-040	Stafnes	247
GK-040b	Básendar	295
GK-041	Glaumbær	314

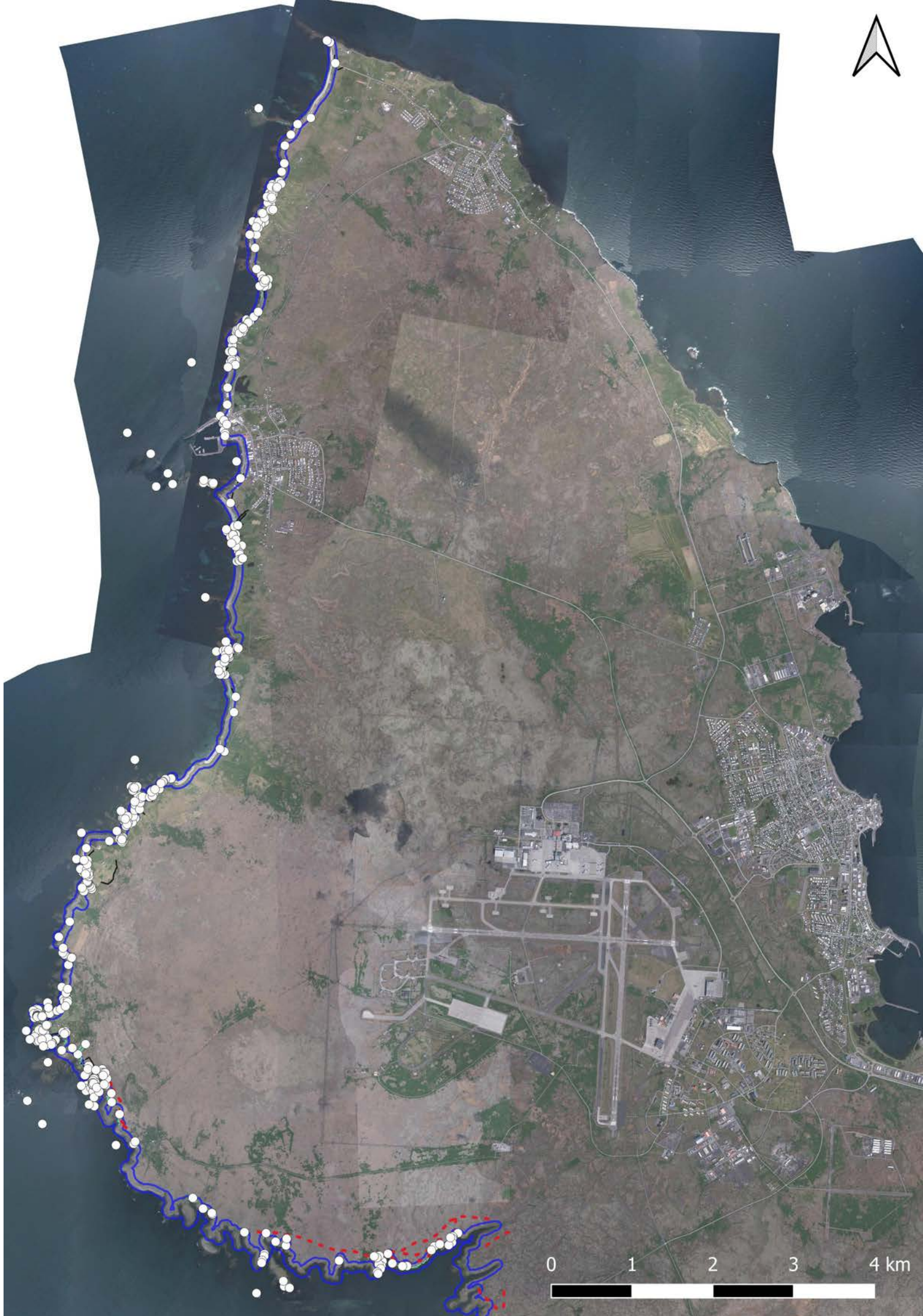
GK-043	Halakot (Hólakot) 315
GK-044	Hvalsnes 316
GK-045	Gerðakot 329
GK-047	Mosahús 334
GK-048	Nýlenda 335
GK-049	Busthús 336
GK-050	Lönd 338
GK-051	Másbúðir (Nesjar) 345
GK-052	Melaberg 358
GK-053	Fuglavík 359
GK-055	Bæjarsker 367
GK-056	Hólkot 380
GK-058	Norðurkot (Miðkot) 381
GK-060	Sandgerði 383
GK-067	Syðri Flankastaðir 389
GK-068	Nyðri Flánkastaðir 393
GK-070	Klöpp 396
GK-072	Þórustaðir/Þóroddstaðir 402
GK-073	Kirkjuból 407
GK-075	Fitjar 416
GK-076	Kolbeinstaðir 422
GK-077	Hafurbjarnarstaðir 424
GK-080	Útskálar 426
GK-631	Fornleifar á fl. en 1 jörð 429

Viðauki I: Minjakort 432

Skýringar	
○ Skráðar fornleifar	■ Niðurgröftur
--- Hleðsla	■ Steypa
— Kantur	■ Torf
... Leið	■ Torf og grjót
— Niðurgröftur	■ Torf og steypa
--- Rof	■ Vegur
— Steyptur kantur	□ Þúst
— Vegur	--- Rofbakki
— Öskuhaugur	■ Hús
□ Bæjarhóll	■ Rými
■ Grjót	□ Skráningarsvæði
■ Grjót og steypa	— Sjávarbakki

Allar uppmælingar sem gerðar voru í skráningunni eru skilgreindar m.t.t. byggingarefnis eða eðlis minjanna og eru skýringar á þeim sýndar í lista hér fyrir ofan. Þessa skýringar gilda fyrir öll minjakort og myndir af uppmældum minjum í fornleifaskrá.

Yfirlitskort af norðurhluta skráningarsvæðisins er hér til hægri.

0 1 2 3 4 km

Túnakort Stafneshverfis frá árinu 1919. Skráðar minjar eru sýndar ofan á kortinu.

GK-040 Stafnes

1686 og 1695: 143 hdr., 40 ál., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 121.

1703: Jarðardýrleiki óviss, “annars eru þeir nokkrir, er þykjast heyrt hafa jörðin að fornu verið hafi lxxx [80] álnir,” konungseign, með hjáleigunum Sandhúsi, Holmhúsi, Margrétarhúsi, Refshalakoti, Vallahúsi, Hólakoti (GK-043), Glaumbæ (GK-041), Lodviksstofu (Loddastofa), nýbýlinu Básendum [GK-040], svo og eyðihjáleigurnar Hólakot (annað), Lambhús, Steinskot, Solveigarskemma, Halldórshús, Eyjólfshús, Litlahólmahús, Grímuhús, Hunahús, Litlu Vallarhús, Refakot og Brinkahús. Því til viðbótar er eyðijörðin Gamli Kirkjuvogur nefnd í jarðabókinni en óvíst var hvort hún teldist í landi Stafness eða Kirkjuvogs (GK-035), samkvæmt JÁM III 37-43.

1847: 30 hdr., bændaeign, með hjáleigunum Glaumbæ, Nýlendu (GK-042) og Halakoti samkvæmt JJ, 86.

Jörðin hét áður Starnes, segir í örnefnaskrá (Ö-Stafnes MÞ, 5).

Um 1270: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þaðann eigv vtskaler einer sydvir til miosyndis. Þaðann aa sydvir hvalsnes ij hlvti j vidreka enn starnes þridvng.” DI II, 77.

Um 1270: “Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekr millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikinga skall skiptta j niv stade. [...] Hinn ixa hlvt hvals aa hvalsnes ok starnes.” DI II, 78-79.

Um 1270: “landamerkia bref aa milli huals nes og starnes.” DI II, 81.

1395: “Þessar jarder aa klauvstrid j alvfvsse. [...] Starnes. iiij. c.” DI III, 597. 23.4.1497: Svarinn eiður um reka Viðeyjarklausturs “j badstofvne a Starnese”. DI VII, 338.

24.10.1528: Testamentisbréf Rafns Brandssonar lögmanns. “Helgu Sigurdardottur mannzhlut a Starnese.” DI IX, 472. [1541]. Minnisgreinar Gizurar biskups. “lx [fiskar] er pietur hefur suallad a starnesi.” DI X, 691.

1547-1548: Fógetareikningar. “[...] iij ar gamell quige tug Haldan ij sin formanskop paa Suernese. [...] Jtem met Starnes. [eyða]” DI XII, 111, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548, DI XII, 128-129; 1548-1549, DI XII, 138, 142-143, 145; 1549-1550, DI XII, 155-157, 159; 1550, DI XII, 177, 179, 181-182; 1552, DI XII, 403, 413-14, 420; 1553, DI XII, 563-564; 595.

24.6.1552: Skilagrein á því sem síra Jón Bárðarson tók við til bús í Viðey og lét út. “Jtem Thetur Germundson for tho reser paa Starnes j tone miel. [...] Jtem henthe viiij mend ett gamelt skiff fraa Strarnes [...]” DI XII, 386-387.

Glaumbær hjáleiga 1703 en 1803 og 1847 voru einnig Nýlenda og Halakot.

Eyðibýlin Sveinshöfði, Harðhaus eru nefnd í örnefnaskrá MÞ, 2, 3. Lindakot er nefnt í [...] (Magnús Grímsson. 1994:254). Eyðihjáleigurnar Urðarkot, Gosa og Vallahús er nefndar í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903, 39.

1919: Á túnakorti frá 1919 er hjáleigurnar Grund, Bali og Litlibær merktar.

“Mælt er, að til forna hafi verið 24 hjáleigur og tómthús á Stafnestorfunni,” segir í Rauðskinnu II, 5. Stafnes var í eyði um aldamótin 1800, segir í örnefnaskrá. Þar kemur jafnframt fram að útgerð á jörðinni hafi lagst niður um 1945 (Ö-Stafnes MÞ, 7-8, 10).

Jarðaritök: Jörðin brúkar skóg til kolagerðar í almenningi. Jörðin nýtir að auki grasnytja á eyðihjáleigunum Lambhúsi, Steinskoti, Solveigarskemmu, Eyjólfshúsi, Grímuhúsi Hunahúsi, Litlu Vallarhúsi og Brinkahúsi, samkvæmt JÁM III, 36-42. Í örnefnaskrá er þess getið að Glaumbær og Nýlenda áttu reka- og þangatekju innan jarðarinnar. Því til viðbótar átti Glaumbær þangafjöru í landinu (Ö-Stafnes MÞ, 1; Ö-Stafnes Aths., 1).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Stafnes ásamt Grund, Bala, Litlabæ og Hólakot.

Hjáleigur:

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Holmehus j legekö. [...]” DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 143; 1549-150, DI XII, 157; 1550, DI XII, 177.

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Beernerhuss j legekö. [...]” DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 142; 1549-150, DI XII, 157; 1550, DI XII, 177; 1552, DI XII, 403.

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Gislehus j legekö. [...]” DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 142; 1549-150, DI XII, 157; 1550, DI XII, 177; 1552, DI XII, 403.

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Halfdanerhuss j legekö. [...]” DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 143; 1549-150, DI XII, 157; 1550, DI XII, 177.

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Ladestoffuo j legekö. [...]” DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 142; 1549-150, DI XII, 157; 1550, DI XII, 177; 1552, DI XII, 403.

1919: Sléttað tún (Stafnes), 6.5 hekt., garðar 1500 m². Sléttað tún (Grund), 0.05 hekt., garðar 170 m² (210+700). Sléttað tún (Litlabær), 0.05 hekt., garðar 620 m². Slétt tún (Bali), 2.6 hekt., garðar 810 m². Öll torfan samtals 9.2 hekt., og garðar 3100 (210+700) m².

1703: “Tún eru sendin og blásin og spillast æ meir og meir af sandi og sjáfarágangi. Engjar eru öngvar. Útigangur nær enginn nema í sjáfarfjöru [...]. Torfrista og stúnga engin nema í sendinni jörðu valla nýtandi. Eldiviðartak ekkert nema af þangi. Fjörugrasa og sölvatekja til heimamanna nautnar og ekki fremur. Selveiði mætti vera ef iðkuð væri. Rekavon góð. Hrognkelsaffjara þarflega nokkurn part. Ætikjarnar og söl koma að sönnu margoft um vortíma kvikfjenaði til næringar í hungurstíð [...]. Vatnsból í lakasta máta nema fjöruvötn ein, sen næsta því eru ónýtandi um stórstraum. Missir peningur hjer fyrir stórlega nytjar um vetrartíma, og verður fyrir nauðsynja sakir að smelta snjó til bjargar mönnum og fjenaði. Jörðin mætir sandfjúki af lands og sjáfar ágangi, so þar er fyrir hvorutveggja þessu fallið í auðn jarðarinnar, það er Snoppa var kölluð, og fyrir sjötti árum var að stóru gagni bæði til slægna og skipa uppsátra, en nú er af sandi aldeillis yfirfallið, og með hvörri stórfæði næsta því yfirflotið af sjó,” segir í JÁM III, 36-37.

1735: “Túnið er 526 faðmar ummáls (!). Þar af er 1/3 þakinn svörtum foksandi, svo að þar nær ekkert gras að vaxa án afhreinsunar. [...] Hagarnir á Stafnesi eru líka eyðilagðir af sandfoki og húsapökin veðurbarin og eldiviðarþangið gerspillt af sandi,” segir í skýrslu landfógeta skv. Rauðskinnu IX-X, 17.

“Í ofviðri og stórflóði 30. desember 1769 hefir jörðin Stafnes “tekið einn merkilegan stóran skaða, sem mannlegur kraftur fær ómögulega endurbætt”. Hjáleigurnar tvær eru svo sem í rústum, skipanaust bóndans og mestallir fiskigarðarnir á jörðinni sömuleiðis,” segir í Rauðskinnu IX-X, 25. Ekki er hægt að tengja þessa lýsingu við ákveðnar fornleifar.

“Stafnes eftir flóðið 1799. “Þessarar jarðar tún, vörzlu og fiskigarðar á sjósiðuna, sem af sjávar og storms yfirgangi eru allir hreint um koll kastaðir inn á túnið, eru að lengd 160 faðmar og voru áður í forsvaranlegu standi. [...] Allur helmingur, svo vel af heima jarðarinnar sem hjáleiganna túni er þakið grjóti, vikri og foksandi, so ekki er að sjá(a)nlegt, að þar af fáist á næsta sumri nokkur heyskapur. Skipauppsátur á sömu jörðu, sem var áður í góðu standi, er allt af sjónum um rótað, og grjótið úr þeim upp kasta á bæði heimajarðarinnar og hjáleiganna tún. Beitolandið utan túns og torfstunga til húsa og heyja er engin, utan á jarðarinnar út túni, sem nú er af”. - Undir skrifa [sjö menn],” segir í Rauðskinnu IX-X, 36.

1850-234: Horft til norðausturs eftir götunni.

1850-234: GK-040:007 gata leið

“Vikið var út af vagngötunni [631:045] til suðurs vestan Illaklifs og gamalli götu niður lága brekku. Þar sést hlaðinn garður á hægri hönd. Sunnar sést í háan grashól. Á honum er tótt. [...] Gatan liggur í átt að Stafnesseli [048], þó lítilla til hægri, og yfir holtið. Á holtinu liggur hún einnig til suðurs, að gerði og tótt norðvestan Djúpavogs, þeim sem minnst var á áðan og eru undir Illaklifi. [...] Götunni var fylgt upp brekkuna uns komið var að manngerðum stórum grónum hól á klöpp,” segir á

1850-370: Horft er til suðausturs yfir hluta lægðanna.

ferlir.is.

Hér er verið að skrá veg sem liggur til ASA frá leið GK-631:045, að tóftunum við Djúpavog. Leiðin er um 300 m löng og stór hluti hennar utan skráningarsvæðis.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=17671

1850-370: GK-040:008 gryfja skemma

“Vestan við Stafnes eru nokkrar lægðir, er við fyrstu sýnt gætu verið gamlar grafir. Þær eru það í vissum skilningi því þarna geymdu bændur karftöflur sínar, grófu þær í sandinn til varnar frosti,” segir á ferlir.is. Sunnan við heimatúnið má enn greina 12 gryfjur. Þær eru flestar 2,2x1 m að stærð, 0,3 m á dýpt og snúa NNV-SSA.

Hættumat: hættu, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=4284

1850-409: GK-040:009 heimild landamerki

“Landamerkjabréf: svokallaðrar Hvalnestorfu, sem eru jarðirnar Hvalsnes, Nýlenda, Moshús, Nýibær, Gerðakot og Smiðshús. Árið 1921 [...] voru gerð landamerki fyrir ofangreindar jarðir í sameiningu, og eru þau sem hjer segir: [...] Að sunnan eru merkin úr miðju Mjósundi, er liggur sunnan við “Illasker” uppá Klapparnef neðan við kampinn, að þar settu merki á klöppina [...] - Einkennismark ofanritaðra steina er L.M., sem þýðir landamerki,” segir í Landamerkjabréfi Nr. 26. „Jón sagði að þarna skammt frá [Stafnesstekk], við enda girðingar mót kampinum, væri áletrunin LM. Sjórinn hefði hins vegar kast grótið yfir áletrunina svo nú væri u.þ.b. einn meter af grjóti niður á hana,” segir á ferlir.is. Áletrunin er horfin undir þykka mól, hnit var tekið á merkjum, þar sem nú er talið að áletrunin sé.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=9178; Landamerkjabréf Nr. 26

1850-331: GK-040:013 áletrun kennimark

„Áletranir eru á klöppum austan við Þórshöfn. M.a. er þar áletrunin HP á sléttri jarðfastri klöpp undir klapparholti. Sumir vilja halda því fram að sammstöfunin eigi við Hallgrím Pétursson, prest í Hvalsnesi er einnig þjónaði Höfnum um tíma (eftir 1644). Skammstöfunin er á miðri jarðfastri klöpp utan í jökulsorfnu klapparholti. Umhverfis áletrunina eru síðan aðrar skammstafanir og jafnvel ártöl. Ofan við hlöppina [sic] eru áletrnir og útlúr. Til hliðar eru nýrri áletranir, m.a. frá 20. öld,” segir á ferlir.is.

Ragnheiður Traustadóttir skráði áletranirnar árið 2000: “Skammt austan við Þórshöfn [016], uppi í landi, eru klettur og steinar með fangamörkum. Ártöl sem hafa verið höggvin í stein, 1844 til 1891, benda til að fangamörkin séu frá seinna helmingi nítjándu aldar þegar höfnin var aftur tekin í notkun eftir langt hlé. Engar vísbendingar fundust um aðrar mannvistarleifar, en brýnt er að forvörður meti hvort og þá til hverra aðgerða þurfi að grípa til þess að bjarga þessum áletrunum áður en veður og vindar má þær út.”

Í skýrslunni Letursteinar á Íslandi segir: „Við Þórshöfn eru jarðfastar klappir með fjölda áletrana frá ýmsum tímum. Flestar eru á fleti ofan á sama stóra steininum en þar má sjá margvísleg fangamörk og ártöl frá 19. öldinni. Elsta ártalið „1728“ er þó á annarri leturklöpp sem er staðsett spölkorn frá. Líklega tengjast þessar áletranir verslunarstaðnum og höfninni í Þórshöfn og gætu þarna verið fangamörk kaupmanna og sæfara. Þessir letursteinar hafa tvímælalaust mikið minjagildi. Sjórinn er ekki langt undan en flæðir þó ekki yfir minjarnar eins og sums staðar. Þær veðrast þó með tímanum og væri æskilegt að rýnt væri nákvæmlega í hverja og eina og letrið skráð.“

Hættumat: mikil hættu, vegna uppblásturs

Heimildir: www.ferlir.is/?id=17671; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 23; Ragnheiður Traustadóttir, 2022

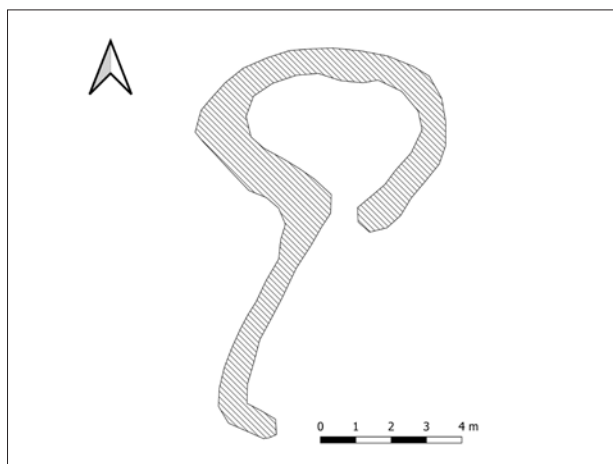
1850-331: Hluti af áletrunum við Þórshöfn.

1850-339: GK-040:014 Draughóll hleðsla legstaður

„Nokkru sunnar, upp á hrauninu er hóll hár, sem kallaður er Draughóll. Þar átti að hafa verið dys til forna, og rótuðu sjómenn henni alveg um. Fundu þeir lítið fémætt,” segir Magnús Grímsson. „Sunnan við Brennitorfu er Draughóll og Draughólskampur með sjó fram til suðurs,” segir í örnefnaskrá Stafness. „Á milli Gálga [GK-040:015] og Básenda í beina línu er hóll sem heitir Draughóll,” segir í

1850-339: Horft er til vesturs yfir hleðsluna.

1850-339: Uppmæling af hleðslunni.

svörum í Þjóðháttasafni.

Ragnheiður Traustadóttir skráði Draughól árið 2000: „Auðvelt var að þekkja þetta kennileiti, en ekki var hægt sjá neitt manngert við hólinn eða í námunda hans.”

Draughóll er á uppblásinni hæð. Hleðsla er umhverfis hólinn, það má sjá 1-2 umför í henni. Hún er nokkuð gróin að hluta en hólinn er frekar blásinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 256-57; Ö-Stafnes MÞ, 11; ÞÞ 10777; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 48

1850-334: GK-040:016 Þórshöfn heimild lending

„Allskammt suður frá Bátsenda er Þórshöfn. Það er vogur, ekki mikill, sem snýr suður-útaustur,“ segir Magnús Grímsson.

„Allmikið sunnar er Þórshöfn, sem fyrr getur, og er þar mjór og langur bás inn í hraunið. Þangað fóru kaupskip hér fyrr. Sunnar var grasi vaxinn tangi, nefndur Þórshafnarbali. Nú er hann horfinn,“ segir í örnefnaskrá AG.

1850-334: Þórshöfn, horft til vesturs.

Í örnefnalýsingu MÞ segir: „Sunnan við Stólsvík er þröngt og djúpt vik inn í klettana, kallað af Stafnesmönnum Norðurvík Þórshafnar. Þar sunnan við er klettarani, mjög stórgrýttur fremst, en grasi gróinn ofan; heitir það Þórshafnarbali. Hann er vesturhlið á löngum bás, er liggur til norðausturs inn í landið. Básinn heitir Þórshöfn [...]. Leiðin inn á Þórshöfn er tvær vörður saman; stóð önnur í norðvesturhorni Þórshafnar, en hin uppi á heiðinni; heitir sú Mjóavarða.“

„Sunnan með sjónum [en Básendar] liggur Þórshöfn; það er mjó vík, sem þýskir höfðu lagt inn skipum sínum, þá þeir höfðu hér verslun. Er höfnin 4 faðma djúp (með sand og steinbotni), um stórstraumsfjöru, en 60 f. breið, óhult með öllu, þegar inn er komið. – Hana fóru að reyna fiskiskútur fyrir 2 árum [1837], þegar liggja

vildu af sér veður, og voru mið sett á landi, til leiðarvísis handa þeim í inn- og útsiglingu; hefur það vel gefist, og geta þar 20 snekkjur legið í senn,“ segir í sýslu og sóknalýsingum.

„Þórshöfn heitir vík ein, löngum spöl fyrir innan Bátsenda. Þar er þrautalending og óbrigðul höfn í öllum norðlægum áttum. Þó eru þar engin mannvirki að sjá, enginn vottur þess, að þar hafi byggð verið, enda er engin sögn um það,“ segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

„Þórshöfn var eina höfnin sem notuð var lengi á þessum slóðum eftir að Básendahöfn lagðist af eftir Básendaflóðið 1799. Hún var notuð alla 19. öldina. Þegar að Guðmundur eldri kom þarna um 1914 var Sandgerðishöfn að taka við af Þórshöfn. Í Þórshöfn hefur mikið verið klappað í berg og ýmis

konar áletrunum, sennilega hafa þetta verið sjómenn og kaupmenn sem þarna lögðu skipum,“ segir í svörum í Þjóðháttafni.

„Um 3/8 mílu sunnan Basenda er Þórshöfn, lítil og léleg höfn. Skipaleiðin inn að henni er ekki nema 65 faðma breið og stefnan inn undið er í norðaustur til hálfaustrs. Mesta lengd innsiglingarinnar er 170 faðmar, en breiddin 51 faðmur, en þó ekki nema 25 faðmar, ef skipin rista meira en 6 fet. Þangað geta skip ekki leitað nema í góðu veðri; og í blásanda byr af suðvestri verður að festa þau með 4 köðlum og 3 akkerum að minnsta kosti. Höfnin var að vísu notuð, þegar Hansakaupmenn eða Þjóðverjar ráku verzlun hér á landi. Nú er þar ekkert graslendi eða land, sem byggja má á, á 1/2 mólu svæði frá höfninni, heldur aðeins grjót og sandur, og er því eigi hægt að hafa þar verzlunarstað. Ekki kemur höfnin heldur sjómönnum að liði [...]“ segir í sýslulýsingu Skúla Magnússonar í Landnámi Ingólfs.

„1895 22. sept. Hild rekur á land í Þórshöfn. [...] Öllu feitari gölt var að flá er flutningaskipið Hild hlaðið vörum, er aðallega voru ætlaðar pöntunarfélagsskap í Grindavík, rak upp í fjöru í Þórshöfn. Meðal annars var talsvert af brennivíni um borð sem ætíð hleypti nokkru fjöri í strandvinnu og uppboð,“ segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

„Svona var í Þórshöfn, það var líka svínbundið þar, þar var festing upp í sandi, en hún er farin núna. Þetta var feiknalega sver eikarstólpi ferkantaður, allt að 12-14 tommur á kannt, og það var festingin þar upp á sandinum, en svo voru akkerin sitt hvoru megin við í vikinni, bæði að sunnan við og norðar, stór akkeri,“ segir í Örnefnaskrá Miðnesheiðar.

„Í innanverðri Þórshöfn stóð fyrrum stór ferhyrndur tréstöpull, grafinn djúpt niður í sandinn. Þar var fremsta festi hinna fornu verslunarskipa fyrirkomið. Nú hafði varnarliðið fjarlægt staurinn, enda var þarna um tíma einn ábyggilegasti hlustunarkafbátakapall NATO hersins. Enn má sjá stálhólka honum tengdum, en búið er að rífa allar byggingar og mannvirki ofan við Þórshöfn er þeirri sögu tengdist. Gengið var bæði um sunnanverða og norðanverða Þórshöfn í leit að þeim festarhringjum er fyrrum staðfestu hin gömlu verslunarskip enskra og þýska í höfninni. Jón [Borgarson í Höfnum] sagði að minni sitt frá því á áttunda áratugnum segði til um festarhringi á klöppum beggja vegna hafnarinnar. Í hans minni hafi hringirnir verið í festarhringjum á klöppum beggja vegna víkunnar. Margir hefðu séð þá þarna sama sinni. [...] Lágsjávað var þegar gengið var um hálar þaralappirnar beggja vegna Þórshafnar, en án árangurs að þessu sinni,“ segir á ferlir.is.

Ragnheiður Traustadóttir skráði Þórshöfn árið 2000: „Við vettvangsskráningu fundust engin mannvirki á svæðinu utan ein uppistandandi varða [046] og vörðubrot [085].“

„Vönd er þar innsigling og eigi fær nema með vissum áttum, en lega góð þá inn er komið. Er þar rúm fyrir mörg skip í senn og við engu hætt, þá inn er komið. Þar er 7 til 9 fóta djúpt um fjöruna og botn ágætur.“

Þórshöfn er stór vík og við hana miðja er steypur rani niður að sjó, ekki fornt mannvirki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 257; Ö-Stafnes AG, 1; Ö-Stafnes MÞ, 11-12; SSGK, 84, Árbók 1903, 41; ÞÞ 10777; Landnám Ingólfs I, 117, Ásgeir Ásgeirsson, 201, 203; Ö-Miðnesheiði GS, 20; www.ferlir.is/?id=4320; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 22

1850-298: GK-040:018_1 Refakot bæjarhóll býli

1703: „Refakot hefur í eyði legið undir fjörutíi ár, [...] tún er alt fordjarfað af grjóti, sjó og sandi, og kann ómögulegt aftur að byggjast,“ segir í Jarðabók Arna Magnússonar og Páls Vídalíns.

1864: „LYKLAHRÍNGUR, allur með snúníngum, er fannst í jörðu með sjó fram í bæjarrústum, þar sem Refakot hét. Á hann er ritað með gamallu latínu lettri: “ÞENNAN. HRING. A. RAIGNHILDVR. HALS. DOTTER,“ segir í skýrslu FÍ.

„En sannfróðir eru menn um það, að þar hafa margar hjáleigur lagzt í eyði og þar af sumar af sjógangi. Nokkrar af eyðihjáleigunum heyrði eg nefndar, og eru þær þessar: [...] Refabær [...],“ segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Bæjarhóllinn og bæjartóftin sjást enn. Bæjarhóllinn er 25,5x19,5 m stór og snýr norður-suður. Hann er grasivaxinn og 0,3-0,5 m á hæð, innan túns sem er suðaustan við Refamýri og nærri ströndinni. Hann er algróinn og hliðarnar aflíðandi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

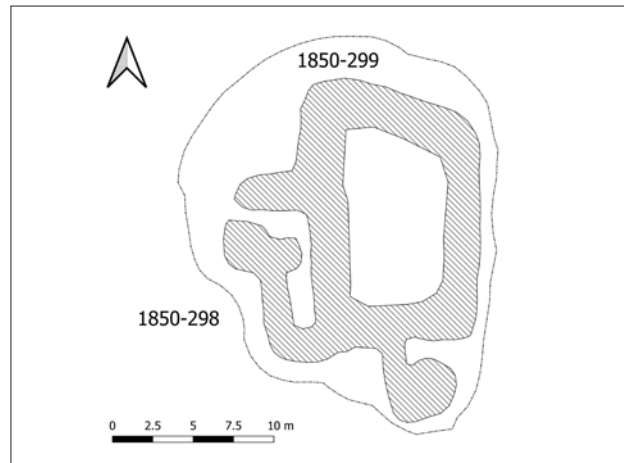
Heimildir: Skýrsla FÍ I, 102; Árbók 1903, 39; JÁM III, 42

1850-299: GK-040:018_2 tóft híbýli

Bæjartóftin er 21x16 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er algróin, veggir eru 0,3-0,6 m á hæð og hér og þar glittir í grjót. Það eru fjögur hólf í tóftinni, híbýlin vestust og hey- eða kálgarður til austurs.

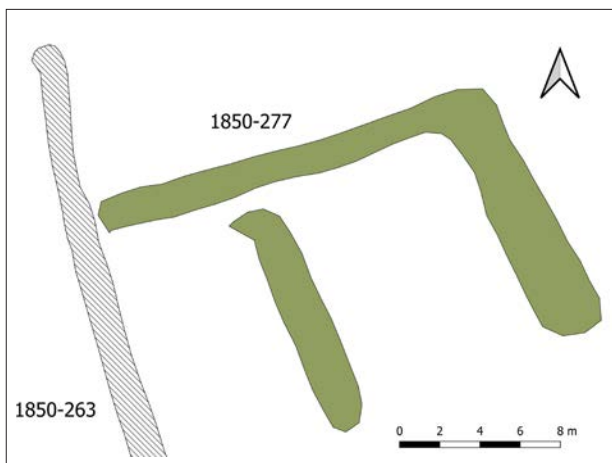
1850-298 og 299: Horft til norðurs yfir bæjarhól Refakots.

1850-298 og 299: Uppmæling af Refakoti.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-277: GK-040:021 hleðsla kálgarður

1850-277: Uppmæling af kálgarðinum.

1850-277: Horft til suðurs yfir kálgarðana.

Á túnakorti frá 1918 eru tveir kálgarðar samhliða hvor öðrum, merktir liðlega 220 m vestan bæjar 001. Vesturhlið garðanna er reist áföst túngarði Stafneshverfis.

Hluti kálgarðanna sést enn, þeir eru mikið raskaðir vegna kartöflugarða sem gerðir voru á seinni hluta 20. aldar á sama stað.

1850-898: Lendingin er vinstra megin við bryggjuna og var raskað við gerð hennar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-898: GK-040:022 mannvirki lending Samkvæmt Jóni Ben Guðjónssyni, heimildamanni, fóru tvær nafnlausar lendingar undir bryggju sem hann, ásamt fleiri ábúendum í Stafneshverfi, byggðu um 1980. Þær voru álíka og Fúsavör 267 að gerð. Ein lendingin sést enn að hluta fast austan við bryggjuna, á milli hennar og Fúsavarar..

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-268: GK-040:023 heimild lending Samkvæmt Jóni Ben Guðjónssyni, heimildamanni, fóru tvær nafnlausar lendingar

undir bryggju sem hann, ásamt fleiri ábúendum í Stafneshverfi, byggðu um 1980. Þær voru álíka og Fúsavör að gerð. Þessi lending er horfin undir bryggjunu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-365: GK-040:024 áletrun kennimark
Í skýrslunni Letursteinar á Íslandi segir: „Á Gelluklöppu[m] á Stafnesi er steinn með ártalinu 1924 til minnis um skútuna Sigríði og fyrir neðan ártalið er form sem líklega á að tákna hana. Þessi letursteinn er rétt tæplega hundrað ára gamall og má teljast hafa nokkurt minjagildi.“

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

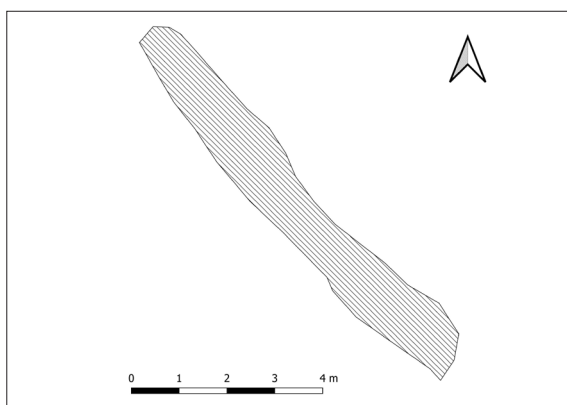
Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2022, 91

1850-365: Ljósmynd af áletruninni sem birt er í skýrslu Ragnheiðar Traustadóttur, bls 91.

1850-381: GK-040:026 hleðsla fiskreitur

Vestan bæjar 001 er fiskireitur merktur á túnakort frá 1919. Nákvæm staðsetning er ekki merkt en á sama stað er grjóthlaðið sigið garðlag. Þar má greina tvöfalda grjóthleðslu sem er 10x1 m að lengd og

1850-381: Uppmæling af hleðslunni.

1850-381: Horft er til norðausturs yfir hleðsluna.

snýr NNV-SSA.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-263: GK-040:027_1 garðlag túngarður

Túngarður er merktur á túnakorti frá 1919 og umlykur hann Stafneshverfi. Við norðurenda garðins breytist hann í garðlag sem endar „á klettanefi í fjöru.“ „Skýrsla skoðunarmanna 1746. [...] Á túnið að norðan- og vestanverðu gengur sjórinn og niðurbrytur túngarðinn, vel 14 faðma, setur svo grjót og sand inn á túnið, sem bóndinn með stóru erfiði árlega burthreinsar, og garðinn aftur upp hleður. [...] Voru túngarðarnir mikinn part niðurfaltnir og kæfðir í sandi, sem bóndinn með miklum erfiðismunum upp hlaðið, vel 3 hundr. faðma (=360). En vel tveir partar sýnast ómögulegt upp að hlaða,” segir í Rauðskinnu IX-X.

Slétt, ræktuð tún eru innan túngarðsins sem afmarkaði heimatún alls Stafneshverfis.

Túngarðurinn afmarkar suðvestur- og vesturhluta túnsins innan

1850-263: Uppmæling af túngarði 263.

skráningarsvæðisins. Þar sést hann bæði sem kantur og hlaðinn garður. Hann er grjóthlaðinn og umfangsmikill.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

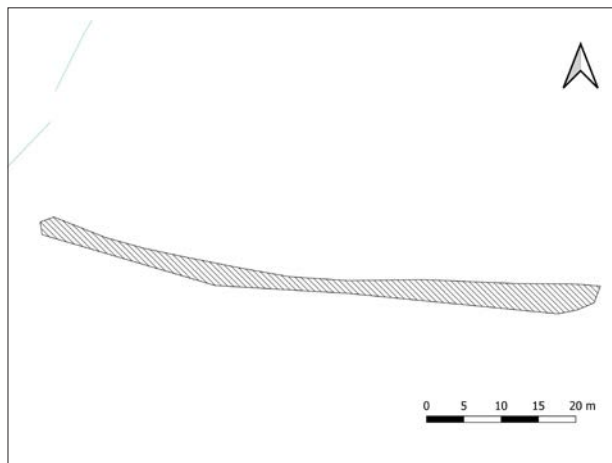
Heimildir: Túnakort 1919: Rauðskinna IX-X, 22-23

1850-891: GK-040:027_2 garðlag túngarður

Innan heimatúns Stafneshverfis voru þvergarðar sem m.a. afmörkuðu tún hvers bæjar sem þar eru. Þessi túngarður skildi á milli túns Nýlendu til norðurs og Bala til suður. Hann sést enn sem gróinn

1850-263: Horft er til vesturs eftir túngarðinum.

1850-891: Uppmæling af túngarðinum.

hryggur í túninu.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-400: Horft til norðvesturs yfir lendinguna.

Heimildir: Túnakort 1919

1850-400: GK-040:028 frásögn lending Samkvæmt Jóni Ben Guðjónssyni, heimildamanni, var lending á þessum stað. Skarð va í túngarðinum þar sem komið var upp úr fjörunni og farið að bæjunum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-284: GK-040:029 hleðsla bæjarhóll Hér má greina lítinn hluta af bæjarhól sem tilheyrði nafnlausu býli. Hóllinn er að brotna í sjó, það eina sem enn sést er horn af tóft eða kálgarði í halla niður til austurs. Það má sjá 1-2 umför af grjóti í veggjum sem þó eru enn grónir þrátt fyrir mikinn ágang sjávar. Býlið er norðan við Refatjörn, sjávarkampurinn er að ryðja sér

leið þarna yfir. Jón Ben Guðjónsson, heimildamaður, sagði að mun umfangsmeiri minjar hafi verið á þessum stað og m.a. fundist aska í hans minni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-948: GK-040:030_1 heimild sjóbúð

Á túnakorti frá 1919 segir m.a. „Sjóbúðir til forna og fjárbyrgi,” þegar svæðið norðan bæjar 001 og utan heimatúnsins er skoðað. Nákvæm staðsetning þessara mannvirkja er ekki merkt enda eru þau horfin í sjó þegar túnakortið er gert.

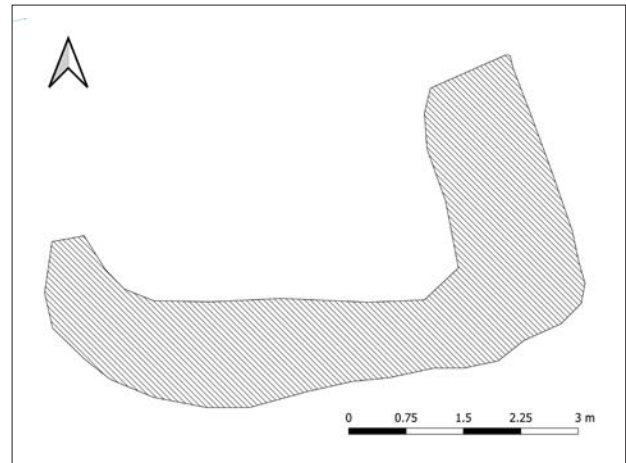
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-949: GK-040:030_2 heimild fjárborg

1850-284: Horft til VSV yfir bæjarhólinn.

1850-284: Uppmæling af mannvirkinu sem tilheyrði bænum.

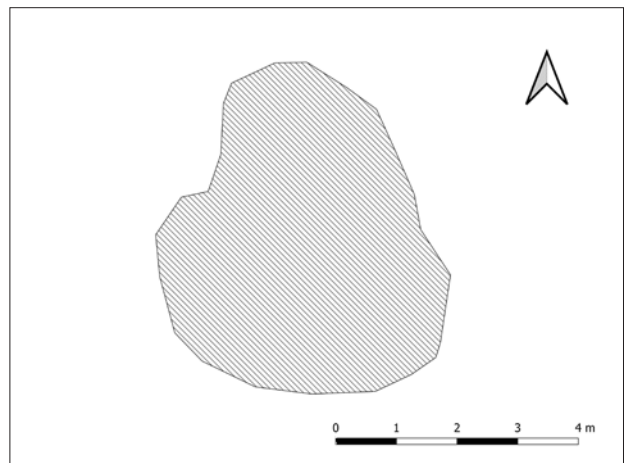
Á túnakorti frá 1919 segir m.a. „Sjóbúðir til forna og fjárbyrgi,” þegar svæðið norðan bæjar 001 og utan heimatúnsins er skoðað. Nákvæm staðsetning þessara mannvirkja er ekki merkt enda eru þau horfin í sjó þegar túnakortið er gert.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-265: Horft til vesturs yfir þústina.

1850-265: Uppmæling af þústinni.

1850-265: GK-040:031 þúst útihús

Þúst er rétt austan heimatúnsins, greinileg mannvistarlög eru hér undir sverði. Sé tekið mið af staðsetningu er þetta að öllum líkindum útihús.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-258: GK-040:032 Skotbakki heimild ferja

„Þess vegna fara menn oftast frá Nesinu suður í Hafnir á flutningi eða ferju yfir Ósana; er flutt yfir þá, bæði fyrir framan af svo nefndri Preststorfu, og er þá komið í Kirkjuvogsvör, og fyrir innan af Skotbakka, fyrir innan Kirkjuvogseyri,” segir í sýslu og sóknalýsingum.

Farið var frá Innri-Skotbakka, frá vörðu 1850-249. Engin ummerki ferjunnar sjást.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: SSGK, 84

1850-262: GK-040:034 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá bæ 001 í suðarátt til Básenda. Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns voru þetta troðingar án hlaðinna veggja.

Leiðin er horfin af yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

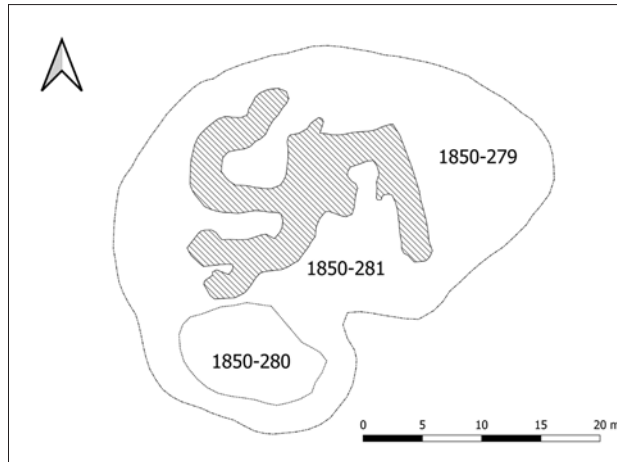
1850-276: GK-040:035 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá bæ 001 í vesturátt og fer framhjá Grund og stoppar við túngarð Stafneshverfis.

Leiðin er horfin en það sést enn hlið á túngarðinum þar sem farið var í gegn.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-279-281: Uppmæling af minjum í Vallarhúsum.

1850-279: GK-040:036_1 Vallarhús hóll
bæjarhóll

1703: “Vallarhús, fimta hjáleiga. Jarðardýrleiki óviss,” segir í Jarðabók Arna Magnússonar og Páls Vídalíns.

„En sannfróðir eru menn um það, að þar hafa margar hjáleigur lagzt í eyði og þar af sumar af sjógangi. Nokkrar af eyðihjáleigunum heyrði eg nefndar, og eru þær þessar: [...] Vallarhús [...]“, segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903. „Beint vestur af heimabæ í Stafnesi [001] er hóll, sem hetir Vallarhúsahóll. Þar hefur verið mikil byggð hér áður fyrr,“ segir í örnefnaskrá. Vestan bæjar 001 eru rústir Vallarhúsa merktar á túnakort frá 1919 en ekki er vitað hvenær hann fór í eyði.

Bæjarhóllinn sést enn. Hann er 1-2,5 m á hæð, grasivaxinn og hliðarnar brattar. Austan í

hólnum er lítið róf og þar sést aska og mikið af brenndum beinum. Tóftir síðustu bæjarhúsanna eru uppi á hólnum. Umfang hólans og þykkt mannvistarlaga er mikið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-279-281: Bæjarhóll Vallarhúsa auk tófta á honum.
Horft er til norðvesturs.

1850- 280: Það glittir í mikið af fiskibeinum í
öskuhaugnum.

Heimildir: Ö-Stafnes AG, 1; Árbók 1903, 39; JÁM III, 38; Túnakort 1919

1850-280: GK-040:036_2 öskuhaugur

Öskuhaugur Vallarhúsa er á suðurhluta bæjarhólans, lítið vik er þar á milli til austurs. Öskuhaugurinn er grasivaxinn, 12x7 m að stærð, 2,5 m á hæð og sést enn vel.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-281: GK-040:036_3 tóft híbýli

Bæjartóftir sjást uppi á bæjarhólnum. Tóftin er 18x16 m að stærð og það má greina 5-6 hólfa á yfirborði.

Veggirnir eru grónir, signir og hér og þar glittir í grjóti. Veggirnir eru lágreistir og líklega er búið að slétta yfir þá að hluta.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-481: GK-040:040 *Snoppa* heimild bæjarhóll

„Jörðin mætir sandfjúki af lands og sjáfar ágangi, so þar er fyrir hvorutveggja þessu fallið í auðn jarðarinnar, það er Snoppa var kölluð, og fyrir sjöttí árum var að stóru gagni bæði til slægna og skipa uppsátra, en nú er af sandi aldeillis yfirfallið, og með hvörri stórfæði næsta því yfirflotið af sjó,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

„Býli voru mörg hér og hvar, og örugglega eru sum þeirra farin alveg í sjó. Má t.d. nefna, að 1703 er talað um landssvæði sem hét Snoppa. Nú veit enginn hvar það hefur verið,” segir í örnefnaskrá.

Bærinn Snoppa er týndur og án efa kominn í sjó.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes AG, 1; JÁM III, 37

1850-483: GK-040:041 *Krumfótsbúð* heimild sjóbúð

„Krumfótsbúð var gömul sjóbúð, sem ekki er vitað, hvar var,” segir í örnefnaskrá. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja sjóbúðina en líklega er hún komin í sjó.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes AG, 1

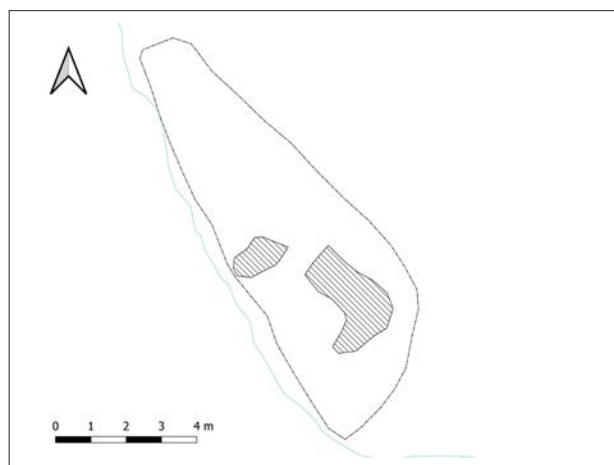
1850-408: GK-040:050 *Ögmundargerði* tóft býli

Ögmundargerði er nefnt í landamerkjabréfi frá 1270 (DI II, 81).

„Skiptivík. Á bakkanum er lítill grasblettur, sem heitir Ögmundargerði, og þar sunnan við er gamalt byrgisbrot, sem er kallað Stafnesstekkur,” segir í örnefnaskrá. Í aths. við skrána segir: „Ekkert er vitað um tilefni örnefnanna Ögmundargerði.“

1850-408: Ögmundargerði, horft til norðausturs.

1850-408: Uppmæling af tóftinni.

„Komið var við í Ögmundargerði, sem var nyrsta kotbýlið í Stafneslandi mót Hvalsnesi. Tóftirnar eru óljósar, en þó með staðfestu minjagildi,” segir á ferlir.is.

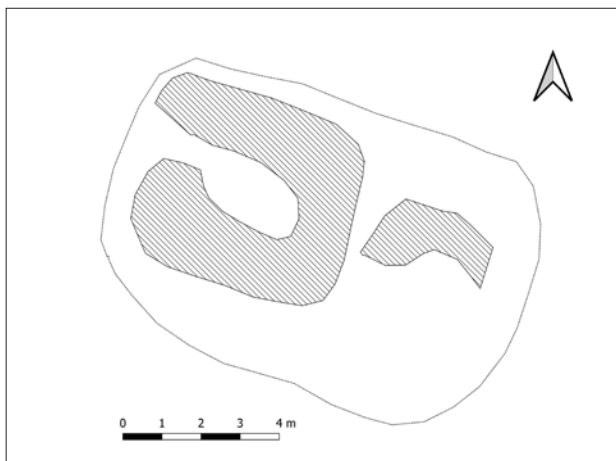
Ögmundargerði sést enn þó einungis sé það lítill hluti. Það mótar óljóst fyrir hleðslu sem liggur norðvestur-suðaustur og lítill hóll er undir henni. Hleðslan er 0,5 m á hæð, gróin og hér og þar glittir í grjóti. Þetta er allt fremur óljóst, sjór er búinn að brjóta allt niður nema þennan hleðslubút. Erfitt er að greina hvers kyns mannvirki þetta var, til suðurs mótar fyrir hólfi á yfirborði en lausar grastorfur voru þar yfir vegna ágangs sjáver þegar skrásetjari var á ferðini.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: DI II, 81, Ö-Stafnes MÞ, 1; Ö-Stafnes Aths., 1; www.ferlir.is/?id=9178

1850-407: GK-040:051 *Stafnesstekkur* tóft stekkur

„Á bakkanum er lítill grasblettur, sem heitir Ögmundargerði, og þar sunnan við er gamalt byrgisbrot, sem kallar er Stafnesstekkur,” segir í örnefnaskrá. „Á landamærum Hvalsness og Stafness, rétt fyrir sunnan Ærhólma, alveg niður við sjó eru rústir sem kallaðar eru Stafnesstekkur. Þetta eru gamlir

1850-407: Uppmæling af stekkknum.

1850-407: Stafnesstekkur, horft til austurs.

grunnar af nokkrum kofum og þeir feðgar hafa aldrei heyrt um hvað þarna hafi verið. Guðmundur eldri hefur látið sér detta í hug að þetta væru kofar til að hýsa fê sem hafi verið þarna í fjörubeit. Sjórinn er að brjóta þessar rústir niður núna,“ segir í svörum í Þjóðhátasafni.

„Skammt utar [en Ögmundargerði] er Hólakotsstekkur, af sumum nefndur Stafnesstekkur. Um er að ræða sandopinn hól, en í honum má þó sjá leifar af hleðslum stekksins, með op mót norðnorðvestri,“ segir á ferlir.is. Annars staðar á síðunni segir: „Stekkurinn sést að hluta til enn svo til alveg við fjörukambinn og hefur sjórinn tekið hann að hluta.“ Líklega er þetta villa og þessi setning á við Ögmundargerði.

Stekkurinn sést enn, á lágum hól. Tóftin er 9x4,5 m að stærð og skiptist líklega í tvö hólf, það er þó óskýrt. Tóftin er greinilegri til vesturs og mögulega búið að slétta hana til austurs. Op er til norðvesturs, veggir grónir en það glittir í grjót hér og þar. Hóllinn er 0,2 m á hæð og mikil mannvist er hér undir sverði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MP, 1; PP 10777; www.ferlir.is/?id=9178; www.ferlir.is/?id=6191

1850-929: GK-040:052 hleðsla óþekkt

Í minjavefsjá Minjastofnunar Íslands er hnit úr skýrslunni *Skráning stríðsminja á Suðurnesjum* (gerð árið 2019 af Antikva) sýnt. Í skýrslunni segir: „Auk þess eru leifar af mannvirkjum niður við sjó og steinn með áletrun frá hermanni sem verið við vakt í Þórshöfn. Minjarnar við Þórshöfn hafa ekki verið mældar upp en teknir voru hnitapunktur af þeim árið 2014.“ Þessi hleðsla er líklega einn þessara staða en ekki er minnst á hana í skýrslunni annars.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Eiríkur Hermannsson og Ragnheiður Traustadóttir, 42

1850-482: GK-040:053 Sveinshöfði heimild bústaður

„[F]ram á tanga þann, sem heita Refagarðar, en fremst heitir það Refstangi. Er þarna fjöldi af gömlum bæjarrúsum. Má það eðlilegt kalla að eitthvað sjáist af rústum, því 10 voru hjáleigurnar, sem Stafnesi fylgdu 1703, og auk þess 12 eyðihjáleigur og búðir [...]. Víkin fyrir framan Refagarða heitir Vallarhúsavík, og fremst í henni eru Sveinshöfðaklappir. Á þeim stóð bær með því nafni,“ segir í örnefnaskrá.

„Um eina af síðastnefndum hjáleigum, Sveinshöfða, segir Vilhjámur bóndi Hákonarson nú 1940, að hún hafi verið norðan við Stafnes. Sé hún nú alveg burt brotin af sjónum, ásamt túnbletti þar við, sem þó gaf af sér 8 töðuhesta fyrir 40-50 árum,“ segir í Rauðskinnu IX-X.

Sveinshöfði er horfinn í sjó og allar minjar honum tengdar gjöreyddar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MP, 2; Rauðskinnu IX-X, 14

1850-951: GK-040:054 Borgarvör heimild lending

„Við sjóinn niður af Refagörðum er Borgarvör, gamall lendingarstaður,“ segir í örnefnaskrá.

Borgarvör er horfin vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MP, 2

1850-953: GK-040:055 Litla-rétt hleðsla rétt

„Á Refstanganum er svo kölluð Litla-Rétt. Heitir hún svo, af því önnur rétt stærri var þar nokkru sunnar, en Réttarkambur heitir moldarhryggur við sjóinn milli [r]éttanna,“ segir í örnefnaskrá. Norðvestan bæjar 001 eru tvær réttir merktar á túnakorti og eru það þessar réttir.

Litla-rétt er því sem næst horfin, hún var uppistandandi árið 1982 og hlutar enn árið 2008. Jón Ben Guðjónsson á ljósmyndir af réttinni frá þessum árum. Réttin var einföld, hringlaga og opin til suðvesturs. Aðrestargarður lá að henni að suðvestan. Þetta var mannhæðarhá tóft fyrir um 60 árum og opið sást enn árið 1982. Nú sést einungis móta

1850-953: Réttin, horft til suðvesturs.

1850-953: Ljósmynd af réttinni frá árinu 1982 og er í eigu Jóns Ben Guðjónssonar.

fyrir bogadreginni steinaröð sem áður var hluti af suðurveggnum. Það mótar fyrir einu umfari sem var hluti af innra byrði réttarinnar. Sjórinn hefur rutt öllu niður og landið fer að brotna innan fárra ára.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

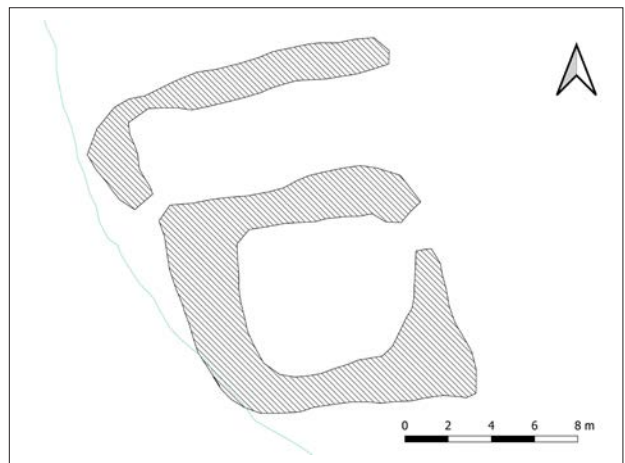
Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 2; Túnakort 1919

1850-952: GK-040:056 Stóra-rétt hleðsla rétt

„Á Refstanganum er svo kölluð Litla-Rétt. Heitir hún svo, af því önnur rétt stærri var þar nokkru

1850-952: Stóra-tétt, horft til norðvesturs.

1850-952: Uppmæling af réttinni.

sunnar, en Réttarkambur heitir moldarhryggur við sjóinn milli [r]éttanna,“ segir í örnefnaskrá.

Norðvestan bæjar 001 eru tvær réttir merktar á túnakorti og eru það þessar réttir.

Stóra-rétt er í svokölluðum Refum og liggur undir miklum skemmdum vegna ágangs sjávar. Tóftin er á sjáverkampinum og sjórinn er búinn að fella allar hleðslur í henni. Hér og þar sjást slitrur af hleðslum. Réttin er nánast horfin þó enn megi sjá móta fyrir tveimur hólum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-953: Stóra-rétt árið 1982. Myndin er í eigu Jóns Ben Guðjónssonar.

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 2

1850-895: GK-040:057 heimild skip
 “Milli Bóndarífs og Stafnesrífs er djúpt lón eða öllu heldur hylur; mun þar vera 12-14 faðma dýpi um lágflæði. Utan við hylinn er slétt sker, sem aðeins kemur upp úr um fjöru; heitir það Kolaflúð. Þar hafa strandað tvö botnvörpuskip, svo vitað sé, Jón forseti 1928 og Admiral Toco 1913. Strandaði hinn síðarnefndi í foráttu brimi, svo engin björgun var hugsanleg, enda fórust menn allir, og svo einkennilega bar við, að aldrei hefir lík rekið af því skipi. Sömu urðu afdrif þessara skipa, að þau limuðust sundur á Flúðinni, flökin hurfu niður í hylinn og bólar ekki á þeim síðan,” segir í örnefnaskrá.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 2

1850-367: Horft til norðvesturs yfir garðinn.

1850-367: GK-040:058 garðlag brú
 “Handan við Gjána er læna inn í landið og yfir hana hlaðin brú. Urðin er neðar. Þarna hefur líklegast verið bæjarstyttingur því þjóðleiðin gamla yfir á Kaupstaðaleiðina austan Ósa er nokkru ofar, eða ofan garðs,” segir á ferlir.is. Þessi brú sést enn, þvert á lítinn vog sem skerst inn í landið til norðausturs. Hleðslur eru mjög hrundar, garðurinn er um 50 m langur og 1-1,5 m á breidd. Hann fer undir sjó og liggur undir skemmdum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

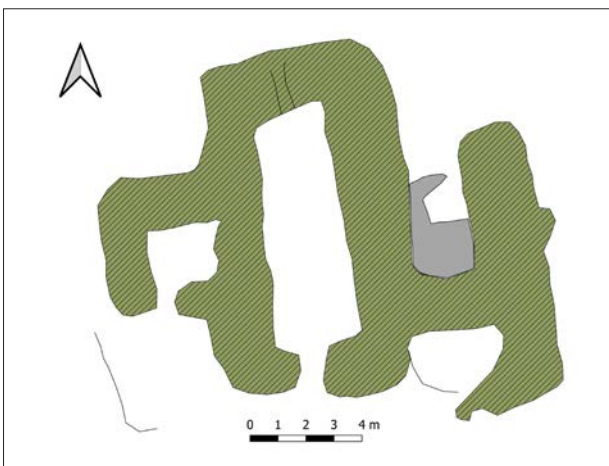
Heimildir: www.ferlir.is/?id=4284

1850-378: GK-040:059 Garðarnir tóft hjallur

„Gelluklappir [...] heita klappirnar háu og stóru, sem eru syðst og yzt fram af Stafnestúni. Þar stóðu fiskhús allra hverfismanna efst á klöppunum og ofan við þær. Var húsaþyrping þessi kölluð Garðarnir og var algennt mið út af Norður-Miðnesi, einkum á Skörðum,” segir í örnefnaskrá. Vestan bæjar 001

1850-378: Horft til austurs yfir Garðana.

1850-378: Uppmæling af tóftinni.

er hjallur og kofar merktir um 40 m frá kálgarði. “Hvergi á Miðnesi var eins gott til sóknar sem á Stafnesi. Þar var jafnan útgerð mikil, bæði fyrr og síðar, enda dugnaðarmenn, sem að henni stóðu og að unnu. Þar voru einnig sjávarhús mörg og myndarleg,” segir í örnefnaskrá. Fiskhúsin voru steipt og standa enn vel að hluta. Það má sjá 5-8 umför af grjóti í steypunni og hið minnsta þrjú hólf. Í tóftinni Veggir eru 1-2 m á hæð.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 3; Túnakort 1919; Ö-Stafnes MÞ, 7

1850-376: GK-040:060 *Stafnesviti* hús samgöngubót

„Stafnesvitinn stendur á Gelluklökkum, byggður 1925. Er hann góð leiðbeining sjófarendum fyrir hina hættulega Stafnestanga, þó raunar hafa strönd orðið þar síðan,” segir í örnefnaskrá.

Vitinn er um 8 m á hæð, ferstrendur og stendur enn vel. Hann er í hættu vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 3

1850-376: Stafnesviti, horft til norðurs.

1850-950: GK-040:063 *Norðlingabaðstofa* mannvirki lending

“Í suðurenda Gelluklappa myndast lítið vik, sem heitir Norðlingabaðstofa. Mun nafnið vera frá þeim tíma, er Norðlingar sóttu sjó frá Stafnesi fyrir öldum síðan,” segir í örnefnalýsingu.

Hér er verið að skrá vikið sem að öllum líkindum var lending tengd sjóbúðum sem þarna eru. Vikið sést enn, er þó ógreinilegt á flóði.

1850-950: Lendingin, horft til suðvesturs.

1850-950: Myndin er tekin af lendingunni árið 2009 og er í eigu Jóns B. Guðjónssonar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

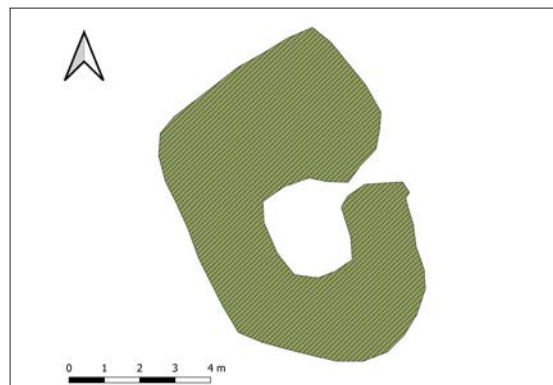
Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 3

1850-379: GK-040:064 tóft sjóbúð

“Í suðurenda Gelluklappa myndast lítið vik, sem heitir Norðlingabaðstofa. Mun nafnið vera frá þeim tíma, er Norðlingar sóttu sjó á Stafnesi fyrir öldum síðan,” segir í örnefnaskrá.

Sjóbúðin sést enn og er vel uppistandandi. Tóftin er um 9x6 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Op til austurs. Það má sjá 5-8 umför af grjóti í veggjum.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-379: Uppmæling af tóftinni.

1850-379: Sjóbúðin, horft til vesturs.

1850-379: Tóftin árið 2009. Myndin er í eigu Jóns B. Guðjónssonar.

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 3-4

1850-375: GK-040:065 Stokkavör mannvirki lending

„Austan við Norðlingabaðstofu er Stokkavör, ævagömul, enda stundum nefnd Gamlavör [...]. Þegar komið var inn úr Gjánni, var lent í Stokkavör, sem var aðallendingin [...]. Stokkavör eða Gamlavör hefir augsýnilega verið rudd inn í stórgrýtisurð einhvern tíma fyrir löngu síðan. Hún líkist nú mest gróinni götu, aflöguð af grjótburði og öll þangi vaxin. Á síðari árum útgerðar á Stafnesi var steipt gangbraut eða vagnvegur [088] á austurbrún Gömlu-Varar, en aldrei var lokið verkinu til fulls. Utgerðinni lauk fyrr. Nú er sjórinn að brjóta skörð í steypuna og ónýta hana. Þannig eyðast og hverfa gömlu sporin, hvert sem lítið er [...]. Þegar komið var inn úr Gjánni, var lent í Stokkavör, sem var aðallendingin,” segir örnefnaskrá.

„Í ofviðri og stórflóði 30. desember 1769 hefir jörðin Stafnes „tekið einn merkilegan stóran skaða, sem mannlegur kraftur fær ómögulega endurbætt”. [...] Upp úr Stokkavörunum hefir sjórinn gengið inn í allar sjóbúðirnar [152]. Í þeim vörum voru 21 tré (stokkar) skorðuð með stórgrýti til beggja enda. Þar eru nú tvö ein eftir. En í stað trjánna er stórgrýti komið í vörina,” segir í Rauðskinnu IX-X.

Lendingin sést enn og skerst til norðurs inn í kletta. Hún er ógreinileg og undir miklum ágangi sjávar.

1850-375: Stokkavör, horft til SSV.

1850-374: Gosuvör, horft til suðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 4, 7; Rauðskinnu IX-X, 25

1850-374: GK-040:066 Gosuvör mannvirki lending

„Austan við Norðlingabaðstofu er Stokkavör, ævagömul, enda stundum nefnd Gamlavör. Þar innan við Gosuvík; hefir þar verið gjörð lending, sem heitir Gosuvör, en er oft nefnd Skökk; mun það vera af því að hún stefnir skáhallt inn í grjótið,” segir örnefnaskrá. Á túnakorti frá 1919 er vör, hlaðin

steinum, merkt rúmlega 240 m vestan bæjar 001.

Enn sést rutt svæði þar sem lendingin var. Þarna eru þaravaxnir steinar í fjörunni. Vörin er þó illgreinileg á flóði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

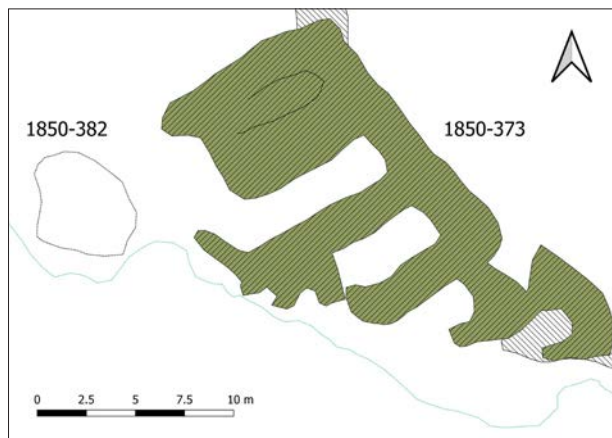
Heimildir: Ö-Stafnes MB, 4

1850-373: GK-040:067_1 Gosa tóft bústaður

„En sannfróðir eru menn um það, að þar hafa margar hjáleigur lagzt í eyði og þar af sumar af sjógangi. Nokkrar af eyðihjáleigunum heyrði eg nefndar, og eru þær þessar: [...] Gosa (Gosabær=Gottsvinsbær?)

1850-373: Gosa, horft til suðausturs.

1850-374: Uppmæling af býlinu Gosu.

[...],“ segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags

1903.

Hjáleigan Gosa er nefnd í lýsingu á Stafnesi 1766 skv. Rauðskinnu IX-X.

„Eftir 2 mánuði, að morgni 1. marz 1770, kom annað stórflóðið. [...] Svo mjög dámaði á hjáleigunni, sem Gosi heitir, að bóndinn þar stóð í sjó nærri því í geirvörtur innan við baðstofudyr sínar. [...] Heyið, sem hann átti í hlöðu, fordjarfaðist allt upp til miðs, því að sjórinn braut hurðina og dyraumbúnaðinn,“ segir í Rauðskinnu IX-X.

„Þar innan við Gosuvík; hefir þar verið gjörð lending, sem heitir Gosuvör [...]. Þar uppi á bakkanum er hóll með rúst. Þar stóð bærinn Gosa,“ segir örnefnaskrá. Bæjartóftin sést enn, sjór er þó byrjaður að brjóta niður suðvestasta hluta tóftarinnar. Tóftin er 22,5x12 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Hún er byggð upp við túngarðinn að vestan, utan túnsins. Veggirnir eru 0,5-1,5 m á hæð og allt að 2,5 m á breidd. Stafnar bæjarins snéru til suðvesturs, að sjó. Enn má sjá grjót í veggjum og móta fyrir 4-5 hólfum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MB, 4; Árbók 1903, 39; Rauðskinna IX-X, 24, 26

1850-382: Horft til norðurs yfir öskuhauginn.

1850-382: GK-040:067_2 mannvistarleifar

öskuhaugur

Öskuhaugur er fast vestan við bæjartóft 067_1. Hann er alveg í fjörunni, um 5 m í þvermál og 1 m á hæð. Það sést í fiskibein í rofi en ágangur sjávar er mikill hér.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-273: GK-040:068 Skiphólmi hóll bæjarhóll

„Þar innan við Gosuvík; hefir þar verið gjörð lending, sem heitir Gosuvör [...]. Innan við Gosuvör er Skiphólmi. Það er hár hóll, grasi gróinn að nokkru. Þar var áður býli, en nafnið er týnt, það kynni

1850-273: Bæjarhóllinn, horft til norðausturs.

1850-272-274: Uppmæling af minjum í Skiphólma.

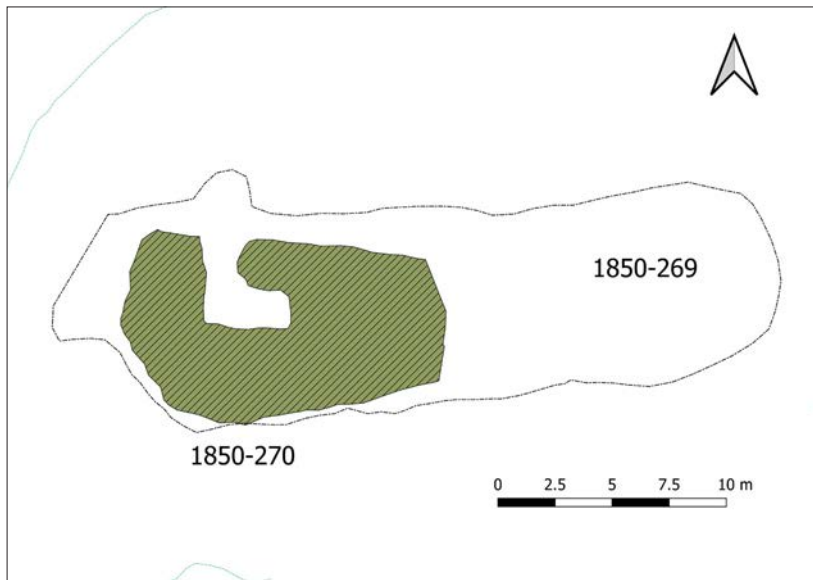
að vera Litlu-Hólmahús, sem var eitt af eyðibýlunum við Stafnes 1703,“ segir í örnefnaskrá. Sunnan bæjar 001 er örnefnið Skipahólmur merkt á túnakorti frá 1919.

„Skiþhólmi á að vera Skipahólmi. Vertíðarskip voru geymd þar á milli vertíða. Þar flæddi aldrei yfir. Þar sem skipin stóðu, var kallaður Flór. Þar var jafnaður flór, en hann var ótryggur. – Á þessum hólma var bær áður fyrr“, segir í aths. við örnefnaskrá.

„Þegar komið var inn úr Gjánni, var lent í Stokkavör, sem var aðallendingin. Þar var fiskurinn seilaður og borinn upp á skiptivöll við sjávarhúsin. Þegar búið var að losa skipin, voru þau færð að Skiþhólmanum, sem var uppsátur skipanna [...]. Skiþhólmi er hár og snarbrattur. Efst uppi er sléttur flötur, og þar stóðu skipin, en þykkur tvíhlaðinn grjótarður er umhverfis flötinn, skipunum til skjóls fyrir ofviðri, enda var þeim óhætt í þessu ágæta nausti, hvað sem á gekk,“ segir í örnefnaskrá MÞ.

Bæjarhóll er í Skipahólma og sést hann enn undir þeim minjum sem þar eru. Suðaustan í hólnum eru hleðsla/kantur og má greina 1-2 umför af grjóti þar. Það mótar líka fyrir svipuðum kanti sunnan í hólnum. Til annarra átta fjarar hóllinn út. Hann er algróinn og ekki sjást greinilegar tóftir sem tilheyra bænum. Mikil mannvist er hér undir sverði, m.a. sjást bein, kopar og fl. hlutir í fjörunni vestan við bæjarhóllinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-269 og 270: Uppmæling af bæjarhól Sandhúsa og bæjartóft á honum.

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 4; Túnakort 1919; Ö-Stafnes Aths., 1; Ö-Stafnes MÞ, 7

1850-269: GK-040:069_1
Sandhús bæjarhóll bústaður 1703: „Sandhús, fyrsta hjáleiga í Stafneslandi. Jarðardýrleiki óviss,“ segir í Jarðarbók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Hjáleigan Sandhús er nefnd í lýsingu á Stafnesi 1766 skv. Rauðskinnu IX-X.

„Eftir 2 mánuði, að morgni 1. marz 1770, kom annað stórflóðið. [...] Sama er um Sandhús að segja [og Gosu (067)], að sjórinn gekk þar og allnærri, en varð þó ei svo stór skaði að,“ segir í Rauðskinnu IX-X.

„En sannfróðir eru menn um það, að þar hafa margar hjáleigur lagzt í eyði og þar af sumar af sjógangi. Nokkrar af eyðihjáleigunum heyrði eg nefndar, og eru þær þessar: [...] Sandhús [...],“ segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

„Austan við Skiþhólma [031] er annar hóll stór, með gömlum bæjarrústum; hét það Sandhús, en

hóllinn heitir nú Sandhúshóll,“ segir í örnefnaskrá.

Sandhús eru suðvestan við heimatún Stafness, alveg við ströndina. Það er ekki vitað hvenær bærinn fer í eyði, það er líklega á 19. öld. Bæjarhóllinn snýr austur-vestur og sést enn. Hann er 0,3-2,5 m á hæð og 32x8 m að stærð. Hóllinn er lægstur til norðausturs og norðurs. Til suðurs og vesturs er hann hæstur, sjávarmegin. Tóftir sjást enn á vesturhluta hólins en líklega er búið að slétta aðrar minjar á hólnum út. Bæjarhóllinn er grasivaxinn og sjór hefur valdið skemmdum til suðurs og suðvesturs.

1850-269: Bæjarhóll Sandhúsa, horft til vesturs.

1850-270: Bæjartóftin, horft til NNA.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 4; JÁM III, 37; Árbók 1903, 39; Rauðskinna IX-X, 24

1850-270: GK-040:069_2 tóft híbýli

Tóft sem tilheyrði bæjarhúsum í Sandhúsum er á vesturhluta bæjarhólsins. Tóftin er 14x6 m stór, skiptist í tvö hólf og snýr austur-vestur. Til norðurs og vesturs eru veggir 1-1,5 m á hæð og þar sést glitta í 5 umför að innan. Að sunnan eru veggir tóftarinnar 3,5 m á hæð og þar sjást 10 umför, sjór gengur hér að tóftinni. Eystra hóflið er raskað og búið að fylla upp í það. Það mótar fyrir opi til suðvesturs í vestara hólfinu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-366: GK-040:070_1 Sundvörðuklöpp

heimild samgöngubót

„Ofarlega á Urðinni, er Sundvörðuklöpp, nokkuð stór klapparbunga; á henni stóð sundvarðan áður, en var flutt hærra upp, vegna sjávangangs,“ segir í örnefnaskrá.

Sundvörðuklöpp er nú hólmi og engin ummerki vörðunnar varðveitt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 5

1850-371: GK-040:070_2 varða samgöngubót

Varðan er um 220 m norðaustan við Sundvörðuklöpp, sundavarðan var flutt hingað. Hún sést vel, er umfangsmikil en ekki vel hlaðin. Staur sést efst í henni, líklega var þríhyrningur þar. Umhverfis vörðuna er grasi gróinn tangi, vogar norðan og sunnan við. Varðan er 1,5x2,5 m að grunnfleti og allt að 2,5 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-371: Yngri varðan, horft til norðvesturs.

1850-894: GK-040:071 Stafnesrif heimild skip

„[E]n fram af Bóndarífi er Stafnesrif, og stefnir til suðvesturs. Það nær lengst út allra skerja á þessu svæði eða fram undir miðið [...]. Er það allræmdur hættustaður. Hafa þar mörg skipströnd orðið og

mannskaðar, sem kunnugt er,“ segir í örnefnaskrá.

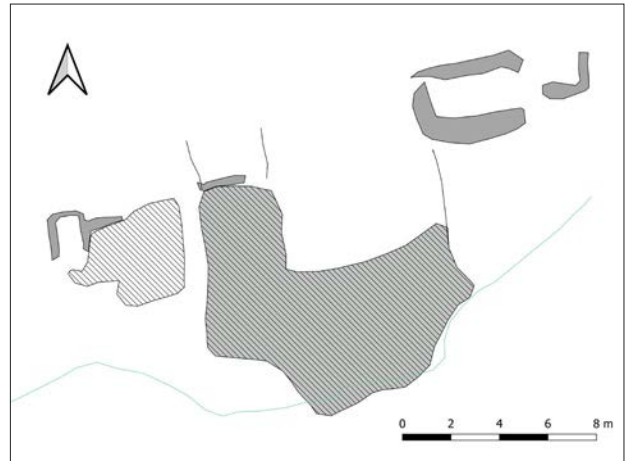
„1900 11. júní Kúttir Sirius strandar á Stafnesrifi. [...] Sumarið 1900 strandaði franska fiskiskútan Sirius frá Calais á Stafnesrifi. Skipstjóri gaf skipið upp sem strand. Geir Zoega kaupmaður reið suður að Stafnesi, keypti skipið á uppboði og fékk lappað upp á það með selskinnum. Tókst með fultingi manna úr hreppnum [...] að ná skipinu út og sigla til Reykjavíkur. Geir fékk skipið á um 2600 krónur með öllum reiðing en fullnaðarviðgerð kostaði 500 krónur. Þetta voru því reifarakaup enda skútan tiltölulega ný (byggð 1886) og þótti strax meðal vönduðustu þilskipa landsmanna,“ segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 5; Ásgeir Ásgeirsson, 201, 203-204

1850-377: Horft til austurs yfir verkhúsin.

1850-377: Uppmæling af verkhúsunum.

1850-377: GK-040:072 mannvirki verkhús

„Þegar komið var inn úr Gjánni, var lent í Stokkavör, sem var aðallendingin. Þar var fiskurinn seilaður og borinn upp á skiptivöll við sjávarhúsin,“ segir í örnefnaskrá.

Steypt og hlaðin fiskihús eru á grónum bakka norðan í Gosuvík. Hjallurinn er horfinn, þarna eru steypthús í hans stað, mögulega var hjallur í þeim. Veggirnir eru 0,4-1,2 m á hæð og 0,4 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-283: Horft til norðurs eftir túngarðinum.

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 7

1850-283: GK-040:074 garðlag túngarður
Garðlag, líklega túngarður sést vestast á Refatanga. Hann liggur til norðurs frá Stóru-rétt og stefnir að að Litlu-rétt. Garðurinn er 43 m að lengd og 1 m á breidd. Gaddavír er ofan á honum að hluta. Líklega er ekki fornan túngarð að ræða en hann liggur undir miklum skemmdum vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-274: GK-040:075 Skiphólmi hleðsla naust

„Þegar komið var inn úr Gjánni, var lent í Stokkavör, sem var aðallendingin. Þar var fiskurinn seilaður og borinn upp á skiptivöll við sjávarhúsin. Þegar búið var að losa skipin, voru

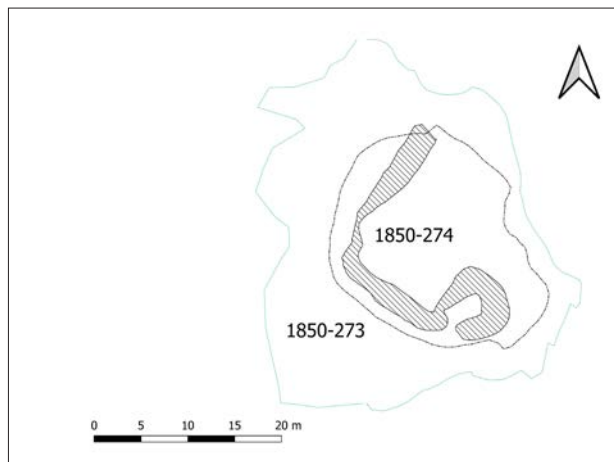
þau færð að Skiphólmanum, sem var uppsátur skipanna [...]. Skiphólmi er hár og snarbrattur. Efst uppi er sléttur flötur, og þar stóðu skipin, en þykkur tvíhlaðinn grjótagarður er umhverfis flötinn, skipunum til skjóls fyrir ofviðri, enda var þeim óhætt í þessu ágæta nausti, hvað sem á gekk.“ segir í örnefnaskrá. Naustið er uppi á bæjarhólnum í hólmanum og gerð þess hefur líklega raskað þeim minjum sem þar voru. Naustið líkist einna helst tvískiptri rétt og óvanalegt að gerð. Það er 17,5x16 m að stærð, snýr

norðvestur-suðaustur og má sjá tvö hól á yfirborði. Annað hólfið er mun minna. Veggirnir naustsins eru grjóthlaðnir, 0,2-0,4 m á hæð og rof er í þeim að vestan. Skipin voru líklega dregin upp að norðvestan, þar er sléttur flái niður að sjónum. Viða er gróið yfir hleðslur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-274: Horft til norðausturs yfir naustið.

1850-274: Uppmæling af naustinu og bæjarhólnum í Skipahólma.

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 7

1850-275: GK-040:076 Flór heimild uppsátur

„Var þá farið innan við Vatnasker og inn með Hólma sunnan megin og lent austan á Hólmanum. Þar eru sléttar klappir í flæðarmáli, svo nefndur Flór. Þegar góð var tíð og daglega róið, voru skipin látin standa á Flórnum yfir nóttina, en ef útlit versnaði, voru þau hækkuð upp meira eða minna eða sett alla leið upp á Hólmann,“ segir í örnefnaskrá. Í aths. við örnefnalýsingu segir: „Skipahólmi á að vera Skipahólmi [031]. Vertíðarskip voru geymd þar á milli vertíða. Þar flæddi aldrei yfir. Þar sem skipin stóðu, var kallaður Flór. Þar var jafnaður flór, en hann var ótryggur.“

Suðaustan í Skipahólma eru sléttar klappir, þar var Flórinn. Engin mannvirki sjást á þessu svæði. Þarna voru steiptar hellur en þær sjást ekki lengur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 7; Ö-Stafnes Aths., 1

1850-272: GK-040:077 hleðsla brú

„Skipahólmi stendur neðan við flóðmál og fellur kringum hann á stórstraumsflóðum. Var gjörð grjótrú milli lands og Hólma, en með því að sogadráttur var sterkur í þröngri rásinni, vildi oft ruglast hleðslan, svo fótfasta varð óviss. Einkum var þetta illt, ef bera þurfti beitt lóðarbjóð yfir brúna í dimmu, en mjög fallið yfir. Var svo jafnan þar, sem slíkar brýr varð að nota,“ segir í örnefnaskrá.

Brúin yfir í Skipahólma sést enn. Hún er hlaðin úr stóru grjóti og er einföld. Hleðslan liggur ANA-VSV og flæðir yfir hana á flóði. Hleðslan þarfnast viðhalds vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 7

1850-272: Horft til vesturs eftir brúnni.

1850-278: GK-040:078 mannvirki lending

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildarmanns, er lending innst (austan) við Gosuvík. Hún er nafnlaus en sést enn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-278: Horft til suðvesturs eftir landingunni.

1850-893: GK-040:079 Svörfull heimild skip

1881: “28. september strandaði bryggskip fyrir framan Stafnes, hlaðið af ofnkolum. Átti að fara til Smithsverzlunarinnar. Menn björguðust á bátum, en skipið sökk til botns. Sást aðeins á annað mastrið, en hitt brotnaði í briminu. [...] Skip það, sem sokkið hafði fyrir framan Stafnes með ofnkolin, var nú, þann 22. desember, loks selt við uppboð, þegar útséð var um, eftir brim, hroða og stórfloð, að ekkert mundi reka upp af því. Komst það í 45 krónur og þótti ráðleysa að kasta út meira fé í slíkan vonarpening, svo valtan,” segir í Suðurnesjaánnál, Rauðskinnu VII-VIII.

“Suður og inn af syðri Urðartánni er einkennilegt sker. Boði, sem á því fellur, heitir Svörfull [...]. September 1881 strandaði á Svörful skip, 440 lestir að stærð, hlaðið ofnkolum. Menn björguðust í land á bátum, komu heim að Stafnesi um kvöldið og voru þar um nóttina. Um morguninn er komið var á fætur sást ekkert af skipinu, nema ofan á hæsta masturstoppinn. Brimið hafði fært briggskipið inn yfir gígbarminn, og það sokkið niður í hylinn í skerinu. Ekkert rak upp af því skipi, annað en það, sem lauslegt var á dekki og flotið gat,” segir í Örnefnaskrá.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

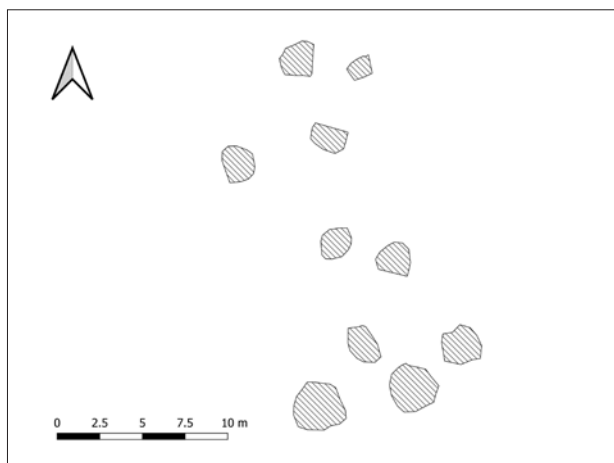
Heimildir: Ö-Stafnes MB, 8-9; Rauðskinnu VII-VIII, 180, 182

1850-252: GK-040:080 heimild verbúð

“Litlu innar í Ósnum er einstakur hólmi dálítill, sem heitir Einbúi. Þar á eru rústir af sjómannaþúðum, sem líklega hafa verið frá Vogu [...],” segir Magnús Grímsson. Ragnheiður Traustadóttir skráði svæðið árið 2000: „Á innrauðum loftmyndum má sjá rústir í Einbúa. Var ekki unnt að komast þurrum fótum út í hólmann sumarið 2000, þótt heimildir geti um að það sé hægt.“ Ekki var hægt að fara þangað árið 2017 en hnit var tekið á sama stað og í skýrslu Ragnheiðar á úrvinnslustigi. Þessar tóftir eru líklega enn varðveittar að hluta.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson. 1940: 257; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 26

1850-288-297: Uppmæling af brunnunum.

1850-288: GK-040:081_1 hleðsla brunnur
Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónsonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunna, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-289: GK-040:081_2 hleðsla brunnur
Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónsonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og

taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunna, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-288: Horft til NNA yfir brunninn.

1850-289: Horft til NNV yfir brunninn.

1850-290: GK-040:081_3 hleðsla brunnur

Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunnar, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-291: GK-040:081_4 hleðsla brunnur

Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunnar, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-290: Brunnurinn, horft til norðurs.

1850-291: Brunnurinn, horft til vesturs.

1850-292: GK-040:081_5 hleðsla brunnur

Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunnar, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins

er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-292: Horft til norðurs yfir brunninn.

1850-293: Brunnurinn, horft til norðausturs.

1850-293: GK-040:081_6 hleðsla brunnur

Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónsonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunnar, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-294: GK-040:081_7 hleðsla brunnur

Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónsonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunnar, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-295: GK-040:081_8 hleðsla brunnur

Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónsonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunnar, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

1850-294: Brunnurinn, horft til austurs.

1850-295: Horft til suðurs yfir brunninn.

m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-296: GK-040:081_9 hleðsla brunnur

Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunnar, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-296: Horft niður á brunninn.

1850-297: Horft til vesturs yfir brunninn.

1850-297: GK-040:081_10 hleðsla brunnur

Við Refamýri, sunnan við tjörnina og ónefnt býli, eru 10 hlaðnir hringir/hrúgur. Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar heimildamanns, kom Kristján Eldjárn eitt sinn, skoðaði hringina og taldi tvo þeirra vera brunna. Ekki er ljóst af hverju hinir töldust ekki vera brunnar, allar eru hrúgurnar álíka á að líta. Eins er ekki vitað hvaða tvo hringi Kristján taldi vera brunna. Hrúgurnar eru misjafnar að stærð, um 1,5-2 m í þvermál og eitt umfar af steinum sést í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-336: GK-040:084 Dauðamannsklappir örnefni

“Ofan við Djúpuvík eru svo nefndar Dauðsmannsklappir,” segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað af hverju þetta örnefni er dregið en klappirnar eru í sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MB, 11

1850-335: GK-040:085 varða samgöngubót
„Leiðin inn á Þórshöfn er tvær vörður saman; stóð önnur í norðvesturhorni Þórshafnar, en hin uppi á heiðinni; heitir sú Mjóavarða og mun enn vera uppi standandi, enda algengt mið í Stafnesdjúpi,” segir í örnefnaskrá. Ragnheiður Traustadóttir skráði vörðubrot árið 2000: „Varða sú, sem var í norðvesturhorni Þórshafnar, er hrunin.“

Varða er á litlu holti í norðvesturhorni Þórshafnar, bein lína er úr höfninni í miðju vörðunnar sem uppi í heiði. Þessi varða er mjög útfloft og sandpokar sjást í henni.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Stafnes MB, 12; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 23

1850-335: Varðan er hrunin. Horft er til suðvesturs.

1850-260: GK-040:086 *Grímsvör* heimild lending

„Allbreiður tangi austan Hvalvíkur er í daglegu tali nefndur Torfan, en mun heita Preststorfa. Við Torfunu er lending, nefnd Grímsvör öðru nafni Bárðarvör,“ segir í örnefnaskrá.

„Hestaklettur er þarna út í sjónum rétt fyrir utan, en svo rétt þar fyrir utan, þar er soldil rás á milli Einbúa og Torfunnar, sem kölluð var það var nefnilega þegar farið var suður í Hafnir þá var farið sjóveg af Torfunni og beint yfir þarna, ekki frá Selskerinu og rétt við Hestaklett, skammt fyrir utan hann, þá er farið þar beint yfir og suður í Kirkjuvog. Þarna var [...]. Bárðarvör og hún er þarna á Torfunni, og þar var lennt þegar flutt var svona á milli til að stytta sér leið, en þetta var náttúrulega ekki hægt að fara nema þegar góður var sjór,“ segir í örnefnaskrá Miðnesheiðar. „Nokkru utar [en Gamli-Kirkjuvogur] er Bárðarvör. [...] Úr henni var farið sjóleiðis utan af Rosmhvalanesi suður í Hafnir,“ segir í Rauðskinnu VII-VIII.

Grímsvör er horfin, mikill ágangur vegna sjávar er hér.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 12; Ö-Miðnesheiði GS, 20; Rauðskinna VII-VIII, 40

1850-259: GK-040:087 *Preststorfa* heimild ferja

„Af Torfunni er skemmst sjóleið yfir Ósana [...]. Var fólkið þá sótt og flutt yfir á bát. Það slys varð í þessum flutningum árið 1748, er ég tek hér upp úr Suðurnesja annál Sig. B. Sívertsen, orðrétt: „Fimmta sunnudag í föstu drukknaði presturinn á Hvalsnesi, séra Arni Hallvarðsson, er hann ætlaði til embættisgjörðar að Kirkjuvogi. Hafði hann farið af svo nefndri Prestatorfu í góðu veðri. En þeir, sem fluttu hann, höfðu farið of nærri skeri því, er Selsker kallast; hvirflar á því, en kemur upp úr um fjöru, en á móti því er klettur stór, er Hestaklettur kallast. Þar á milli liggur leiðin og allnærri klettinum, en þeir héldu nær skerinu en mátti. Reisti sig þá upp boði, er hvolfði bátnum, er hann kenndi grynninga. Druknaði þar prestur og sjö menn aðrir. Var einn þeirra Einar, sonur Hákonar í Kirkjuvogi, bróðir Vilhjálms. Einn eða tveir menn komust af, og þeir heyrðu prest segja, þegar hann sá, hvernig fara mundi: „Herra Jesú, meðtaktu sálir okkar allra.“ Nýlega hafði þá síra Arni verið búinn að taka af jólagleðina, sem haldin var á Flankastöðum, nauðugt mörgum. Hann var 36 ára gamall“,“ segir í örnefnaskrá.

„Þess vegna fara menn oftast frá Nesinu suður í Hafnir á flutningi eða ferju yfir Ósana; er flutt yfir þá, bæði fyrir framan af svo nefndri Preststorfu, og er þá komið í Kirkjuvogsvör, og fyrir innan af Skotbakka, fyrir innan Kirkjuvogseyri,“ segir í sýslu og sóknalýsingum.

Ragnheiður Traustadóttir skráði Preststorfu árið 2000. Ferjan og ferjustaðurinn sést ekki.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 12; SSGK, 84; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 25

1850-372: GK-040:088 heimild leið

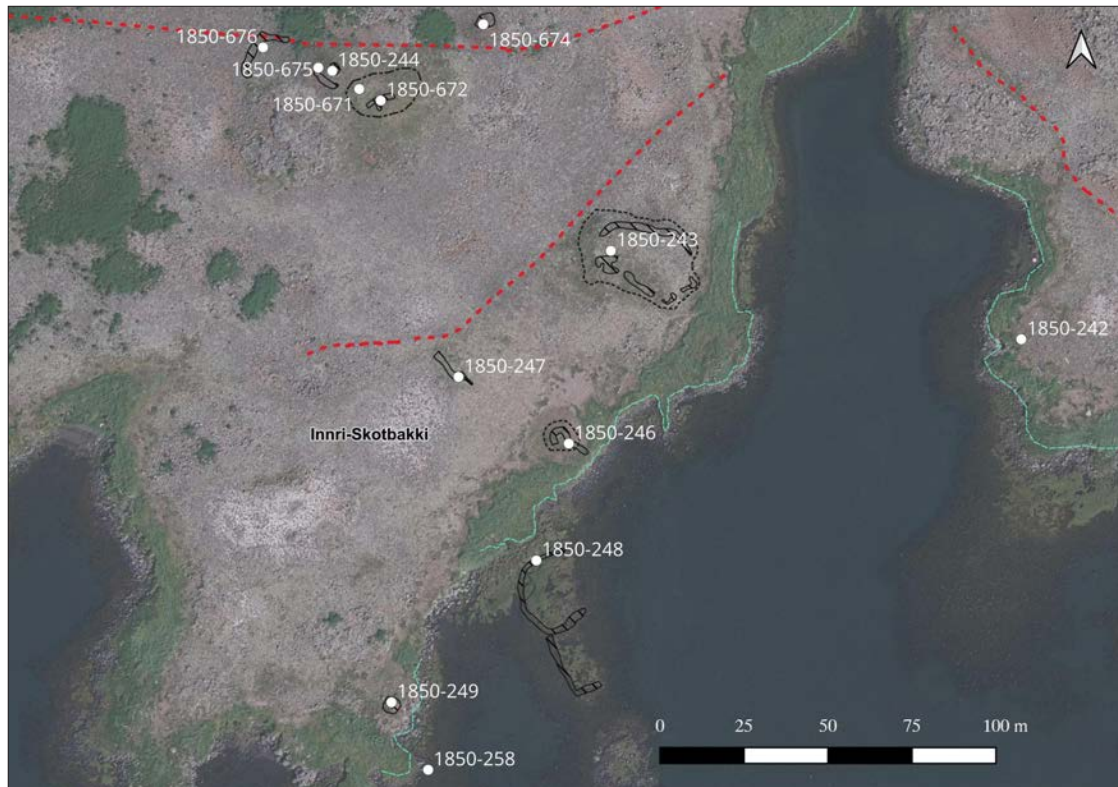
„Á síðari árum útgerðar á Stafnesi var steyppt gangbraut eða vagnvegur á austurbrún Gömlu-Varar, en aldrei var lokið verkinu til fulls. Útgerðinni lauk fyrr. Nú er sjórinn að brjóta skörð í steypuna og ónýta hana. Þannig eyðast og hverfa gömlu sporin, hvert sem litið er,“ segir í örnefnaskrá. Vegurinn var í fjörunni fyrir neðan Gosu. Þar eru klappir sem grjótt hefur verið rutt af en ekkert sést að leiðinni annars.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 7

1850-671: GK-040:089_1 *Gamli Kirkjuvogur* bæjarhóll býli

1703: „Gamle Kyrkiu Vogur. Forn eyðijörð. Hefur legið í auðn yfir stórt hundrað ár. Eru munnmæli að Kirkjuvogs bær sje þaðan fluttur, þangað sem nú stendur hann, og vill þá þetta bæjarstæði í kirkjuvogslandi verið hafa. Aðrir halda að þetta bæjarstæði sje í Stafness landi,“ segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, undir Hafnahreppi. Undir Rosmhvalaneshreppi segir í Jarðabókinni: „Gamle Kirkjuvogur. Forn eyðijörð, um hana er skrifað síðast meðal Hafnahrepps bæja, að óvíst sje hvört hún liggi í Kirkjuvogs eður Stafness löndum, item að munnmæli sjeu að Kirkjuvogs bær sje þaðan fluttur. Nú að fleirum kringumstæðum betur yfirveguðum sýnist að sitt hafi hver bær verið, Kirkjuvogur, sem nú er bygður, og þessi gamli Kirkjuvogur, sem af gömlum documentum ráða er, að heitið hafi til forna Djúpivogur. Hvað sem hjer um er að segja, þá er það víst, að þessi eyðijörð öldungis ekki kann upp aftur að byggjast, með því svo vel túnstæðið sem landið alt um kring af sandi upplásið er og að bláberu hrjóstri orðið. So er og lendingin, er þar sýnist verið hafa, af útgrynni öldungis fordjörfuð og ónýtt. Grastór, sem hjer og hvar í landareigninni kunna til baka vera, nýta sjer

1850-671: Yfirlitsmynd af minjum við Gamla-Kirkjuvog.

Stefnesíngar og Kirkjuvogsmenn, og er hjer ágreiníngur um landamerki.” Á lausum miða með hendi ÁM segir einnig: “Það sem menn tala um bæjarfærslu frá gamla Kirkjuvogi til Kirkjuvogs mun vera ósatt. Kirkjan kann vera flutt þar frá, og af því principio mun þessi gamli Kirkjuvogur so kallaður vera. Er líklegt að þessi jörð hafi fyrir sig sjálfa jörð verið og so smám saman eyðilagst. Hafi hún nú kóngsjörð verið, sem óvíst er, þá heyrir hennar land til Stafness.”

„Nokkurn spöl austur af Fremri-Skotbakka er annar tangi, sem heitir Innri-Skotbakki . Skammt innar er gamli Kirkjuvogur. Þar sér aðeins fyrir rústum, en engin önnur merki um fyrri byggð. Til marks um það, hve Vogur (gamli Kirkjuvogur) var mikil jörð, skal þess getið, að árið 1407 selur Björn Þorleifsson hirðstjóri manni einum, er Eyjólfur hét Arngrímsson, Voga á Rosmhvalanesi, sem þá var kirkjustaður, fyrir 5 jarðir á Vestfjörðum. (Árb. Esp. 2, 68.) [...] Árið 1703 hefir gamli Kirkjuvogur legið í auðn yfir stórt hundrað ár, segir þar, þ. e. frá 1580 eða nokkru fyrr,” segir í örnefnaskrá.

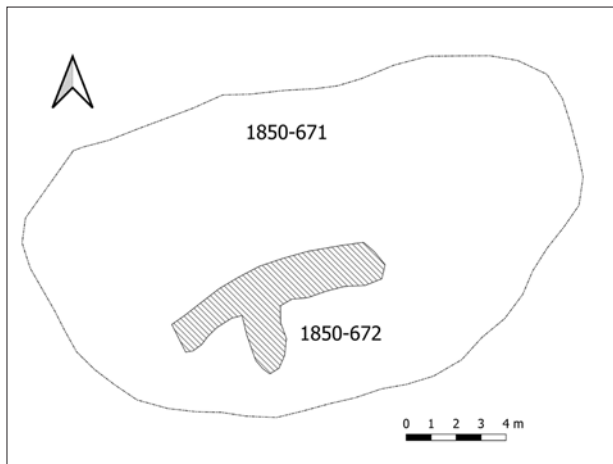
Í landamerkjabréfi milli Hvalness og Stafness frá [um 1270] kemur fram að Stafnes á merki við «kirkiv vog og niardvik. Ok diupa vog. Enn reka mork millvm divpa vogs og starnes og hvallsnes skilr grof sv er verdvr firi innann klettana til hægri handar er ridit er fra kirkiv vogi.” DI II, 81.

„Má sjá þar rústir, en er allt upplásið, og varla þekkjanlegt, að bær hafi þar staðið [...],“ segir í sýslu og sóknalýsingu.

1840: “Kirkjuvogur var áður fyrir norðan Ósa, sem nú er Stafnessland, meina menn hann fluttan fyrir hér um 300 árum síðan liðnum [...],” segir í lýsingu á Höfnum. Í Lýsingu á Höfnum getur Brandur Guðmundson þess einnig að hann hafi á “landcommissiþingi á Járngerðarstöðum 1801 séð í bók hjá commissariis Kirkjuvog nefndan fyrir norðan Ósa ár 1516, sem mig minnir og þar í getið eyðijarða Haugsenda hér og Árnagerðis.” Þetta bréf er óþekkt.

1860: “Ei er ólíklegt, að frá bæ þessum hafi útræði í Einbúa, sem fyrr er getið. Vogurinn austan til við nesið heitir Vogur eða Djúpivogur, og bærinn hét í Vogu,” segir Magnús Grímsson. „[Austan við Skotbakkasand] tekur við breitt vik, sem ekki þekkist nafn á, en næst tekur við dálítið nes, smávikótt, en austan þess er talsverð vik, og austan á nesinu, vestan víkurinnar, á bærinn Í Vogu að hafa verið,” segir í örnefnalýsingu.

„Kirkjuvogur hefir til forna staðið langt inn með Ósunum að norðanverðu. Ósarnir eru sem dálítill fjörður, sem gengur til austurs inn úr Hafnavík. [...] Þar sem bærinn var, er rústabunga mikil. Þar er alt nú blásið hraun, þó er rústin að nokkru leyti grasgróin. Er eigi hægt að sjá grein á húsaskipun og eigi sést með vissu hvar kirkjan [048] hefir verið. [...] Þess er getið í Arbókum Espólins II. 68. að 1467 seldi Ólafur biskup Rögnvaldsson Eyjólf Arnfinnssyni ”Voga” í Rosmhvalnesshreppi

1850-671 og 672: Uppmæling af bæjarhólnum og tóftinni á honum.

fyrir 5 jarðir á Vestfjörðum. Nú er enginn bær í Rosmhvalsnesshreppi, er heitir ”í Vogum”. Mun hér því átt við Kirkjuvog hinn forna og ef til vill Kotvog með, eða þó öllu heldur Djúpavog, sem mun hafa verið hjáleiga frá Kirkjuvogi og staðið við Ósabotnana. [...] Nokkru fyrir innan Kirkjuvog hinn forna gengur gróf mikil frá Ósabotnunum þvert til norðurs. Gengur sjór nokkuð inneftir henni, og heitir þar enn Djúpivogur. Þar litlu innan ætti bærinn, Djúpivogur, að hafa verið. Merki sjást ekki til þess; en það er ekki að márka. Sjór hefir mjög gengið á land í Ósunum, og getur bæjarstæðið verið brotið af,” segir í Arbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

„T.d má í sjá hlaðna garða undir sjávarmáli út frá hinum forna bæ Vogum (Kirkjuvogi), en Ósinn mun einmitt hafa verið nefndur eftir bænum,” segir á ferlir.is. Annars staðar á síðunni segir:

“Gengið var að gamla bæjarhólnum, en Kaupstaðaleiðin [GK-631:045] liggur rétt ofan við hólinn. Á honum er greinileg hleðsla á tveimur stöðum, sú efri hringlaga og sú neðri ferhyrningslaga. Þarna gæti hafa verið kirkjugarður og kirkja eða bær. Neðan bæjarhólsins er þrjár tóttir. Í tveimur þeirra eru greinilegar hleðslur. Sú syðsta virðist hafa verið gerði. Í skýrslunni er þar sagður vera gamall kirkjugarður, sem verður að teljast vafasamt. Sunnan við gerðið er tangi. Fremst á honum er hlaðið gerði, en tanginn hefur greinilega sigið nokkuð eins og annað land á svæðinu, eða um 8 mm á ári skv. staðfestum mælingum.” Á þriðja stað segir: “Bæjarhóllinn er óspilltur. Skammt vestan hans er óvenjulega vel varðveittur brunnur, fallega hlaðinn úr grjóti.” Á fjórða stað á ferlir.is segir: “Gengið var um Gamla-Kirkjuvog. Þar, norðan Ósa, má enn sjá bæjarhólinn forna. Á honum mótast fyrir hleðslum. Skammt sunnar eru grónar og sandorpnar hleðslur á tveimur lægri hólum. Vestar sést greinilega bogadreginn jarðlægur garður og nokkru austar manngerður hóll (dys?), virki eða eftirlitsstaður. Er hann jafnframt ein áhugaverðasta fornleifin á svæðinu. Enn austar eru tóftir við suðaustanverðan Djúpavog (hóll, brunnur og gerði) [GK-035:158]. [...] Þegar svæðið neðan við Gamla-Kirkjuvog var skoðað af gaumgæfni kom í ljós hringlaga hleðsla við götu er legið hefur austan við suðaustasta rústahóllinn. Þar gæti hafa verið brunnur fyrrum.”

Ragnheiður Traustadóttir skráði eftirtaldir minjar í Gamla Kirkjuvogi árið 2000: A. Bæjarhóll: “Bæjarhóllinn stendur við norðanverða Ósa. Hann er grasi gróinn, snýr í suður-norður, rúmir 23 m á lengd, 10 m á breidd og um 2 m þar sem hann er hæstur. Húsaskipun er ekki hægt að greina.” B. Brunnur: “8 m vestur af bæjarhólnum er óvenjulega vel varðveittur brunnur, fallega hlaðinn úr grjóti, 1,30 x 1,50 m að utanmáli.” C. Túngarður: “Ofan og norðan við bæjarhólinn eru ógreinilegar leifar túngarðs sem hefur verið hlaðinn úr grjóti.” D. Rúst: “Sunnan við bæjarhólinn má sjá leifar af því sem virðist vera kirkjugarður, enda var Kirkjuvogur kirkjujörð. Heimildir herma að mannabein hafi verið

1850-671: Bæjarhóllinn, horft til austurs.

1850-672: Bæjartóftin, horft til ASA.

flutt héðan í kirkjugarð í Kirkjuvogi í Höfnum, síðast um aldamótin 1800. Rústirnar eru ógreinilegar, en augsýnilega leifar mannvirkis.”

Bæjarhóllinn sést enn og ber ekki mikið á honum. Hann er blásinn en hleðsla eða hryggur liggur eftir honum endilöngum. Það er enn gras í hólnum umhverfis hleðsluna sem bendir til mannvistarlaga undir sverði. Hóllinn er 0,5-1 m á hæð, 21x12 að stærð og snýr austur-vestur. Í einhverjum heimildum er þetta talið vera kirkjugarðurinn og það gæti allt eins verið rétt.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: JÁM III, 33-35; Ö-Stafnes MÞ, 14-15; SSGK, 85; SS(Lýsing á Höfnum), 149, 150nm; Magnús Grímsson 1940, 257-58; Ö-Hafnir VHÍ, 2; Árbók 1903, 41-42; www.ferlir.is/?id=6436; www.ferlir.is/?id=3799; www.ferlir.is/?id=4017; www.ferlir.is/?id=11053

1850-672: GK-040:089_2 tóft híbýli

Á bæjarhólnum er illgreinileg hleðsla. Hún er einföld, sandorpin og gróið yfir hana á köflum. Efsti hluti hennar sést einungis. Hleðslan snýr austur-vestur og er 85x1 m að stærð. Steinar liggja ennfrmeur til suðurs frá henni miðri og gefa vegg til kynna. Víða sést glitta í hleðslugrjót í hólnum án þess að hægt sé að gera sér betri grein fyrir þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-247: GK-040:089_3 hleðsla túngarður
Túngarðurinn sést norðan við skráningarsvæðið sem og bæjarhólinn ofan á klettum sem og undir þeim. Þessi hluti er sá eini sem enn sést sunnan við bæinn, innan skráningarsvæðis. Þarna má sjá 14 m langan hluta sunnan við hól, hann fjarar síðan út til austurs. Túngarðurinn snýr norðvestur-suðaustur og er illgreinilegur.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-246: GK-040:089_4 tóft útihús

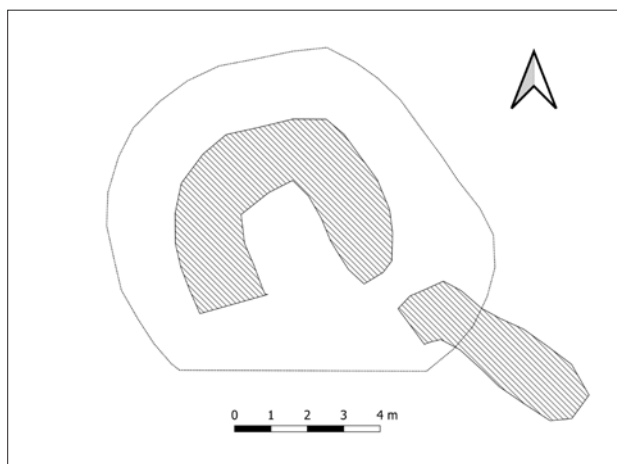
„Af rústunum fram á nesinu eru 3 mestar, allar hér um bil kringlóttar, en stutt bil á milli,“ segir í grein Magnúsar Grímssonar. Hér er verið að skrá eina þessarar tófta. Hóll sunnan við bæinn, hleðsla sést í honum. Hún er suðaustan í hólnum, 0,2 m á hæð og þar sést eitt umfar af grjóti. Uppi á hólnum er tóft, opin til suðausturs. Hleðsla sést í suðurvegg þar. Afar líklega er um sama mannvirki að ræða. Hóllinn er 0,2 m á hæð. Ekki er vitað hvar hinar tóftirnar voru með vissu, ein þeirra er mögulega 249.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson. 1940: 258.

1850-247: Túngarðurinn, horft til suðausturs.

1850-246: Uppmæling af tóftinni.

1850-246: Útihúsið, horft til norðurs.

1850-673: GK-040:089_5 heimild lending

„Niður á nesinu og með eystri vognum eru stórkostlegar rústir (089_10), líklega sjóbúðir, vergögn og þess háttar. Allar eru þær úr grjóti og mikið mannvirki á. Þar hafa verið 5 eða 6 varir ruddar út í hinn eystra voginn.“ Hér er verið að skrá lendingarnar en ekki er vitað hvar þær voru staðsettar né eru þær varðveittar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

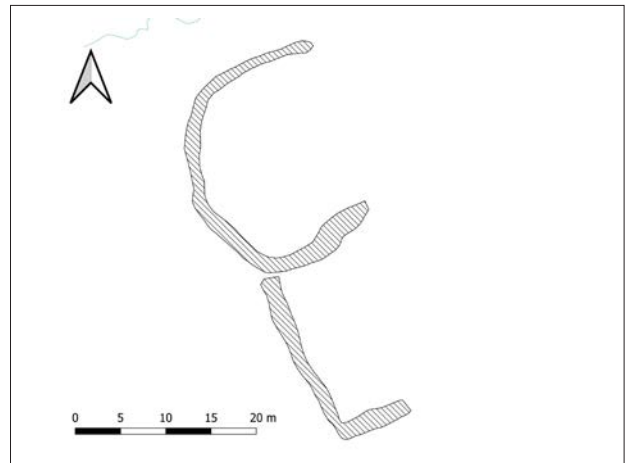
Heimildir: Magnús Grímsson. 1940: 258.

1850-248: GK-040:089_6 tóft uppsátur

Tóft fer undir sjávarmál á flóði sunnan við bæinn. Þarna er tangi sem er við það að hverfa. Tóftin er 43x19 m og snýr norður-suður. Hún er hlaðin úr stóru gjóti en austurhliðin er horfin eða var mögulega ekki til staðar. Tóftin skiptist í tvö hól og undirstöður veggjanna sjást enn, þetta líkist einna helst rétt eða uppsátri.

1850-248: Tóftin, horft til SSA.

1850-248: Uppmæling af tóftinni.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-249: GK-040:089_7 hleðsla óþekkt

Gróinn klapparhóll nærri sjó, óljós hleðsla sést í honum til suðurs. Mögulegt er að þetta sé ein hinna hringlaga tófta sem voru hér á fyrri hluta síðustu aldar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-249: Hleðslan, horft til norðurs.

1850-674: Horft til ANA yfir tóftina.

1850-674: GK-040:089_8 tóft útihús

Grjótdreif sést ANA við bæjarhólinn, á lágu hól. Ekki er greinilegt rústalag á tóftinni en án efa er hér enn mannvist undir sverði, það gefur gróðurfar til kynna.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-245: GK-040:089_9 hleðsla brunnur

Brunnurinn sem var skráður árið 2000 fannst ekki árið 2017. Hann var utan við skráningarsvæðið en staðsetningin er þó svolítið á reiki og áttahorf misjaft í eldri lýsingum. Annar brunnur er líklega utan skráningarsvæðisins að auki en það þarfnast staðfestingar.

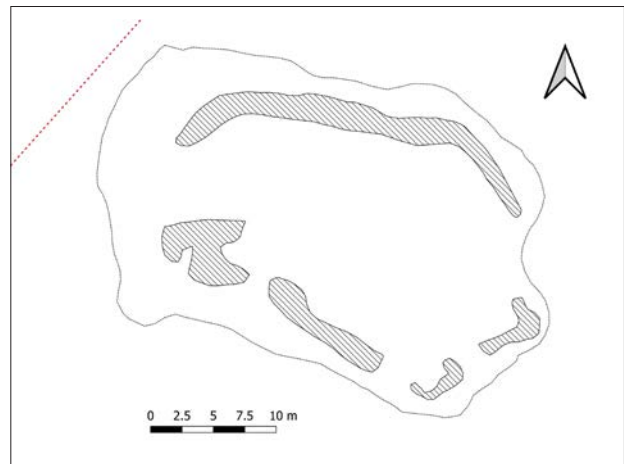
Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-243: GK-040:089_10 hleðsla sjóbúð

„Niður á nesinu og með eystri vognum eru stórkostlegar rústir líklega sjóbúðir, vergögn og þess háttar. Allar eru þær úr grjóti og mikið mannvirki,“ segir í grein Magnúsar Grímssonar. Austan við bæjarhólinn er stór og blásinn hóll. Umfang hans er síst minna en bæjarhólsins, hann er 37x22 m að stærð og snýr ANA-VSV. Ofan á honum sjást hleðslur án þess að hægt sé að gera sér grein fyrir hvers konar mannvirki var hér eða tilgang þess. Líklega er um sjóbúðir sem getið er í eldri lýsingum að ræða sé tekið mið af umfangi hólsins.

1850-243: Horft til suðvesturs yfir sjóbúðina.

1850-243: Uppmæling af sjóbúðinni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-675: GK:040:089_11 tóft kirkja

Það mótar óljóst fyrir suðurvegg meintrar kirkju, norðvestan við bæinn. Hún er 8,5x1,5 m að stærð og snýr VNV-ASA. Varða 115 er „inni“ í eða ofan á meintri kirkju og þjóðleið GK-631:045 er fast norðan hennar.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-675: Meint kirkja, horft til NNV.

1850-676: Horft til VNV yfir kirkjugarðinn.

1850-676: GK-040:089_12 hleðsla kirkjugarður

„Niður frá bænum [089], allskammt þaðan í landsuður, eru rústir, sem líklega eru kirkjurústir,” segir Magnús Grímsson.“ „Þar sem bærinn var, er rústabunga mikil. Þar er alt nú blásið hraun, þó er rústin að nokkru leyti grasgróin. Er eigi hægt að sjá grein á húsaskipun og eigi sést með vissu hvar kirkjan hefir verið. En kunnugir menn vita það, því mannabein hafa fundist þar, er kirkjugarðurinn blés upp. Voru þau flutt að Kirkjuvogi. Var það nálægt aldamótunum 1800, að bein voru síðast flutt þaðan, en sagt er að nokkuð hafi verið flutt áður, smátt og smátt,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Óljóst mótar fyrir hlöðnum vegg, mögulega vesturvegg kirkjugarðsins. Hann sést sem ein steinaröð og fjarar út í blásnu landi.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Magnús Grímsson. 1940: 258; Árbók 1903, 41

1850-484: GK-040:093 Urðarbær heimild býli

„En sannfróðir eru menn um það, að þar hafa margar hjáleigur lagzt í eyði og þar af sumar af sjógangi. Nokkrar af eyðihjáleigunum heyrði eg nefndar, og eru þær þessar: Urðabær [...],” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903. Þessi bær er gjöreyddur vegna landbrots og ekki vitað hvar hann var staðsettur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 39

1850-485: GK-040:094 Hólmabær heimild býli

“En sannfróðir eru menn um það, að þar hafa margar hjáleigur lagzt í eyði og þar af sumar af sjógangi. Nokkrar af eyðihjáleigunum heyrði eg nefndar, og eru þær þessar: [...] Hólmabær [...],” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903. Þessi bær er gjöreyddur vegna landbrots og ekki vitað hvar hann var staðsettur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 39

1850-271: GK-040:099 heimild samgöngubót

„Á suðuenda ílangrar klappar rétt fyrir ofan Bala er Heiðarvarða, siglingamerki fyrir Stafsund, sem er rétt sunnan við vitann. Með henni var notuð varða sem einhven tíma var við Sandhús, Hún er nú horfin [sic] en fiskihús [ungt] er notað sem mið í hennar stað,” segir í svörum í Þjóðháttaafni. Varðan á Sandhúsum er horfin og ekki er vitað hvar hún var staðsett nákvæmlega. Líklega var hún sunnarlega á veggjum bæjarins, þar sem veggirnir eru hæstir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: ÞÞ 10777

1850-237: GK-040:100 varða samgöngubót

Grjóthlaðin varða sést við þjóðleið GK-641:046, þ.e. eldri leiðinni við sjóinn. Varðan er á grjótrún, allt umhverfis er mosi og lyng.

1850-237: Varðan, horft til suðvesturs.

1850-238: Varðan, horft til VNV.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

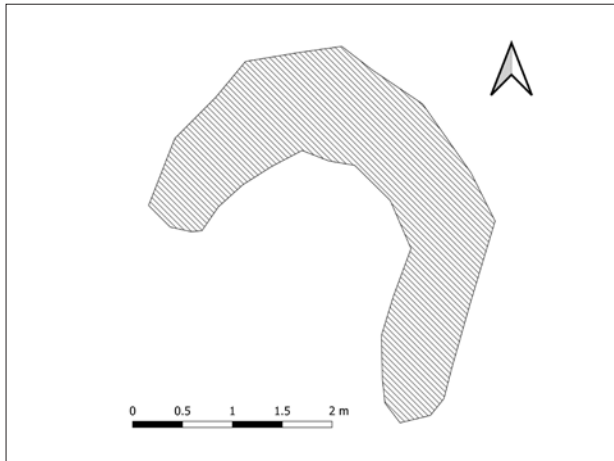
1850-238: GK-040:101 varða samgöngubót

Grjóthlaðin varða sést við þjóðleið GK-641:046, þ.e. eldri leiðinni við sjóinn. Hún er uppi á klöpp í hrauni. Mosi vex þarna en uppblástur hefur þó áhrif.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-285: GK-040:103 hleðsla skotbyrgi

Lítill tóft sem Jón Ben Guðjónsson, heimildamaður, taldi skotbyrgi, er á milli Refatjarnar til suðurs og sjárvar til norðurs. Hún er U-laga, um 3,2x3 m að stærð og opin til suðurs að tjörninni. Veggir eru úr

1850-285: Uppmæling af skotbyrginu.

1850-285: Skotbyrgið, horft til ANA.

grjóti og má sjá tvö umför í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-240: GK-040:112 varða samgöngubót

Varða er við sjóinn, austan við litla vík á milli bæja sem nefndir hafa verið Gamli-Kirkjuvogur og Djúpivogur. Varðan er líklega við gamla þjóðleið (GK-631:046) eða sundmerki tengt horfinni lendingu eða gleymdum leiðum í sjó. Önnur varða er vestan við víkina, beint andspænis þessari. Varðan er uppi á klöpp og hlaðin úr stórum steinum sem vaxnir eru skófum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-240: Varðan, horft til VSV.

1850-241: Varðan, horft til VSV.

1850-241: GK-040:113 varða samgöngubót

Varða er við sjóinn, vestan við litla vík á milli bæja sem nefndir hafa verið Gamli-Kirkjuvogur og Djúpivogur. Varðan er líklega við gamla þjóðleið (GK-631:046) eða sundmerki tengt horfinni lendingu

eða gleymdum leiðum í sjó. Önnur varða er austan við víkina, beint andspænis þessari. Varðan er hlaðin á lágrí hraunklöpp, í henni má greina 5-6 umför af grjóti sem er vaxið skófum. Stórt grjót er í vörðunni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-242: GK-040:114 varða samgöngubót

Grjóthlaðin varða er austan við vík, andspænis bæ sem nefndur er Gamli-Kirkjuvogur. Hún er ílöng og gat er í gegnum hana. Líklega er um gamla sundvörðu að ræða en heimildir geta um lendingar í vikinni. Varðan er ekki hlaðin úr mörgum steinum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-242: Varðan, horft til suðurs.

1850-244: Varðan, horft til norðvesturs.

1850-244: GK-040:115 varða samgöngubót

Fremur stór varða er hlaðin uppi á meintri kirkjutóft í Gamla-Kirkjuvogi. Það er gróið yfir hleðslur í henni, þó sést glitta í grjót að sunnan. Varðan sést víða að og notuð sem samgöngubót á leið GK-631:045.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-250: GK-040:116 hleðsla óþekkt

Hleðsla er við sjóinn vestan við lítið vik, skammt vestan við Gamla Kirkjuvog. Hún er um 5x0,5 m að stærð og liggur til VNV-ASA, niður hraunbrún. Hún náði líklega lengra í báðar áttir. Hlutverkið er óþekkt en ekki er útilokað að þetta hafi verið vörslugarður sem afmarkaði nesið sem hér er sunnar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-250: Hleðslan, horft til suðurs.

1850-251: Horft til norðvesturs yfir vörðuna.

1850-251: GK-040:117 varða samgöngubót

Varða er austan við lítið vik, norðaustan við hólmann Einbúa. Hún er hlaðin í hraunjaðri og var mögulega samgöngubót á leið GK-631:046. Hún er grjóthlaðin, það má sjá þrjú umför sem vaxin eru skófum í henni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-254: GK-040:118 varða samgöngubót

Grjóthlaðin varða er norðan við vík, norðan við hólmann Einbúa. Varðan sést vel, hún er hlaðin á klöpp sem eykur hæð hennar. Mögulega var hún samgöngubót á leið GK-631:046.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-254: Horft til austurs, yfir vörðuna.

1850-255: Varðan, séð til suðvesturs.

1850-255: GK-040:119 varða samgöngubót

Grjóthlaðin varða er uppi á blásinni brun, ofan við vík norðan við Einbúa. Það má sjá þrjú umför af grjóti í henni. Hún er við þjóðleið GK-631:045.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-256: GK-040:120 varða samgöngubót

Varða er uppi á lágum hól, norðvestan við hólmann Einbúa. Hún er grjóthlaðin og má enn greina tvö umför í henni. Varðan er þó hrunin að mestu. Hún er hlaðin á klöpp og líklega um samgöngubót að ræða, ekki er þó vitað hvort það var á sjó eða landi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-256: Horft til norðvesturs yfir vörðuna.

1850-257: Varðan, horft til ASA.

1850-257: GK-040:121 varða samgöngubót

Hrunin varða er skammt sunnan við vörðu 120 (256), rúmir 20 m eru á milli þeirra. Botn þessarar vörðu sést einna best, á móts við norðurenda hólman Einbúa. Það má sjá tvö umför hér og þar, restin af vörðunni er hrunin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-261: Varðan, horft til austurs.

1850-261: GK-040:122 varða samgöngubót
Varða er norðan við fremur mjóan og ílangan vog, sunnan við þjóðleið GK-631:045. Þarna er blásinn sandur. Varðan er uppi á hraunklökk og hægt að greina þrjú umför í henni.

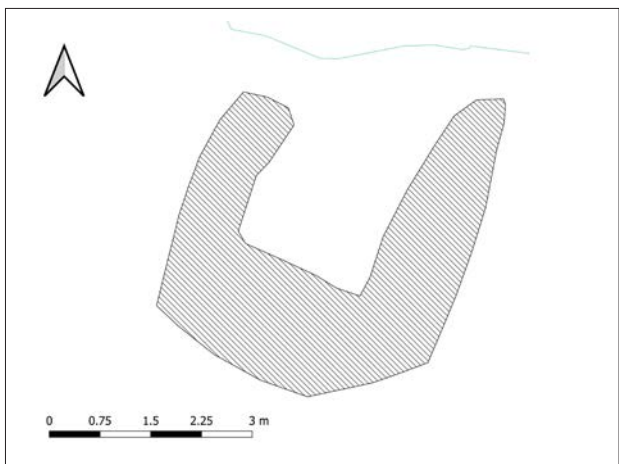
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-332: GK-040:123 hleðsla skotbyrgi
Í skýrslunni Skráning stríðsminja á Suðurnesjum segir: „Við Þórshöfn og uppi í heiði er að finna skotbyrgi og hleðslur sem eru leifar af æfingasvæði sem þar var. Auk þess eru leifar af mannvirkjum niður við sjó og steinn með áletrun frá hermanni sem verið við vakt í Þórshöfn. Minjarnar við Þórshöfn hafa ekki verið mældar upp en teknir voru hnitapunktur af þeim árið 2014. Þessi hleðsla/skotbyrgi er sunnan við kletta

og myndar grjótleðna skeifu. Þetta svæði er uppblásið en smávegis gras sést milli steina. Hleðslan er 0,3-0,4 m á hæð og 0,8 m á breidd.

1850-332: Horft til suðurs yfir byrgið.

1850-332: Uppmæling af byrginu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir og Eiríkur Hermannsson, 42

1850-333: GK-040:124 hleðsla skotbyrgi

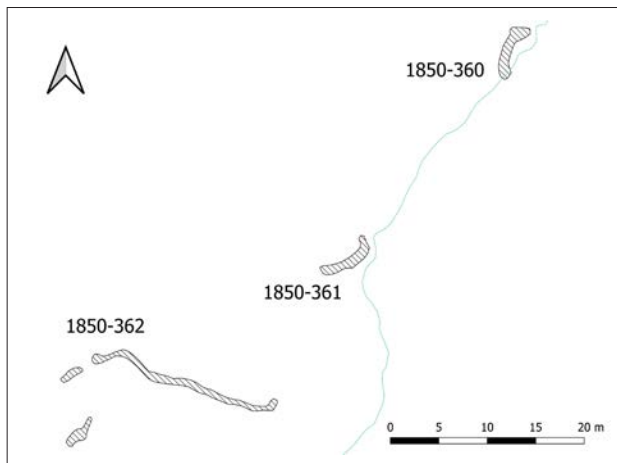
Skotbyrgi er uppi á klettum, skammt NNV frá skotbyrgi 123. Það er hlaðið á milli kletta og sandpokar eru í hleðslunum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-360: GK-040:125 hleðsla óþekkt

Gróin L-laga hleðsla er norðaustan við Litla-Básendahól, alveg við sjávarmál. Hleðslan er á nokkurs konar odda, en Litla-Básendahóll er nánast orðinn að hólma. Sjór fer yfir svæðið norðaustan við hólinn í stórvíðrum. Hlutverk þessarar hleðslu er óþekkt en suðurhluti hennar hefur þegar brotnað í sjó. Hún er 5x1,5 m að stærð, 0,2-0,3 m á hæð og úr grjóti. Ekki er útilokað að um vegg af mannviki sé að ræða.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-360: Uppmæling af hleðslunum á Litla-Básendahól.

1850-360: Horft til suðurs eftir hleðslunni.

1850-361: GK-040:126 hleðsla óþekkt

Grjóthlaðin og einföld hleðsla er fast norðaustan við Litla-Básendahól. Hún er tæplega 5 m löng, 0,2-0,6 m á hæð og 1 m á breidd. Það má sjá 1-3 umför af grjóti en hlutverkið er óþekkt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-361: Hleðslan, horft til suðvesturs.

1850-338: Varðan, horft til vesturs.

1850-338: GK-040:129 varða óþekkt

Norðan við Kuðungavík er rofið svæði, þar er mikill sandur og grjót en þó smá lyng á milli steina. Illa hlaðin varða er þar skammt sunnan við Draughól, neðstu steinar gamlir en efstu steinarnir hafa verið hlaðnir nýlega. Þessari vörðu er haldið við, flotholt er í vesturhluta hennar. Steinum er hrúgað saman fremur en að um vandaða hleðslu sé að ræða.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-964: GK-040:130 heimild skip

„1901 30. mars Kúttur Hjálmar strandar sunnan við Stafnes. [...] Í marsmánuði 1901 strandaði kúttur Hjálmar skammt fyrir sunnan Stafnes. Skipshöfninni 15 manns var bjargað er út fjaraði. Ólíkt Siriusi var Hjálmar á mjög slæmum stað og illa brotið. Litlu var úr því skipi bjargað,“ segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson. Ekki var hægt að hnitsetja þennan stað.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ásgeir Ásgeirsson, 201, 204

1850-965: GK-040:131 heimild skip

„1644. [...] Einnig fórst skip frá Kjalarnesi með fiskfarm fyrir framan Stafnes,“ segir í Magnús Þórarinnsson í Frá Suðurnesjum. Ekki var hægt að hnitsetja þennan stað.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

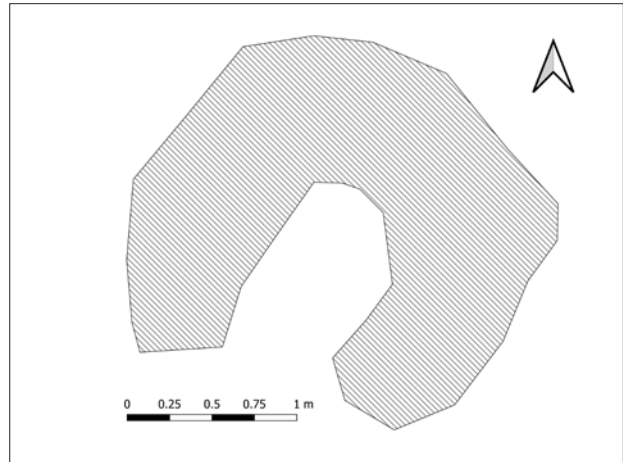
Heimildir: Frá Suðurnesjum, 275

1850-287: GK-040:132 tóft skotbyrgi

Í mýri, fast sunnan við Refatjörn er skotbyrgi. Það er svipað og skotbyrgið norðan við tjörnina að gerð og lögun. Þetta er þó í deiglendi, þetta er gamalt tún sem nýtt var fyrir kúabeit. Tóftin er U-laga, um 2x2 m að stærð og opin til suðurs. Það má sjá 2 umför af steinum í veggjum.

1850-287: Horft til NNV yfir skotbyrgið.

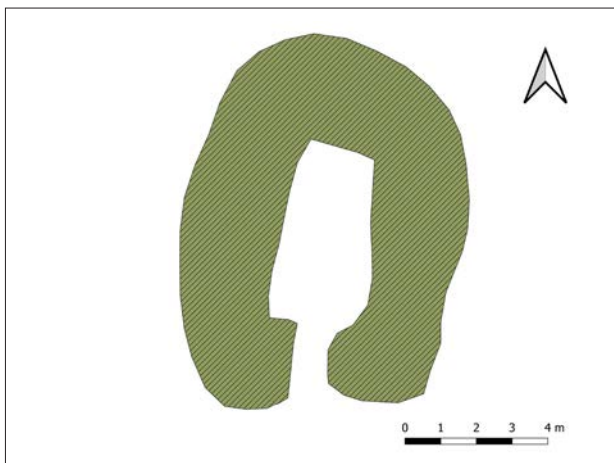

1850-287: Uppmæling af tóftinni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-380: GK-040:134 Garðar tóft híbýli

„Taldi Jón Jónsson hreppstjóri frá Fuglavík, sem síðast bjó í Glaumbæ við Stafnes, [...] upp 14 af hjáleigum þessum [sem voru á Stafnestorfunni], og voru þær þessar: [...] Garðar [...]. Sum af býlum þessum voru með vissu grasbýli frá Stafnesi, en þó flest þurrabúðir,“ segir í Rauðskinnu II. Enn má sjá bæjartóftina í Görðum. Þetta er lítil tóft, norðaustan við Stafnesvita. Þarna er gróið svæði en grjót úr sjónum er 5 m vestar. Þetta er mjög gróin tóft, smavegis rof er í austurvegg. Tóftin er 10x7,5 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Op er til suðurs og veggir eru 0,4-1 m á hæð og 1,5 m á breidd.

1850-380: Uppmæling af tóftinni.

1850-380: Garðar, horft til VNV.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna II, 5

1850-486: GK-040:139 Steinskot heimild býli

1703: „Steinskot hefur fyrir tveim árum bygt verið [...]. Nú hefur sjáfargangur brotið túnið af meiri part, en leifar grasnautnarinnar brúkar heimabóndinn, og kann hjáleigan ei aftur að byggjast á hans

skaða,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Þetta býli er að öllum líkindum horfið í sjó og ekki vitað hvar það var staðsett.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 41

1850-487: GK-040:141 *Halldórshús* heimild býli

1703: “Halldórshús hafa sex ár í eyði legið [...]. Nú hefur sjór og sandur yfirfallið hús og tún, so ómögulegt er aftur að byggja,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Þetta býli er að öllum líkindum horfið í sjó og ekki vitað hvar það var staðsett.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 42

1850-897: GK-040:143 *Litlahólmahús* heimild býli

1703: “Litlahólmahús segist að fyrir fjörutíi árum hafi verið hjáleiga, og vita menn ekki hvar nú er sú grasnautn, sem þar með fylgdi til lögð. Kann og hjáleigan ekki að byggjast fyrir grasnautnar skort,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Ekki vitað hvar hjáleigan var staðsett, sumir telja að þetta sé Skiphólmi. Frekari heimildir þarf til að staðsetja býlið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 42

1850-488: GK-040:144 *Grímuhús* heimild býli

1703: “Grímuhús hafa í fimm ár í eyðu legið, [...] nú er bæjarstæðið af sjáfargangi brotið, og túnin af sandi fordjörfuð. Það sem eftir er grasnautnar, brúkar heimabóndinn og má ei skaðlaust afleggja,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Þetta býli er að öllum líkindum horfið í sjó og ekki vitað hvar það var staðsett.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 42

1850-267: GK-040:152 *Fúsavör* mannvirkir lending

Samkvæmt Jóni Ben Guðjónssyni, heimildamanni, er Fúsavör skammt austan við bryggju sem gerð var um 1980 af ábúendum í Stafneshverfi. Enn sést vik inn í fjörukambinn, stórir steinar sjást beggja vegna þess á fjöru. Ekki er vitað hvenær lendingin var notuð. Hægt er að greina vörina á loftmyndum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-267: Fúsavör, horft til SSV.

1850-967: GK-040:153 heimild sjóbúð

„Í ofviðri og stórflóði 30. desember 1769 hefir jörðin Stafnes „tekið einn merkilegan stóran skaða, sem mannlegur kraftur fær ómögulega endurbætt“. [...] Upp úr Stokkavörunum [065] hefir sjórinn gengið inn í allar sjóbúðirnar,“ segir í Rauðskinna IX-X. Þessar sjóbúðir voru að öllum líkindum á Gelluklöppum. Ekki er vitað hvar sjóbúðirnar voru staðsettar árið 1769 og líklega eru þær horfnar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna IX-X, 25

1850-968: GK-040:158 heimild hjallur

„Úr virðingaskrá dánarbús Þorbergs á Stafnesi [árið 1814]. [...] Hjallur við sjó, 17 rd. [...],“ segir í Rauðskinna IX-X. Ekki er vitað hvar þessi hjallur var staðsettur en að öllum líkindum er hann horfinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna IX-X, 48

1850-264: GK-040:161 garðlag herslubyrgi

„Þar sjást frá fyrri tímum 30-40 fiska- og hákarlabyrgi og fiskigarðar fyrir neðan túnið, þar niður undan er skiparétt og vör og bezta lending,“ segir sr. Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinna IX-X. Hér

er verið að skrá herslugarðana en enn eru hlutar þeirra varðveittir suðaustan við heimatúnið. Innan skráningarsvæðisins var einn garður sem líkist hlöðnum kanti og talin með þetta hlutverk. Hann er 17x1 m að lengd og snýr norðvestur-suðaustur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna IX-X, 191

1850-264: Uppmæling af herslugarðinum.

1850-264: Garðlagið, horft til suðausturs.

1850-969: GK-040:162 Jamestown heimild skip

“Nokkru utar í Ósnum [en Flatasker], nánast í hánorður frá Kirkjuvogi, er sker sem Hestaklettur nefndist. Þar var á hvítasunnudag árið 1881 eitthvert sérkennilegasta skipsstrand, sem sögur fara af í Höfnum, en þá strandaði þar bandaríska seglskipið Jamestown. Skipið var á leið frá Ameríku til Englands en hafði lent í illviðri, sennilega fellibyl, og var nærri sokkið langt suður í hafi. Áhöfnin yfirgaf skipið, að því að talið var, en það sökk ekki heldur rak mannlaust fyrir sjó og vindi, mánuðum saman, uns það að lokum barst inn á Kirkjuvogssund. [...] Skipið var hlaðið timbri, sem margir Hafnamenn gerðu sér gott af, nýttu til smíða og bygginga og seldu auk þess víða um nágrannabyggðir. Að sögn var kjölfesta skipsins silfur frá Mexíkó, en aldrei hefur fundist arða af því,” segir í Höfnum á Reykjanesi.

“En auk borðabunkans var líka aftast í þessari lest afarstór hlaði af hvítum múrsteini, fleiri þúsundir, og var víst meiningin að skipa honum öllum upp, þegar timbrið væri búið úr lestinni, en það fór á aðra leið. Skipið brotnaði áður en sú vinna væri hafin. [...] Þegar leið á sumarið fór það að kvisast, að seglfesta skipsins væri óhreinsað silfur, eða silfurgrjót frá Mexíkó [...]. En eins og áður er sagt frá, þá brotnaði skipið áður en byrjað var á að skipa upp úr neðstu lestinni, en ógerningur að komast að seglfestunni, fyr en plankarnir voru teknir úr lestinni. Það er næsta ótrúlegt, en þó satt, að til þessa dags hefir ekki einn moli af seglfestu skipsins borist til lands, í öllum þeim hafrótum, sem verið hafa síðan að skipið brotnaði, og ekki hefir heldur sjest einn steinn af öllum múrsteinshlaðanum, sem var í miðlestinni. Það sennilegasta er, að þann dag, sem skipið klofnaði, hafi botninn borist fram á leirinn og hvolft þar öllu úr sjer og grjótið svo sokkið niður í leðjuna,” segir Ólafur Ketilsson í Lesbók Morgunblaðsins 8.11.1936.

“Í Bath Daily Times mánudaginn 21. nóvember 1881 er enn fjallað um Jamestown. Þar segir: „Svo virðist sem frægð Jamestown ætli engan enda að taka. Í tímaritinu Maine Mining Journal segir að fyrsta framleiðsla af málmgrýti frá námunni á Deer Isle hafi skrautlegan feril að baki og hafi endað á óvæntum stað. Málmgrýtið hafi Jamestown tekið sem barlest þegar það hélt til Swansea (svo !) í Englandi með timburfarm fyrir nærri ári. Járngrýtið er líklega enn í greypum þessa ólánsfleys þar sem það bar beinin.“ Það sem er örugglega rétt í þessu, og ber saman við blaðagreinar frá þessum tíma, er að barlestin var málmgrýti frá Deer Isle-námunni. Ástæða þess að einhvern grunaði að um silfur hefði verið að ræða er líklega vegna þess að saman við hefur verið svokallaður „klinker“ sem myndast í málbræðsluofnum. Þar með telst kenningin um silfurbarlestina afsönnuð,” segir í greininni Seglskipið Jamestown e. Leó M. Jónsson.

“Sumarið 1989 var einu af 4 akkerum þessa risaskips lyft upp af hafsbotni þar sem það hafði legið í 108 ár. Að því verki stóðu tveir Hafnamenn. Akkerið og hluti af akkerisfestinni prýðir nú hlaðið framan við Sæfiskasafnið við Hafnagötu í Kirkjuvogshverfi. Hin akkerin ásamt lengri akkerisfesti

höfðu fyrir löngu verið flutt til Vestmannaeyja þar sem festin var lengi notuð sem landfesti smábáta í höfninni,” segir á ferlir.is.

“Tæpum 127 árum seinna, 24. júní síðastliðinn [2008], var annað af akkerum skipsins hift í land við bryggjuna í Höfnum af liðsmönnum umhverfissamtakanna Bláa hersins. Áður höfðu samtökin dregið akkerið að höfninni, en Hestaklettur er um 200-300 metra frá landi. Kafarar fundu akkerið fyrir fimm árum og er ekki talið útilokað að frekari fornleifar sé að finna á svæðinu, sem hefur verið friðlýst. Akkerið þykir heillegt og að afsöltun lokinni verður smíðað á það timburverk eins og var á akkerum á þessum tíma. Þá verður því fundinn staður nálægt elsta húsi Sandgerðis, Efra-Sandgerði. Húsið er félagsheimili Lionsklúbbsins og var á sínum tíma smíðað úr timbri skipsins,” segir í Morgunblaðinu 26. júní 2008.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Hafnir á Reykjanesi, 30; Ólafur Ketilsson, 353-354; <https://dive-explorer.com/2019/02/10/jamestown-1881/>; www.ferlir.is/?id=3409; www.mbl.is/greinasafn/grein/1224656/

1850-253: GK-040:163 Vörðuhólmi varða landamerki

“Landamerki á milli Stafnesjarða í Miðnesshreppi annarsvegar og Kirkjuvogsjarða í Hafnahreppi hinsvegar, skulu vera þau er hjergreinir: [...] Úr “Beinhól” í miðjan Djúpavogsbotn við stórstraums flóðmál; hvar varanlegt merki skal sett, auðkennt L.M. þaðan bein lína um ósinn í vörðu þá, er stendur á suðurenda Vörðuhólma, er skal auðkend LM með varanlegu millimerki, er sett skal á Illaklif einnig auðkent L.M. – Frá Vörðuhólma sunnan um Selsker og Hestaklett á sjó út,” segir í Landamerkjabréfi Nr. 75 frá 1925.

“Nú var tekið til við að kanna hina óbyggðu eyju [Einbúa]. Hún greinist í tvennt, sem fyrr segir, með rennu. Gengið var fram á hernaðartól og í Vörðuhólma voru mannvistarleifar, varða með letursteini; LM - landamerki Stafnes og Hafna að sögn Jóns Borgarssonar. [... O]fan á vörðunni, sem fyrr segir, syðst í hólmanum (63°56,662 -22°41,081) er letursteinninn með áletruninni “LM”,” segir á ferlir.is. “Varða er syðst á Einbúa á landamærum Miðnes- og Hafnahrepps. Þegar hana ber í Keili er Hafnarleirinn fyrir sunnan en Hraun fyrir norðan (leirinn: sandbotn í sjónum; Hraun: Hraunbrúnnin),” segir í svörum í Þjóðháttafni.

Ekki reyndist unnt að fara í Einbúa en varðan sést vel frá landi.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Landamerkjabréf Nr. 75; www.ferlir.is/?id=6436; ÞP 10777

1850-928: GK-040:164 heimild verbúð
„Þó fannst ein tóft ca. 3 x 1,5 m innanmál, norðvestan í Vörðuhólmanum (63°56,707-22°41,181) [...]. Hjá tóftinni eru 2 lágir sandhólar svipaðir að stærð og tóftin sjálf, - þar undir gæti eitthvað leynst. Með góðum vilja má líka sjá garða, en erfitt var að fullyrða nokkuð um það,” segir á heimasíðunni ferlir.is. Ekki reyndist unnt að fara í Einbúa og því var ekki unnt að leggja mat á ástand þessarar tóftar. Líklega er um sjóbúð að ræða.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=6436

1850-253: Mynd af vörðunni sem birt er á heimasíðunni ferlir.is

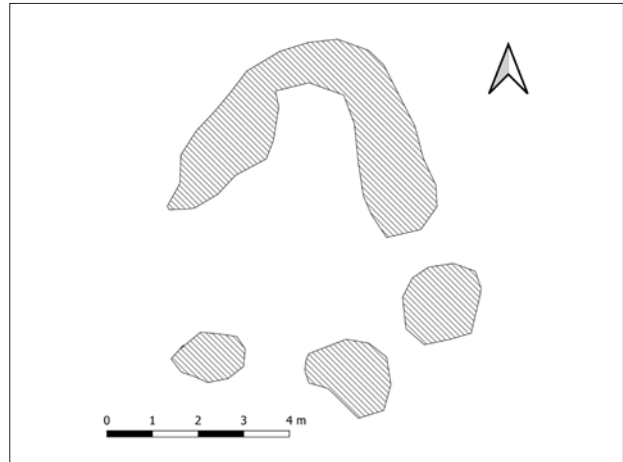
1850-928: Mynd af tóftinni sem birt er á heimasíðunni ferlir.is

1850-363: GK-040:165 tóft óþekkt

Á þessu svæði er jarðvegur mikið rofinn, inn á milli eru grasblettir. Tóftin er mikið röskuð til suðurs, þar eru steinahrúgur. Til norðurs sjást lágar raðir af steinum sem tekin eru úr næstu nágrenni. Veggir eru 0,3-0,8 m á hæð og allt að 1,3 m á breidd. Það má sjá 1-3 umför í veggjum.

1850-363: Horft til suðurs.

1850-363: Uppmæling af tóftinni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-362: Horft til vesturs yfir hleðsluna.

1850-362: GK-040:166 hleðsla óþekkt

Uppi á Litla-Básendahól er hleðsla en hlutverk hennar er óþekkt. Hún hlykkjast eftir hólnum en ljóst að eitthvað rask hefur átt sér stað. Tvær minni hleðslur sjást suðvestar á hólnum en tilheyrðu án efa þessu sama mannvirki. Hleðslan er 17x12 m að stærð og snýr austur-vestur. Það má sjá 2-3 umför af steinum og eru þeir 0,4-0,5 m á hæð og 1 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-231: GK-040:167_1 bæjarhóll bústaður

„Við Ósana er einnig Stafnessel [048], en á milli þess og Gamla-Kirkjuvogs [089] fundu FERLIRsfarar mjög gamla tótt og garð, sem hvorki hefur verið minnst á né verið settur á kort. Greinilega er um mjög gamla tótt að ræða. Önnur stærri stendur þar við víkurbotn. Garðurinn liggur út í Ósinn og má sjá í hann undir yfirborði sjávar. [...] Gamla þjóðleiðin frá Hvalsnesi liggur skammt ofan við tóttirnar,“ segir á ferlir.is. Annars staðar á síðunni segir: „Vikið var út af vagn götunni til suðurs vestan Illaklifs og gamalli götu niður lága brekku. Þar sést hlaðinn garður á hægri hönd. Sunnar sést í háan grashól. Á honum er tótt. Einnig á öðrum skammt suðvestar. Neðan hans, rétt ofan við sjóinn, en lítið norðar, er hlaðinn garður. Fer hann nú á kaf í flóði.“

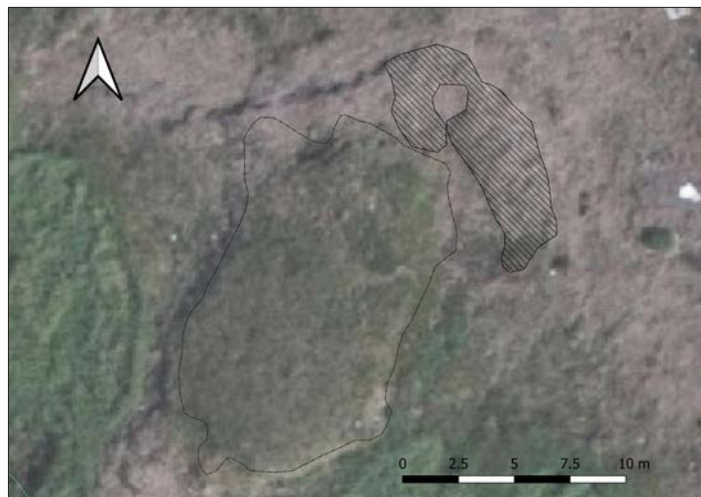
Gatan liggur í átt að Stafnesseli, þó lítilliga til hægri, og yfir holtið. Á holtinu liggur hún einnig til suðurs, að gerði og tótt norðvestan Djúpavogs, þeim sem minnst var á áðan og eru undir Illaklifi [165].”

Til norðurs er gróin hraunbrún, tóftirnar eru nærri grasivöxnu svæði þar sem vík gengur til norðurs frá Ósum. Beinanes er beint sunnan við tóftirnar.

Bæjarhóllinn er líklega beint norðan við víkina og norðaustan við minjarnar sunnan hennar. Hann er 16,2x9,5 m að stærð og snýr nánast norður-suður. Hóllinn er algróinn og sést vel. Hliðar hans eru brattar og sjór hefur tekið hluta af honum til suðurs. Áfok hefur þar að auki aflagað hólinn. Ekki sér til mannvirkja á hólnum sjálfum en rof er til norðvesturs og mótur fyrir vegg þar. Veggurinn er 10x3,4 m og snýr norðvestur-suðaustur. Hann er flatur að ofan og um 0,3-0,5 m á hæð.

1850-231: Horft til suðvesturs yfir bæjarhólinn.

1850-231: Uppmæling af bæjarhólnum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=4017; www.ferlir.is/?id=17671

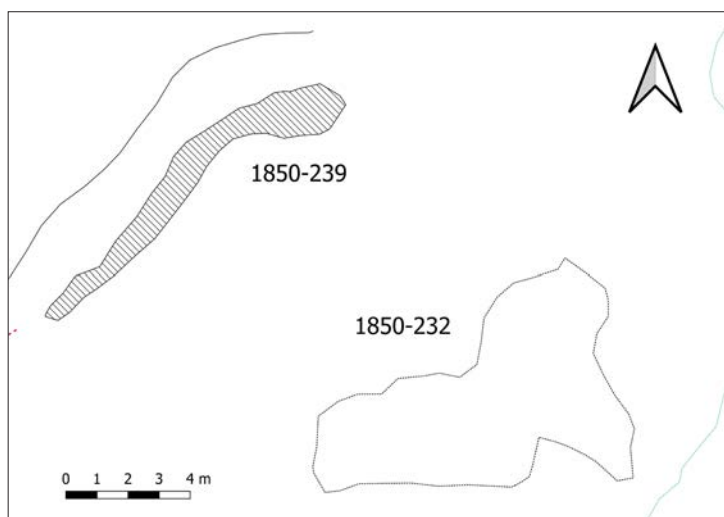
1850-232: GK-040:167_2 þúst útihús

Gróinn þúst, líklega útihús sem er á kafi sinu. Hún er 10x7 m að stór og snýr nánast austur-vestur.

Þústin er brött til norðvesturs, þar er uppblástur líka mikill. Rof er norðan og vestan í þústinni en ekki sér í mannvistarlög þar.

1850-232: Þústin, horft til suðvesturs.

1850-232 og 239: Uppmæling af minjunum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-233: GK-040:167_3 tóft skotbyrgi

Lítill og grjóthlaðin tóft, líklega yngri en býlið en það þarfnar staðfestingar. Tóftin er 3,5x2,8 m að stærð og snýr norður-suður. Op er til norðausturs. Það má sjá 1-2 umför af grjóti veggjum sem eru 0,3 m á hæð. Tóftin var mæld upp, líklega árið 2014 af Ragnheiði Traustadóttur og talin til stríðsminja en engar aðrar upplýsingar eru um byrgið í skýrslu sem kom út árið 2019.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir, 2019.

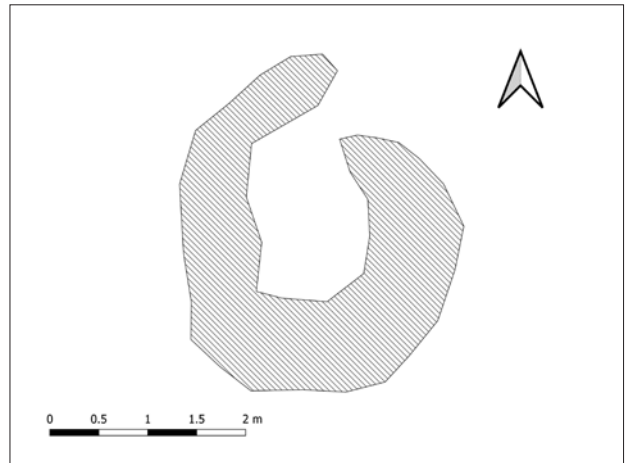
1850-235: GK-040:167_4 tóft rétt

Rétt er sunnan við þjóðleið GK-631:045, nærri sjó og líkist einna helst uppblásnum hól. Hún er 16x12 m að stærð, er einföld og snýr norðaustur-suðvestur. Veggir eru 0,2 m á hæð og efsti hluti þeirra kemur upp úr sverði. Það má sjá eitt umfar af steinum á yfirborði. Innan réttarinnar er uppsafnaður jarðvegur. Ekkert op sést á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

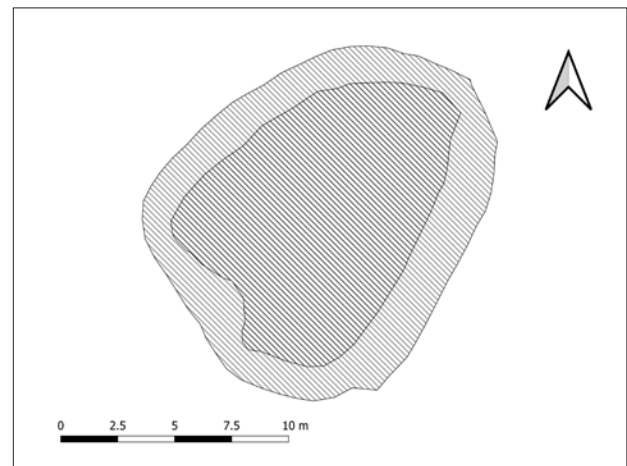
1850-233: Byrgið, horft til suðvesturs.

1850-233: Uppmæling af skotbyrginu.

1850-235: Horft til norðausturs, yfir réttina.

1850-235: Uppmæling af réttinni.

1850-239: GK-040:167_5 garðlag óþekkt

Grjóthlaðinn garður sést liggja austur-vestur fast sunnan við leið 007. Líklega var það sett þarna þegar grjót var heinsað úr leiðinni. Ekki er ljóst hvort þessi garður tengist þeim fara út í Ósinn og getið er á heimasíðu ferlis, skrásetjari varð þess garðs ekki var.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-364: GK-040:177 garðlag túngarður

1850-364: Garðurinn, horft til NNV.

Grasbalar og hvönn eru á þessu svæði og lágt holt til norðurs. Grjóthlaðinn túngarður sést afmarka stakstætt tún á milli heimatúns Stafness og Básenda GK-040b. Túnið er 1,4 ha og snýr norðaustur-suðvestur. Til vesturs er túngarðurinn kominn í sjó og fer undir sjávarmál á flóði. Við sjóinn er garðurinn 0,3-0,5 m á hæð og 1 m á breidd. Norðar og utan skráningarsvæðis er hann 0,2-0,6 m á hæð. Túngarðurinn afmarkar svæði sem er aðeins grænna og gróskumeira en annars er í nánasta umhverfi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-266: GK-040:182 garðlag varnargarður Varnargarður við ströndina, einnig túngarður fyrir Gosu að öllum líkindum. Afmarkaði yngra

1850-266: Uppmæling af varnargarðinum.

1850-266: Horft til norðurs yfir varnargarðinn.

tún, sunnan við heimatúnið. Fiskhús frá 20. öld er byggt fast sunnan hans. Það eru rof í garðinum vegna ágangs sjávar að austan. Hann er líklega ekki mjög forn, a.m.k. ekki sá hluti sem er einna best varðveittur. Hann er 2 m á breidd, grjóthlaðinn og í honum má sjá 2-8 umför af grjóti. Gæti verið túngarður Sandhúsa.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-282: GK-040:183 áletrun
kennimark

„Nafnið Eyjólfur er áletrað á stein fremst vestan Stafnesvarar, beint fyrir neðan Vestur-Stafnes. Eyjólfur Árnason nokkur sem var vinnumaður á Stafnesi árin 1935-1940 hefur líklega merkt þennan stein með nafni sínu. Áletrunin er því um 80 ára gömul og nýtur ekki aldursfriðunar. Hún er þó vel varðveitt og þarna er geymd skemmtileg minning um vinnumann á Stafnesi á fyrri hluta 20. aldar.“ Stafirnir eru um 10 cm á hæð og vel gerðir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2022, 90-91

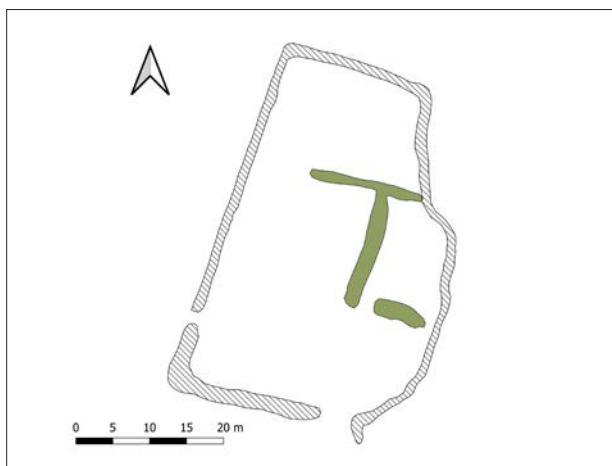
1850-282: Áletrunin EYJÓLFUR

1850-368: GK-040:184 tóft kálgarður

Kálgarður er við endann á vogi sem skerst til norðurs inn í land Stafness, suðaustan við heimatúnið. Kálgarðurinn er 50x30 m að stærð og snýr norður-suður. Það má sjá móta þremur hólfum í honum, mögulega var hann nýttur sem rétt að auki. Í veggjum að utan má sjá 4-5 umför af grjóti og hleðslur

1850-368: Horft til norðurs yfir kálgarðinn.

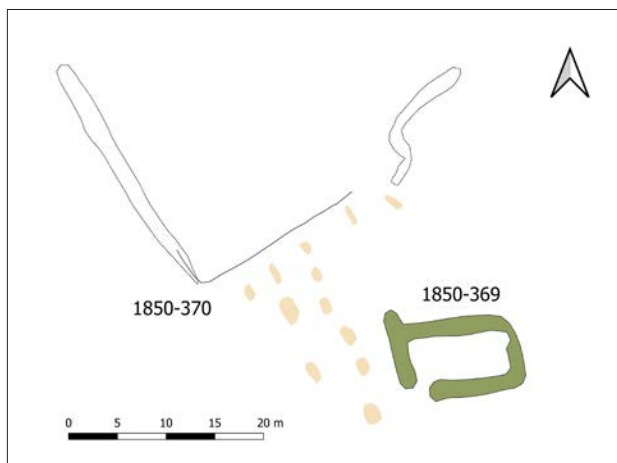
1850-368: Uppmæling af kálgarðinum.

eru enn vel uppistandandi. Veggir eru grónir neðst á köflum. Að innan eru steinhleðslur áberandi og torfhlaðnir þverveggir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-369: GK-040:185 tóft kálgarður

Kálgarður er sunnan við heimatúnið í Stafnesi, byggður upp að náttúrulegum hól nærri kartöflugryfjum. Hann er 12x8 m að stærð og snýr austur-vestur. Veggir eru torfhlaðnir, 0,3-0,5 m á hæð og 1 m á breidd. Op er til suðurs.

1850-369: Uppmæling af kálgarði 369.

1850-369: Horft til suðurs yfir kálgarðinn.

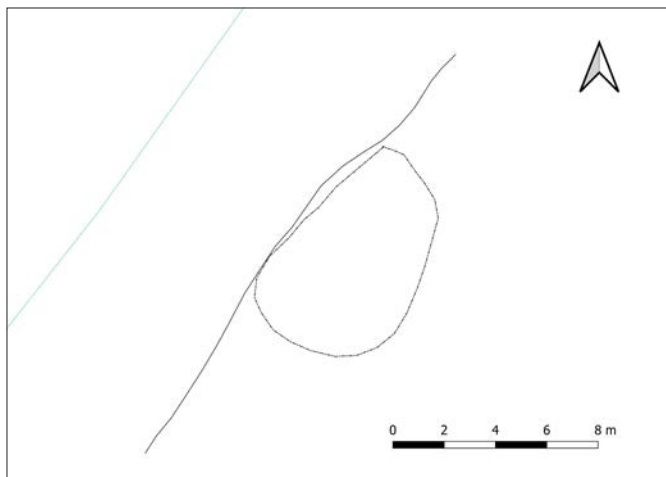
Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-401: GK-040:186 þúst býli

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns, er nafnlaus bæjarhóll NNA við bæ 001, við sjóinn. Bæjarhóllinn er skemmdur, stór hluti hans brotnaði í sjó en núna er þarna varnargarður sem var gerður um 2007 eða svo. Gerð hans raskaði hólnum líka að hluta. Bæjarhóllinn er 8x4 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Rusl var brennt á honum á síðari árum.

1850-401: Horft til NNA yfir bæjarhólinn.

1850-401: Uppmæling af bæjarhólnum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-404: GK-040:187 heimild túngarður

Á túnakorti frá 1918 segir að garðlag á klettanefi í fjöru, nyrst í heimatúninu, Líklega er um túngarð 027 að ræða og afmarkaði hann heimatún alls hverfisins. Einnig gæti verið um eldri garð að ræða sem var nánast horfinn þegar túnakortið var gert. Öll ummerki þessa túngarðis eru eydd vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-892: GK-040:188 heimild túngarður

Á loftmyndum sést garðlag liggja til austurs frá sjó, að Stafnesstekk og áfram til austurs uns han fjarar út í túni. Garðurinn sést ekki á yfirborði og ástand hans var ekki metið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-918: GK-040:189 heimild uppsátur

„Annað skipauppsátrið var að suðvestanverðu á Hólminum svonefnda. Því er lýst þannig [árið 1766]: Sjó og sandur hjálpast að til þess að eyðileggja Hólminn, fiskur spillist þar, en bátum og öðru er hætta búin í flóðum og útsynningsveðrum,” segir í Rauðskinnu IX-X.

Þetta uppsátur er horfið og engin ummerki þess varðveitt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinnu IX-X, 25

1850-927: GK-040:190 mannvirki
lending

Á vettvangi sást nafnlaus lending fast austan við Gosuvör/Skökk 066. Einungis 6 m eru á milli þessarar tveggja lendinga og ljóst að ástand þeirra er svipað.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-931: GK-040:191_1 hleðsla
skotbyrgi

Í klettum austan við Djúpuvík, milli Þórshafnar til suðausturs og Básenda til norðvesturs eru tvö skotbyrgi. Hleðslurnar voru mældar upp, líklega árið 2014 af Ragnheiði Traustadóttur og talin til stríðsminja en engar aðrar upplýsingar eru um byrgið í skýrslu sem kom út árið 2019.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir, 2019.

1850-927: Lendingin, horft til suðurs.

1850-931: GK-040:191_2 hleðsla skotbyrgi

Í klettum austan við Djúpuvík, milli Þórshafnar til suðausturs og Básenda til norðvesturs eru tvö skotbyrgi. Hleðslurnar voru mældar upp, líklega árið 2014 af Ragnheiði Traustadóttur og talin til stríðsminja en engar aðrar upplýsingar eru um byrgið í skýrslu sem kom út árið 2019.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir, 2019.

1850-403: GK-040:192 f r á s ö g n
öskuhaugur

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns, keyrði varnarliðið rusl í sjóinn í gengum heimatún Hólakots og Bala, aðallega málma. Öskuhaugurinn var í fjörunni en ekkert sést af honum lengur enda skolaði sjórinn ruslinu jafnóðum burt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-403: Horft til suðurs yfir víkina sem ruslið var sett í.

Skráðar minjar á Básendum.

GK-040b Básendar

1703: “Basendar, nýbýli í Stafnesslandi. Jarðadýrleiki óviss,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 40.

21.5.1484: Bréf skifað á Båtssöndum. DI VI, 513.

17.8.1484: Vitnisburður um svik, ásælni og yfirgang Diðreks Pínings og Píningsmanna við enska kaupmenn. “[...] að Pining skyldi aptur leggja það minna skipid tömt. sem hann hafde lated taka fyrer þeim a Batsendum.” DI VII, 13.

10.6.1491. Kæra enskra kaupmanna gegn Hansamönnum þar sem m.a. kemur fram að Diðrik Pining hafi skýrt Austmönnum sem lágu á skipum sínum á Básendum (Gotsande) frá friðarsáttmála Englands- og Danakonunga en Austmenn hefðu eigi að síður ráðist á ensku kaupmennina. DI XI, 49. Bréf [26.6.]1497 um kæru Hansamanna gegn Englendingum, DI XI, 51; og bréf 19.9.1521 um aðra kæru Englendinga gegn Hansamönnum nefna einnig Básenda.

17.5.1506: Þorvarður Erlendsson lögmaður gefur “einnngelskum kaupmonnum. sem liggia a bassendum og grindavik lof til at kaupa við Íslendzka menn riettum halfstyeckis kaupum sem sett hefur verid og logtekit hier i landit sem byggia og bua á rosmala nese og grindavik.” DI VIII, 97.

14.8.(15)09: Bréfsuppkast. Kvörtun borgarstjóra og ráðs Hamborgar til Hans I. Danakonungs m.a. um að Englendingar taki hafnir af Þjóðverjum, og eru Básendar þar nefndir sérstaklega. DI XVI, 465.

1516: Svar Hans Tappes til borgarstjóra og ráðs Hamborgar. Tappe telur sig hafa orðið fyrir þungum búsiðjum af Hamborgurum við Básenda. DI XVI, 492.

23. og 24.05.1521: Um útgreiðslu skulda eftir Vigfús Erlendsson heitinn. “Item golldit joni jakobssyni aa bazendvm.” DI VIII, 800.

[Um 4.4.1532]: Sættargerð milli Ludkens Schmidts og manna hans annars vegar og Roberts Legghe, William Hoppe, Thomasar Hirlacks, Harije Fijtzerths og Bartrams Farors hins vegar. Ludken Schmidt hafði neitað þeim síðarnefndu að koma inn á höfnina að Básendum 31.3.1532. Robert Legghe fékk þá John Willers í lið með sér og freistuðu þeir 3.4 að komast inn á höfnina með valdi. Árásin á skip LS mistókst og gáfu árásmenn upp skip og göss til að bjarga lífi sínu. DI XVI, 537.

18.7.1532: Tylftardómur útnefndur af Erlendi Þorvarssyni lögmanni dæmir að skip og göss sem rak á land við Básenda í bardaga milli Lutken Smith og Joen Wyler falli undir konung. DI XVI, 542. [Sumarið] 1532: Kæru Hamborgara á hendur Englendingum á Íslandi, m.a. kæra á hendur Jon Willer og Robertus Legge fyrir árásina á Ludtkin Smidt á Básendum. DI XVI, 555.

10.9.1532: Bréf öldurmanna þýzku Hansasamkundunnar í Lundúnum til Hamborgara. Þar er nefnt að flokkur Hamborgara hafi kringum s.l. júní tekið kaupmanninn Robert Legge frá Harwich, á skipinu Anna frá Harwich sem lá við Básenda, og haldið honum og öðrum mönnum þar til Hamborgarar komu fram vilja sínum. DI XVI, 585. 16.11.1532: Borgarstjóri og ráð í Hamborg mótmæla harðlega við Hinrik VIII, Englandskonung, að íslenskur fiskur hafi verið gerður upptækur fyrir Hamborgurum. Þar er m.a. nefnt að Johann Stemmelmann hafi keypt fisk á höfninni í Básendum fyrir vörur sínar. DI XVI, 604-605. Sjá einnig bréf dags. sama dag, sem einnig snýr að fiskkaupum, DI XVI, 607-608.

[1532]: Bréf kaupmanna frá Lynn til Hinriks VIII. Þeir segjast hafa gert út skipið Thomas frá Hull og hafi sökum óhagstæðs veðurs neyðst til þess að leita inn á höfn að Básendum. Þar hafi Luthke Smith frá Hamborg meinað þeim að varpa akkeri, myrt nokkra menn þeirra, stolið gössi úr skipinu og sökt því. DI XVI, 631-632. 1533: Básendar eru einnig nefndir í öðrum bréfum sem snúa að samskiptum Hansamanna og Englendinga á Íslandi, 1.2.1533, DI XVI, 652; 2.1533, DI XVI, 660, 663, 667; 10.2.1533, DI XVI, 685, 688; 22.2.1533, DI XVI, 701.

[1544 eða fyrr]: Tillögur Jóhanns Fríss kanslara. “Item her sondher po Ysland wdi en haffn som kalles Posandh ath ther ingen skiff lober wden K.M. eth skiff wdi shjgh en skin ath hans nade will ther lade skibæ all hans egen skath och renthe som faller ther syndher pa landeth [...]” DI XI, 369.

[20.3.1545]: Kærugreinar Otta Stígssonar hirðstjóra gegn þýskum kaupmönnum. “[...] ock is dath sulue kon. Maist. vnde dem lande nadeelich jch hefft ock Lucke jnn der haffe Borsann solckenn gewalt geeuer, vnd noch wedder recht Lijck oder Wandell daruer gedann.” DI XI, 369.

1549: Fógetareikningar. “Her for wthen bleff sent till Busandt ij skibet en 4 ar gamell nöd oc ij foer.” DI XII, 145. Sjá einnig Fógetareikninga 1553, DI XII, 578.

21.12.1550: Svar borgarstjóra og bæjarráðs Kaupmannahafnar vegna kæru Íslandsfara af Hamborg. “Samme forscreffne aar. [15]48 jin ethh aff konigllige Maiestatis skib. emodt enn haffn heder Bosannndt. oc vilde værit ther jnde. menn the Jslandsdare aff Hamborg holt hannem vde aff haffnenn.” DI XI, 839.

19.2.1565: Konungur veitir tveimur dönskum mönnum, Anders Godske og Knud Schriffuer, leyfi til siglingar á Básenda. DI XIV, 345.

[1565]: Uppkast að konungsbréfi, líklega til Hamborgarráðs, sem leyfir verslun á Íslandi það sumar.

“Item her sönðher þa Ysslandh wdi en Haffn som kalles Posandh ath ther yngen skiff løber wden Kongl. Mait. eth skiff wdi slyghensken ath hans Nade will ther lade skibæ all hans egen skath och Renthe som faller ther sönðher þa landeth [...]” DI XIV, 450. 27.6.1566: Konungur veitir Marcus Hess, borgmeistara í Kaupmannahöfn, leyfi til siglingar á Básenda. DI XIV, 503.

1639: “Síðan eptir þau 2 skipbrot lagðist sú höfn [í Grindavík] af, en tekin upp höfn á Básenda, hver þó lengi hafði verið aflögð.” Fitjaannáll, Annálar II, 134.

“Árið 1799, í náttmyrkri 9. janúar og fárviðri af s.v., gekk á suður- og vesturströnd Íslands, víðlendara og stórtækara sjáfarflóð, en sögur fara af hér á landi. [...] Á Básendum tók þó út yfir allan þjófabálk. Þar druknaði kona, og brotnaði öll byggingin,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa, Blöndu III, 53.

“Fjörur og sandauðn er umhverfis Básenda, með litlum grasflesjum, frá síðustu öld, að austan og norðananverðu. Þær eru þó aptur að brotna, eða blása og gróa á vixl, allt heim að túni á Stafnesi. En sjór mylur framan af,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa, Blöndu III, 47.

1850-344: GK-040b:001 Básendar tóft bústaður

1703: „Basendar, nýbýli í Stafnesslandi. Jarðadýrleiki óviss,“ segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

„Skammt suður frá túninu á Stafnesi eru Básendar, þar sem kaupstaðurinn var [...] Fremst á nesinu sér til rústanna af bænum á Básendum; eigi eru þær stórar mjög, en allglöggar,” segir Magnús Grímsson. Sunnan Stafness (GK-040:001) eru Básendar merktir á túnakorti frá 1919.

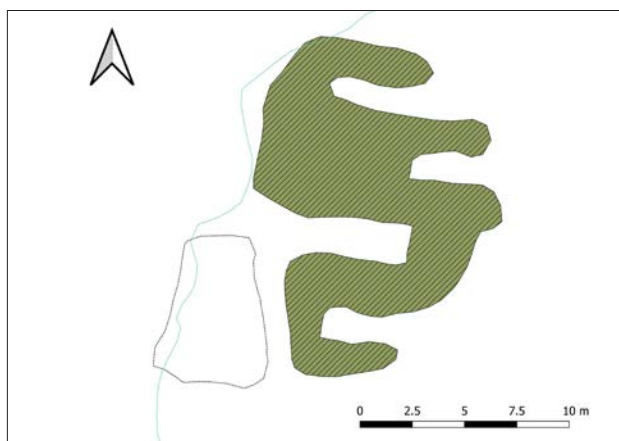
„20 til 30 föðmum suður af Stóra-Básendahól er graslaus klapparhóll; heitir hann Litli-Básendahóll. Sunnan við þann hól stóð Básenda-verzlunarstaður. Þar fram af er malartangi með sljóu horni. Á tanganum sér enn til rústa eftir meira en 150 ár, en 1799 var Básendaflóð [...]. Kringum hinar lágu klappir, sem verzlunarhúsin standa á, er allt þakið svörtum sandi, og eru aðstæður því illar til fiskverkunar,” segir í örnefnaskrá.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

“Bátsendar heita skamt fyrir austan Stafnes. Þar liggur strandlengjan til austurs inn í Ósabotna. Á Bátsendum var kaupstaður, sem kunnugt er, og stóð á hraun-nefi milli tveggja mjórra víka. [...] Hraun-nefið, sem kaupstaðurinn stóð á, er hæst framantil og var þar bær. Sér þar enn nokkuð af rúst bæjarins á grastorfu lítilli. [...],” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

“Leifar mannvirkja sjást enn miklar á þessum stað (skoðað 1919). Kotbær [006] hefur staðið vestast á rímanum. Má greina þar 5 sambyggðar kofatættur, þó að nokkru sé gróið yfir þær,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu. Í greininni er einnig stytt og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: “Hér eptir var framkvæmd skoðunargerðin sjálf á 6 húsum, er áður höfðu verið á valdi konungs. Húsin litu þá svona út: [...] 5. Íslenzki bærinn. Það voru 5 kofar litlir og byggðir að íslenzkum sið, úr grjóti og torfi. Hafa þeir hrunið og spýtur brotnað og skolazt út, svo nú er þar umhverfis aðeins ein grjóthruga.”

Ragnheiður Traustadóttir skráði íslenska bæinn á Básendum árið 2000: “Framan við Básenda er malartangi með sljóu horni. [...] Rústirnar eru mjög greinilegar og hafa veggir verið hlaðnir úr torfi og grjóti, veggjaþykkt er mest um 2 m en minnst 60 sm. Veggir eru frá 30 sm til 130 sm á hæð.”

1850-344: Uppmæling af bænum.

1850-344: Bæjartóftin, horft til vesturs.

Bæjartóftin er á ysta odda nesins og mikið grjót er umhverfis hana. Öldurnar kasta grjóti hér yfir, til vesturs hefur sjórinn þegar rutt sér leið að tóftinni og brotið af henni. Líklega var búið í þessu húsi í tæp 100 ár. Tóftin er um 17x15 m að stærð og snýr norður-suður. Suðvesturhorn tóftarinnar sést sem þúst. Það má enn greina fjögur hólf sem snúa flest austur-vestur. Líklega eru bæjargöng í gegnum miðja tóftina sem hefur verið opin til suðurs. Veggir eru 0,5-1,3 m á hæð og 2 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 255; Árbók 1903, 40; Túnakort 1919; JÁM III, 40; Ö-Stafnes MÞ, 9-10; Friðlýsingaskrá, 18; Blanda III, 48, 59; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 35

1850-346: GK-040b:002 Íbúðarhúsið heimild bústaður

„Leifar mannvirkja sjást enn miklar á þessum stað (skoðað 1919). [...] En hússtæðis kaupmanns þætti mér líklegast að leita enn austar, í sömu röð. Þar er nú grastorfa yfir,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu. Í greininni er einnig stytta og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: “Hér eptir var framkvæmd skoðunargerðin sjálf á 6 húsum, er áður höfðu verið á valdi konungs. Húsin litu þá svona út: [...] 2. Íbúðarhúsið. Það hefur farið eins [og sölubúðin (004)], suðurhliðin burt, sú er að sjónum sneri, og sömuleiðis hálf norðurhliðin. Gluggar allir brotnir og burtu. Herbergi öll hlaðið sandi, 1—2 álnir á dýpt. Undirhleðslan umrótuð, en undirviðirnir og tvö stafgólfin í vesturenda hússins hafa bjargað því frá gjöreying. [...] Neðanmáls segir:] nr, 2 byggt 1766, 30 1/8X12 1/8 og 10 1/8 al. [...]“

„Vör hefir þar verið niður frá bænum út í hinn neðri voginn. Litlu ofar á nesinu er rústin af búðar- og vöruhúsinu. Það hefur snúið frá útnorðri í landsuður, hér um bil 11 faðma á lengd, en 7 faðma á breidd, eftir þeim undirstöðum, sem nú sjást. Að vestanverðu við hús þetta hefur verið hlífargarður, stór og mikill, fyrir hafsjó. Nokkrum spöl ofar hefur íveruhúsið verið. Rústir þess sjást og múrsteinabrot á millum, þó ei svo glöggar, að mældar verði, en garður hefir verið um það hér bil 10 faðma á breidd, en 20 faðma á lengd. Allar þessar rústir sýnast að hafa verið vandaðar og sterklega gjörðar, mest allt hlaðið af hraungrjóti, enda eru hér góð tök í slíku. Undirstöður húsanna eru eins og garðarnir, hrundar mjög og skörðóttar,” segir Magnús Grímsson.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði hús kaupmannsins á Básendum árið 2000: “Við vettvangskráningu mátti greina rústir á þessum stað [sem lýst er í Blöndu]. Ekki var unnt að átta sig nákvæmlega á umfangi og gerð hússins, en nokkuð öruggt er að þetta eru leifar af húsgrunni.” Engin ummerki þessa húss sjást nú enda mikið grjót sem kastast hér yfir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 48, 58-59; Magnús Grímsson 1940, 255; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 37; Friðlýsingaskrá, 18

1850-347: GK-040b:003 Vöruhúsið mikla heimild skemma

„Bátsendar heita skamt fyrir austan Stafnes. Þar liggur strandlengjan til austurs inn í Ósabotna. Á Bátsendum var kaupstaður, sem kunnugt er, og stóð á hraun-nefi milli tveggja mjórra víka. [...] Þar fyrir ofan [bæinn (001)] er lægð yfir um þvert milli víkabotnanna og í þeirri lægð sér leifar af undirstöðum verzlunarhússins. Hefir það verið hér um bil 12 fðm. langt og 6 fðm. breitt. Þó er ekki öldungis víst, að það hafi verið alt eitt hús, svo óslitin er undirstaðan ekki. En útlit er til þess. Af kaupstaðnum sjást nú ekki aðrar leifar en nú hefir verið sagt,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

„Vör hefir þar verið niður frá bænum út í hinn neðri voginn. Litlu ofar á nesinu er rústin af búðar- og vöruhúsinu. Það hefur snúið frá útnorðri í landsuður, hér um bil 11 faðma á lengd, en 7 faðma á breidd, eftir þeim undirstöðum, sem nú sjást. Að vestanverðu við hús þetta hefur verið hlífargarður, stór og mikill, fyrir hafsjó. Nokkrum spöl ofar hefur íveruhúsið verið. Rústir þess sjást og múrsteinabrot á millum, þó ei svo glöggar, að mældar verði, en garður hefir verið um það hér bil 10 faðma á breidd, en 20 faðma á lengd. Allar þessar rústir sýnast að hafa verið vandaðar og sterklega gjörðar, mest allt hlaðið af hraungrjóti, enda eru hér góð tök í slíku. Undirstöður húsanna eru eins og garðarnir, hrundar mjög og skörðóttar,” segir Magnús Grímsson.

„Leifar mannvirkja sjást enn miklar á þessum stað (skoðað 1919). [...] Aust-suðaustur frá bænum [001] — 28 m. — hefur staðið vöruhús mikið. Sér þar fyrir grunni 20 m. á lengd frá suðri til norðurs og 12 — 15 m. á breidd, máske með gangstétt,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu. Í greininni er einnig stytta og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: “Hér eptir var framkvæmd skoðunargerðin sjálf á 6 húsum, er áður höfðu verið á valdi konungs. Húsin litu þá svona

út: [...] 6. Vöruhúsið mikla. Þar er undirstaðan farin undan norðurgaffli og austurhlið, fóttré brotið og sigið um 1/2 alin. Helmingurinn af austurþekjunni er fokin, og var þó tvöföld. Sperra hefur farið þar líka. Grjót og sandur hefur borizt á gólflötinn. I norðurenda húss þessa ætlar kaupmaðurinn að þilja af litla sölubúð, til þess að geta haft þar vörusölu í sumar, því ekki er kostur á öðrum stað, fyrir vörur þær, sem von er á með skipinu þangað á næsta vori. [... Neðanmáls segir:] nr. 6 byggt 1785, 31x19 og 14 áln.”

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði vöruhús á Básendum árið 2000: “Enn má vel greina þessar rústir. Ekki eru neinar leifar af veggjum, enda hefur húsið sennilega allt verið byggt úr timbri. Það hefur snúið í S-N. Framangreind mál [úr Blöndu] eru rétt og sjá mátti að stétt hefði verið fyrir framan húsið.” Þessar minjar sjást ekki lengur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 40; Magnús Grímsson 1940, 255; Blanda III, 48, 58-60; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 35-36; Friðlýsingaskrá, 18

1850-345: GK-040b:004 Sölubúðin heimild verslunarhús

“Leifar mannvirkja sjást enn miklar á þessum stað (skoðað 1919). [...] Annar húsgrunnur er 10 m austar (9X6 m) [en vöruhúsið (003)]. Mun þar hafa verið sölubúðin,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu. Í greininni er einnig styt og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: “Hér eptir var framkvæmd skoðunargerðin sjálf á 6 húsum, er áður höfðu verið á valdi konungs. Húsin litu þá svona út: 1. Sölubúðin. Syðri hliðin (= suð-suðvestur) var alveg farin og flotin burt, en hálf norðurhliðin opin, þar sem sjórinn hafði brotist í gegn. Hleðslan undan vesturendanum farin, svo það sem af húsinu hangir uppi, stendur á tveimur stafgólfi við eystri endann, og á litlum undirbita í miðjum vesturenda. Og kaupmaður hefur látið stoðir undir grindina hér og þar, svo húsið steypist ekki á endann. Gólfið hefur sjórinn flutt með sér, en hlaðið mól og grjóti í aðsetursstaðinn (“Værelset” - austurendann) allt að 2 álnum á hæð. [...] Neðanmáls segir:] Hús þessi: nr. 1 var byggt 1761, að stærð 30X13 1/2 al., hæð 10 1/8 al.[...].”

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði sölubúð á Básendum árið 2000: “Um 10 m austan við vöruhúsið [003] er annar húsgrunnur [...]. Grunnurinn að húsinu sést enn vel og er um 9 m á lengd og 6 m á breidd. Ekki sjást neinar leifar af veggjum, enda trúlega verið timburhús.”

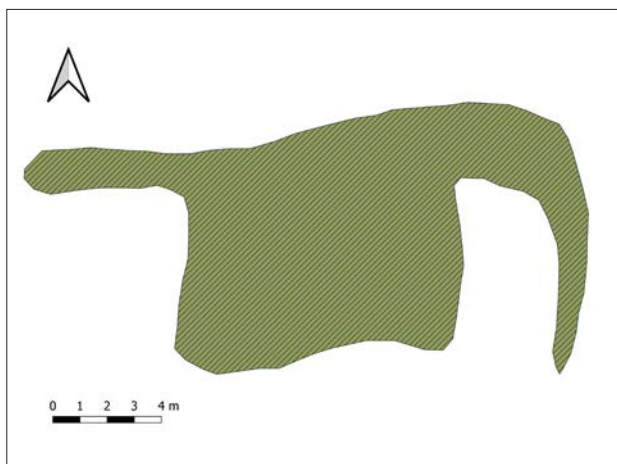
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 48, 58-59; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 36; Friðlýsingaskrá, 18

1850-355: GK-040b:005 tóft útihús

“Norður af þessum stað [íbúðarhúsi [002] er garðlagabrot, með kofatóptum við norðurhlið,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb.

1850-355: Uppmæling af tóftinni.

1850-355: Horft til NNV yfir tóftina.

1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Garðsbrot: “Mestmegnis hlaðið grjóti og mest um 1,2 m á breidd. Þessi garður sést best á 10-14 m kafla en er víðast annars staðar horfinn,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Tóftin er 21x8 m og snýr austur-vestur. Veggir eru 0,3-0,6 m á hæð og allt að 1,5 m á breidd. Það glittir í tvö umför í veggjunum. Það mótast fyrir tveimur hólum, í báðum endum tóftarinnar en í miðjunni er jarðvegur yfir tóftinni. Vestara hólfið er raskað og erfitt að segja til um stærðina. Austast er lítið hólf, opið til suðurs.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

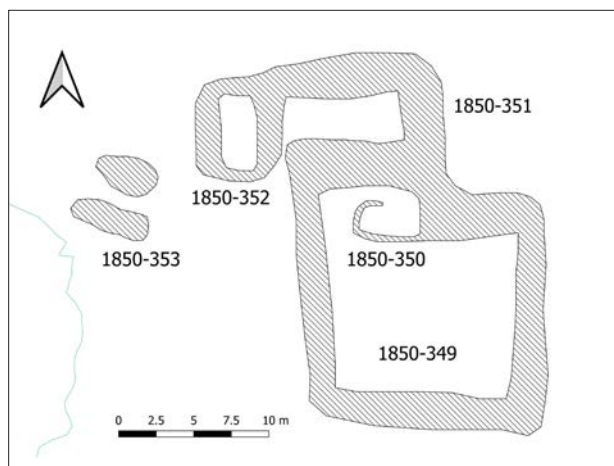
Heimildir: Blanda III, 48; minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/basendar/fornleifar/; Friðlýsingaskrá, 18

1850-349: GK-040b:006_1 tóft rétt

“Og enn — 24 m. norðaustur [en garðlagsbrot 005] — kálgarður eða rétt (um 180 m²), með hesthúsi(? 7X3), geymslu (7X4) og fjósi (5X3) að baki, en hlöðuveggir 2 (4X3) [007] eru þar laust norðvestan við. Hús þessi hafa staðið hæst og norðaustur á rímanum. Stendur enn meira og minna af grjóttveggjum þeirra, eptir 1 1/4 aldar,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu. Í greininni er einnig stýtt og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: “Hér að auki voru önnur hús, sem kaupmaður átti biluð og hrunin, eins og hér segir: 7. Fjósið. Mæniásinn er brotinn og þakið sigið niður að mestu leyti. Veggirnir eru hrundir á köflum og fullt inni af sandi og möl, svo enginn gripur verður látinn þar inn. [...] Bæði hús þessi [fjósið og vörugeymsluhús (016)] voru byggð úr grjóti og torfl..” “a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

1850-349: Horft til norðurs yfir réttina.

1850-349-353: Uppmæling af minjunum.

Ragnheiður Traustadóttir skráði grjóthleðslur og tóftir á Básendum árið 2000: “Verður að telja ólíklegt að um kálgarð hafi verið að ræða. Rústin er hlaðin úr grjóti og ber öll merki þess að vera rétt eða gerði, 14 m á lengd og breidd með inngangi á suðurhlíðinni fast við vesturgafinn. Yst er hólf, hugsanlega hesthús, 7 m á breidd frá vesturgafli og 3 m á lengd, aðgreint frá réttinni með lágum vegg sem nú er hruninn. Viðbygging við norðurgafinn er 12 x 3 m að flatarmáli og skagar út frá vesturgafli réttarinnar eina 5 eða 6 m. Er gengið inn í viðbygginguna fram og utan með vesturgafli réttarinnar. Til vinstri þegar inn er komið er fjós, 5 x 3 m á stærð, en til hægri trúlega geymsla eða hesthús. Grjóthleðslurnar eru 30 til 80 sm á hæð, réttin heillegust.” Hér er verið að skrá réttina. Hún er syðst, 14x13 m að stærð og snýr norður-suður. Opið er horfið, líklega vegna hruns. Mikið rof er innan réttarinnar, en hún er uppi á smá mel en grasbalar eru til suðurs og vesturs. Það má sjá 2-3 umför af grjóti í veggjum. Það er 4,5x2,1 m að innanmáli.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 48-49, 60; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 42; Friðlýsingaskrá, 18

1850-350: GK-040b:006_2 tóft hesthús

Afgirt hólf er í norðurhluta réttarinnar, líklega er þetta hesthúsið sem skráð var árið 2000. Veggir eru

0,2-0,6 m á hæð og op er til vesturs, yfir í réttina.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-350: Horft til norðurs yfir hesthúsið.

1850-351: Horft til suðausturs yfir fjósið.

1850-351: GK-040b:006_3 tóft fjós

Fjósið er norðan við hesthúsið, byggt utan við réttina. Það er opið til suðvesturs, þar eru veggirnir ennfremur einna best varðveittir. Þar sjást þrjú umförf af grjóti í veggjum en til austurs er tóftin nánast útflött. Fjósið er 7,5x4 m að innanmáli og veggir 0,3-0,8 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-352: GK-040b:006_4 tóft skemma

Norðvestan við réttina, og sambyggð hinum minjunum, er skemma. Hún er 7,1x4 m að stærð og snýr norður-suður. Veggirnir eru 0,4-0,8 m á hæð og það glittir í grjóti í þeim. Það hefur hrunið nokkuð úr veggjum en mögulega skiptist skemman í tvö hólf. Það er þó óljóst vegna veggjahruns.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-353: GK-040b:007 tóft hlaða

“Og enn — 24 m. norðaustar [en garðlagsbrot (005)] — kálgarður eða rétt (um 180 m²), með hesthúsi(? 7X3), geymslu (7X4) og fjósi (5X3) að baki [006], en hlöðuveggir 2 (4X3) [007] eru þar laust norðvestan við. Hús þessi hafa staðið

1850-353: Horft til VNV yfir hlöðuna.

hæst og norðaustur á rímanum. Stendur enn meira og minna af grjótveggjum þeirra, eptir 1 1/4 aldar,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu. Í greininni er einnig stýtt og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: “Hér að auki voru önnur hús, sem kaupmaður átti biluð og hrunin, eins og hér segir: [...] 9. Hlaðan. Byggð með grjótveggjum, en timburpaki og göflum. Suðurgaflinn er brotinn og þilbitinn. Líka hefur heyið mest allt fokið úr henni.”

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði grjóthleðslur á

Básendum árið 2000: “Tveir tiltölulega háir og 4 m langir samhliða veggir standa norðvestan við réttina [006]. Þetta eru leifar hlöðunnar á Básendum og hefur hún verið 3 m á breidd að innanmáli.”

Hlaðan er 5,5x4,5 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er opin í báða enda. Syðri veggurinn er stæðilegur, það má sjá allt að fimm umförf af grjóti. Nyrðri veggurinn er hruninn að mestu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 48-49, 60; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 43; Friðlýsingaskrá, 18

1850-357: GK-040b:008 hleðsla brunnur

“Landnorðurhallt við nesið sér rúst af kálgarði, eigi alllitlum; þar var brunnur í, djúpur og góður. Á botni hans segja menn, að verið hafi eikartré slegin í kross, og svo hver tunnan upp af annarri innan í til þess að eigi félli sandur í brunninn. Nú er það allt komið í sand, en sést þó, hvar brunnurinn var, af grjótrúst dálitilli í útsuðurhorni garðsins,” segir Magnús Grímsson.

“Í lægðinni fyrnefndu — 100 m. Austar [en minjar 006 og 007] — er vel upp hlaðinn brunnur, fullur af sandi,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu.

“Á Básendum er brunnur sem sést vel enn. Hann er óvenjulega langt frá bæ, efst í túninu, sennilega var það svo, til að koma í veg fyrir salt í vatni,” segir í svörum í Þjóðhátasafni.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði heimild um brunn á Básendum árið 2000: “Við

vettvangsskráninguna fannst brunnurinn ekki, hvernig sem leitað var, sennilega er hann sokkinn auk þess sem gróður á svæðinu er mikill og hár og gerði að verkum að erfitt reyndist að leita.”

“Í lægðinni, 100 m austar en réttin er að finna brunn. Enn má sjá hleðslur ofan í honum en hann er mjög gróinn og auðvelt að missa af honum,” segir á vefsíðunni Minjar í hætta.

Brunnurinn er 3,3x2,7 m að stærð og snýr norður-suður. Brunnopið er um 1 m í þvermál og utan með því er 0,3-0,5 m há grjóthleðsla. Þar sést enn í þrjú umför af steinum þrátt fyrir að mikill gróður sé þar. Líklega er búið að fylla upp í brunninn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 256; Blanda III, 48; ÞP 10777; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 44; minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/basendar/fornleifar/; Friðlýsingaskrá, 18

1850-357: Brunnurinn, horft til ANA.

1850-354: GK-040b:009_1 tóft kálgarður

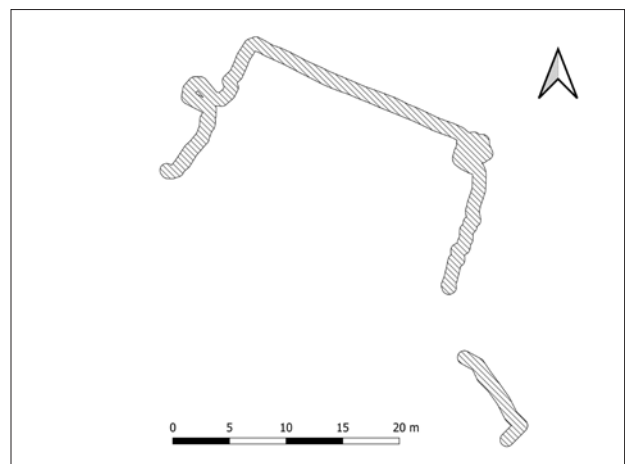
“Landnorðurhallt við nesið sér rúst af kálgarði, eigi alllitlum; þar var brunnur í, djúpur og góður. [...] Garðurinn liggur móti suður-útsuðri og er skammt frá Básendum,” segir Magnús Grímsson.

“Og enn, 20 m. til austurs [frá brunni (008)], hefur verið kálgarður (um 400 m²), í ágætu skjóli. Grastorfa er nú yfir mestum hluta hans; samt sér á tvíhlaðinn garðinn, af úrvalsgrjóti, og mjótt hlið við norðvestur hornið. Efsta flóðfar, er neðan við garð þennan, og upp í öðrum garði stærri, eða túngerði [010] þar dálítið norðvestar,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði matjurtagarð á Básendum árið 2000: “Garðurinn stendur enn og sést hann vel á köflum og er réttilega lýst [í Blöndu], um 80-100 sm á breidd, 20-100 sm á hæð og um 20 m á lengd. Fiskbyrgi [011] er hlaðið við garðinn.”

Kálgarðurinn er á grasivöxnu svæði austan við nesið. Mikil grænka er innan hans. Veggir eru frekar grónir en þó sést víða í hleðslur, 2-3 umför

1850-354: Uppmæling af kálgarðinum.

af steinum sjást þar. Veggirnir eru 0,3-0,6 m á hæð og 1,3 m á breidd. Það mótar fyrir litlu hólfi til vesturs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 256; Blanda III, 49; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 44; Friðlýsingaskrá, 18

01850-348: GK-040b:010 heimild túngarð

“Efsta flóðfar, er neðan við garð þennan [009], og upp í öðrum garði stærri, eða túngerði þar dálítið norðvestar. Frá þessum stað má sjá það, að kaupstaðurinn hefur verið alveg afgirtur (tún?) að sjó, bæði vestur og suður,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu. Í greininni er einnig stytta og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: “Hér að auki voru önnur hús, sem kaupmaður átti biluð og hrunin, eins og hér segir: [...] 11. Garðurinn. Hann er (í hálf hring að ofanverðu) kring um búsin og verzlunarsvæðið. Byggður hefur hann verið úr stóru grjóti, en gjörfelldur. Sér nú vott af honum á 184 föðmum.”

“Af kaupstaðnum sjást nú ekki aðrar leifar en nú hefir verið sagt. En miklar girðingar hafa verið þar fyrir ofan, líklega bæði túngarðar og jurtagarðar. En nú er þar alt blásið,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá Ragnheiður Traustadóttir skráði garð á Básendum árið 2000: “Garðsbrot er norður af þeim stað sem vöruhúsið [003], sölubúðin [004], og hús kaupmannsins [002] stóðu, að mestu hlaðið úr grjóti, mest um 1,2 m á breidd. Sést garður þessi best á 10-14 m kafla, er víðast horfinn, en sums staðar djarfar fyrir honum á yfirborðinu.” Túngarðurinn sést ekki lengur á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 49, 60; Árbók 1903, 40; Friðlýsingaskrá, 18; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 42

1850-356: GK-040b:011 tóft herslubyrgi

“Fiskabyrgi, litil og kringlótt eða sporlaga, úr einhlöðnu grjóti, hafa verið þar á klettum og hólum viðsvegar að ofanverðu. Þar hefur fiskurinn verið hengdur á rár og hertur,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði fiskbyrgi á Básendum árið 2000: “Við vettvangsskráninguna var aðeins skráð eitt fiskibyrgi í landi Básenda. Það er með skeifulagi, hlaðið úr grjóti og stendur við matjurtagarðinn [009].”

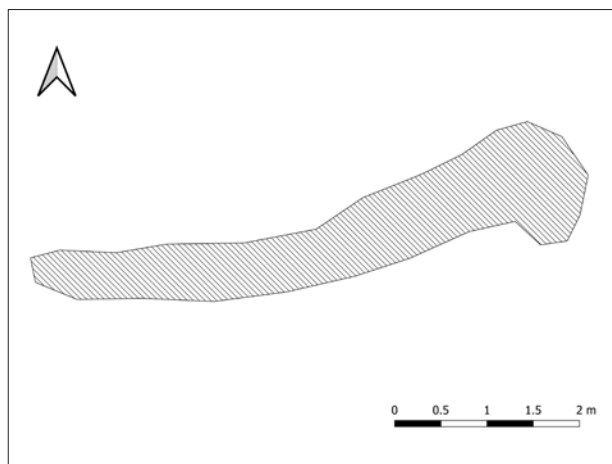
Ein tóft, hér túlkuð sem herslubyrgi, er í norðausturhorni kálgarðs 009. Byrgið er inni í garðinum, veggirnir sem eru þar innan eru lægri en útveggir. Þeir eru grónir og ekkert op sést þarna inn. Mögulega var hitt hólfið í kálgarðinum líka herslubyrgi.

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Blanda III, 49; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 45; Friðlýsingaskrá, 18

1850-356: Horft til norðvesturs yfir herslubyrgið.

1850-341: Uppmæling af hleðslunni.

1850-341: GK-040b:011 hleðsla herslugarður

“Garðlagabrot sjást hér líka á mörgum stöðum — eins og um öll Suðurnes — 2, 3 grjótlög, til að þurka á þang í eldinn, og fiskæti líka fyrr á öldum,” segir í greininni Básendar við Faxaflóa í Blöndu.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Hleðsla er á lítilli hæð, grasbalar eru norðan og sunnan við hana. Hún er 6x0,6 m að stærð og snýr austur-vestur líkt og hóllinn. Þetta er einföld hleðsla, 1-2 umför af grjóti sjást og eru þau 0,4-0,5 m á hæð. Varða er mögulega á austurenda en það er óljóst.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Blanda III, 49; Friðlýsingaskrá, 18

1850-937: GK-040b:013 mannvirki lending

“Vör hefir þar verið niður frá bænum út í hinn neðri voginn. Litlu ofar á nesinu er rústin af búðar- og vöruhúsinu. Það hefur snúið frá útnorðri í landsuður, hér um bil 11 faðma á lengd, en 7 faðma á breidd, eftir þeim undirstöðum, sem nú sjást. Að vestanverðu við hús þetta hefur verið hlífargarður, stór og mikill, fyrir hafsjó. Nokkrum spöl ofar hefur íveruhúsið verið. Rústir þess sjást og múrsteinabrot á millum, þó ei svo glöggar, að mældar verði, en garður hefir verið um það hér bil 10 faðma á breidd, en 20 faðma á lengd. Allar þessar rústir sýnast að hafa verið vandaðar og sterklega gjörðar, mest allt hlaðið af hraungrjóti, enda eru hér góð tök í slíku. Undirstöður húsanna eru eins og garðarnir, hrundar mjög og skörðóttar,” segir Magnús Grímsson.

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Jón Ben Guðjónsson, heimildamaður, benti skrásetjurum á rudda vör, sunnan við bæ 001. Vörin er illgreinileg, mikið grjótkast og ágangur sjávar er hér.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 255; Friðlýsingaskrá, 18

1850-958: GK-040b:014 Lýsisbúðin heimild verslunarhús

Í greininn Básendar við Faxaflóa er einnig stytta og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: «Hér eptir var framkvæmd skoðunargerðin sjálf á 6 húsum, er áður höfðu verið á valdi konungs. Húsin litu þá svona út: [...] 3. Lýsisbúðin er algjörlega farin, svo ekki er þar ein spýta eptir, og meira að segja hússtaðinu rótað burt, en í staðinn komin möl og sjávargrjót. Hús þetta byggði kaupmaðurinn í fyrri.”

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði heimild um lýsisbúð á Básendum árið 2000: “Staðsetning er óviss. En við vettvangsskráningu fundust norðan við sölubúðina og íbúðarhús kaupmannsins [004 og 002] leifar fjögurra mannvirkja (sjá [020-023]) sem ekki er vitað hvaða tilgang höfðu, svo illa voru þau farin. Meðal þeirra kunna fátæklegar leifar lýsisbúðarinnar að vera, þó tæplega [023] því að þar virðist vera meira varðveitt en lýsing af lýsisbúðinni gefur til kynna. Um þetta verður þó ekkert fullyrt.” Engin ummerki um Lýsisbúðina eru varðveitt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 58-59; Friðlýsingaskrá, 18; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 37-38

1850-959: GK-040b:015 Lifrarbræðsluhúsið heimild verslunarhús

Í greininn Básendar við Faxaflóa er einnig stytta og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: „Hér eptir var framkvæmd skoðunargerðin sjálf á 6 húsum, er áður höfðu verið á valdi konungs. Húsin litu þá svona út: [...] 4. Lifrarbræðsluhúsið (Bryg-). Norðurgafinn er brotinn og öll austurhlíðin. Inni er 1 1/2 alin af sandi og möl. Húsið væri nú hrunið alveg, ef ekki hefðu verið bornar að því stóðir eins fljótt og gert var.”

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði heimild um lifrarbræðsluhús á Básendum árið 2000: “Staðsetning er

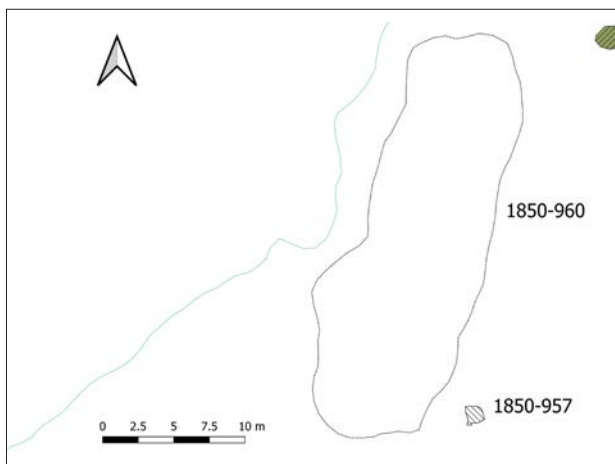
óviss. En við vettvangsskráningu fundust norðan við sölubúðina og íbúðarhús kaupmannsins [004 og 002] leifar fjögurra mannvirkja (sjá [020-023]) sem ekki er vitað hvaða tilgang höfðu, svo illa voru þau farin. Meðal þeirra kunna leifar lifrarbræðsluhússins að vera, jafnvel helst [023], en sú ályktun byggist á því að þar stóð meira uppi eftir flóðið en af öðrum húsum sem ekki er unnt að staðsetja eða gera grein fyrir. Virðist sem framangreind lýsing úr matsskýrslunni um lifrarbræðsluna geti helst átt við rúst númer [023]. Um þetta verður þó ekkert fullyrt.” Ekki er hægt að staðsetja Lifrarbræðsluhúsið.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 58-59; Friðlýsingaskrá, 18; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 40

1850-960: GK-040b:016 þúst skemma

Í greininni Básendar við Faxaflóa er einnig styt og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: „Hér að auki voru önnur hús, sem kaupmaður átti biluð og hrunin, eins og hér segir: [...]

1850-960: Uppmæling af þústinu.

8. Vörugeymsluhús lítið. Gjörhrunið, bæði þak og veggir. Bæði hús þessi [geymsluhús og fjós (006)] voru byggð úr grjóti og torfi.”

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði heimild um vörugeymslu á Básendum árið 2000: “Staðsetning er óviss. En við vettvangsskráningu fundust norðan við sölubúðina og íbúðarhús kaupmannsins [004 og 002] leifar fjögurra mannvirkja [020-023] sem ekki er vitað hvaða tilgang höfðu, svo illa voru þau farin. Meðal þeirra kunna fátæklegar leifar vörugeymsluhússins að vera, þó tæplega [023] því að þar virðist vera meira varðveitt en

lýsing af lýsisbúðinni gefur til kynna. Um þetta verður þó ekkert fullyrt.”

Ekki er hægt að staðsetja skemmuna með vissu, hér er hún þó staðsett innan þústar sem var mæld upp árið 2008 af Fornleifavernd ríkisins. Þústin er um 3x10 m að stærð og snýr norður-suður. Í henni má sjá mikið grjót og eru líkur á því að það sé úr einhverjum verslunarhúsanna.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 60; Friðlýsingaskrá, 18; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 41

1850-957: GK-040b:017 heimild skemma

Í greininni Básendar við Faxaflóa er styt og þýdd útgáfa skýrslu um Básenda eftir flóðið 1799. Þar segir: “Hér að auki voru önnur hús, sem kaupmaður átti biluð og hrunin, eins og hér segir: [...] 10. Skemma („Forraads Hus”). Byggð að sið landsmanna, með þili, 4 stafgólf. Hún hefur sópazt alveg úr stað.”

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði heimild um skemmu á Básendum árið 2000: “Staðsetning er óviss. En við vettvangsskráningu fundust norðan við sölubúðina og íbúðarhús kaupmannsins [004 og 002] leifar fjögurra mannvirkja (sjá [020-023]) sem ekki er vitað hvaða tilgang höfðu, svo illa voru þau farin. Meðal þeirra kunna fátæklegar leifar skemmunar að vera, þó tæplega [023] því að þar virðist vera meira varðveitt en lýsing af lýsisbúðinni gefur til kynna. Um þetta verður þó ekkert fullyrt.” Ekki var hægt að staðsetja skemmuna með vissu en hnit var tekið nærri þúst 016 þar sem hún var staðsett árið 2000.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Blanda III, 60; Friðlýsingaskrá, 18; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 41

1850-342: GK-040b:018_1 Básendahöfn heimild skipalægi

“Sunnan við tanga þennan er ílangt lón; það var Básendahöfn. Leiðin inn á höfnina hefir verið löng milli skerja, en að mestu bein og djúp. Sundmerki eru nú gleymd. Má enn sjá leifar af umbúnaði, hringjum

og stólpum, sem var tinsteyptur í klappir og sker til þess að svínbinda skipin. [...], Bátsendahöfn mun heita réttu nafni Brennitorfuvík,” segir í örnefnaskrá.

“Við Bäsenda eru festingar að sunnanverðu sem fara undir sjó, og svo eru festingar út í Hringskeri. En það furðar mig mest á, að maður hefur ekki orðið var við festingu upp á háklöppinni fyrir ofan Bäsendavirkíð, en þar hélt ég að hefði þurft að vera festing,” segir í örnefnaskrá Miðnesheiðar.

1639: “Síðan eptir þau 2 skipbrot lagðist sú höfn [í Grindavík] af, en tekin upp höfn á Bäsenda, hver þó lengi hafði verið aflögð,” segir í Fitjaannál.

“Innsigling á Bäsendum hefir verið vandrötuð og eigi fær fyrir hafskip hafskip nema með vissum vindum, enda hafa þar verið mörg sundmerki og nákvæm, en sum eru enn í manna minnum og sjást, en sum varla eða alls ekki. Útsker eru eigi fá fyrir framan vogana, en gott, þegar inn kemur.

Kaupskipin áttu að hafa legið í syðra vognum.

Voru þau jafnan bundin landfestum, svo að ei máttu snúast fyrir vindi; voru af hverju skipi 4 eða 5 festar; það kölluðu þeir svínbundið.

Festar þessar sjást enn, og eru 5 á landskerjum eða landi, en 4 á útskerjum. Ég sá aðeins eina þeirra á nesinu sem fyrr er getið. Er það járnúla mikil, greipt niður í klöppina og blýi hleypt þar í kring; gat er á stólpanum og þar í hringur digur og víður. Járnstólpinn er ferskreyttur, á tvo vegu 12 en hina tvö 15 millimet.; hæð hans frá klöppinni var 32 millimeter, diameter hringsins 53 1/2 millim., en yfir um hringinn var digurðin 23 millimeter. Öll þessi járn voru ryðbrunnin mjög. Festar þær, sem í útskerjum voru, gat ég ei skoðað, því enginn bátur var við hendina, enda sagði mér kunnugur maður, að þær væru með sama hætti og umbúningi allar

9. Að öðrum járnstólpa kom ég, og var hann eins og sá, sem þegar er lýst, nema að þar var hringurinn úr,” segir Magnús Grímsson.

“Verzlunarhöfnin Bäsendar er í Stafneslandi. Þar er höfn 2 skipum milli lands og skerjagarðsins, en þó hættuleg, einkum í vestanstormum, þegar hásjávað er. Nokkur skip hafa farizt þar, einkum fyrrum, enda var ekki siglt á höfn þessa um hríð. Höfnin er því eigi örugg nema um hásumar og með því að nota járnhringa þá, sem reknir hafa verið bæði í kletta í skerjagarðinum og í jarðfasta fjöruklettana. Eru þeir festir með blýi, svo að hægt sé að binda skipin í þá. Í innra skipalæginu eru 4 járnhringar og 3 í hinu ytra. Í fyrr nefndu skipalægi er dýpið 2 1/2 faðmur um fjöru, en 4 1/2 í hinu síðar nefnda,” segir í sýslulýsingu Skúla Magnússonar í Landnámi Ingólfs.

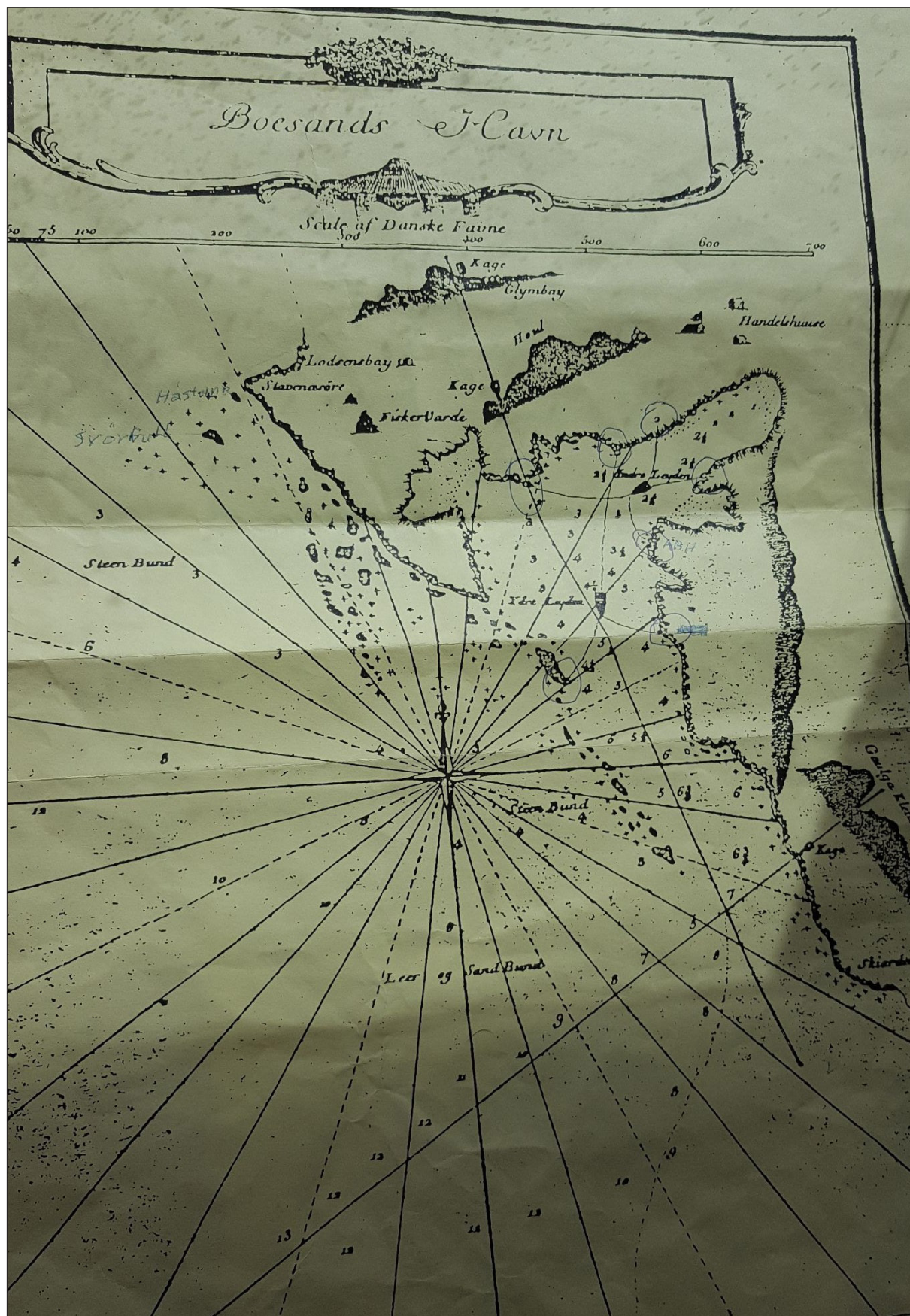
“Á Bátsendum var kaupstaður, sem kunnugt er, og stóð á hraun-nefi milli tveggja mjórra víka. Var höfnin á eystri vikinni. Var innsigling fremur vandasöm, en höfn trygg er inn var komið, þó svo, að binda varð skipin á 3 vegu, en með því móti gátu 2 skip legið þar undir eins. Sér enn um fjöru, járnbolta þá, sem greiptir eru í klappirnar, til að festa skipin við. Hafa verið höggnað holur í klappirnar fyrir þá og blýi rent utan með þeim,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903. «Í þangivaxinni klöpp, 42 m. niður frá suðvesturhorni húsgrunnsins mikla, er járnkall vel gildur (15 sm. á þykkt og 30 sm. á hæð, með broti af hring í gati) greiptur og tinsteyptur við klöppina. Þetta var hestasteinninn á hlaðinu, fyrir stjórnborða-beizli sjóhesta. Annar slíkur er dálítið utar, niður undan koxinu, og 2 eða fleiri festarhringir þar á móti, í klöppum við suðurhlið skipalegunnar. Þannig hafa skipin verið „svínbundin“ á báðar hliðar, og frá báðum stöfnum. Hefur þetta lánast vel þar, á svo litlum bás, þó opt færi það illa á Eyrarbakka. En ekki befur það verið vandalaust að snúa skipinu í hálfhring, á lóni, sem er fáar skipslengdir á breidd,” segir í greininni Bäsendar við Faxaflóa í Blöndu.

“a. Bäsenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Ragnheiður Traustadóttir skráði Bátsendahöfn árið 2000: “Enn má sjá merki um varir þar sem höfnin hefur verið.” Lega hafnarinnar var skráð: 21:44:21.04; 63:57:56.32. Hún skráði einnig festarhringi: “Í þangi vaxinni klöpp, 42 m niður frá suðvesturhorni húsgrunnsins mikla (vöruhúsið [003]), er járnkarl vel gildur en ryðbrunninn, greiptur og tinsteyptur við klöppina. Hann er um 15 sm á þykkt og 30 sm á hæð með áföstu hringbroti í gati ofarlega. [...] Aðrir festarhringir fundust ekki sem áttu að vera utar og í klöppum við suðurhlið legunnar [...]” Hnit: 21:44:16.15; 63:57:54.70. Hnit þess

1850-342: Horft til suðurs yfir skipalægið.

1850-342: Kort af innsiglingunni og legunni á Básendum frá árinu 1788. Myndin er í eigu Jóns B. Guðjónssonar, heimildamanns. Þarna sést hvernig tvö skip gátu verið svínbundin sem og staðsetning festinga og stólpa.

festarhrings sem ekki fannst var skráð: 21:44:18.41; 63:57:54.58. Ragnheiður skráði einnig heimild um fangamörk: “Magnús Grímsson segir að við landfestar þær sem hann sá og hringurinn var úr [...] hafi verið klappað í steininn fangamarkið ASS.” Hnit: 21:44:21.36; 63:57:54.11.

“Sunnan við tanga þennan er ílangt lón; það var Básendahöfn [080] [...]. En stundum dróst afgreiðsla skipanna fram á haust, enda brotnaði þar skip 1669 [120], albúið til siglingar, og tvö skip 1714 [116], hlaðin fiski, segir Suðurnesjaannáll,” segir í örnefnaskrá.

“Verzlunarhöfnin Básendar er í Stafneslandi. Þar er höfn 2 skipum milli lands og skerjagarðsins, en þó hættuleg, einkum í vestanstormum, þegar hásjávað er. Nokkur skip hafa farizt þar, einkum fyrrum, enda var ekki siglt á höfn þessa um hríð,” segir í sýslulýsingu Skúla Magnússonar í Landnámi Ingólfs.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 255-56; Ö-Stafnes MÞ, 9-10, 11; Árbók 1903, 40; Blanda III, 49; Landnám Ingólfs I, 116; Ö-Miðnesheiði GS, 19; Annálar II, 134; Friðlýsingaskrá, 18; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 32-34

1850-933: GK-040b:018_2 mannvirki festarstólpi

Heimildir geta um nokkra festarstólpa og festingar sem notaðar voru til að svínbinda tvö verslunarskip í skipalæginu. Að sögn Jóns Bens Guðjónssonar, heimildamanns, sjást þeir flestir en erfitt er að komast að mannvirkjunum enda á skerjum og klöppum í og nærri sjó. Hann gaf skrásetjum afrit af ljósmyndum og sem teknar hafa verið af sumum festingunum í gegnum árin. Það er óljóst hversu margar þessar festingar eru en hér voru þær hnitsettar eftir kortum, heimildum og ábendingum Jóns. Þær festingar sem hægt var að komast að eru skráðar stakar. Hinar festingarnar eru allar skráðar saman og var hverri þeirra gefinn tölustafur til aðgreiningar.

Festarstólpi er 1 er í klöppum sunnan við bæ 001 og nærri lendingu sem þar er. Þarna er mikill þari og festarstólpinn fer undir sjó á flóði. Þetta er járnstólpi, um 30 cm hár með leifum af brotnum járnhring.

1850-933: Festarstólpinn, horft til suðvesturs.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-934: GK-040b:018_2 mannvirki festarstólpi

Í skráningarskýrslu frá árinu 2000 segir: „Samkvæmt heimildum ættu fleiri festahringir en sá sem lýst er í B-182395-40-2 [933] að vera við leguna, en við vettvangskráninguna fundust þeir ekki. „Annar slíkur er dálítið utar, niður undan kotinu og eru tveir eða fleiri festarhringir þar á móti, í klöppunum við suðurhlið skipalegunnar,“ segir í Blöndu. Magnús Grímsson ritar að festarnar séu „5 á landskerjum eða landi, en 4 á útskerjum.“ Hann segist einungis hafa séð 2 þessara stólpa, fyrrgreindan og annan sem hringurinn var úr: „Sjómaður einn svarf hann úr með launung, en Stafnesbóndi komst þó að því um það leyti hann var ónýtur orðinn, hringurinn. Varð bóndi þá reiður, kvaðst ei vilja berja manninn, en á meðan hann lifði, mætti enginn hreifa neitt af menjum þessum.“ Festarstólpi 2 er VSV við bæ 001, í klöppunum þar. Hann á enn að sjást á fjöru en skrásetjarar urðu hans ekki varir. Hann ætti að vera enn varðveittur.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2000, 34

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-935: GK-040b:018_2 mannvirki festarstólpi

Festarstólpi 3 er sunnan við festingu 2, í klöppunum þar. Hann á enn að sjást á fjöru en skrásetjarar urðu hans ekki varir.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-947: GK-040b:018_2 heimild festarstólpi

Undir þessu númeri eru staðsettar þær festingar og stólpar sem eiga að vera í klettum og á skerjum við Básaendahöfn. Mannvirkin voru staðsett eftir ábendingum Jóns Ben Guðjónssonar og öðrum

1850-947: Ljósmynd í eigu Jóns B. Guðjónssonar. Ekki er vitað í hvaða skeri festarhringurinn er.

heimildum.

Festarstólpi 4 (947_4) er í Arnbjarnarskeri og er enn varðveittur. Skrásetjarar komust ekki í skerið og ástand hans var ekki metið. Annar festarstólpi (947_5) var norðaustar og nær landi á litlu skeri sem er undir sjó. Ekki er vitað hvert ástand hans er. Þriðji festarstólpinn (947_6) er á stærra skeri enn norðaustar og nær landi. Ekki er vitað hvert ástand hans er. Á kortum sem gerð hafa verið af höfninni á síðari árum eru sýndar tvær festingar (947_7 og 8) norðan og norðvestan við höfnina. Festarstólpi 947_7 var að öllum líkindum á skeri vestan við bæ 001, líklega er fært þangað á stórstraumsfjöru. Festarstólpi 947_8 var samkvæmt fyrirliggjandi gögnum um 700 m frá landi, suðvestan í skerjum sem kallast Urð. Ekki er ljóst hvort að þetta er raunin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-947: Mynd fengin af heimasíðunni ferlir.is

1850-947: Ljósmynd í eigu Jóns B. Guðjónssonar. Ekki er vitað í hvaða skeri festarhringurinn er.

1850-343: Horft til norðausturs yfir lendinguna.

1850-343: GK-040b:019 mannvirki lending
“Vör hefir þar verið niður frá bænum út í hinn nyrðra voginn.”

“a. Básenda-kaupstaðarleifar, á hraun-nefi milli 2ja víka skamt fyrir austan Stafnes. Sbr. Árb. 1903: 40; Blöndu III: 48-49. [...] Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 15.11.1938,” segir í friðlýsingaskrá.

Enn má sjá rutt svæði í fjörunni, norðaustan við bæ 001. Þar var ein lendingin við Básenda.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 940, 255; Friðlýsingaskrá, 18

1850-954: GK-040b:020 heimild óþekkt

Ragnheiður Traustadóttir skráði rúst á Básendum árið 2000: “Við vettvangsskráningu fundust norður af sölubúðinni [004], upp af fjörukambinum á tanganum norðanverðum, leifar þriggja mannvirkja í röð með litlu millibili frá vestri til austurs (sjá einnig [021 og 022]); er leifunum lengst til vesturs gefið númerið [020]. Ekki er vitað hvaða tilgangi mannvirki þessi þjónuðu, svo gersamlega eyddi Básendaflóðið þeim, sjá þó [014], heimild um lýsisbúð, [016], heimild um litla vörugeymslu, [017], heimild um skemmu, en síður [015], heimild um lifrarbræðsluhús.” Þessar minjar fundust ekki árið 2017.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2000, 38-39

1850-955: GK-040b:021 heimild óþekkt

Ragnheiður Traustadóttir skráði rúst á Básendum árið 2000: “Við vettvangsskráningu fundust norður af sölubúðinni [004], upp af fjörukambinum á tanganum norðanverðum, leifar þriggja mannvirkja í röð með litlu millibili frá vestri til austurs (sjá einnig [020 og 022]); er leifunum í miðjunni gefið númerið [021]. Ekki er vitað hvaða tilgangi mannvirki þessi þjónuðu, svo gersamlega eyddi Básendaflóðið þeim, sjá þó [014], heimild um lýsisbúð, [016], heimild um litla vörugeymslu, [017], heimild um skemmu, en síður [015], heimild um lifrarbræðsluhús.” Þessar minjar fundust ekki árið 2017.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2000, 39

1850-956: GK-040b:022 heimild óþekkt

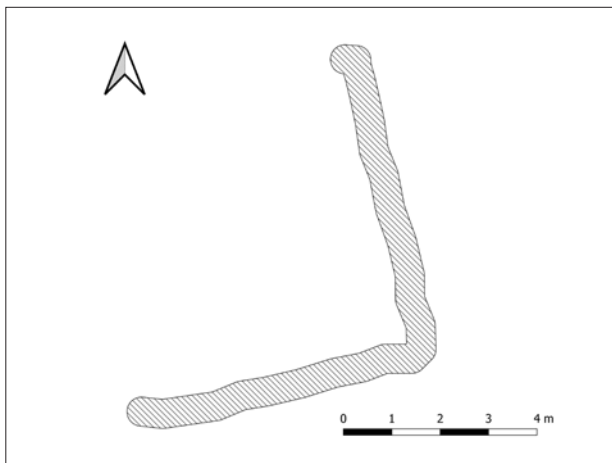
Ragnheiður Traustadóttir skráði rúst á Básendum árið 2000: “Við vettvangsskráningu fundust norður af sölubúðinni [004], upp af fjörukambinum á tanganum norðanverðum, leifar þriggja mannvirkja í röð með litlu millibili frá vestri til austurs (sjá einnig [020 og 021]); er leifunum lengst til austurs gefið númerið [022]. Ekki er vitað hvaða tilgangi mannvirki þessi þjónuðu, svo gersamlega eyddi Básendaflóðið þeim, sjá þó [014], heimild um lýsisbúð, [016], heimild um litla vörugeymslu, [017], heimild um skemmu, en síður [015], heimild um lifrarbræðsluhús.” Þessar minjar fundust ekki árið 2017.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2000, 39

1850-945: GK-040b:023 hleðsla verslunarhús

Ragnheiður Traustadóttir skráði húsgrunn á Básendum árið 2000: “Við vettvangsskráningu fundust norður af húsi kaupmannsins [002] en sunnan við rústirnar þrjár [020-022] leifar af grunni húss, trúlega timburhúss, sem örðugt er að greina hvaða tilgangi hafi þjónað, svo lítið hefur varðveist, sjá þó [014], heimild um lýsisbúð, [016], heimild um litla vörugeymslu, [017], heimild um skemmu, en einkum [015], heimild um lifrarbræðsluhús. Lýsingin á lifrarbræðslunni virðist helst geta átt við þennan grunn af þeim mannvirkjum sem til er að dreifa. Um þetta verður þó ekkert fullyrt. Í grunni þessum fundust múrsteinsbrot.” Líklega er þetta neðsta steinaröð í hlöðnum sökkli eða grunni húss.

1850-945: Uppmæling af hleðslunni.

1850-945: Hleðslan, horft til suðausturs.

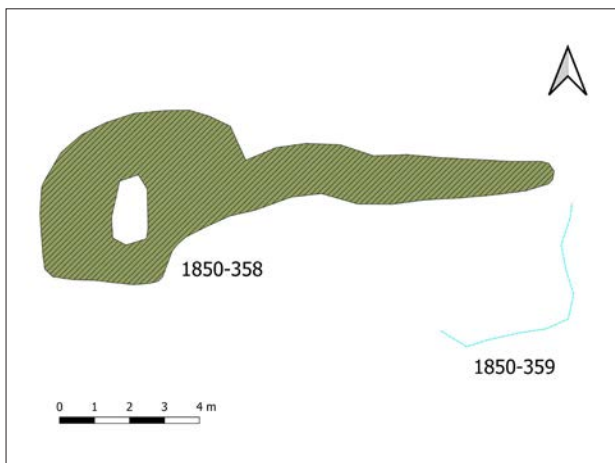
Steinarnir eru tilhoggnir.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2000, 40

1850-358: GK-040b:024_1 tóft óþekkt

Ragnheiður Traustadóttir skráði rúst á Básendum árið 2000: “Um 10 m suðaustur af matjurtagarðinum [009] og fiskbyrginu [011] er lítil rúst, 4 m á breidd og 6 m á lengd, hlaðin úr torfi. Veggjarþykkt er 30-50 sm, hæð 20-40 sm. Austur af rústinni er garður [024_2] eða framhald af veggnum, lengd um 6 m. Rústin er vel gróin og ógreinileg. Hlutverk hennar er óþekkt og ekki reyndist unnt að finna henni stað í heimildum.” Tóftin sést enn en er ógreinileg. Hún er 5x4 m að stærð, einföld og snýr norður-

1850-358: Uppmæling af tóftinni og kálgarði 1850-359.

1850-358: Horft til suðausturs yfir tóftina.

suður. Ekkert op sést á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2000, 45

1850-359: GK-040b:024_2 tóft kálgarður

1850-359: Horft til austurs yfir kálgarðinn.

Kálgarður er grafinn inn í hólbarð austan við tóft 024_1. Kálgarðurinn er í skjóli sunnan undir hólnum, þar er gróið svæði eða vik sem gengur til austurs inn í upplásið hraun. Kálgarðurinn er niðurgrafinn að sunnan og austan en hlaðinn veggur afmarkar hann til norðurs og endar í óskýru og minna hólfi. Veggurinn er 0,4-0,8 m á hæð og gróinn. Kálgarðurinn er mjög óljós og illa farinn vegna rofs og vatnsaga.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-944: GK-040b:025 heimild

óþekkt

Ragnheiður Traustadóttir skráði rúst á Básendum árið 2000: “Ógreinileg rúst er nokkrum metrum austur af fiskbyrginu [011], hún er 5 m á breidd og 7 m á lengd, hlaðin úr torfi og grjóti. Ekki er hægt að segja til um hlutverk hennar, hún

gæti hafa verið stekkur, en hún finnst ekki í heimildum.” Hnit frá árinu 2000 staðsetur tóftina innan skráningarsvæðis en án efa er mikil skekkja í því. Engin tóft fannst innan svæðisins né austan við kálgarð 009 sem passar við þessa lýsingu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2000, 45

1850-946: GK-040b:026 Sundvarða varða samgöngubót

Sundvarða sést á milli Litla-Básendahóls og kálgarðs 009. Hún er greinileg og grjóthlaðin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-970: GK-040b:027 Brennitorfa hleðsla herslugarður

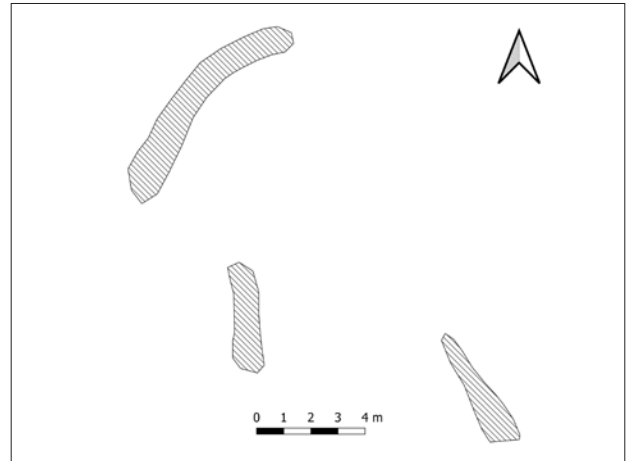
“Básendahöfn [018] mun heita réttu nafni Brennitorfuvík, en Brennitorfa var þar fyrir ofan. Þar höfðu Básendamenn brennur sínar [...]. Torfan sjálf er örfoka,” segir í örnefnaskrá.

1850-946: Horft til austurs yfir vörðuna.

1850-970: Horft til suðvesturs yfir herslugarðinn.

1850-970: Uppmæling af herslugarðinum.

Ragnheiður Traustadóttir skráði Brennitorfu árið 2000: “Ekki sást nein ummerki um brennur á vettvangi.” Það má hins vegar sjá þrjár hleðslur þar, líklega er um herslugarða að ræða. Nyrsta hleðslan er umfangsmest, þar má sjá 2- umför í rofi. Hún líkist einna helst kanti. Hinar hleðslurnar tvær eru umfangsminni, 1-2 umför. Allt þetta svæði er gjörblásið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 11; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 46

1850-340: GK-040b:028 varða samgöngubót

“Bátsendahöfn [018] mun heita réttu nafni Brennitorfuvík, en Brennitorfa [027] var þar fyrir ofan. Þar höfðu Básendamenn brennur sínar. Stendur þar nú varða á grjótholti,” segir í örnefnaskrá. Ragnheiður Traustadóttir skráði vörðu við Brennitorfu árið 2000: “Þar er varða, en ekkert verður fullyrt um hvort hún sé hin sama og nefnd er í örnefnalýsingunni. Hún kann að tilheyra kaupstaðarleiðinni [GK-631:035].” Lyng vex næst vörðunni og myndar lítinn gróðurkraga næst henni. Annars er sandur og grjót allt í kring. Varðan er áberandi, það má sjá 5 umför af grjóti í henni. Hún er ferhyrnd, vel hlaðinn að neðan en ástand hennar versnar eftir því sem ofar dregur. Varðan er 1,3 m á hæð.

1850-340: Varðan, horft til NNA.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 11; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 46-47

1850-943: GK-040b:029 áletrun kennimark

“Á Básendum var öldum saman lífleg verslun. Nú minnir fátt á hana en allnokkrar áletranir sem varðveist hafa á klöppum og steinum eru þó líklega komnar frá kaupmönnum. Flestar eru í Arnbjargarhólma vestan Básendahafnar eða Brenntorfuvíkur. Á háhólmanum má bæði sjá bókstafi og ártöl á klöppunum og auk þess eru sambærilegar áletranir á lausum steinum sem líklega hafa verið á hólmanum meðan hann var landfastur og vel gróinn en síðan skolast til þegar sjórinn náði að skilja hann frá landi og leika frjáltslegar um hann. Magnús Grímsson lýsti fangamarki sem hann sá á klöppum á útskerjum á Básendum sem aðeins koma upp á fjöru: „Yfir þær festar, sem á útskerjum eru, fellur sjór ætíð, og þar ryðbrenna járnin óðum. Við hinn síðarnefnda járnstólpann, sem ég sá, var á klöppina höggið ASS, en á skeri einu var mér sagt, að væru ótal slík fangamörk. Það er að austanverðu við syðri voginn, en þangað komst ég ei, því bát vantaði, en hásjávað var.” Þarna má enn sjá áletrun á klöpp neðan tóftar á norðanverðum Básendum. Þar stendur að vísu APS en líklega er þetta samt sú sem Magnús sá. Skerið með hinum mörgu fangamörkum sem Magnús komst ekki til að skoða er á Arnbjargarhólma þar sem áletranir fundust við vettvangsskoðun núna. Fram yfir 1532 kepptust Þjóðverjar og Englendingar

um höfnina við Básenda í svokölluðu Grindarvíkurstríði þannig að áletranir frá 16. öld gætu tengst umsvifum þeirra. Hins vegar höfðu danskir kaupmenn höfnina fyrir sig eftir 1602 enda benda áletranir frá 17. öld til þess að þarna hafi verið athafnasvæði fyrir verslun þeirra. Eins og sést af myndunum fara þessar klappir margar undir sjó þegar flæðir að og erfitt er að komast að þeim. Líklegt má telja að enn fleiri áletranir og ártöl leynist við Básenda og gætu þær þá varpað frekara ljósi á veru kaupmanna á staðnum í gegnum aldirnar. Básendasteinarnir hafa mikið minjagildi en eru jafnframt í mikilli hættu vegna sjávarfalla. Merkilegt er að lettrið skuli enn vera sýnilegt 2-5 öldum eftir að það var höggvið en með tímanum hlýtur það óhjákvæmilega að hverfa,” segir í skýrslunni Letursteinar og áletranir.

1850-943: APS er klappað hér. Myndin er úr skýrslunni Letursteinar og áletranir. ©Ragnheiður Traustadóttir 2022

1850-943: PMS og ártalið 1555. Myndin er úr skýrslunni Letursteinar og áletranir. ©Ragnheiður Traustadóttir 2022

1850-943: Ljósmynd sem birt er á heimasíðunni ferlir.is. Þarna sést nafnið BERTELANDERS 1700

1850-943: Myndin er úr skýrslunni Letursteinar og áletranir. Þarna sést m.a. ártalið 1590. ©Ragnheiður Traustadóttir 2022

Ekki var hægt að fara í Arnbjarnarhólma þegar skrásetjarar voru á ferðinni.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ragnheiður Traustadóttir 2022, 102-106; Magnús Grímsson, 1935-1939, 256

1850-961: GK-040b:030 *Thomas frá Hull* heimildskip

[1532]: “Bréf kaupmanna frá Lynn til Hinriks VIII. Þeir segjast hafa gert út skipið Thomas frá Hull, um sextíu tonn að stærð, hlóðu það 24 vættum af salti og öðrum vörum [...]. Sökum óhagstæðs veðurs neyddust skipin til að leita inn á höfn að Básendum, en þar lá Luthke Smith frá Hamborg fyrir á stórskipi (holck) skipuðu hermönnum [...]. Þar eð þeir gátu ekki varpað akkeri, rak skipið á land. Þegar Englendingar sáu, að skipið var hætt komið, ætluðu þeir að fara með akkerið út á höfnina til þess að bjarga því, en urðu þá fyrir skothríð frá L. Sm. og mönnum hans [...]. Þegar svo var komið, fór L. Sm. um borð í Thomas frá Hull og hafði þaðan á brau með sér allt góss og vistir, hjó skipið og sökkti því í höfnina [...],” segir í Íslenzku fornbréfasafni XVI.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: DI XVI, 631-632

1850-962: GK-040b:031 heimild skip

1714: “Brotnuðu tvö kaupför á Básendum og fórst á þeim göss mikið,” segir í Mælifellsannál. “Í Septembri seint brotnuðu af stríðum stormi 2 kaupskip á Básendahöfn, fröktuð af fiski; fólkið komst af,” segir í viðauka Fitjaannáls.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Annálar I, 615; Annálar II, 390

1850-963: GK-040b:032 heimild skip

1669: “29. Augusti brotnaði skipið á Básendum, fullfraktað, búið til siglingar; komust menn af allir, en göss náðist, sumt skemmt,” segir í Kjósarannál.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Annálar II, 448

1850-966: GK-040b:033 heimild hjallur

“Og þá þeir [dansk herskip] héðan sigldu fyrir Starfsnes, vildi kaupmaðurinn þar þeim til æru afskjóta 1 fallstykki, og þá beykirinn þessu affýraði, sprakk það í sundur og sló marga fiskihjalla niður og hann í svima af hljóðinu, svo í hálfan mánuð þar eptir vð sængina lá,” segir í Eyrarannál. Ekki er vitað hvar þessir fiskihjallar voru staðettir en líklega nærri sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Annálar III, 409

1850-677: GK-040b:034 heimild skip

“1831. Hinn 9. febrúar urðu fjórir skiptapar í ofsaveðri og byl. Fórst þá eitt fjögramannafar frá Löndum, varð slysið framan við Básendahöfn,” segir Magnús Þórarinsson í Frá Suðurnesjum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Frá Suðurnesjum, 284

1850-936: GK-040b:035 mannvirki lending

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns, var lending norðan við lendingu 019, í sama vogi. Þarna má enn sjá rutt svæði en það er illgreinilegt og undir miklum ágangi sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-936: Lendingin, horft til vesturs.

1850-938: Horft til suðurs yfir lendinguna.

1850-938: GK-040b:036 mannvirki lending

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns, var lending skammt austan við bólverk 037, sunnan við meint athafnasvæði verslunarinnar. Þarna má enn sjá rutt svæði en það er illgreinilegt og undir miklum ágangi sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-939: GK-040b:037 hleðsla bólverk

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns, liggur hlaðin bryggja út í syðri veginn, sunnan við meint athafnasvæði verslunarinnar. Hún er illgreinileg en það mótast þó enn fyrir 1-2 umförum af stórum steinum á 13x2 m lögnum kafla. Bryggjan liggur norður-suður og er um 0,3 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-939: Bólverkið, horft til norðurs.

1850-940: Horft til suðurs yfir hleðsluna í bólverkinu.

1850-940: GK-040b:038 hleðsla bólverk

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns, liggur hlaðin bryggja út í syðri voginn, 10 m austan við bryggju 036 og sunnan við meint athafnasvæði verslunarinnar. Hún er illgreinileg en það mótar þó enn fyrir 1-2 umförum af stórum steinum á 23x2 m lögnum kafla. Bryggjan liggur norður-suður og er um 0,3 m á hæð. Hún er þó bogadregin næst landi sem helgast eflaust af klettum eða ágangi sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-941: GK-040b:039 heimild lending

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns, var lending fast austan við bryggju 038. Hún er nú full af grjóti og sést ekki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-942: GK-040b:040 heimild lending

Að sögn Jóns Ben Guðjónssonar, heimildamanns, var lending vestan við bæ 001. Hún sést enn þrátt mikinn ágang sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

GK-041 Glaumbær

1703: Jarðardýrleiki óviss. Tveir bæir samfastir og eru sagðir vera sjöunda og áttunda hjáleiga frá Stafnesi (GK-040), samkvæmt JÁM III, 39.

1847: Jarðardýrleiki óviss, samkvæmt JJ, 86.

1547-1548: Fógetareikningar. "Jtem met Glombey j legekö. [...]." DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-

1549, DI XII, 143; 1549-1550, DI XII, 157; 1550, DI XII, 177; 1552, DI XII, 403.

Í eyði samkvæmt örnefnaskrá (Ö-Stafnes MÞ, 6).

Jarðarítök: Jörðin brúkaði rekja- og þangatekju í Glaumbæjarvík innan Stafnesslands, segir í örnefnaskrá Stafness (Ö-Stafnes MÞ, 1). Í aths. við örnefnalýsingu kemur fram að jörðin átti einnig þangafjöru á Glaumbæjarhól innan Stafnesslands (Ö-Stafnes aths., 1).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Glaumbæ. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

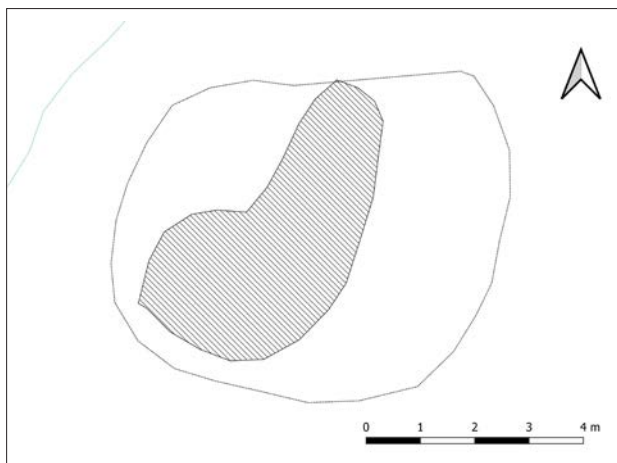
1919: Sléttað tún (Glaumbær), 1.4 hekt., garðar 500 m².

1850-405: GK-041:007 Glaumbæjarhóll hleðsla óþekkt

"Víkin sunnan við stekkin [040:051] heitir Stafnesvík. Sunnan við er Glaumbæjarvík [...]. Á bakkanum fyrir ofan er hóll grasi gróinn, sem heitir Glaumbæjarhóll, það er gömul rúst," segir í örnefnaskrá Stafness.

Glaumbæjarhóll, sést enn og þar er tóft sem liggur undir miklum skemmdum. Hóllinn er innan óræktaðs túns sem ekki hefur verið sléttað. Það er grunnt niður á grjót.

Á Glaumbæjarhól sést hleðslubrot en grjót hefur aflagað hana. Líklega er þetta eystri-langveggur af tóft. Sjór hefur brotið vesturhluta tóftarinnar sem og hólins sem er hæstur til suðausturs. Það mótar ekki fyrir opi á yfirborði og veggir nánast útflattir.

1850-405: Uppmæling af Glaumbæjarhól.

1850-405: Hóllinn, horft til suðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 1

GK-043 Halakot (Hólakot)

1703: Jarðardýrleiki óviss, sögð sjötta hjáleiga frá Stafnesi (GK-040), samkvæmt JÁM III, 39.
 1847: Jarðardýrleiki óviss, samkvæmt JJ, 86.
 1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Hollakot jlegekö. [...]” DIXII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 143; 1549-1550, DI XII, 157; 1550, DI XII, 176; 1552, DI XII, 403.
 Jörðin búin að vera í eyði í “mörg ár” segir í örnefnaskrá Stafnes (Ö-Stafnes MÞ, 1).
 Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Hólakot. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.
 1919: Sléttað tún (Hólakot), 0.05 hekt., garðar 1080 m².

1850-899: GK-043:008 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá Bala GK-040:090 í norðvesturátt og endar við vesturhluta heimatúnsins þar sem hún mætir leið 012. Leiðin var eingöngu rakin innan skráningarsvæðis við ströndina og öll ummerki hennar eru horfin þar.

Engin ummerki um leiðina sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-971: GK-043:012 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið teiknuð sem liggur frá bæ 001 í vesturátt og endar í túnjaðri þar sem hún mætir leið (008).

Engin ummerki um leiðina sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-972: GK-043:013 Hólakotshlið heimild leið

“Sunnan við Kúarif, er Nýlendurvík nær hún suður að Hliðhólsklöpp, sem er í sjávarmáli niður af hliðinu á túngarðinum norðan við gamla Hólakot, ætíð nefnt af umfarendum “Hólakotshliðið”, segir í örnefnaskrá Stafnes.

“Hólakotið yngra er norðan Bala. [...] Norðan Bala hefur túngarðurinn verið sléttaður, en gatan lá með honum utanverðum,” segir á ferlir.is. Á túnakorti frá 1919 segir: “Götur við girðingu á bökkum að hluta.”

Ekki er vitað hvort göturnar voru innan eða utan heimatúnsins.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MÞ, 1; www.ferlir.is/?id=9178; Túnakort 1919

1850-402: GK-043:015 Hólakotshóll þúst býli

1703: “Hólakot, sem talin er í jarðabókinni sjötta hjáleiga, voru til forna tvær hjáleigur, en önnur

1850-402: Harðhaus/Hólakotshóll, horft til norðurs.

er nú niðurfallin og hefur yfir tuttugu ár í eyði legið. En grasnautnin lögð til hinnar, sem nú er eftir [...]. Kann ei aftur að byggjast nema með heimajarðarinnar skaða,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. “Framan af Hlíðshólsklöppum eru Selatangar. Þar eru nokkur smásker í röð [Skjöldusker, Kringlótta-Sker] [...]. Sunnan við allt þetta, sem nú hefur verið nefnt verið, er nafnlaus fjara suður af svo nefndum Hólakotshól, en það, er gömul rúst á sjávarbakkanum,” segir í örnefnalýsingu Stafness. “Byrjar nú sjávarröndin í Stafneslandi: Nyrzt, rétt við mörkin, er hóll á bakkanum með gamalli bæjarrúst, heitir það Harðhaus,” segir í örnefnaskrá.

“Utar voru skoðaðar leifar af gamla Hólakoti, sem nú eru fast fram á sjávarbakkanum. Garður hefur legið upp frá því norðanverðu sem mætt

hefur fyrrnefndum garði [013] norðan hins nýrra Hólakots. Nýrra kotið hefur verið fært ofar í landið, enda sjórinn nú kominn að rótum þess gamla,” segir á ferlir.is.

Bæjarhóllinn gengur einnig undir nafninu Harðhaus að sögn heimildamanna, þarna eru haldnar áramótabrennur í seinni tíð. Hóllinn gengur einnig undir nafninu Balabakki. Slétt tún er uppi á Harðhaus og óljóst mótár fyrir þúst þar nú. Engin sýnileg mannvistarlög eru þarna. Þetta er klapparhóll og bratt er til vesturs, niður að sjónum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stafnes MB, 1, 2; JÁM III, 41; www.ferlir.is/?id=9178

1850-406: GK-043:017 Hólakot frásögn býli

Samkvæmt Jóni Ben Guðjónssyni, heimildamanni, var annar bæjarhóll Hólakots (Gamla-Hólakot) á þessu svæði. Bærinn var framan (vestan) við hús í byggingu árið 2017, en engin ummerki mannvistar sjást á yfirborði í sléttu túni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

GK-044 Hvalsnes

1686 og 1695: 60 hdr., 3/4 konungseign, 1/4 kirkjueign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: Jarðardýrleiki óviss, ¾ konungseign ¼ kirkjueign. Kirkjustaður með hjáleigunum Gierdakoti (GK-045), Smidshúsi, Ervidi, Moakoti, hjáleigu kennd við ábúanda hverju sinni (þá Þorbjörn) og Fiosakoti, samkvæmt JÁM III, 45-47.

1847: Jarðardýrleiki óviss, bændaeign, með hjáleigunum Gerðakoti, Rembihnúti (GK-046), Mosahúsi (GK-047) og Nýlendu (GK-048). Þar segir að í j.b. 1803 séu hjáleigurnar Smiðshús og Brandshús undirsettar jörðinni, samkvæmt JJ, 86.

Um 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 9.

1225: “Síðan fór Aron [Hjörleifsson] suður a Hvalsnes til Þorsteins ok var þar um hríð,” segir í Íslendinga sögu, Sturl I, 308. Hvalsness er einnig getið í sömu sögu bls. 457, 495.

Um 1270: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þaðann fra fvlavik xl fadma a sanndinn fra kolldvhomrv. Þaðann aa hvalsnes. krokvr. ok vtskaler sydv. til midær holms sinn þridivng hvor þeirra. [...] Þaðann eigv vtskaler einer sydv. til miosyndis. Þaðann aa sydv hvalsnes ij hlvti j vidreka enn starnes þridivng.” DI II, 77.

Um 1270: “Þetta er hvalskipte rost hvelínga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekvr millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvíkinga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn ixa hlvt hvals aa hvalsnes ok starnes.” DI II, 78-79.

Um 1270: “landamerkia bref aa milli huals nes og starnes.” DI II, 81.

1367: “xliij. Hvalnes maldage eins og j vilchinsbok. þa lidit var fra hijngad burd vors lausnara Jesu christi þushundrut ara þriu hundrut ara og siau tijger ara vijgde herra othgeir Biskup kirkiu a Hualsnese et cetera”; Hítardalsbók, sjá 1370; DI III 219.

19.7.1415: “[...] hustru jnghunn gunnarsdotter medr fullo handabandhi fek [...] herra arnna med gudz nadh biskup i skalholti sitt fullt oc loghligt æighnar vmbodh yfuer hualsnesi a hrosmalanesi [...]” DI III, 761.

25.8.1426: Vottað “ath herra hanis paalsson feck med fullo handabande herman langha forstandara ath allra heilagra kirkiu j bergwin huaalsnes a Rosmalanesi liggjande bade síns herra kongsins oc suo sína vægna [...]” DI IV, 336.

16.12.1435: Jón Kárasón prestur vottar um viðtal Árna Ólafssar biskups við Helga Guðinason systurson sinn: “hielt biskup aarne aa eirne skaal ok drack helga aulit til. ok hier til gef ek þier jaurdina er hualsnes heiter er liggr aa Rosmalanese til fullrar eignar.” DI IV, 554.

17.1.1436: Snorri Ingimundarson prestur og þrír aðrir menn votta: “ath gudrun styrsdottir handfeste helga gudinasyne suo felldan vitnissburd. Ath hun heyrd [...] gerra aarna med guds naad biskup j skalhollte kennazt [...] ath hann hefde gefit nefndum helga jaurdina er hualsnes heiter er liggr aa rosmalanese til fullrar eignar ok sagdizt þa enn gefa honum adr nefnda jaurd.” DI IV, 555.

24.3.1436: Helgi Ingjaldsson prestur vottar: “at nefnd jngun [gunnarsdotter] feck biskp arna jordina a hualsnese er liggr a rosmalanesi til fullrar eignar med ollum þeim gognum ok gædum sem til liggr [...]” DI IV, 555-556.

30.6.1436: Alþingisdómur tólf manna útnefndum af Ormi Loptssyni hirðstjóra: “at dæma i milli hera laughmannzins helga gudinasonar ogh nikulas snæbiarnarsonar. Kærði fyrrnefndr helghi ath aadrnefndr nikulaas hielldi ogh sier eignadi jordina hvalsnese er liggr aa rosmhvalanesi. [...] því dæmdvm vier fyrrnefnder domsmenn titnefndom helgha optnefnda jord hvalsnese til fullrar eignar svo mikil sem gilldi aatta lester fisk fram komnar i bergvin en honum til hallz það sem jörðin væri dyrr.” DI IV, 559-560.

7.5.1445: Torfi Arason selr Skúla Loptssyni Hvalsnese á Rosmhvalanesi og Gegnishól í Skagafirði fyrir jarðirnar Þykkvaskóg, Miðskóg Þórólfsstaði, Smyrlahól Giljaland og Heinaberg. “[Seljandi jarðarinnar reiknar] at hualsnesi fylgdi tuer jarðer nes ok Melaberg ok stedi onnur firir omagavist. enn adra etti kirkian ok þar til tolf kugilldi. kynni [kaupandi] at spyria at helge gudinason hefði fleire peninga tekit kirkiunnar vegna aa hualsnesi þa skyldi [seljandi] þa til leggja.” DI IV, 665-666.

22.8.1488: Jörðin Býjasker á Rosmhvalanesi er í Hvalsneskirkjusókn. DI VI, 637.

[1541]. Minnisgreinar Gizurar biskups. “Jtem lofad sira Eyolfi Hualsnesi ef sera Halldor hefur það ecki heima sialfur.” DI X, 691.

1546: Bréf Gizurar biskups til síra Eyjólfis á Hvalsnese. “J hueriu þier skrifudut at sira Einar hefði b(ygt) undan yður hualsnes veit ec þar ecki til.” DI XI, 528. 1552: Fógetareikningar. “Jtem Ogmonder aff Hualsnese fför ij skatte xvj alne vadmél.” DI XII, 420. Sjá einnig Fógetareikninga 1553, DI XII, 577, 579.

27.9.1563: Jarðaskiptabréf hirðsjóra fyrir hönd konungs við Skálholtsstól. “[...] under minn nadugasta herra og Krununa skulu þessar jarðer liggja til eignar oc aftekta [...] Hvalsnese med Hualsnese hverfi fyrer jc hundrada.” DI XIV, 156. 1575: Máld DI XV 639

1698-1720: Jón bp Vídalín lætur lögtaka að Njarðvíkirkirkja fái alkirkjurétt og skuli vera annexía frá Hvalnesi; (PP, 102)

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Hvalsnese ásamt Móum, Loftstöðum, Smiðshúsum, Nýjabæ, Móhúsum og Tjörn.

1919: “Túnin að mestu slétt og sléttuð.” Tún (Hvalsnese A), 3.4 hekt., garðar 800 m². Tún (Hvalsnese V), 3.4 hekt., garðar 540 m². Tún (Smiðshús), 1.3 hekt., garðar 540 m². Tún (Nýibær), 0.9 hekt., garðar 810 m². Tún (Tjörn), 0.15 hekt., garðar 380 m². Tún (Garðbær), 0.15 hekt., garðar 380 m². Tún (Hlið), 0.15 hekt., garðar 380 m². Sléttað tún (Móakot), 0.44 hekt., garðar 370 m². Sléttað tún (Loftstaðir) 0.1 hekt., garðar 590 m². Öll torfan samtals 9.9 hekt., og garðar 4790 m².

1703: [S]o er og mestalt land jarðarinnar komið í sand, grjót og hrjóstur [...]. Torfrista og stúnga engin nema í sendinni jörðu, valla nýtandi. Eldiviðartak ekkert nema fjöruþáng. Fjörugrasatekja sem jörðinni nægir. Sölvatekja lítil. Fuglveiði og eggver ekkert nema ef sótt væri til Geirfuglaskers, sem presturinn þykist heyrt hafa kirkjunni eignað að nokkrum parti, en þangað er háskaför so mikil, að það hefur um langar stundir ekki farið verið [...]. Rekavon nokkur. Hrognkelsafjara að nokkru gagni. Murukjarnar, söl og bjöllur eru um veturinn brúkaðar til að næra á nautpeningi í heyskortu [...]. Vatnsskortur er að miklu meini, so að margoft bæði sumar og vetur verður það að meini mönnum og fjenaði, þegar ekki nást fjöruvötn,” segir í JÁM III, 44-45.

“Hvalsnestangi [...]. Skiptast þar á tjarnir og þýfðir móar. Þar er kúabeit, einnig hesta og sauðfjár að nokkru,” segir í örnefnalýsingu MÞ (Ö-Hvalsnese MÞ, 1). Í örnefnaskrá AG segir: “Kúatraðir eru frá bæ milli Norðurtúns og Tjarnarblets.” (Ö-Hvalsnese AG, 1).

1850-388: GK-044:006 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1919 sést túngarður afmarka heimatún Hvalsneshverfis. Op var á miðri austurhlið hans og traðir 066 lágu þar í gegn. Túngarðurinn var eingöngu skráður innan skráningarsvæðis við strandlengjunua og stór hluti því ekki skoðaður á vettvangi.

Gróin ræktuð tún eru innan heimatúnsins. Utan þess eru móar og uppblásin svæði.

Fyrir norðan bæ 001 sést túngarðurinn liggja til vesturs frá býlinu Hliði 032 og stefnir til ASA að tröðum 066. Hann er 165 m að lengd, 0,5-1 m á hæð og er grasivaxinn. Viða sést þó glitta í grjóti. Sunnanmegin við kálgarðinn er slétt og iðagrænt tún í ræktun en norðanmegin við hann er túnið í meiri órækt og stórpýft á köflum. Sunnan við bæ 001 sést túngarðurinn sunnan við kálgarð GK-045:011 og aftur sunnan við Gerðakot GK-045:001. Þessir hlutar túngarðsins eru grjóthlaðnir, 0,3-0,5 m á hæð og greina má 12 umför af grjóti. Syðri hlutinn er um 23 m að lengd en sá nyrðri er 28 m.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-388: Uppmæling af túngarði 388.

1850-388: Horft til norðurs eftir túngarðinum.

1850-432: Vörslugarðurinn, horft til norðurs.

1850-432: GK-044:008 garðlag vörslugarður

Á túnakorti frá 1919 er garðlagt merkt um 155 m norðan bæjar 001. Garðurinn snýr norðvestur-suðaustur og liggur upp að þurrabúðinni Hliði (032) sem er utan skráningarsvæðis. Hugsanlega sjóvarnargarður, hann sést enn liggja til suðurs frá læk í mýrlendi allt að Hliði 032. Búið er að leggja vegslóða ofan á garðinum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-424: GK-044:010 heimild samgöngubót

“[...] en rétt sundleið er Virkisvarðan [018] um Sundvörðu við Hvalsnesnaust, og er það bæði þröngt og slæmt sund, þegar brimólga er, og mjög illt að lenda þegar um fjöru er,” segir sr. Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinnu IX-X. Á túnakorti frá 1919 er sundvarða með tréi merkt rúmum 280 m vestan

bæjar 001. Varðan er upp við túngarð (006). “Hár hóll, strýtumyndaður, er í Smiðshúsatúni, aðeins til vinstri handar, þegar gengin er sjávargatan [0151 frá Hvalsnesi niður að naustum þar [017]. Heitir hann Virkishóll. Á hólnum er allmikil grjótvarða, kölluð Virkisvarða. Í vörðuna er festur staur og efst á honum er myndarlegur þríhyrningur af tréi. Annað merki af sömu gerð er á kampinum norðan við naustin. Þetta eru sundmerkin á Hvalsnessundi,” segir í örnefnalýsingu.

Varðan er horfin, líklega vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna IX-X, 192; Túnakort 1919; Ö-Hvalsnes MÞ, 3

1850-429: GK-044:011 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá leið (GK-631:20) í átt og sveigir í VSV þegar komið er framhjá Nýjabæ (050) í átt til minjastaðar (046) þar sem hún endar.

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-430: GK-044:013 Stokkavör mannvirki lending

1850-430: Stokkavör, horft til vesturs.

“Sunnan við Fúlu eru í flæðarmáli svo nefndar Fúluklappir. Sunnan við klappir þessar er gömul lending, sem kölluð er Stokkavör. Enginn veit, frá hvaða tíma hún er, en hefir verið mikið notuð. Það sýna hin greinilegu kjölför, sem enn eru glögg í klöppum þar. Á síðari árum var þó stundum fiski kastað af í Stokkavör, því þar var hægari uppburður en í bratta kampinum í réttu vörinni. Einnig munu stórskipin hafa verið sett í hróf að vertíðarlokum upp úr Stokkavör; það var hægari setning þar. Fast sunnan við Stokkavör eru háar og miklar klappir, sem heita Stóru-Klappir,” segir í örnefnaskrá.

Stokkavör sást ekki, flóð var þegar skrásetjarar voru á ferðinni. Vörin á að sjást á fjöru.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hvalsnes MÞ, 2

1850-420: Horft til NNV, yfir varnargarðinn.

1850-420: GK-044:014 garðlag varnargarður Túngarður eða sjóvarnargarður er við fiskihúsin. Mögulega er garðurinn hluti af verkúsum 084, það þarfnast frekari rannsókna. Garðurinn er á milli mannvirkja í fjöru. Sjór getur gengið hér yfir. Ekki eru skýr umför sjáanleg og hleðslan er aflöguð. Hún er þó allt að 3 m breið.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-896: GK-044:015 heimildskip

Um 580 m NV af bæ er skipsflak merkt inn á herforingjaráðskort frá 1908.

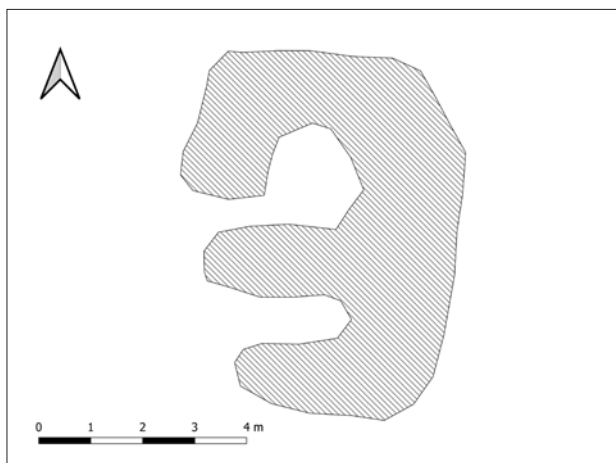
Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Hkort 17 Suðurnes SA

1850-431: GK-044:016 tóft útihús

Tóftin er á milli tveggja tjarna, þ.e. til suðurs og norðurs. Hún er 7x5,1 m að stærð, skipist í tvö hólfi og snýr norður-suður. Það má enn greina tvö umför af grjóti í veggjum, annars er gróið yfir þau.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-431: Uppmæling af tóftinni.

1850-431: Horft til austurs yfir tóftina.

1850-874: GK-044:017 heimild naust

“Hár hól, strýtumyndaður, er í Smiðshúsatúni, aðeins til vinstri handar, þegar gengin er sjávargatan [051] frá Hvalsnesi niður að naustum þar. Heitir hann Virkishóll. Á hólnum er allmikil grjóthvarða, kölluð Virkisvarða [018]. Í vörðuna er festur staur og efst á honum er myndarlegur þríhyrningur af tréi,” segir í örnefnaskrá.

Naustin voru ekki staðsett, líklega voru þau vestan heimatúnsins þar sem talað er um hjalla og fiskihús á túnakorti frá 1919. Mikið landbrot er hér og mögulega eru naustin brotin burtu. Eins er líklegt að einhvert þeirra mannvirkja sem þarna voru skráð og enn sjást séu á sama stað.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

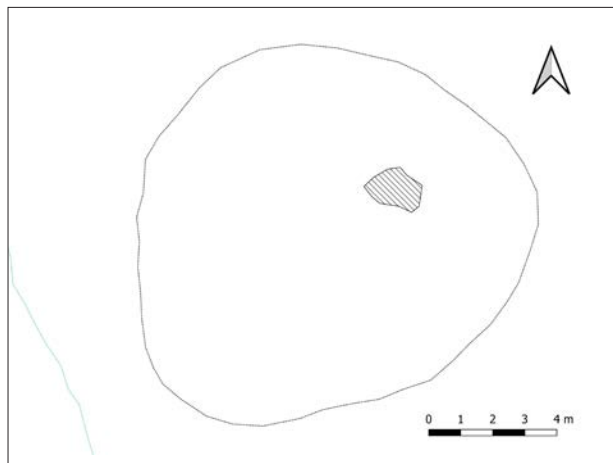
Heimildir: Ö-Hvalsnes MÞ, 3

1850-410: GK-044:019 tóft óþekkt

Gróinn, fremur stór hól er á merkjum Hvalsness og Stafness. Í norðausturhorni hans er grjóthleðsla, mögulega grunnur vörðu. Eitt umfar af grjóti sést þar. Líkur er á meiri mannvist hér undir sverði.

1850-410: Hóllinn, horft til vesturs.

1850-410: Uppmæling af hólnum og hleðslunni sem þar sést.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-411: GK-044:021 varða samgöngubót

“Sundið var oftast tekið á miðinu Valahnjúkar, þó stundum utar, og því haldið eftir áður greindum merkjum, þar til Heiðarvörðu (fyrir ofan Hólakot, nú horfið) ber í vörðubrot á nyrzta Ærhólma,” segir í örnefnalýsingu. Hóminn er enn landfastur en það flæðir austan hans og allur gróður horfinn þar. Sundvarðan í Ærhólma sést enn. Það má sjá 1-2 umför af grjóti, þau eru hrunin og líkist varðan grjóthúgu á köflum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hvalsnes MÞ, 3

1850-411: Varðan, horft til suðurs.

1850-416: Hvalsnesvör, horft til suðvesturs.

1850-416: GK-044:022 Hvalsnesvör mannvirki lending

“Tvær eru lendingar þarna og voru báðar notaðar á vetrarvertíð. Í Hvalsnesvör lentu skipin frá Busthúsum [GK-049], Nýlendu [GK-048], Moshúsum [GK-047], Nýjabæ [050] og Hvalsnesi [001]. Vörin hefir einhvern tíma verið rudd inn í stórgrýtisurð, sunnan og innan við Stóru-Klappir. Mjög er þar bratt upp að setja, og var oftast bundið fram af skipunum, þegar þau stóðu neðan í kampinum, því þau gátu vegna brattans runnið sjálf til sjávar við minnstu hreyfingu. Væri von veðurbreytinga, voru þau sett upp á flórin við sjávarhúsin [023],” segir í örnefnaskrá.

“Hvalsnesvör var mikill útgerðarstaður. Reru þaðan skip frá 5 bæjum og þar voru mörg og myndarleg sjávarhús,” segir í Árbók Ferðafélags Íslands 1984.

“Hlaðin sjóhúsin ofan við Hvalsnesvörina standa enn að hluta. Veggir hafa verið hlaðnir úr völdu grjóti á tvo eða fleiri vegu og timburveggir á móti. Nú eru komin þar steipt þvotta- og saltker, sem eru þá yngstu leifarnar. Leifar af tréspili eru ofan við Nesvör og Hvalsnesvör,” segir á ferlir.is.

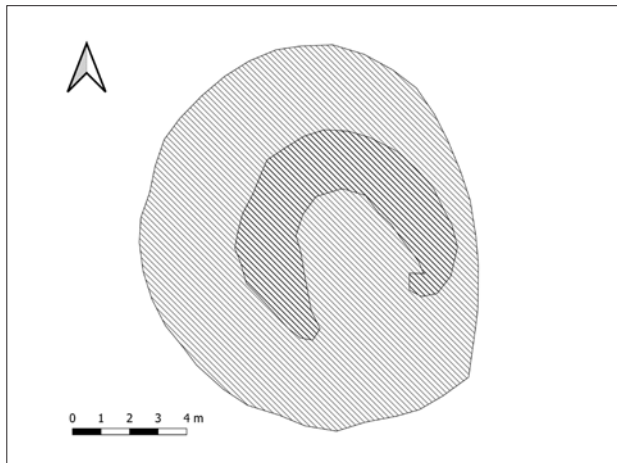
“Fram af klöppunum er fjörutangi, sem tilheyrir Smiðshúsum [044], en sunnan við Stóru-Klappir er lending Hvalsnesinga. Sunnan við lendinguna er einnig Smiðshúsafjara á smáparti,” segir í örnefnalýsingu. “Á Hvalsnesi er vörin vestur frá bænum niður undan fiskihjölum [sic], marbrattur malarkambur, er þar lón mjótt eða ós, sem út er róið,” segir sr. Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinnu IX-X.

Á túnakorti frá 1919 eru tvær varir merktar um 280 m vestan bæjar 001. Nyrðri vörin er aðalvörin, hún sést ennþá vel. Að henni sést rudd leið eða kantur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hvalsnes MÞ, 3; ÁFÍ 1984, 35; www.ferlir.is/?id=6191; Ö-Hvalsnes MÞ, 2; Túnakort 1919; Rauðskinna IX-X, 192

1850-413: GK-044:023 tóft útihús

1850-413: Uppmæling af tóftinni.

1850-413: Tóftin, horft til norðurs.

Gróinn hóll er rétt utan heimatúnsins á grónum bala, tjörn er austan og sunnan hans. Hóllinn er gróinn og það mótur fyrir siginni tóft uppi á honum. Hóllinn er 14x12 m að stærð, 0,2-0,4 m á hæð og snýr norður-suður. Tóftin er útlöft og sigin. Hún er 7x6,5 m að stærð, nánast hringlaga og opin til suðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hvalsnes MP, 3

1850-426: GK-044:024 Réttartjörn heimild rétt

“Ofan við Moshúsafjöru er tjörn, sem heitir Réttartjörn og dregur nafn af því, að um mörg ár var sauðarétt á kámpinum milli tjarnarinnar og sjávar, en er nú horfin,” segir í örnefnaskrá. Réttin er horfin vegna ágangs sjávar.

Heimildir: Ö-Hvalsnes AG, 1

1850-414: GK-044:044_1 Smiðshús bæjarhóll býli

“Smidshús, önnur hjaleiga. Jarðardýrleiki óviss,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

Á túnakorti frá 1919 er Smiðshús merkt, með fimm steinhúsum sem og kálgarði austan við þau, um 280 m vestan bæjar 001. Innan túns eru teiknuð tvö steinhús og stakur kálgarður.

“Brunnurinn á Smiðshúsum sést í túninu norðaustan við gamla húsið,” segir á ferlir.is. Alls eru skráðar fimm fornleifar á Smiðshúsum, innan túns býlisins og sýnt er á túnakorti Hvalsnes frá 1919. Smiðshús

1850-414: Smiðshús á túnakorti frá 1919. Stór hluti bæjarhúsanna er horfinn vegna ágangs sjávar.

1850-414: Horft til vesturs yfir Smiðshús.

hafa ekki farið varhluta af landbroti og hluti bæjarhólsins kominn undir sjóvarnargarð. Íbúðarhúsið er nú um 15 m austan við strandlengjuna og engin hús á bæjarhólnum utan tófarbrots.

Smiðshús eru á sjávarbakka og einungs tóftarbrot fast vestan við veg að núverandi íbúðarhúsi að sem er 115m NNA á bæjarhólnum.

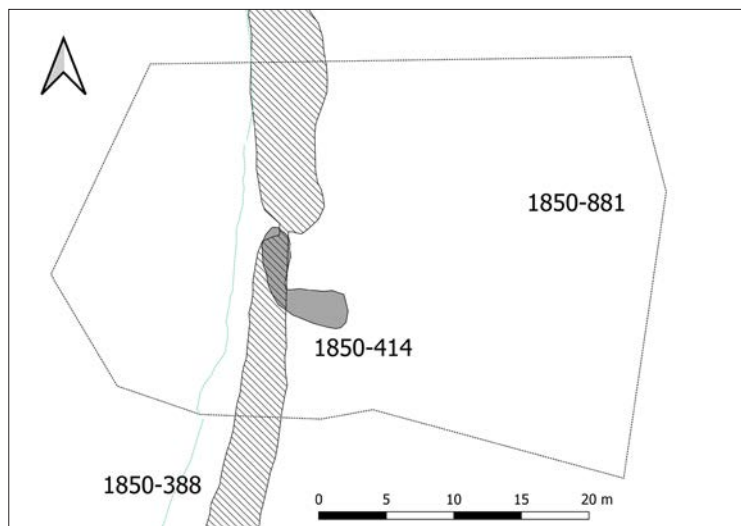
Bæjarhóllinn er horfinn og búið að slétta allt út nema einn vegg. Hann er L-laga, um 5,5x5,5 m að stærð. Hann er um 1 m á hæð, steiptur til vesturs en til austurs má greina 4-5 umför af grjóthleðslu. Bæjarhóllinn er farinn í sjó að mestu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; JÁM III, 45; www.ferlir.is/?id=6191

1850-881: GK-044:044_2 heimild kálgarður

Kálgarður var austan við bæ 044_01. Vegslóði liggur yfir vesturhlutann en slétt, grasivaxið tún er

1850-414 og 881: Uppmæling af Smiðshúsum.

fiskihús, líklega reist í upphafi 20. aldar. Tóftin er rofin til norðurs, líklega vegna ágangs sjávar og byggingu sjóvarnargarðs/túngarðs. Tóftin er 6,5x4,5 m á stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Steypt þró, líklega fiskikar, er í norðurenda. Í veggnum má sjá 7-10 umför af grjóti að innan en hann er algróinn til vesturs.

yfir austurhlutanum. Öll ummerki kálgarðsins eru horfin af yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

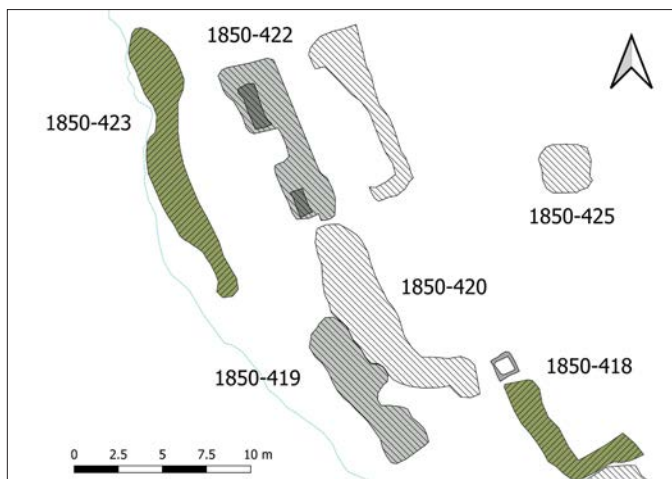
1850-880: GK-044:044_3 heimild útihús

Samkvæmt túnakorti var útihús um 30 m norðaustan við bæ 001. Það er horfið af yfirborði og slétt tún er þar nú.

Hættumat: mikil hætta, landbrots

1850-418: GK-044:044_4 tóft útihús

Samkvæmt túnakorti frá 1919 var útihús rúma 60 m NNV við bæ 001, í vesturjaðri heimatúnsins. Þetta eru

1850-418: Uppmæling af húsunum og nálægum minjum.

1850-418: Horft til suðausturs yfir tóftina.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

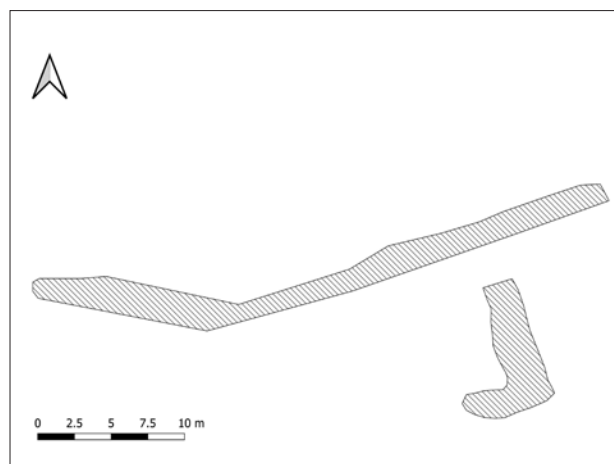
Heimildir: Túnakort 1919

1850-887: GK-044:044_5 hleðsla kálgarður

Samkvæmt túnakorti frá 1919 var kálgarður rúnum 80 m norðan við bæ 044_01. Hann er enn

1850-887: Horft til suðurs yfir kálgarðinn.

1850-887: Uppmæling af kálgarðinum.

varðveittur til austurs. Veggurinn er L-laga, 8,5 x 6 m stór og snýr norður-suður. Veggurinn er 2 m á breidd, 0,8 m á hæð og algróinn. Að öllum líkindum er hann gjóthlaðinn, víða glittir í grjóti gegnum grasið.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

18050-419: GK-044:046 garðlag varnargarður

Garðlag sem sést vel, líklega ekki mjög fornt en liggur undir miklum ágangi sjávar. Það er í fjöruborði, nærri garðlagi 1850-420 og mögulega er um sama mannvirki að ræða. Þessi varnargarður er illa hlaðinn og grjótinu hrúgað saman.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-419: Garðurinn, horft til norðvesturs.

1850-422: Horft til norðvesturs yfir húsin.

1850-422: GK-044:047 tóft verkhus

“2 Fiskihús og hjallar 7, í þyrpingu, eru upp [?] frá vörinni, grjóttveggir og torfbök,” segir á vesturhluta túnakorts frá 1919. Nákvæm staðsetning er ekki merkt. Tvær eru lendingar þarna og voru báðar notaðar á vetrarvertíð. Í Hvalsnesvör lentu skipin frá Busthúsum [49:001], Nýlendu [48:001], Moshúsum [047:001], Nýjabæ [050] og Hvalsnesi [001]. Vörin hefir einhvern tíma verið rudd inn í stórgrýtisurð, sunnan og innan við Stóru-Klappir. Mjög er þar bratt upp að setja, og var oftast bundið fram af skipunum, þegar þau stóðu neðan í kámpinum, því þau gátu vegna brattans runnið sjálf til sjávar við minnstu hreyfingu. Væri von veðurbreytinga, voru þau sett upp á flórinn við sjávarhúsin,” segir í örnefnaskrá.

Tóft frá fyrri hluta 20. aldar, líklega eru þetta fyrrnefnd sjávarhús. Sjö umför af grjóti eru í steypu veggjunum. Steypt fiskiþró er í vesturveggnum sem er enn uppistandandi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Hvalsnes MB,3

1850-878: GK-044:048 heimild hjallur

“Hjallur fyrir 20 árum, brotinn burt,” segir á vesturhluta túnakorts frá 1919. Nákvæm staðsetning er ekki merkt enda hjallurinn þegar gjöreyddur þegar túnakortið var gert.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-879: GK-044:049 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 eru tvö sambyggð hús merkt vestan bæjar 001. Útihúsið er brotið í sjó og gjöreytt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-875: GK-044:050_4 heimild útihús

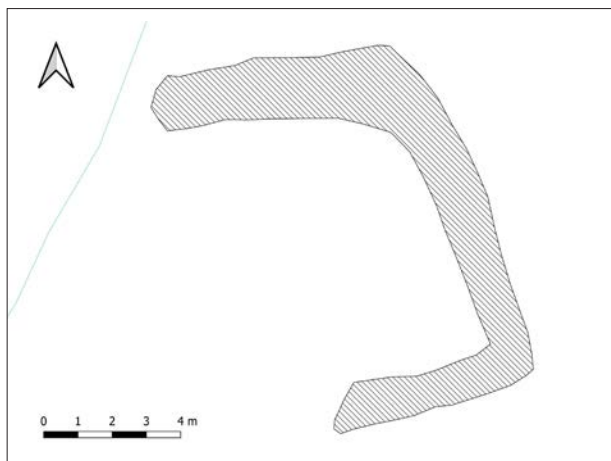
Á túnakorti frá 1919 sést útihús fast sunnan við kálgarð 050_2 Nýjabæjar 050_1. Öll ummerki útihússins eru horfin af yfirborði, þar er nú grasvaxið tún.

Hættumat: mikil hætta, vegna jarðræktar

1850-876: GK-044:050_5 hleðsla kálgarður

1850-876: Kálgarðurinn, horft til vesturs.

1850-876: Uppmæling af kálgarðinum.

Kálgarður frá Nýjabæ 050_1 er norðan við verkhus 1850-422. Hann er innan heimatúns og sést vel til allra átta nema vesturs, sú hlið er horfin vegna landbrots. Kálgarðurinn er 9x7 m að stærð og snýr norður-suður. Ekki er ljóst hversu mikið er brotið af vesturhlutanum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-427: GK-044:050_6 heimild kálgarður

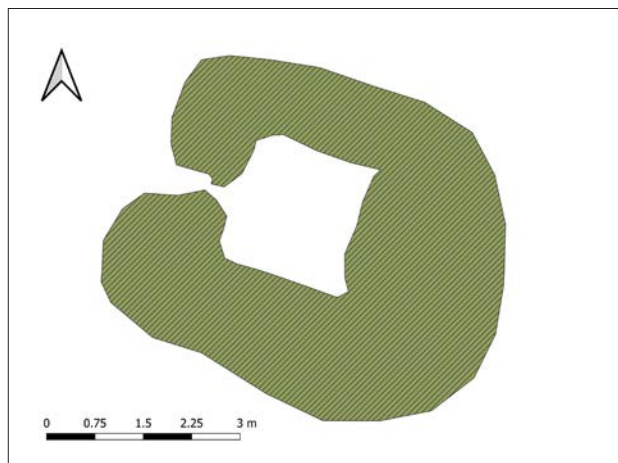
Á túnakorti frá 1919 sést kálgarður norðvestan við bæ 050_1, nyrst innan heimatúns þess bæjar. Öll ummerki kálgarðsins eru horfin af yfirborði, þarna er slétt tún og ágangur sjávar töluverður til vesturs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-395: GK-044:050_7 tóft útihús

Útihúsið er í sléttu túni, nærri sjávarbakknum. Það er 6x5 m að stærð og snýr VNV-ASA. Veggirnir er um 1x1,5 m á breidd og 1,5 m á hæð. Tóftin er opin til vesturs.

1850-395: Uppmæling af tóftinni.

1850-395: Horft til austurs yfir tóftina.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-397: GK-044:050_8 brunnur brunnur

Brunnurinn er í sléttu túni, nærri sjávarbakknum. Búið að byrgja hann með jærnplötu en þó má enn

sjá veggj sem eru 0,4-0,5 m á hæð og 0,7 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-415: GK-044:051 heimild leið
Á túnakorti frá 1919 er leið merkt frá Hvalsnesbæ (001) og liggur hún í suðvesturátt í átt til Smiðshúsa (044) og stoppar hún við landamörk Hvalsnes og Gerðakots. «Hár hóll, strýtumyndaður, er í Smiðshúsatúni, aðeins til vinstri handar, þegar gengin er sjávargatan frá Hvalsnesi niður að naustum þar [017]. Heitir hann Virkishóll. Á hólnum er allmikil grjótvörða, kölluð Virkisvarða [018]. Í vörðuna er festur staur og efst á honum er myndarlegur þríhyrningur af tréi,” segir í örnefnaskrá. Öll ummerki leiðarinnar eru horfin af yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Hvalsnes MÞ, 3

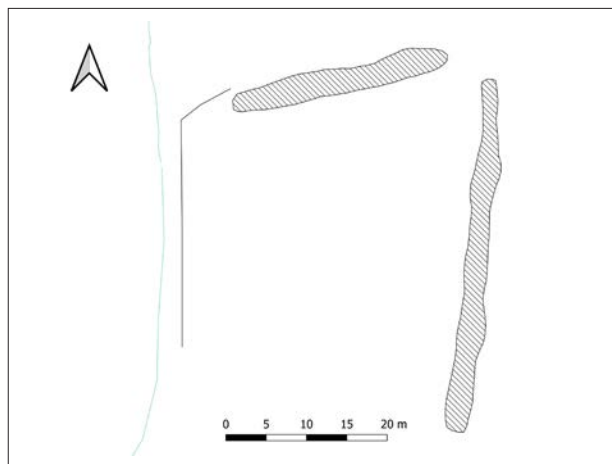
1850-397: Horft til suðvesturs yfir brunninn.

1850-412: GK-044:068 tóft kálgarður

Kálgarður er sunnan við heimatúnið, nærri landamerkjum við Stafnes. Hann er innan óræktaðs túns og tilheyrði býli sem er austar og utan skráningarsvæðis. Veggir eru grjóthlaðnir og víða er gróið yfir þá. Sjór brýtur af vesturhlið kálgarðsins.

1850-412: Horft til suðausturs yfir kálgarðinn.

1850-412: Uppmæling af kálgarðinum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-890: GK-044:070 Kampastekkur heimild stekkur

“Og á milli Stafness og Hvalsness er rúst sem er alveg niður á sjávarkamp, hún var kölluð Kampastekkur,” segir í svörum Gísla G. Guðmundssonar í Þjóðháttaafni. Þessi stekkur er týndur og óljóst hvar hann var staðsettur. Mögulega er hann þegar eyddur vegna ágangs sjávar, skrásetjarar fundu hann ekki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: ÞÞ 15017-a

1850-873: GK-044:077 heimild rétt

„Ofan við Moshúsafjöru er tjörn, sem heitir Réttartjörn og dregur nafn af því, að um mörg ár var sauðarétt á kampinum milli tjarnarinnar og sjávar, en er nú horfin.“ segir í örnefnaskrá.

Ekki er vitað hver þessi rétt var staðsett og að öllum líkindum er hún eydd vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hvalsnes AG, 1.

1850-872: GK-044:078 heimild skip

“Vík nokkur er þar fyrir sunnan, kölluð Ásuvík. Fékk hún nafnið, er kúttur Ása strandaði þar 9. október 1919.”

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hvalsnes MÞ, 2

1850-871: GK-044:081 heimild skip

“1905 4. mars Kúttur Family strandar í Hvalsnesfjöru. [...] 1908 24. mars Kúttur Kjartan strandar í Hvalsnesfjörum. [...] Hann [Geir Zoega] átti þó eftir að gjalda Miðnesströnd Torfalögin 1905 er Family, eitt skipa hans, strandaði á Hvalsnesfjörum. Skipið lá ekki illa en tilraunir til að draga það út báru ekki árangur. Í Family voru einnig birgðir af salti og síldarbeitu. Á líkum slóðum strandaði Kúttur Kjartan frá Hafnarfirði í illviðri 24. mars 1908. Nokkru áður en skipið barst að landi hafði skipstjórann tekið út þar sem hann stóð við stýrið. Hvalsnesingar settu út skip og reru í gegnum brimgarðinn og björguðu hnum átján skipverjunum. Var það djörf og áhættusöm aðgerð og þótti frægt afrek á sinni tíð,” segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ásgeir Ásgeirsson, 201, 204

1850-421: GK-044:083 kantur útihús

Fast vestan við garð 1850-419 er tóft sem er nánast brotin í sjó að fullu. Þarna sjást vegghleðslur í rofi

1850-421: Horft til suðausturs eftir kantinum.

1850-421 og 423: Horft til austurs yfir þessar minjar.

og hóll í sniði, hann er nánast horfinn og sést ekki á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-423: GK-044:084 hleðsla útihús

Á þessu svæði er hlaðinn veggur að brotna í sjó og sést hann að mestu í sniði. Þarna eru m.a. leirker

1850-423: Horft til norðurs eftir rofinu.

1850-423: Mörg mannvistarlög sjást í sniði, m.a. veggir og torf.

að koma fram og aðrar minjar. Leirkerin virðast ekki mjög forn en í sniði sést mikil mannvist.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-425: GK-044:092 hleðsla
Grjóthlaðinn, hringlaga pallur (þúst) undir timburstaur með spili. Þetta mannvirki er ekki gamalt og líklega notað undir lok útgerðar á Hvalsnesi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-425: Hleðslan, horft til austurs.

GK-045 Gerðakot

1703: Jarðardýrleiki óviss, sögð fyrsta hjáleiga frá Hvalsnesi (GK-044), samkvæmt JÁM III, 45.
1847: Jarðardýrleiki óviss, sögð hjáleiga frá Hvalsnesi, samkvæmt JJ, 86.

Kuml 39. «Útsuður frá Hvalsnesi nær sjó er bær, sem heitir Gerðakot. Árið 1854 var grafið fyrir nýbýli á hólum í landi Gerðakots. Kom þá upp beinagrind sem snéri N-S.» (Magnús Grímsson 1940, 254).

“Gerðakot var flutt þangað sem var torfbær, er hét Landlyst,” segir í örnefnaskrá Hvalsness (Ö-Hvalsnes AG, 2).

Jarðarítök: 1919. Samkvæmt túnakorti frá 1919 á Gerðakot kálgarð í Loftstaðatúni.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Gerðakot.

1919: Tún (Gerðakot), 2 hekt., garðar 980 m².

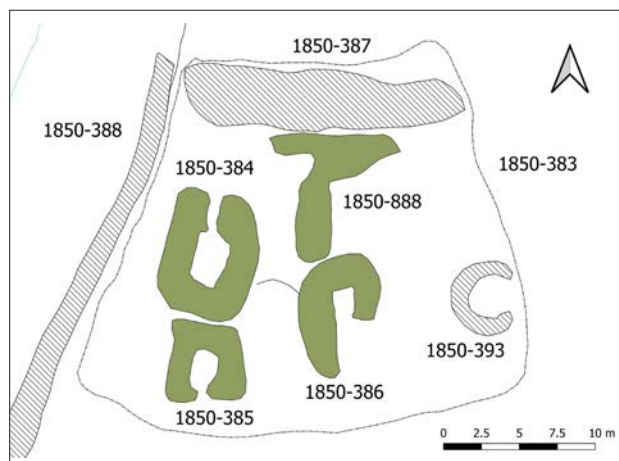

Gerðakort á túnakorti frá 1919.

1850-383: GK-045:001_1 Gerðakot bæjarhóll bústaður

Á túnakorti frá 1919 eru sex steinhús merkt og norðan við þau for. Kálgarður er teiknaður sunnan bæjarhúsanna.

“Útsuður frá Hvalsnesi nær sjó er bær, sem heitir Gerðakot,” segir í örnefnaskrá. “Gamla-Gerðakot stóð á flötu túninu innan við lágan malarkamp, norðan við Hrossatjörn. Í stórflóðum gekk sjór yfir kampinn inn í tjörnina: hún hækkaði þá, svo að fyllti kálgarðinn fyrir framan bæinn og varla var fært um stéttina, fyrr en fjaraði. Sjór gekk einnig inn á túnið fyrir norðan bæinn í stórflóðum. Þótti þetta

1850-383: Bæjarhóllinn og minjar á honum.

1850-383: Bæjarhóll Gerðakots, horft til suðurs.

svo uggvænlegt orðið, að 1929 var bærinn fluttur ofar í túnið,” segir Magnús Þórarinnsson. “Gerðakot var flutt þangað sem var torfbær, er hét Landlyst [003],” segir í örnefnaskrá Hvalsness. “Árið 1880 taldi hann [sr. Sigurður B. Sívertsen] prýðileg timburhús með stofum (undir baðstofu) á Stafnesi, Gerðakoti og Sandgerði og þokkalegar innanþiljaðar baðstofur á Stafnesi, Sandgerði og Klöpp,” segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

Bæjarhóllinn er 30 x 22 m að stærð og snýr austur-vestur. Hann er algróinn og þakin tóftum, erfitt er að sjá hvað eru bæjarhús og hvað útihús. Tóftirnar eru ekki samtengdar heldur stakar sem bendir til endurnýtingar. Hóllinn er grasivaxinn, 0,5 - 1 m hæð, hæstur til suðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 253; Ö-Hvalsnes AG, 2; Túnakort 1919; Ásgeir Ásgeirsson, 57

1850-387: GK-045:001_2 garðlag heygarður

Garðlag 001_02 liggur austur-vestur eftir norðurhluta bæjarhólsins. Það er grjóthlaðið, 18 x 3 m að stærð og víða er gróið yfir hleðslur. Ekki er ljóst hvert hlutverk þess var, mögulega hluti af húsagarði eða jafnvel varnargarði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-387: Horft til vesturs yfir heygarðinn.

1850-386: Horft til vesturs yfir tóftina.

1850-386: GK-045:001_3 tóft útihús

Tóft 001_03 er sunnarlega á bæjarhólnum og mögulega innan kálgarðs 001_08. Tóftin er 7x4 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Op er á miðri suðurhlið. Veggirnir eru hlaðnir úr grjóti en gróið að mestu yfir hleðslur. Þeir eru 0,5 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-888: GK-045:001_4 tóft útihús

1850-888: Horft til norðausturs yfir tóftina.

Tóft 001_04 er á miðjum bæjarhól 001_01. Tóftin er 8 x 6 m að stærð, snýr norður-suður og virðist röskuð. Tóftin gæti verið útihús, byggt úr gamla bænum. Í gegnum miðja tóftina er veggur sem skilur á milli tveggja hólfanna. Einungis norðuhlið hólfanna er varðveitt og segja má að tóftin sé T-laga. Veggirnir eru 2 m á breidd, 3-4 umför sjást í þeim að innan. Nokkuð grjóthrun er úr veggjum sem eru um 1 m á hæð. Ekkert er hægt að segja til um nánara lag tóftarinnar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-384: GK-045:001_5 tóft útihús

Tóftin er á vesturhluta bæjarhólsins. Hún er 8 x 5 m að stærð, er einföld og snýr norður-suður. Op er á miðri norðurhlið. Veggirnir er úr grjóti en

algrónir. Þeir eru 2 m á breidd og 0,4-0,5 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-384: Horft til suðurs yfir tóftina.

1850-385: Horft til norðvesturs yfir tóftina.

1850-385: GK-045:001_6 tóft útihús

Útihús 001_06 er suðvestast á bæjarhólnum. Tóftin er 5,5 x 3,7 m að stærð, er einföld og snýr norður-suður. Veggirnir eru hlaðnir úr grjóti, 1-3 umför sjást í vesturvegg. Op er á miðri suðurhlið og veggir eru mjög signir til austurs. Mögulega var ekki grjót í þeim þar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-393: GK-045:001_7 tóft útihús

Lítill tóft er suðaustarlega á bæjarhól 001_01, innan kálgarðs 001_08. Hún er nánast hringlaga, um 4,5 m í þvermál. Veggirnir eru grjóthlaðnir, 0,3 m á hæð og má sjá 1-2 umför í þeim. Tóftin er opin til austurs. Líklegt er að tóftin sé gerð eftir að bærinn er fluttur héðan.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-393: Tóftin, horft til suðvesturs.

1850-389: Kálgarðurinn, horft til austurs.

1850-389: GK-045:001_8 garðlag kálgarður

Samkvæmt túnakorti frá 1918 var kálgarður sunnan við bæ 001_01. Suður- og vesturhliðar kálgarðsins sjást enn. Veggirnir eru grjóthlaðnir, 1 m á breidd og 0,3 m á hæð. Greina má 2-3 umför af hleðslu í þeim.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-887: GK-045:002 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er þró merkt tæpum 10 m norðan bæjar 001.

Gróið, slétt svæði fast vestan við vegslóða.

Engin ummerki um þrónna sjást á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-417: GK-045:004 Gerðakotsvik mannvirki lending

1850-417, Lendingin, horft til suðvesturs.

“Vatnasker. Varast verður að fara nokkuð norður af merkjum vegna þessara grynninga, ef lágsjávað er [...]. Í svonefndu Gerðakotsviki lentu skipin frá Gerðakoti [001] (og Landlyst [003], þegar útgerð var þar). Vik þetta er nokkrum föðmum sunnar en aðalvörin og beint upp af lóninu, sem er fyrir framan lendingarnar. Þar var lent í malarkampi, og skipin sett þar upp, en færð í skjól við sjávarhúsin [005], ef hætta vofði yfir af háflæði,” segir í örnefnaskrá Hvalsness. Á túnakorti frá 1919 eru tvær varir merktar um 280 m vestan bæjar 001. Þetta er syðri vörin sem hér er skráð.

Lendingin sést enn vel og skerst inn í fjöruna.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hvalsnes MB, 3-4; Túnakort 1919

1850-394: GK-045:006 heimild legstaður

Árið 1854 var grafið fyrir nýbýli á hól í landi Gerðakots. Kom þá upp beinagrind sem snéri N-S. Líkaminn hafði verið lagður á hægri hlið og fótleggir víxlaðir. Þarna fannst einn hnífur. Litlu síðar fundust önnur bein sem voru enn meirari nokkru vestar. Járnkúla fannst skammt hjá og gat Magnús Grímsson sér til að hún sé frá 1551. Ekki er vitað hvar nákvæmlega kumlin voru staðsett, líklega á sjálfum bæjarhólnum.

„33. Gerðakot, Miðneshreppur. Gerðakot er SV frá Hvalsnesi, nær sjó. Nafn bæjarins bendir til, að hann sé ekki forn. Þar fundust tvær mannsbeinagrindur 1854, er verið var að grafa fyrir húsi (nýbýli). Finnendur hafa lýst fundinum svo vel, að þar er engu við að bæta, og eru lýsingarnar birtar hér orðréttar: 1. kuml. „Hinn 10. d. maím. í vor var ég undirskrifaður að grafa niður í sléttan hól að Gerðakoti. Þegar ég var kominn niður hér um bil 1½ alin (um 95 sm), fann ég höfuðkúpu af manni í svörtu sandlagi, leitaði svo betur fyrir mér og fann vonum bráðara hálsliðina, sem rétt voru áfastir við höfuðkúpuna; lá beinagrindin frá landsuðri til útnorðurs á þann veg, að höfuðið var í landsuður, en fótleggirnir í vestur-útnorður; leit svo út sem líkaminn hafi verið lagður á höm á hægri síðu, lá hægri handleggurinn undir langs með síðurifjunum, en hinn vinstri lá ofan á brjóstbeinunum; fótleggirnir voru víxllagðir; jaxlar voru í höfuðkúpunni, en kjálkarnir voru sundurbrotnir, og tönnur voru hvergi finnanlegar. Rúma þverhandarbreidd í norður frá hægri axlarlið, sem niður sneri, fann ég tréstykki, 2½ þumlung að lengd (um 8 sm), í lögun eins og hnífskaft og eins að digurð; járnryð var á öðrum endanum, eins og járnhólkur hefði þar á verið. Ég braut í sundur skaftið, sem var fúíð, en í sárið var að sjá sem hefði verið í því birki eða fúinn og blautur viður; innan í miðju skaftinu hafði járnþípa verið, að vídd sem fjaðrapípa í minna lagi.

Klökk, 28. júním. 1854.

35. Brynjólfur Jónsson. 2. kuml. „Nokkru vestar en þau bein lágu, sem nú var lýst, fann ég undirskrifaður 13. d. maím. í vor mannsbein, er svo lágu, að höfuðið sneri í útnorður, en fótleggirnir í landsuður, með þeim umbúnaði, að hellur voru á rönd reistar til beggja hliða og hellulag ofan á. Bein þessi voru svo meyr orðin, að eigi héldu sér, og sum voru orðin að dufti.“

Gerðakoti, 29. júním. 1854.

Jón Jónsson.

Heimilt virðist að telja legstaði þessa með fornum kumlum bæði vegna hnífsins (er svo virðist verið hafa) og umbúnaðar líkanna. Kumlin snúa sitt á hvað og því varla gerð samtímis. Bendir það til kumlategs, en síður, að hér hafi verið grafin lík af einhverri tilviljun. Lega líksins í 1. kumli minnir á legu líksins í 1. kumli á Hafurbjarnarstöðum. Hellulagningin í 2. kumli er einnig eins og í barnskumlinu þar. “ segir í bókinni Kuml og haugfé.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 254; KEKH 2000

1850-390: GK-045:011 tóft kálgarður

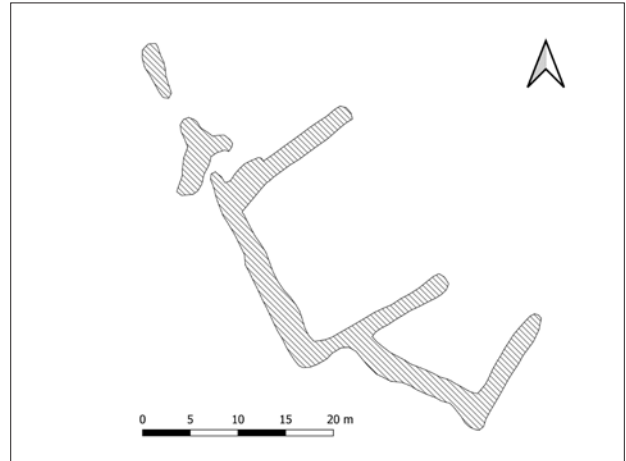
Á túnakorti frá 1919 eru tveir kálgarðir merktir áfastir hvor öðrum um 100 m suðaustan bæjar 001. Vesturhlið garðanna er reist upp við túngarð GK-044:006. Kálgarðurinn er 80 m SSA við bæ 001.

Slétt, grasivaxið svæði er fyrir vestan kálgarðinn. Til austurs er malarvegur og slétt tún.

Kálgarðurinn er grjóthlaðinn, um 40 x 16 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Túngarður 006 er fyrir sunnan og norðan kálgarðinn og afmarkar vesturhliðina. Kálgarðarnir eru opnir til austurs, líklega vegna rasks. Veggirnir eru um 2 m á breidd og 0,4 m á hæð. Víða sjást tvö umför af grjóti í þeim.

1850-390: Kálgarðurinn, horft til suðvesturs.

1850-390: Uppmæling af kálgarðinum.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar
Heimildir: Túnakort 1919

1850-391: GK-045:012 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er útihús merkt líðlega 80 m suðaustan bæjar 001. Vesturveggur úthússins var upp við túngarð GK-044:006. Á þessu svæði er malarvegur og ljóst að útihúsinu var raskað við framkvæmd hans.

Útihúsið er komið undir veg inn á milli sléttra túna.

Engin ummerki um útihúsið sjást á yfirborði

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-882: GK-045:014 heimild skip

“1906 18. feb. b.v. Golden Eagle strandar í Gerðakotsfjöru. [...] Togarinn Golden Eagle frá Hull strandaði í miklum brimgarði við Gerðakot snemma morguns 18. febrúar 1906 . Fórst þar sem áður sagði einn maður í brimgarðinum en tíu björguðust. Lengi varð ekki komist út í skipið vegna brimrótsins fyrr en á stórstraumsfjöru þar sem það lá í þaragarðinum. Gekk fremur brösuglega að bjarga úr togaranum,” segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ásgeir Ásgeirsson, 201, 205

1850-883: GK-045:015 heimild skip

“1886. Varð ásigling franskra skonnortu á tólfæring frá Gerðakoti á Miðnesi. Þetta var í uppsiglingu til lands í sunnanstormi. Höggið kom á um austursrúmið, brotnaði skipið mjög og einn maður drukknaði; hinum var öllum bjargað,” segir Magnús Þórarinnsson í Frá Suðurnesjum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Frá Suðurnesjum, 297

1850-884: GK-045:016 heimild skip

“1908, 14 marz varð skipskaði frá Gerðakoti á Miðnesi. Þessir fórust [sex menn ...]. Þeir fórust á heimsiglingu úr fiskiróðri, skammt frá landi; munu hafa siglt sig um á ölduhryllingum af Bleikálu (boði norðan við Hvalsnessund). Líkin rak öll á land á þriðja dægri,” segir Magnús Þórarinnsson í Frá Suðurnesjum. Hnit var tekið á líklegum stað strandsins.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Frá Suðurnesjum, 303

1850-885: GK-045:017 heimild skip

1878: “Þann 2. apríl festist eða strandaði frönsk fiskiskúta fyrir sunnan Gerðakot í Hvalsneshverfi. Kom skipið heilt og óbrotið upp í fjöruna, voru 44 menn á því [...]. Var uppboð haldið þann 9. apríl [...]. Loks urðu 12 félagsmenn í skipinu, sem með festum og akkeri hljóp upp í 450 krónur og var ætlun sumra í fyrstu að ná skipinu út, þó að búið væri að höggva af annað mastur og rúa af rám og reiða. Fór þá að bera á kvinnsku, og af því fór skipið að lamast og leka, varð því ekkert úr þeirri ráðgjörð. Fengu sumir góð kaup á salti, sem mun hafa verið allt 5 til 600 tonnur,” segir í Suðurnesjaannál, Rauðskinna VII-VIII.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna VII-VIII, 130

1850-886: GK-045:021 garðlag vörslugarður

Á túnakorti frá 1919 sést garðlag liggja áfram til vesturs, frá suðurhlið túngarðsins sem afmarkar Hvalsneshverfi. Líklega er þetta eldri túngarður eða vörslugarður. Stór hluti hans er þegar horfinn í sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-886: Garðurinn, horft til norðausturs.

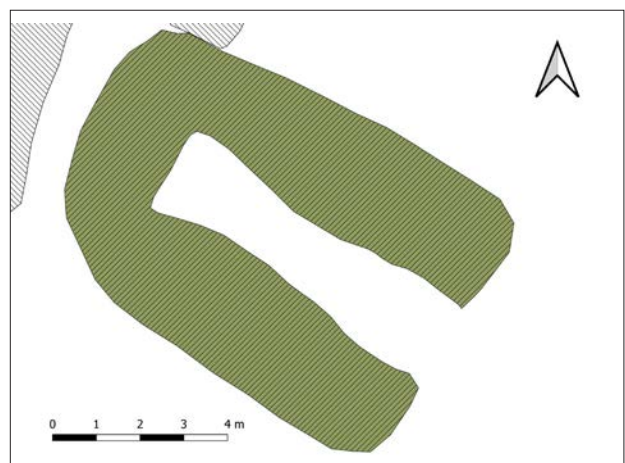
GK-047 Mosahús

1847: Jarðardýrleiki óviss, sögð undirsett Hvalsnesi (GK-044), samkvæmt JJ, 86.

1919: Tún (Moshús), 1.6 hekt., garðar 1020 m².

1850-396: Tóftin horft til vesturs.

1850-396: Uppmæling af tóftinni.

1850-396: GK-047:004 tóft útihús

Á túnakorti frá 1919 eru tvö steinhús reist áföst hvort öðru um 80 m vestan bæjar 001. Vesturveggur húsanna er uppp við túngarð (044:006). Þetta úthús sést enn.

Tóftin er 10x6,5 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Veggir eru 1,5-2 m á hæð og allt að 2 m á breidd. Op er til suðausturs. Eystri hlutinn sést sem kantur.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

GK-048 Nýlenda

1847: Jarðardýrleiki óviss, sögð undirsett Hvalsnesi (GK-044), samkvæmt JJ, 86.

Jarðaritök: Jörðin átti reka- og þangfjörur innan Hvalsneslands, segir í örnefnalýsingu Hvalsness (Ö-Hvalsnes MÞ, 2).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Nýlendu.

1919: "Túnin slétt mestöll, einkum á Busth., létt greiðfært." Tún (Nýlenda), 1.3 hekt., garðar 1200 m².

1850-428: GK-048:008 Nýlendustekkur heimild stekkur

"Sunnan við Markaklökk eru Litlu-Skollaklettur, utan við flæðarmál, svartir og þanglausir.

Lítið eitt sunnar er gamalt byrgi á bakkanum, kallað Nýlendustekkur," segir í örnefnalýsingu.

"Nýlendustekkur var frekar lítill, en sést enn, gróinn og einmana örskammt ofan við sjávar kambinn," segir á ferlir.is. Ekki var hægt að staðsetja þennan stekk.

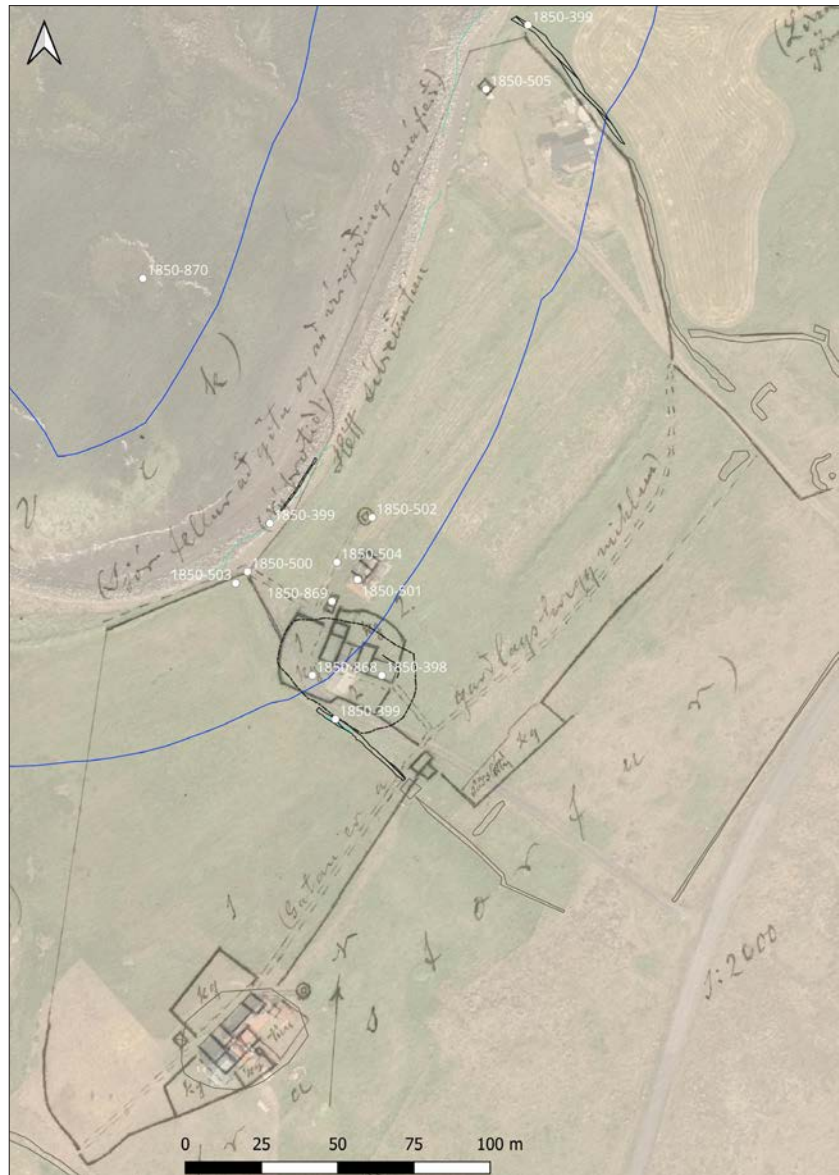
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hvalsnes MÞ, 2; www.ferlir.is/?id=6191

1850-503: GK-048:010 heimild landamerki

"Landamerkjabréf: svokallaðrar Hvalnestorfu, sem eru jarðirnar Hvalsnes, Nýlenda, Moshús, Nýibær, Gerðakot og Smiðshús. Árið 1921 [...] voru gerð landamerki fyrir ofangreindar jarðir í sameiningu, og eru þau sem hér segir: Að norðan frá stórstraumsfjöruborði í hæðsta stein á Baruhólma, er þar merkt á steininn [GK-044:067] [...] steininn þaðan í stein - merktan, sem er í túngarðsenda á marbakka er skilur tún jarðarinnar Busthúsa frá túni jarðarinnar Nýlendu. [...] - Einkennismark ofanritaðra steina er L.M., sem þýðir landamerki," segir í Landamerkjabréfi Nr. 26.

Þessi steinn í túngarðinum er týndur og búið að slétta yfir

Túnakort Busthúsa og Nýlendu frá 1919. Busthús eru í miðju túninu.

svæðið.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Landamerkjabréf Nr. 26.

GK-049 Busthús

1686: 10 hdr., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1695: 10 hdr., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: "Jarðardýrleiki veit enginn til vissu, en eftir einum gömlum manni er haft, að hún hafi verið v [5]," konungseign. "Á þessari jörðu er ekki fyrirsvar og fátækraflutningur nema að helmgíngi við lögbýlissjarðir og er því hálflenda kölluð; meina sumir hún hafi verið byggð af Hvalsnesslandi," segir í JÁM III, 47-48.

1847: Jarðardýrleiki óviss, bændaeign, samkvæmt JJ, 86.

Býlið Hólmakrukka innar jarðarinnar, samkvæmt örnefnaskrá (Ö-Busthús MÞ,1).

Jarðaritök: Jörðin brúkar torfristu og stungu í Hvalsneslandi, JÁM III, 47.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Busthús.

1919: "Túnin slétt mestöll, einkum á Busth., létt greiðfært." Tún (Busthús), 2 hekt., garðar 840 m².

1703: "Sölva og hrognkelsafjara nokkur. Murukjarnatekja nokkuð lítil, þó stundum að gagni til að lengja líf kvikfjenaðar. Tún fordjarfast af sjávarágangi, ítem af grjóti og sandi Engjar eru öngvar. Útigangur enginn nema í Hvalsnesslandi. Eldiviðartak ekkert nema í fjörunni og þó lítið. Vatnsból af skorti og fordjarfast af sjávaryfirgá. Heimræði hefur verið árið um kring, en er nú að mestu af, því að lending og skipsuppsátur fordjarfast af sjáfaryfirgá," segir í JÁM III, 37.

1850-398: GK-049:001_1 Busthús bæjarhóll bústaður

Á túnakorti frá 1919 er Busthús merkt með sjö steinhúsum, einu timburhúsi, tveimur kálgörðum til norðurs og suðurs og einni for. Á túnakorti Kirkjubólshverfis segir: „Bæinn Kirkjuból flutti Gunnar - sonur Erlendar á Stafnesi (ár) að Busthúsum, þangað sem nú er hann." Ekkert íbúðarhús er á bæjarhólinum, einungis sumarbústaður. Stafnar bæjarins snéru til suðvesturs.

Langur, gróinn hóll. Greinilegt að uppsöfnun mannvistarlaga er undir sverði.

1850-398: Uppmæling af bæjarhólinum.

1850-398: Bæjarhóllinn, horft til vesturs.

Bæjarhóllinn er 48x28 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Hann er um 1 m á hæð. Ekki sjást minjar í hólinum en þó nokkrar dældir eru þar auk beinna bakka. Mikið rof er í suðurhlið bæjarhólsins, þar sem kálgarður 001_2 var. Þar sjást m.a. fiskibein.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-868: GK-049:001_2 heimild kálgarður

Samkvæmt túnakorti frá 1919 var kálgarður suðvestan við bæ 001. Hann er horfinn af yfirborði og gróið flatt svæði er þar nú.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

1850-502: GK-049:002 heimild brunnur

Á túnakorti frá 1919 er brunnur merktur liðlega 40 m norðan bæjar 001.

Hann er horfinn af yfirborði, líklega vegna fyllingar.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-504: GK-049:003 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið teiknuð milli bæjar (001) og brunns (002). Leiðin snýr austur-vestur.

Hann er horfinn af yfirborði vegna sléttunar og jarðræktar.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-505: GK-049:004 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er útihús merkt um liðlega 120 m norðan bæjar 001.

Útihúsið sést ekki, það er innan bakgarðs sumarhúss.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-870: GK-049:005 Hólmakrukka heimild útihús

“Nyrzt á klapparendanum, vestan í hólmanum [Busthúsahólmar], var gamalt byrgi, sem var kallað Hólmakrukka; munu fyrri tíma menn hafa byggt það til einhverra nota, meðan hólminn var áfastur túninu,” segir í örnefnaskrá.

Í aths. við skrána segir: „Rústir Hólmaklukku sjást nú [1980] ekki lengur.”

Öll ummerki þessa útihúss eru eydd vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Busthús MÞ, 1; Ö-Busthús Aths., 1

1850-501: GK-049:008 heimild útihús

Þar sem útihúsin voru eru hrunin og steipt útihús, norðan við bæjarhólinn. Umhverfis er slétt tún.

Gömlu útihúsin sjást ekki, bara hlutar síðustu húsanna sem líklega eru þó gerð fyrir 1950 eða svo.

Hættumat: hætta, vegna bygginga

Heimildir: Túnakort 1919

1850-869: GK-049:009 heimild þró

Samkvæmt túnakorti frá 1919 var steipt þró norðvestan við bæ 001. Hún er horfin af yfirborði, líklega var fyllt upp í hana og sléttað.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-399: GK-049:010 garðlag túngarður

Samkvæmt túnakorti frá 1919 skldi túngarður á milli túna Nýlendu GK-048 og Busthúsa. Hann sést

1850-399: Túngarðurinn, horft til norðausturs.

1850-399: Uppmæling af túngarðinum.

enn, fast vestan við bæjarhól 001 og úthús GK-048:006 er í því miðju, þ.e. túngarðurinn liggur að því. Gróin tún. Vegur að sumarbústað liggur skammt austan við túngarðinn.

Túngarðurinn er tæplega 110 m að lengd, 0,5-0,8 m á hæð og snýr norðvestur-suðaustur. Hann er 1,5 m á breidd og það sést í hleðslur efst. Þar má greina 1-3 umför sem eru gróin að ofan. Mikið af fiskibeinum eru í túngarðinum, skammt norðan við útihús 048:006, innan túns Nýlendu.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-500: GK-049:013 heimild traðir

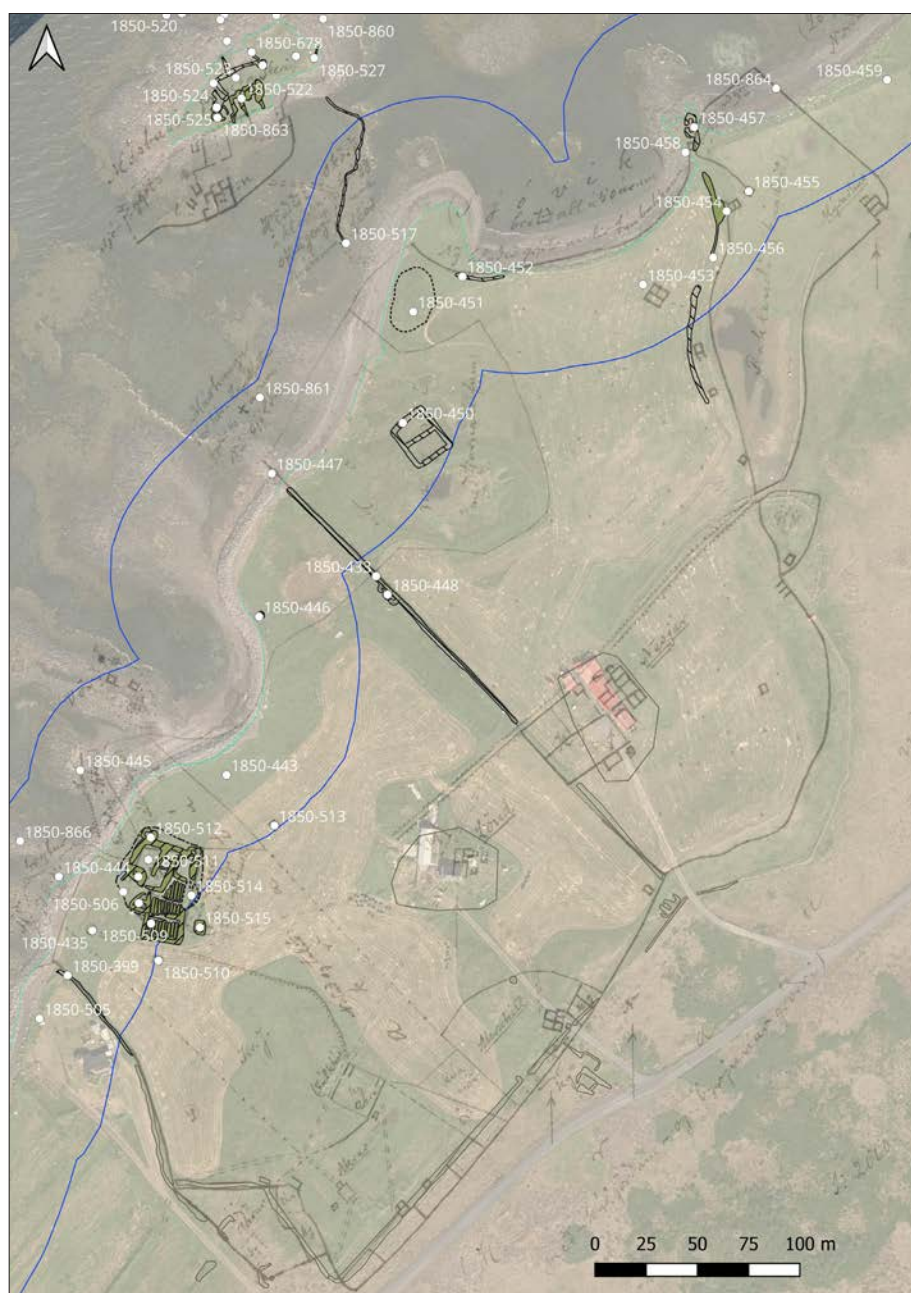
Samkvæmt túnakorti frá 1919 lágu traðir að bænum að sunnan. Þær lágu til norðurs frá leið/garðlagi GK-631:015. Þær lágu fast vestan við bæinn, áfram til suðurs að sjónum og sveigðu þar til vesturs við ströndina.

Slétt tún er þar sem traðirnar voru.

Engin ummerki traðanna sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

GK-050 Lönd

1686: 13 hdr., 90 ál., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1695: 13 hdr., 90 ál., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: “Jarðardýrleiki óviss [...] annars þykja sumir heyrt hafa hún væri x [10],” að dýrleika, konungseign, með hjáleigunni Falkahús, samkvæmt JÁM III, 48-49.

1847: Jarðardýrleiki 13 3/4 hdr., kirkjueign, segir í JJ, 86.

1553: Fógetareikningar. “Item Torckell aff Landum viij alne vattmell.” DI XII, 577.

Býlin Akrrar, byggt 1885, og Fálkhús koma fyrir í örnefnaskrá. Þar er þess einnig getið að Gömlu-Lönd voru flutt undan sjó um 1888 (Ö-Lönd AG, 1). Í örnefnalýsingu Másbúða - Nesja er greint frá því að býlið Akrahóll, innan Landar, hafi verið reist um aldamótin 1900 (Ö-Másbúðir-Nesjar MB, 4-5).

Jarðarítök: Jörðin brúkar torfristu, stungú og útigang í Melabergslandi. Skóg til kolgjörðar brúkar jörðin í almenningum, samkvæmt

Túnakort Nesja og Landa frá 1919. Másbúðahólmi er ekki á réttum stað á kortinu, þar er skekkja í kortinu.

JÁM III, 48. 1889: “Þess skal getið að jörðin Lönd á hagbeit í jarðarinnar landi (Nesja),” segir í Landamerkjabréfi Nr. 2 (Veðmálabók).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Lönd ásamt Ökrum.

1919: “Tún slétt (af sandi).” Tún (Lönd, Á), 2,5 hekt., garðar 700 m². Tún (Lönd, Daði), 0,44 hekt., garðar 700 m². Tún (Lönd Kristján), 0,7 hekt., garðar (+Lofstaðir) 700 m². Tún (Lönd +Akrar), 1,2 hekt., garðar 700 m². Tún (Akrahóll), 0,22 hekt., garðar 650 m². Tún (Másbúðir), 0,2 hekt., garðar 650 m². Öll torfan samtals 5,25 hekt., og garðar 4100 m².

1703: “Fjörugrasatekja nokkur. Sölvafjara að nokkru gagni. Murukjarnar nokkur á vortíma, sem brúkað er til að næra pening í heyskort. Túnin spillast af sandi og sjáfarágangi. Engjar eru öngvar [...]. Vatnsból, sem áður hefir verið. Fordjarfaði sjáfarflóð í fyrra, og hefur ábúandinn síðan grafið annan brunn, sem þó þrýtir vatn,” segir í JÁM III, 48.

1850-506: GK-050:001_1 Gömlu-Lönd bæjarhóll bústaður

“Gömlu Lönd (voru í miðju túni),” segir í vesturhluta túnakorts frá 1919.

“Gömlu-Lönd voru flutt undan sjó um 1888,” segir í örnefnaskrá AG. “Sundinu [Landasundi] er haldið á áður greindum merkjum, þar til öxlin á Fagradalsfjalli kemur við gamla heyhústöft [030], sem enn sér fyrir á gömlu Löndum. Þar stóð bærinn, neðan til á túninu sunnanverðu, þar til Árni bóndi Gíslason flutti hann 1880 þangað, er nú stendur húsið,” segur í örnefnaskrá MÞ. Enn má sjá bæjarhól, hluta síðustu bæjarhúsanna sem og kálgarð í sléttu túni. Sjóvarnargarður er hér fyrir ströndinni.

1850-506: Bæjarhóllinn, horft til norðurs.

1850-506: Uppmæling af bæjarhólum og minjum á honum.

Grasivaxið tún sem er ósléttað við bæjarhóllinn. Hann sést enn vel þrátt fyrir að vera þakin tóftum.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Lönd AG, 1; Ö-Lönd MÞ, 2

1850-507: GK-050:001_2 tóft bústaður

Stakstæð tóft er vestarlega á bæjarhólnum, líklega endurnýtt sem útihús eftir að bærinn var færður. Hér er hún túlkuð sem bæjarhús enda líklega hluti þeirra upphaflega. Hún er 11x7,5 m að stærð og snýr VNV-ASA. Op er til suðurs. Veggir eru 1,7-2 m á hæð og 2 m á breidd. Þeir eru lægri til norðurs og norðausturs: 0,5-1,5 m á hæð og 2 m á breidd. Að utan eru veggirnir steypfir að hluta, hið sama má segja að innan. Einnig sést í grjóthleðslur í veggjum, alls 2-6 umför.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-509: GK-050:001_3 tóft kálgarður

Kálgarðurinn er 22x19 m að stærð og snýr norður-suður. Hann skiptist í tvö hólfr hólfr en var

1850-507: Hluti af bæjartóftinni, horft til norðurs.

stækkaður til norðurs, hólfin eru því þrjú. Gata virðist hafa legið þarna í gegnum kálgarðinn sunnan við útfærsluna, enn má sjá kant þar. Um 25 beð sjást enn innan alls kálgarðsins. Beðin eru algróin, um 0,8 m á breidd og 0,2-0,7 m á hæð. Veggir kálgarðsins sjást líka vel og eru álíka háir.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-508: GK-050:001_4 tóft rétt

Suðvestarlega á bæjarhólnum, fast vestan við kálgaðinn er hlaðin rétt. Hún er um 7x7 m að stærð og nánast þríhyrningslaga. Hún skiptist í tvö hólf og mjókkar til norðurs. Op er á miðri norðurhlið rétttarinnar. Veggirnir 0,5-1,2 m á hæð og 1,5 m á breidd. Það sjást 2-3 umför af grjóthleðslu að innan en að utan eru veggirnir algrónir.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-508: Horft til suðausturs yfir réttina.

1850-511: Kálgarðurinn, horft til norðurs.

1850-511: GK-050:001_5 hleðsla kálgarður

Kálgarður er í norðurhluta bæjarhólsins, þar mótast enn fyrir beðum þó ekki eins skýrum og í kálgarðinum sunnan við bæinn. Veggir eru 0,5-1 m á hæð og 2 m á breidd. Kálgarðurinn er 30x21 m að stærð og skiptist í 3-5 hólf. Líklega er hann gerður yfir bæjartóftunum að hluta, víða eru beinar línur og kantar innan kálgarðsins.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-512: GK-050:001_6 tóft útihús

Útihúsatóft er hlaðin norðan við kálgarð 001_05. Hún er 7,2 x 3,8 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Op er til norðurs, að heimatúninu. Tóftin er frekar gróin, veggir eru 0,7-1,6 m á hæð og 1,5 m á breidd. Það sést í grjóthleðslu innan hennar, alls 3-5 umför.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-512: Útihúsið, horft til vesturs.

1850-514: Horft til norðurs í átt að öskuhaugnum.

1850-514: GK-050:001_7 þúst öskuhaugur

Manngerður hóll (þúst) er austan við kálgarð 001_3. Þetta er að öllum líkindum öskuhugur, austarlega á bæjarhólum. Hann er 12,8x7 m að stærð, hæstur um 2 m á hæð og grasivaxinn. Jaðrar hólsins eru útflattir og greinilegt að hann er sigin til allra átta.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-449: GK-050:002 Másleiði heimild legstaður

“Maurs- leidi; innantuns á Kóns Iördenne Löndum i Hvaslness Hverfi, eignad Mauri, sem Eydi Iördin Maursbudir tók Nafn af; þetta Leidi er aflaung Grjóthrua, liggajdi að Sjó og frá og nu mjög nálæg Sjó ordin, þar hann geingur árlega uppá Tuninn i þessu Hverfi og brítur af þeim.” [Sjá einnig Magnús Grímsson Ln. Ing. 1936-40, 252] FF, 234.

Ekki er vitað hvar Másleiði er staðsett en líklega er það horfið í sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: FF, 234-238

1850-513: GK-050:004 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt liðlega 90 m vestan bæjar 001. Tóftin sést á loftmynd frá 1974 en hefur síðan verið sléttuð. Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-448: GK-050:005 tóft útihús

Á túnakorti frá 1919 eru tvö sambyggð útihús merkt tæpum 120 m norðan bæjar 001. Norðurveggur húsanna er sambyggður túngarði 027. Tóftin sést enn innan heimatúnsins, matjurtagarður er fast sunnar. Tóftin er 13x2 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Tóftin skiptist í tvö hól og sjást þau bæði enn. Þau eru álíka að stærð og lögun, 3x1 m að stærð og opin til suðvesturs. Veggir eru grjóthlaðnir, allt að 2 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-448: Uppmæling af tóftinni og túngarði 433.

1850-440: GK-050:017 heimild þró

Á vesturhluta túnakorts frá 1919 er minjabyrping þar sem vör er merkt inn ásamt tveimur steinhúsum, einni for og einni sundvörðu með tréi. Nákvæm staðsetning er ekki merkt. Hér er verið að skrá þrónna sem er horfin vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-435: GK-050:018 brunnur brunnur

Á túnakorti frá 1919 er brunnur merktur liðlega 180 m vestan bæjar 001.

Brunnurinn sést enn, brak og rusl yfir er yfir opinu.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-438: GK-050:020 heimild samgöngubót

Á vesturhluta túnakorts frá 1919 er minjabyrping þar sem vör er merkt inn ásamt tveimur steinhúsum, einni for og einni sundvörðu með tréi. Nákvæmt staðsetning er ekki merkt. Hér er verið að skrá sundvörðuna en hún er horfin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-441: GK-050:025 heimild brunnur

Í vesturhluta túnakorts frá 1919 segir í sviga: „Brunnur horfinn. Garðlag í fjöru [026].» Nákvæm staðsetning er ekki merkt. Öll ummerki brunnsins eru horfin vegna ágangs sjávar og ekki var hægt að staðsetja hann.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-442: GK-050:026 heimild túngarður

Í vesturhluta túnakorts frá 1919 segir í sviga: „Brunnur horfinn [025]. Garðlag í fjöru.» Nákvæm staðsetning er ekki merkt. Öll ummerki túngarðsins eru horfin vegna ágangs sjávar og ekki var hægt að staðsetja hann.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-433: GK-050:027 garðlag túngarður

1850-433: Horft til norðvesturs eftir túngarðinum.

Á túnakorti frá 1919 er túngarður merktur sem umlykur austur, suður- og vesturhlíð túns bæjar 001. Garðurinn aðskilur tún Bursthúsa og Landa að sunnan og að norðan skilur hann að Nesjatún (058:001) og tún heimabæjar (001). Norðurausturhluti garðsins er hluti af túngarði Nesja (051:028).

Túngarðurinn var rakin á tæplega 160 m löngum kafla, til suðausturs frá enda sjóvarnargarðs allt að bænum á Nesjum. Þarna er slétt tún, kartöflugarður er við hann til suðurs og vírgirðing ofan á honum. Túngarðurinn er algróinn og hvergi sést glitta í grjóti. Hluti túngarðsins var skráður 2021 við Stafnesveg: „Stór og langur túngarður sem liggur meðfram þjóðveginum frá suðvestri til norðausturs. Greina má 3-6 umför af grjóti. Nyrðst í garðinum er tóft 050:006 sambyggð garðinum.“

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-889: GK-050:028 Sundvarða heimild samgöngubót

“Undirmið er allgild og áberandi varða, sem enn stendur neðarlega í Landatúninu. Varðan er nú alveg á túnröndinni; svo hefir sjórinn brotið túnið,” segir í örnefnaskrá. “Keilir um Nesjahjall og Sundvörðu þar á túnbakkanum allt inn í Ósmynni inn úr öllu brimi,” segir sr. Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinnu IX-X.

Ekki er vitað hver þessi varða var staðsett en engin ummerki vörðu fundust þar né er hún sýnd á túnakorti frá 1919. Mögulega á lýsingin við vörðu 039 en það er ekki hægt að staðfesta.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Lönd MÞ, 1; Rauðskinnu IX-X, 192-193

1850-437: Lendingin, horft til vesturs.

1850-437: GK-050:031 mannvirki lending

“Má sigla inn allan Ósinn í beinni stefnu, ef ekki er of lágsjávað. Vörin hefir verið rudd inn í stórgrýtisfjöru sunnan í klappartanga, sem skagar vestur úr túninu. Hreint og gott er þar á land að leggja, og aldrei vottar fyrir lá í þeirri vör,” segir í örnefnaskrá.

Þessi lending sést enn sunnan við tanga, nokkuð frá landi. Hún skerst inn til kletta til norðausturs.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Lönd MÞ, 2

1850-865: GK-050:032 Skiptivöllur heimild uppsátur

“Má sigla inn allan Ósinn í beinni stefnu, ef ekki er of lágsjávað. [...] Skipið stóð á klöppinni fyrir ofan vörina í góðu og stilltu, er í róðrum stóð. En ef hreyfing var í sjó, var sett upp fyrir skiptivöllinn. Þar var sterkur tvíhlaðinn garður; var krókur á fyrir framstefni og bundið fram af yfir garðinn. Var skipinu þar óhætt, hvernig sem lét,” segir í örnefnaskrá.

Uppsátrið er horfið, líklega vegna ágangs sjávar. Ekki var hægt að staðsetja það með vissu.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Lönd MB, 2

1850-444: GK-050:033 heimild útihús

“Sunnan og austan við vörina er hár klapparbálkur. Heitir það Krukka, efri hlutinn (þar var grjótbyrgi, sem nú er jafnað við jörðu),” segir í örnefnaskrá. Austurendi tanga sem vör 034_01 er við. Þar er höll með smá grasi, engar hleðslur eru sjánlegar. Byrgið er horfið vegna sjógangs.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Lönd MB, 2

1850-436: GK-050:034_1 mannvirki lending

“Við Krukkusker er aðdjúpt, þegar vel stendur á sjó og er gott að geyma þar skip um stundarsakir [...]. Eigi vantar festingu fyrir frambandið í Krukkuskeri, því að framtaksamur maður hefur einhvern tíma höggvið gat í hellublað, sem er fastskorðað milli kletta þar, er gatið svo falið að varla finna það ókunnugir nema af tilviljun,” segir í örnefnaskrá.

Þetta er yngsta lendingin í hverfinu og var notuð fram yfir árið 2000. Her voru trillur dregnar upp á land. Þarna er vík á milli kletta og sandur er í botni hennar. Ekkert sér til mannvirkja þarna.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Lönd MB, 2

1850-434: GK-050:034_2 heimild festarstólpi

“Eigi vantar festingu fyrir frambandið í Krukkuskeri, því að framtaksamur maður hefur einhvern tíma höggvið gat í hellublað, sem er fastskorðað milli kletta þar, er gatið svo falið að varla finna það ókunnugir nema af tilviljun,” segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað með vissu hvar mannvirkið var staðsett og skrásetjarar fundu það ekki. Frekari vettvangsvinnu þarf til þess að finna steininn.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-443: GK-050:035 heimild leið

“Sjávargatan á Löndum var öll eftir túninu niður að naustum. Hét neðsti túnparturinn Naustabali [036],” segir í örnefnaskrá.

Öll ummerki þessarar leiðar eru horfin vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hættu, vegna jarðræktar

Heimildir: Ö-Lönd MB, 3

1850-445: GK-050:036 Landanaust heimild naust

“Sjávargatan [035] á Löndum var öll eftir túninu niður að naustum. Hét neðsti túnparturinn Naustabali, en áðurnefnd vik voru þar á báðar hendur. Nú hafa Naustavík [037] og Vörðuvík [039] brotið sig saman fyrir ofan Naustabalann [036]; mun þar nú vera allt að 10 faðma breiður skurður á milli, með sand í botni en háir bakkar báðum megin. Þar með eru Landanaust umflotin á flóði [...]. Það er enginn vandi að sjá, að Landanaust er orðin eitt af skerjum Landafjöru. En til þess að halda minningunni við verður það sennilega kallað «Naustasker»,» segir í örnefnaskrá.

Öll ummerki naustanna eru horfin. Steypuhruga var lengi í fjörunni sem bar þessum mannvirkjum vitni en hún er horfin.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Lönd MB, 3

1850-439: GK-050:037 heimild verkhus

Í vesturhluta túnakorts frá 1919 er minjabyrping þar sem vör er merkt inn ásamt tveimur steinhúsum, einni for og einni sundvörðu með tréi. Nákvæm staðsetning er ekki merkt. Hér er verið að skrá annað útihúsið en það er horfið vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-446: GK-050:039 Vörðuvík varða samgöngubót

1850-446: Varðan, horft til vesturs.

“[Þ]að heitir Vörðuvík og dregur nafn af sundvörðunni, sem enn stendur norðan við vikið. Vörðuvík er stærst og nær lengst inn í túnið og er á síðari árum óðfluga að lengjast og breikka, því sjórinn grefur undan bökkunum, svo þeir brotna niður og dragast frá. Heldur svo eyðileggingin áfram [...] Nú hafa Naustavík [037] og Vörðuvík brotið sig saman fyrir ofan Naustabalann [036],” segir í örnefnaskrá. Varðan kallast Landavarða og Sundvarða. Varðan er innan heimatúns, við Vörðuvík. Sjór gengur að henni yfir veturinn. Hún er áberandi og timbur efst í henni. 3-4 umför af grjóti eru neðst en svo mjókkar hún upp og í þeim hluta eru 7-8 umför. Varðan er nánast eins og tvö mannvirki eða tveir hlutar.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Lönd MÞ, 3

1850-866: GK-050:040 heimild verkhus

Í vesturhluta túnakorts frá 1919 er minjabyrping þar sem vör er merkt inn ásamt tveimur steinhúsum, einni for og einni sundvörðu með tréi. Nákvæm staðsetning er ekki merkt. Hér er verið að skrá annað útihúsið en það er horfið vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-447: GK-050:041 heimild landamerki

“Ár 1921 [...] voru gerð landamerki fyrir jörðina Lönd í Miðneshreppi, eru þau sem hjer segir, [...] að sunnan eru mörk jarðarinnar frá Busthús tekin frá stórstraumsfjöru norðan til í Landaós þaðan upp fjöruna að enda milli túna garðsins á markbakka er þar merktur steinn [...], eina kennismark á markasteinunum er L.M. er þýðir landamerki,” segir í Landamerkjabréfi Nr. 25. “Ár 1889 [...] voru skýrð upp landamerki jarðarinnar “Nesjar” í Miðneshreppi í Gullbringusýslu, eru þau sem hjer segir: [...] þá áfram með kálgarðinum [sjá GK-051] sömu stefnu að götu [sjá GH-051] þeirri, er liggur með kálgarðinum að vestan, þaðan liggja mörkin eptir torfgarði [sjá 051] líka stefnu til marbakka, er við þann enda garðsins klappað mark á klöpp [...],” segir í Landamerkjabréfi Nr. 2 (Veðmálabók). Þessi áletrun á landamerkjum er týnd en var við enda túngarðs 027 eða þar um bil. Mögulega er hún komin undir sjóvarnargarð sem endar þarna.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Landamerkjabréf Nr. 25; Landamerkjabréf Nr. 2 (Veðmálabók)

1850-867: GK-050:047 heimild samgöngubót

Heimildamenn töldu sundvörðu í Krukku hafa verið á þessum stað. Það er að öllum líkindum ekki rétt, Krukka er nokkuð sunnar. Á loftmynd frá 1974 sést þó mannvirki á þessum stað. Mögulega er það varða þó ekki sé hún í Krukku. Öll ummerki þessa mannvirkis eru eydd vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-510: GK-050:048 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 sést þró sunnan við bæ 001. Líklega er þróin sem talað er um í lýsingu á kálgarði 001_03.

Öll ummerki þrónnar eru horfin af yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-515: GK-050:049 tóft útihús

Niðurgrafið útihús er fast austan við bæjarhól 001_01. Veggir eru 0,3-0,5 m á hæð og 0,8 m á breidd. Tóftin er 7x5,6 m að stærð, snýr norður-suður og ekkert op sést þar inn.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar
Heimildir: Túnakort 1919

GK-051 Másbúðir (Nesjar)

1703: Jarðardýrleiki óviss, konungseign, með hjáleigunum Gömlu Nesar, Nordurnesar og Melaberg (GK-052, í eyði í yfir 100 ár), samkvæmt JÁM III, 49-51.

1847: 35 5/12 hdr., bændaeign, segir í JJ, 86.

1919: Hjáleigan Mýrarhús merkt inn á túnakort.

1541. Minnisgreinar Gizurar biskups. "afhent af geymslumanninum j masbudum vjc og xx fiskar."

DI X, 691.

1551: Norðlingar hefna Jóns Arasonar. "Þaðan fóru þeir til Mársbúða, og drápu þar annan [danskan eftirlegumann], er þar lá, en annar slapp, því hann skaut einn af þeim til dauðs meður einni baun, er hann lét fyrir byssuna, og svo komst hann í Skálholt," segir í Biskupa-annálum Jóns Egilssonar, StSÍ I, 99. Sjá einnig Biskupasögur II, 256.

1552: Fógetareikningar. "Jtem Tollöffuer ij Maasbo ij skatt viij alne vadmell." DI XII, 420. Sjá einnig Fógetareikninga 1553, DI XII, 580.

Nesjar voru komnar í ábúð árið 1758 og var síðasti ábúandinn Jón Jónsson f. 1847, samkvæmt örnefnaskrá. Að auki er þess að getið að útgerð lagðist af á jörðinni árið 1920 (Ö-Másbúðir-Nesjar MP, 4-5, 7).

Jarðaritök: 1703. Jörðin brúkar skóg til kolagjörðar í almenningi. Hvalsneskirkja á eyðijörðina Nordurnesar innan Másbúðarlands. Að auki leigir jörðin Melabergsjörð af konungi til grasnytja, samkvæmt JÁM III, 50-51. 1889. "Þess skal getið að jörðin Lönd á hagbeiti í jarðarinnar landi (Nesja)," segir í Landamerkjabréfi Nr. 2 (Veðmálabók).

Norður-Nesjar:

Um 1270: "Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekr millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikinga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn viija hlut eigv fvlavik ok nesar. hvoratveggv. er þar v stada skipte. aa þar fvlavik iij hlvte enn nesia[r] ij: helmingar skipte er med nesivm." DI II, 78-79.

7.5.1445: "[Seljandi jarðarinnar reiknar] at hualsnesi fylgdi tuer jarðer nes ok Melaberg ok stedi onnur fyrir omagavist. enn adra etti kirkian ok þar til tolf kugilldi. kynni [kaupandi] at spyrja at helge

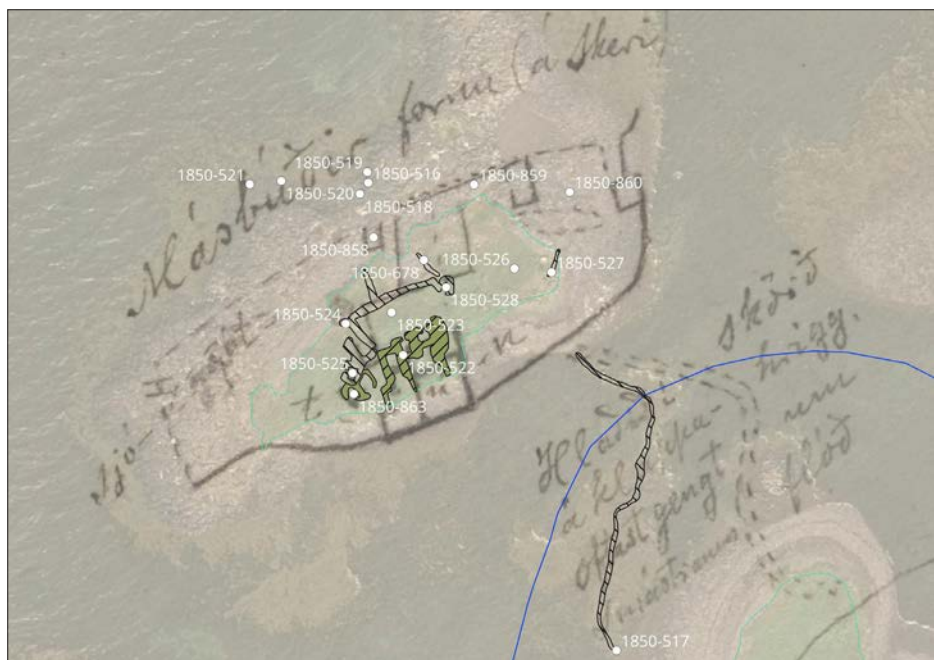
gudinason hefði fleire peninga tekit kirkjunnar vegna aa hualsnesi þa skylldi [seljandi] þa til leggja." DI IV, 665-666. Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Nesjar ásamt samnefndri þurrabúð og Mýrarhúsum.

1919: "Tún slétt (af sandi)." Tún (Nesjar), 3.7 hekt., garðar 1260 m². Tún (Mýrarhús), 3.7 hekt., garðar 580 m². Tún (þb. Guðm.), 3.7 hekt., garðar 770 m². Öll torfan samtals 11.1 hekt., og garðar 2610 m².

1703: "Fjörugrasatekja nokkur. Sölvatekja lítil. Rekavon nokkur. Hrognkelsafjara nokkur.

1850-515: Tóftin, horft til suðausturs.

Tóftir í Másbúðahólma eru sýndar á túnakorti frá 1919. Göngugarðurinn er ekki á sama stað, mögulega var hann færður til eða villa er í kortinu.

Murukjarnar þeir eini, sem reka seint um vor, og þó oft til að næra á kvikfjenað í heyskortí. Heimræði árið um kríng og lending góð [...] [o]g geta þessi skip naumlega viðhaldist fyrir voveiflegum og sífelldum sjáfaryfirgáangi, sem að bæði grandar vergögnum, húsum og skipum. Tún fordjarfast stórkostlega af sands og sjáfar ágáangi, og hefur sjórinn fyrir innan sjöttí ár brotið sig gegnum túnið á tvo vegu, þar sem áður var svarffast land, so að nú stendur bærinn á umflotinni eyju, og fer þetta landbrot árlega í vöxt, so að nú er þar ekki fært yfir með stórstraumsflæði nema með brú, sem að brim brýtur af um vetur, og er það eitt með stærstum meinum ábúandans, sem á fastaland þarf að sækja mesta hluta síns heys um sumar, ítem vatn, grasnautn alla peníngsins nytkan um sumur og þvílíka tilfæring. So að heima við bæinn er vatn ekkert vetur nje sumar nema fjöruvatn eina, sem margoft á vetur ekki næst af fjörupáangi. Hagar ögnvir vetur nje sumar nema fjaran, og það sem ábúandinn leigir af eftirskrifaðri eyðijörð. Torfrista og stúnga engin nema á eyðijörðinni,” segir í JÁM III, 50.

“Fit; hefir þar verið kúahagi Nesjamanna,” segir í örnefnaskrá (Ö-Másbúðir-Nesjar MÞ, 1).

“Rúm 50 ár eru síðan lauk útgerð á Másbúðarhólma. Hefir brimið glingrað við gangbrautirnar síðan, án nokkurs viðnáms af mannanna hendi, enda svo eyddar orðnar, að aðeins má sjá, hvar þær hafa verið. Hólminn er að fjarlægjast fastalandið, hægt en öruggt,” segir í örnefnaskrá (Ö-Másbúðir-Nesjar MÞ, 7).

1850-522: GK-051:001_1 Másbúðir tóft híbýli

“Jörð þessi hét áður Mársbúðir, er 35 hndr. að dýrleika, stóð fram við sjó, en vegna sjávarágangs var bærinn fluttur á hjále<i>guna, sem þá hét Nes eða Nesjar, fyrir 80 árum; er nú svo nefndur Mársbúðahólmi, þar sem bærinn áður stóð, orðinn umflotinn sjó. [...] E]r þar nýl(ega) farið aftur upp að byggja, en lengi stóðu þar sjómannabúðir; þar er lending og sund allgott. Þar munu og hafa gengið kaupskip til forna eins og víða annarst(aðar) á Suðurnesjum [...],” segir í sýslu og sóknalýsingum. Á túnakorti frá 1919 er Másbúðir teiknaðar með fjórum steinhúsum og er op í norður og vesturátt. Í túni Másbúða er þrjár rústir, tvö steinhús, stök for, einn brunnur og túngarður teiknaður kringum heimatúnið.

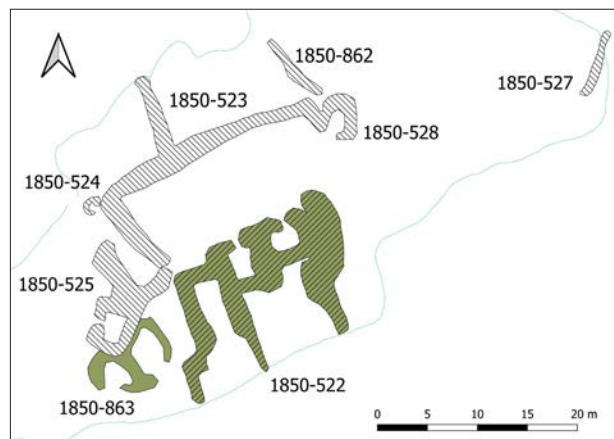
Mársbúðir eru merktar á norðvestur hluta túnakorts frá 1919. Þar segir “Másbúðir fornu (á skeri).” “Suður frá Melabergi er bær, sem heitir á Nesjum. Þar var fyrrum hjáleiga frá Másbúðum. [...] Um 1760 var bærinn Mársbúðir fluttur að hjáleigunni Nesjum sökum sjávargangs. En Mársbúðarhólmi heitir þar nú, sem bærinn stóð, og er hann umflotinn, þegar hásjávað er.” MG

“Þar var oftast fjölmennt, einkum á vertíðum. Þar var konungsútgerð, við Másbúðir er sundið kennt [...]. Másbúðarhólmi, sem nú er stór eyðiklettur úti í sjó, 80—100 faðma frá sjávarkampí fyrir ofan, var áður áfastur við land og virðist hafa verið þar víðátta graslendis, sem nú er þangi vaxin fjara [...]. Másbúðarhólmi er einn samfelldur klettur [...]. Bærinn stóð á miðjum Hólmanum, þar sem hann er hæstur, en að öðru leyti ekki hærri yfir sjávarmál á stórstraumsflóði en svo, að í óvenju-háflæðum með foráttu brimi og útsunnan fárviðri gengu sogin yfir allan Hólmann og fossuðu niður að innanverðu, en sjórokið buldi á þekju baðstofunnar, svo að full ástæða var til að óttast að allt riði niður þá og þegar, enda var þá flúið á land undir næstu nótt. Þó hefir flóð aldrei alveg grandað bænum, svo vitað sé,” segir í örnefnaskrá MÞ.

“Másbúðir hét bær skamt fyrir innan Hvalsnes. Sagt er að það hafi verið landnámsjörð og borið nafn af landnámsmanninum, er Már hafi beitið; hafi sú jörð átt mikið land og eigi hvað minst út til sjávar frá bænum. En svo hafi sjór smámsaman gengið á landið og loks brotið alt af heim undir bæ. Hafi

1850-522: Bæjartóftin, horft til norðvesturs.

1850-522: Uppmæling af tóftum í Másbúðahólma.

eigandinn þá flúið þaðan (eða flutt sig) að Nesjum Hann hét Erlendur Jónsson og var 41 árs 1758. Bærinn Másbúðir stóð á hól; lagðist hann því ekki af þá þegar; var þar kot og verstaða, því þaðan var gott útræði. En á síðustu áratugum 19. aldar brauzt sjórinn kringum hólinn, svo að síðan er hann umflotinn hólmi nema um fjöru. Þá lagðist verstaðan af, en býli hélzt þar þó fram að aldamótum 1900. Þá flúði kotbóndinn þaðan undan sjógangi. Er þar nú eyðihólmi; sjást að eins rústir kotsins og dálítill túnblettur í kring uppi á hólmanum,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

“Másbúðir eru á skeri sem hefur brotnað frá landi í langan tíma. Húsið hefur verið mjög stórt, en lengdin mælist um 28 m og breiddin um 18 m. Tóftin hefur a.m.k. átta herbergi, tvö þeirra sem snúa í suðsuðvestur mælast mjög stór og hefur hugsanlega annað þeirra verið tvö herbergi. Rústin snýr V-A,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Bæjarhóllinn er horfinn, enn er grasblettur í Másbúðahólma sem ber honum og túninu vitni. Klettur eru allt í kring sem og berar klappir við sjó. Veggir síðasta bæjarins eru 1-1,6 m á hæð og allt að 2 m á breidd. Bæjartóftin er 23x14 m að stærð og snýr austur-vestur. Það mótur fyrir fjórum hólum á yfirborði en mögulega voru þau fleiri.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: SSGK, 81, 96; Magnús Grímsson 1940, 252.; Túnakort 1919; Ö- Másbúðir -Nesjar MÞ, 2, 5; Árbók 1903, 38-39; minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/masbudarholmi/fornleifar/

1850-523: GK-051:001_2 garðlag túngarður

Enn má sjá túngarð nyrst í Másbúðarhólma. Ekki er ljóst hversu stórt svæði hann afmarkaði en líklega hefur túnið verið minnkað eftir því sem landbrot varð meira. Túngarðurinn er grjóthlaðinn, 0,4-0,6 m á hæð og 1,2 m á hæð. Hann er L-laga, 26x9 m og snýr austur-vestur. Útihús eru sambyggt honum að innan og til suðvesturs. Tvær hleðslur liggja til norðurs frá garðinum, báðar eru þær um 7 m að lengd og líklega afmörkuðu þær einhvers konar athafnasvæði norðan við bæinn.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-523: Túngarðurinn, horft til norðvesturs.

1850-528: Tóftin, horft til norðurs.

1850-528: GK-051:001_3 tóft útihús

Útihús er sambyggt túngarði 001_02 til austurs. Það er „innan“ túnsins, 4,5x3,3 m að stærð og snýr norður-suður. Útihúsið er opið til suðurs. Veggir eru 0,4-0,5 m á hæð og 1,3 m á breidd. Þeir eru grónir og hlaðnir úr torfi og grjóti.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-861: GK-051:004 Másleiði heimild legstaður

“Annað dys eða haug þykjast menn geta séð í túninu á Nesjum, sem áður lá til Mársbúða, og segir fólk, að þar liggi undir Már sá, sem fyrstur hafi byggt Mársbúðir,” segir í sýslu og sóknalýsingum. “Suður frá Melabergi er bær, sem heitir á Nesjum. Þar í túninu niður við sjó segja menn, að Már, sem Másbúðir eru kenndar við, sé grafin. Er þar aðeins lítil steinaröð, líkust því, er sjómenn þurrka fisk á, sem menn kalla Másleiði. [. . .] Hvorttveggja þetta leiði er svo ómerkilegt og styðst við svo reikula sögu, að ei verður ætlað, hvað satt sé um þau.” segir í grein Magnúsar Grímssonar. „Árið 1840 er talað um leiði Márs í túninu og að Katla kona hans sé grafin þar í hól í túninu [005],“ segir í örnefnaskrá. „Máshaugur var hér. Landfastur fyrir 40+ árum. Nú sjótún,“ segir á túnakorti frá 1919.

Öll ummerki Másleiðis eru horfin í sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 252; Ö-Másbúðir - Nesjar AG,1; SSGK, 95; Túnakort 1919

1850-525: GK-051:006_1 Másbúðarhólmi tóft verbúð

“En Mársbúðarhólmi heitir það nú, sem bærinn stóð, og er hann umflotinn, þegar hásjávað er. Þar stóðu lengi sjómannaþúðir, því þar er lending góð [007],” segir Magnús Grímsson.

“Nesjaskipið, sem hafði uppsátur á Másbúðarhólma [...]. Sjávarhúsin stóðu flest vestan við bæinn, þar var Hólminn hæstur. Þar var líka hróf skipanna. Það var traustur tvíhlaðinn grjótgarður, vinkillagaður, sem var skipunum til öryggis fyrir veðrum og sjógangi.” segir í örnefnaskrá.

“Frá Másbúðum var legni útræði til forna, og stóðu þar lengi sjóbúðir, naustin [062] og vörin [036], niðurundan þar sem bærinn stóð. [...] Á Másbúðarhólma, sem af sjó verður umflotinn með hverju flóði, eru vergögn góð með grjótgörðum byrgjum og tóftarrústum. Er nú útræði hætt og vör lengi órudd. Fyrir nokkrum árum voru byggðar þar tvær sjóbúðir og haldið tveimur skipum út, annað úr Garði,” segir sr. Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinna IX-X. Hluti þessarar mannvirkja sést á túnakorti. Nyrðri verbúðin (þ.e. sem hér er túlkuð svo) er 6x4,6 m að stór og snýr norður-suður. Op er til vesturs og veggir grjóthlaðnir. Líklega er annað hól norðar, upp við túngarð 001_02, þar er ílangt hól.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 252; Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 7; Rauðskinna IX-X, 193

1850-525: Tóftin, horft til suðvesturs.

1850-863: Verbúðin, horft til suðausturs.

1850-863: GK-051:006_2 tóft verbúð

Syðri verbúðin er umfangsminni og veggirnir algrónir. Mögulega er tóft 006_01 yngri og byggð hér ofan í. Veggirnir eru umfangslitlir. Tóftin er 8,5x6 m, snýr NNA-SSV og skiptist í tvö hól.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-520: Lendingin í Másbúðahólma, horft til NNA.

1850-520: GK-051:007 mannvirki lending

“En Mársbúðarhólmi heitir það nú, sem bærinn stóð, og er hann umflotinn, þegar hásjávað er. Þar stóðu lengi sjómannaþúðir [006], því þar er lending góð. Kóngsskip hafa og gengið þar, því hér drápu Norðlendingar einn eftirlegumann danskan í hefnd eftir Jón Arason 1551, en Pétur, sem síðar var kallaður Másbúðar-Pétur, skaut þar Norðling einn og slapp síðan.”

“Nesjaskipið, sem hafði uppsátur á Másbúðarhólma [...]. Sjávarhúsin [006] stóðu flest vestan við bæinn, þar var Hólminn hæstur. Þar var líka hróf skipanna. Það var traustur tvíhlaðinn grjótgarður, vinkillagaður, sem var skipunum til öryggis fyrir veðrum og sjógangi.”

segir í örnefnaskrá.

Lendingin sést enn norðan við bæ 001. Þar sjást enn klettur að sunnan og mynda þeir beina línu.

Vör 2: “Vörina er að finna í sömu vík og fyrsta vörina og er á milli 5 m og 10 m frá henni. Hún er orðin nokkuð grýtt en þó sjáanleg. Vörin er vestan megin á skerinu.” segir á vefsiðunni Minjar í hættu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

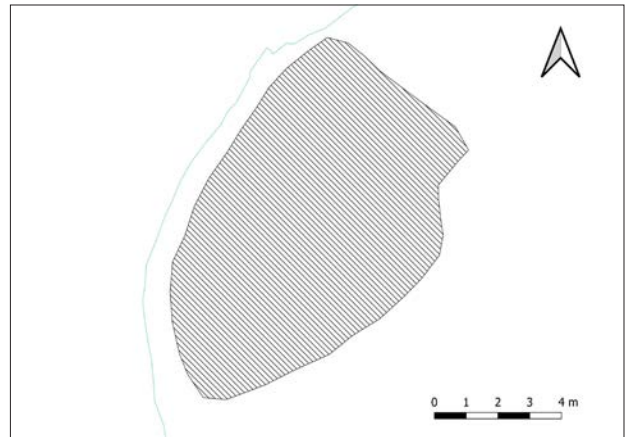
Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 252; Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 7

1850-463: GK-051:008 þúst bæjarhóll

Norðvestan við heimatúnið er þúst sem er að brotna í sjó. Þetta er algróinn hóll, 12x7 m að stór og snýr hann norður-suður. Ekki mótur fyrir hólfi, veggjum eða öðru sem gefur nánara lag til kynna. Það

1850-463: Bæjarhóllinn, horft til austurs.

1850-463: Uppmæling af bæjarhólnum en vesturhlutinn liggur undir miklum ágangi sjávar.

sést mannvist í rofi hólans, m.a. aska, fiskibein og veggir sem bendir til búsetu. Þetta er að öllum líkindum bæjarhóll, sjóbúð eða verbúð en þetta þarfnast frekari athugana.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-453: GK-051:016 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt röskum 190 m norðan bæjar 001. Útihúsið var nyrst innan heimatúnsins, þarna er nú slétt tún og engin ummerki tóftarinnar sjást á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-454: GK-051:017 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 eru þrjú steinhús í hnappi merkt liðlega 230 m norðan bæjar 001. Útihúsið var sambyggt túngarði (023) hverfisins til austurs, utan heimatúnsins. Eitt hús er með op í suður.

Útihúsið er horfið af yfirborði vegna sléttunar. Túngarðurinn er þó fremur breiður, mögulega eru það ummerki um þessa tóft.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

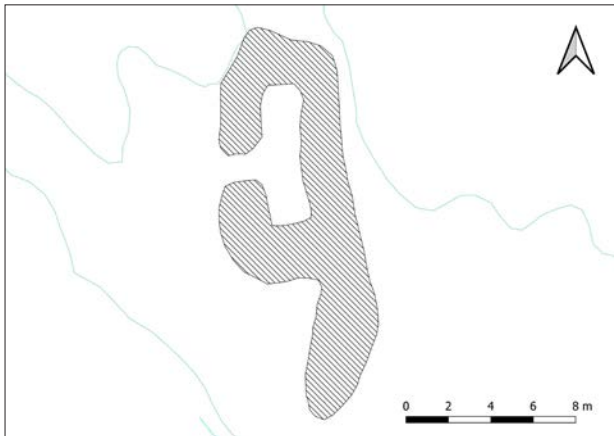
1850-457: GK-051:019 tóft naust

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt um 260 m norðan bæjar 001. Húsið er reist upp við túngarð (023) og sjóvarnargarð (024) að vestan. Útihúsið er að skemmast að norðan vegna ágangs sjávar.

Tóftin er 18x6,5 m að stærð og snýr norður-suður. Mikið brotnar úr suðvesturhorni og norðurhluta, tóftin liggur undir miklum skemmdum. Bátur er inni í henni en gróið yfir hann að hluta. Veggir eru grónir en það glittir í steina í rofi, sjórinn er búinn hrófla við miklu. Stór hluti af suðvesturhorninu er farinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-457: Uppmæling af naustinu.

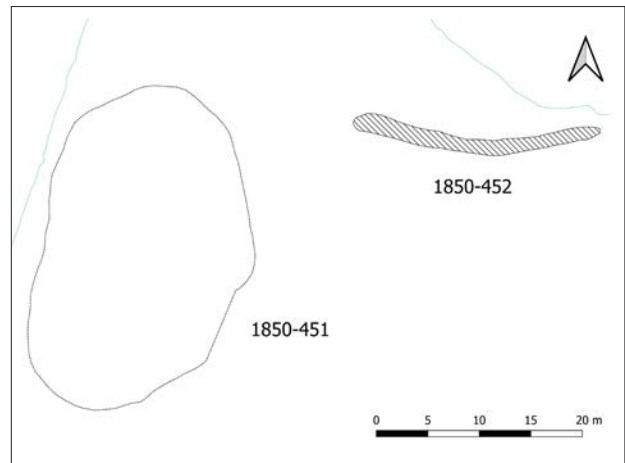
1850-457: Naustið, horft til austurs.

1850-452: GK-051:020 garðlag varnargarður

“Ný hlaðið grjót undir túnbakkanum,” segir á norðurhluta túnakorts frá 1919. Þessi túngarður sést enn, er í raun yngsta útgáfa af túngarðinum. Hér er hann einnig nýttur sem sjóvarnargarður. Hann sést á rúmlega 20 m löngum kafla og liggur í víðum boga austur-vestur. Stór hluti garðsins er farinn í sjó enda er hann hlaðinn þar sem mikið hefur brotnað af túni og sjór valdið miklum usla.

1850-452: Garðurinn, horft til austurs.

1850-452: Uppmæling af garðinum ásamt þústi 451.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Túnakort 1919

1850-517: Það rétt glittir í hleðslunna undir þangi.

1850-517: GK-051:021 hleðsla brú

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt í norðurhluta túns. Tengir hún saman Másbúðir og Nesjatún. Við leiðina segir “[hlaðið í skarð á klettahr[y]gg. Oftast gengt um smástrauma flóð.”

“Fram um 1890 voru tveir smáir grashólmar eftir milli lands og Hólma [002], en eyddust þá óðfluga og voru algjörlega horfnir fyrir aldamót. Tvennar, fremur smáar klappir stóðu þá upp úr á venjulegu flóði og milli þeirra lá gangbrúin í þrennu lagi, hin fyrsta frá landi út í næstu klöpp, önnur milli klappanna, og hin þriðja út í Hólmann og var sú lengst. Ekki var brúin í beinni línu, því klappirnar stóðust ekki á, og lengdi það vöðulinn, en hægara var um stefnuna, þegar klappirnar voru upp úr. Gangbrýrnar voru endurbættar á hverri

vertíðarbyrjun. Þær voru allþykkar, en máttu ekki vera háar, þá braut brimið þær niður og ruglaði hleðslunni, því straumþungur sogadráttur er í brimi milli lands og Hólma. Þetta var skipgönguleið Nesjamanna, meðan uppsátur var á Másbúðarhólma, svo ill sem hún var,” segir í örnefnaskrá.

“Gatan var lögð eftir að sjórinn fór að rífa niður landið í miklum mæli. Gatan er skráð inná túnakort frá 1919 og er því eldri en frá þeim tíma. Hún fer í hvarf í flæðarmáli og birtist í fjörumáli. Því birtist gatan aðeins tvisvar sinnum á sólarhring. Hún er undir miklum þara og því illgreinilegt að hjá hvernig hún er gerð,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Brúin sést enn. Hún hlykkjast norður-suður í fjörunni. Hún er 0,3-05 m á hæð og 2 m á breidd. Mikill þari er í fjörunni og ill yfirferðar. Brúin liggur undir miklum ágangi sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Másbúðir - Nesjar MB, 6

1850-527: GK-051:022 garðlag túngarður
Á túnakorti sést túngarður sunnan við bæ 001, þ.e. í Másbúðarhólma. Hann afmarkaði hluta af austurhlið hólman, líklega er ekki um sama garð og túngarð 001_02 að ræða. Þessi túngarður er horfinn fyrir utan þennan eina part á austurhluta hólman. Túngarðurinn er 0,3-0,4 m á hæð, 0,8 m á breidd og grjóthlaðinn. Hann var rakinn á rúmlega 7 m löngum kafla.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-527: Túngarðurinn, horft til norðurs.

1850-456: GK-051:023 garðlag túngarður
Á túnakorti frá 1919 er túngarður merktur sem umlykur tún bæjar 002 að undanskildum norðurhluta þess. Garðurinn skilur að tún Nesja og Landa og tengist túngarði (GK-050:028) til suðurs. Túngarðurinn liggur að litlum hluta innan skráningasvæðis. Þar liggur hann frá suðaustri til norðvesturs og teygir sig í átt að sjónum. Víða er búið að slétta hann en þó er hægt að rekja hann enda myndar hann gróinn hrygg. Hann er grjóthlaðinn en víða algróinn og siginn engu að síður.

1850-456: Uppmæling af túngarðinum.

1850-456: Horft til suðurs eftir túngarðinum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-864: GK-051:024 heimild túngarður

Á túnakorti frá 1919 er sjávargarður teiknaður á norðurhluta túns bæjar 001. Þetta er þó lítið annað er yngri túngarður sem afmarkar útfærslu túnsins til norðausturs, nyrsti hlutinn þjónar þó einnig sem túngarður. Engin ummerki þessa garðs sjást innan skráningarsvæðis vegna landbrots og sléttunar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Túnakort 1919

1850-529: GK-051:026 *Másbúðarvarða* varða samgöngubót

1850-529: Varðan, horft til norðurs.

“Sunnan við ána [Melabergsá] framarlega stendur Másbúðarvarða, gild og gömul mjög, á háum kletttanga, sem er norðvestur úr Fitinni. Er tangi þessi enn samfastur við land, en sjór og vindur eyðir grassverðinum frá báðum hliðum, og innan ekki mjög langs tíma mun Másbúðarvarða standa á klettinum úti í sjó á flóði. [...] [V]ið Másbúðir er sunðið kennt, og sundvarðan stóra og myndarlega, sem enn stendur, umhirðulaus um langa tíð, stendur á gamla Másbúðalandi,” segir í örnefnaskrá. “Másbúðarvörðunni hefur verið hróflað upp skammt austan við hólinn, sem hún stóð á, enda er stoltið nú komið með skalla,” segir á Ferlir.is. “Varðan er að hruni komin sjávar megin og má sjá grjóthnullunga sem hafa hrunið úr. Umhverfis er náttúran að eyðast og sést vel að klappir eru komnar í ljós. Varðan er um 3 m á hæð, 6 m á lengd og 5 m á

breidd,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Varðan er á tanga úti í sjó, vikur eru beggja vegna hennar. Enginn gróður er vestan við vörðuna. Sjór brýtur af henni og fremur er um grjóthrígu að ræða en um vandaða hleðslu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 1; www.ferlir.is/?id=6191; Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 2; minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/masbudarholmi/fornleifar/

1850-459: GK-051:027 *Réttarvik* heimild rétt

“Sunnan við vörðuna [026] er breitt sandvik, en sunnan við vikið hefir staðið fjárrétt Nesjamanna, stór og vel hlaðin; dregur vikið nafn af réttinni og kallast Réttarvik. Fyrir neðan og norðvestan réttina eru allháar klappir, heita þær Réttarklappir,” segir í örnefnaskrá.

“Ofan Nesja er réttin og sést hluti hennar ennþá,” segir á Ferlir.is. Annars staðar á síðunni segir þó: “Nesjaréttin, sem getið er í örnefnaskrá, ofan við Réttarvik er horfin. Sjórinn hefur náð að krækja í hana.”

Samkvæmt heimildamönnum var réttin sléttuð fyrir löngu. Ekki er víst að um sömu rétt sé að ræða, í örnefnalýsingu er hún talin farin í sjó en þessi var sléttuð út. Mögulega var réttin færð en báðar eru þær engu að síður horfnar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 1; www.ferlir.is/?id=6191; www.ferlir.is/?id=3986

1850-857: GK-051:028 *Castorshaus* heimild skip

“Langaríf greinist í tvennt að utanverðu. Norðurálman fékk nafnið Castorsrif, eftir að kúttur Castor strandaði þar 19. marz 1903. Stór og hár kúlumyndaður haus er fremst á rífi þessu; ber hann nafnið Castorshaus, enda strandaði skipið rétt innan við hausinn,” segir í örnefnaskrá. “1903 19, mars Kúttur Kastor strandar hjá Mársbúðum. [...] Kastor (Castor) fiskveiðaskip Brydeverslunar, strandaði “Hjá [M]ársbúð við Nesjar” í mars 1903. Skipið var á leið til fiskveiða og því vel birt af salti, fiskveiðaáhöldum, kolum og vistum skipshafnar,” segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 2; Ásgeir Ásgeirsson, 201, 204

1850-856: GK-051:029 *Langós* heimild lending

“Sunnan við Langaríf, alla leið frá Sundkletti upp að norðvestur horninu á Nesjatúni, liggur svo nefndur Langós; hann er grunnur og þornar alveg um stórstraumsfjöru. Hann var þó stundum notaður fyrir smábáta um vor og sumar,” segir í örnefnaskrá.

Ekki er hægt að staðsetja lendinguna með innan við 50 m skekkju, ekki er vitað hvar bátarnir komu að landi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 2

1850-460: GK-051:030 *Nesjavör* heimild lending

“Nesjabændur höfðu útgerð sína á Másbúðarhólma til 1903 [002], en þá þótti eigi lengur unnt að hafa þar útgerð, vegna óþægindanna við skipgönguna um flóð. Var þá gjört uppsátur í Réttarvikinu,” segir í örnefnaskrá. Nesjavör var tekin í notkun þegar hætt var að nota Másbúðarhólma.

Náttúruleg lending og engin mannvirki sjást þarna við.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 2, 7

1850-524: GK-051:032 *hleðsla* brunnur

Brunnur er norðvestarlega í Másbúðarhólma, fast utan við túngarðinn. Mikið af grjóti úr sjónum gengur hér yfir. Hleðslur eru illgreinanlegar og búið að fylla upp í hann. Veggirnir eru 0,3-0,5 m á hæð og 0,5 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-524: Brunnurinn, horft til norðvesturs.

1850-519: Gamla-vör, horft til norðvesturs.

1850-519: GK-051:036 *Gamla-Vör* mannvirki lending

“Varla verða nú séðar minnjar eftir forna útgerð á Másbúðum. Þó er vik eitt inn í klappirnar, nefnt Gamla-Vör eða Kóngsvör. Sáust þar kjölför í klöppunum fram undir síðustu aldamót, en munu varla greinast nú. Eitt ártal er höggvið í klappir þar — 16 hundruð og eitthvað — [037],” segir í örnefnaskrá. “Er nú útræði hætt og vör lengi órudd. Fyrir nokkrum árum voru byggðar þar tvær sjóbúðir og haldið tveimur skipum út, annað úr Garði. Var þá vörin vel rudd og sprengdar klappir,” segir sr. Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinnu IX-X. Vör 1: “Vörin er staðsett í vík Másbúðar, vestan á skerinu. Vörin er ofan í fjöru sem er í víkinni,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Vörin sést enn, beinir klettur gefa hana einna helst til kynna.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 4; Rauðskinnu IX-X, 193; minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/masbudarholmi/fornleifar/

1850-516: GK-051:037 *áletrun* kennimark

“Sigurbjörn Stefánsson, ábúandi í Nesjum, sem var með í för, sýndi hópnum áletranir á klöpp í Hólmanum, en þar er m.a. klappað á einum stað ANN°1696 og á öðrum stað JJM [063],” segir á Ferlir.is. “Þessa áletrun er að finna við vör númer tvö sem fannst á svæðinu. Þar sést greinilega „AN 1696“ og „þA“. Áletrunina er að finna vestan megin á skerinu,” segir á vefsíðunni Minjar í

1850-516: Áletrunin, horft til vesturs.

hættu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=3986; minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/masbudarholmi/fornleifar/

1850-526: GK-051:038 heimild öskuhaugur

“Guðjón, sá er áður var nefndur, segist eitt sinn, rétt eftir 1890, hafa tekið sér fyrir hendur að róta upp í gömlum öskuhaug, sem var þar í námunda við bæinn [002], og fann þar heilmikið af brotnum krítþípum, en þær voru talsvert notaðar af reykingamönnum fyrrum, þær voru sélegar og ódýrar, en brothættar mjög. Einnig fann hann þar gamalt signet, en man ekki stafina; svo fór það í glatkistuna,” segir í örnefnaskrá.

Þessi öskuhaugur var líklega austarlega í Másbúðarhólma en sést ekki lengur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 5

1850-521: GK-051:041 mannvirki lending

1850-521: Horft til norðurs yfir lendinguna.

Vör 3: “Vörin er mjög nálægt annarri vörinni sem fannst á svæðinu, eða undir 5 m á milli. Vörin er þó ekki jafn greinileg og hinar tvær þar sem hún er orðin frekar grýtt. Vörin er vestan megin á skerinu,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

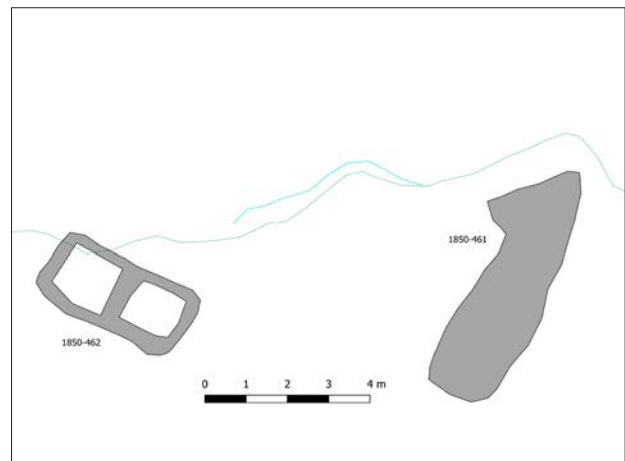
Lendingin sést enn en liggur undir miklum ágangi sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: minjarihaettu.wordpress.com/

fornleifar/masbudarholmi/fornleifar/

1850-462: GK-051:042 mannvirki þró
Steinsteypt fiskiþró er í fjöruborði, grasivaxið tún er sunnan hennar. Þróin skiptist í tvö hól og án efa tengd starfsemi í verkhusi 043. Þróin liggur undir skemmdum og sjór brýtur af norðvesturhorni hennar. Óljósar hleðslur eru þar og fiskibein allt að

1850-462 og 461: Uppmæling af þrónni og sjóbúð 461.

1850-462: Þró, horft til norðausturs.

1850-461: Horft til norðausturs yfir sjóbúðina.

fiskihúsi 043.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-461: GK-051:043 hús sjóbúð

„Í staðinn fyrir að áður var vikið suður af sundinu, þegar lent var á Hólmanum [002], var nú vikið af Másbúðarsundi norður á Alinn og róið upp fyrir norðan Sundklett, Castorshaus, Illasker og Svartaklett að Réttarklökkum og fiskinum þar kastað á land. Nokkur sjávarhús voru byggð þar. En þetta stóð ekki nema fáein ár; um eða eftir 1920 lagðist útgerð í Nesjum niður fyrir fullt og allt,” segir í örnefnaskrá. Steinsteyppt fiskihús frá fyrri hluta 20. aldar sést enn að hluta. Það er að brotna niður í sjó og liggur undir miklum ágangi sjávar. Hleðslur sjást í rofinu allt að þró 462, á að minnsta kosti 12 m löngum kafla. Ekki er ólíklegt að þær tilheyri eldri mannvirkjum

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

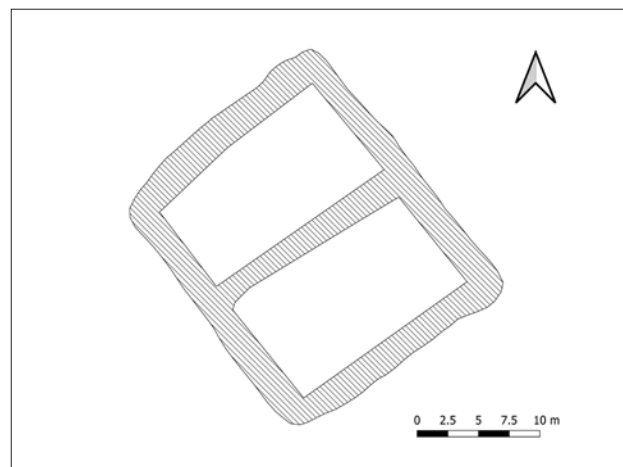
Heimildir: Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 7

1850-450: GK-051:046 tóft kálgarður

Kálgarður er á deiglendu svæði, fast utan heimatúnsins. Tjörn er sunnan og vestan hans, milli kálgarðsins og sjávar. Hann er 24x21 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Veggir eru úr grjóthlaðnir en víða

1850-450: Horft til austurs, að kálgarðinum.

1850-450: Uppmæling af kálgarðinum.

er gróið yfir hleðslur. Tvö hólfr sjást á yfirborði en ekkert op.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-855: GK-051:047 heimild landamerki

“Árið 1889 [...] voru skýrð upp landamerki jarðarinnar “Nesjar í Miðneshreppi í Gullbringusýslu, eru þau sem hjer segir:

1. Fjörumörk, fyrir sunnan “kaðalhausa”, eru mörkin frá fjöruborði upp milli 2 þang-skerja að merktri klöpp [GK-050:041] er liggur lágt á miðjum sandinum, upp á milli áminnstra skerja, þaðan sömu stefnu að marbakka í miðja “marka-rás”, þaðan sömu stefnu að merktri klöpp fyrir ofan marbakkann [...]. Einkennismark marksteinanna er L.M., er þýðir landamerki,” segir í Landamerkjabréfi Nr. 2 (Veðmálabók).

Þessi merkti steinn er týndur og ekki reyndist unnt að hnitsetja hann.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Landamerkjabréf Nr. 2 (Veðmálabók)

1850-854: GK-051:048 heimild landamerki

“Ár 1889 [...] voru skýrð upp landamerki jarðarinnar “Nesjar” í Miðneshreppi í Gullbringusýslu, eru þau sem hjer segir:

1. Fjörumörk, fyrir sunnan “kaðalhausa”, [...] þaðan sömu stefnu að merktri klöpp [047] fyrir ofan marbakkann, þá áfram að vörðu lítið austur frá klöppinni [...],” segir í Landamerkjabréfi Nr. 2 (Veðmálabók).

Þessi varða er týnd og ekki reyndist unnt að hnitsetja hana.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Landamerkjabréf Nr. 2 (Veðmálabók)

1850-853: GK-051:056 heimild landamerki

“Árið 1889 [...] voru skýrð upp landamerki jarðarinnar “Nesjar” í Miðneshreppi í Gullbringusýslu, eru þau sem hjer segir: [...] þaðan liggja mörkin eptir torfgarði [055] líka stefnu til marbakka, er við þann enda garðsins klappað mark á klöpp [GK-050:041], þaðan liggja mörkin að merktri klöpp í fjöru (á rífi), þaðan beina línu eptir miðju sama rífi á sjó út. [...] Einkennismark marksteinanna er L.M., er þýðir landamerki,” segir í Landamerkjabréfi Nr. 2 (Veðmálabók).

Líklega er átt við Þrætúrf í þessari lýsingu en ekki er vitað hvar áletrunin var staðsett nákvæmar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Landamerkjabréf Nr. 2 (Veðmálabók)

1850-858: GK-051:058 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er útihús sýnt nyrst í Másbúðahólma. Það er horfið vegna landbrots, þarna eru nú klappir.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-455: GK-051:059 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er úthús sýnt fast austan víð útihús 017, innan útfærslu heimatúnsins. Túngarður sem afmarkar þetta yngra tún, lá að úthúsinu til norðvesturs.

Þarna er nú slétt tún og engin ummerki úthússins sjást á yfirborði.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-458: GK-051:060 hleðsla útihús

1850-458: Hleðslan, horft til austurs.

Á túnakorti frá 1919 sést útihús norðaustast innan heimatúnsins. Yngri útfærsla heimatúnsins er þarna austar, túngarðarnir komu saman við útihúsið. Þetta svæði er undir miklum ágangi sjávar.

Hleðsla er að koma í ljós í rofi, ekki er vitað hvaða mannvirki þetta er. Tvö umförf af hleðslu sjást í rofinu en ekki sér móta fyrir mannvirki á yfirborði. Líklega er þetta húsið sem sýnt á túnakorti en einnig gæti þetta verið eldra mannvirki.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-852: GK-051:061 heimild skip

“1870. [...] 25. marz á sama ári drukknuðu 4 menn úr Hvalsnessókn, er þeir voru að skipa upp úr franskri skonnortu, er strandað hafði við Másbúðir,” segir Magnús Þórarinnsson í Frá Suðurnesjum.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Frá Suðurnesjum, 291

1850-678: GK-051:062 hleðsla naust

“Frá Másbúðum var lengi útræði til forna, og stóðu þar lengi sjóbúðir [006], naustin og vörin [036], niðurundan þar sem bærinn stóð,” segir sr. Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinnu IX-X.

Naustin eru horfin en ekki er ólíklegt að sjór hafi eytt þeim. Einnig er mögulegt að þau séu eitthvert þeirra mannvirkja sem sýnd eru á túnakorti frá 1919 en það er ekki hægt að staðfesta. Garðlög sem ganga til norðurs frá túngarðinum þar tilheyra þó líklega þessum naustum.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinnu IX-X, 193

1850-518: GK-051:063 áletrun kennimark

“Sigurbjörn Stefánsson, ábúandi í Nesjum, sem var með í för, sýndi hópnum áletranir á klöpp í Hólmanum, en þar er m.a. klappað á einum stað ANN°1696 [037] og á öðrum stað JJM,” segir á ferlir.is. “Áletrunina er að finna við þriðju vörina sem fannst á svæðinu. Greina má greinilega „JJM“ í steininum. Áletrunina er að finna vestan megin á skerinu,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=3986;

minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/masbudarholmi/fornleifar/

1850-518: JJM sést vel ofan á steini.

1850-451: Bæjarhóllinn, horft til norðurs.

1850-451: GK-051:065 hóll bæjarhóll

Rústahóll er að brotna í sjó suðvestan við Másbúðahólma og norðan við Gömlu-Lönd. Hóllinn er innan heimatúns en engar sagnir eða örnefni eru tengd honum. Hóllinn er grasivaxinn, 32x20 m að stærð og snýr norður-suður. Hann er brattur til austurs, norðvesturs og suðurs. Lögun hans bendir til þess að mannvist sé hér undir sverði og líklega er þetta bæjarhóll miðað við umfangið.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-859: GK-051:066 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er útihús sýnt norðaustarlega í Másbúðahólma.

Það er horfið vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-860: GK-051:067 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er útihús sýnt norðaustast í Másbúðahólma.

Það er horfið vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-679: GK-051:068 heimild kennimark

“Þessi merking er fremur óljós en greina má „E“ eða öfugt „3“ hægra megin og hugsanlega strik eða „P“ vinstra megin. Þessi hlið með áletruninni snýr að sjónum og er því orðin veðurbarin, nánast ógreinileg. Þessa áletrun er að finna skammt frá fyrstu vör sem fannst á svæðinu. Áletrunin er vestan megin á skerinu,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu. Þessi áletrun á að vera nærri áletrun 063 en fannst ekki á vettvangi.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/masbudarholmi/fornleifar/

GK-052 Melaberg

1686: 35 hdr., 50 ál., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1695: 35 hdr., 50 ál., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: “Jarðardýrleiki óviss, konungseign, “Eyðijörð, hefur legið í auðn yfir hundrað ár,” segir í JÁM III, 51.

1847: Jarðardýrleiki óviss, bændaeign, “eptir skýrslu prestsins hlýtur hún þó að vera í bygð,” segir í JJ, 86.

Jarðaritök: Jörðin leigð til Másbúða. Lönd hefur þar torfristu og hagabeit, samkvæmt JÁM III, 51.

7.5.1445: “[Seljandi jarðarinnar reiknar] at hualsnesi fylgdi tuer jarðer nes ok Melaberg ok stedi onnur fyrir omagavist. enn adra etti kirkian ok þar til tolf kugilldi. kynni [kaupandi] at spyria at helge gudinason hefði fleire peninga tekit kirkunnar vegna aa hualsnesi þa skyldi [seljandi] þa til leggja.” DI IV, 665-666.

1919: Á túnakorti er hjáleigan Lindubær merkt innan jarðarinnar og eyðibýlið Hóll.

“Ýmsir bjuggu á Melabergi á 19. öld, en stundum var það í eyði þá. Það var talin kotjörð og ábúendur jafnan fátækir. Hefir svo verið fram að síðustu áratugum, þar til dugnaðarmenn þar búandi, fyrst Kort Elisson að nokkru og þó enn fremur Hjörtur Helgason, hafa með nútíma tækni gjört það að stórbýli,” segir í örnefnaskrá Másbúða og Nesja (Ö-Másbúðir - Nesjar MÞ, 3-4).

Jarðaritök: Jarðaritök: Lönd brúkar torfristu og stungú í jörðinni, samkvæmt JÁM III, 48.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Melaberg ásamt Lindarbæ. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

1919: “Túnin slétt mestöll.” Tún (Melaberg), 1.4 hekt., garðar 420 m². Tún (Lindubær), 0.7 hekt., garðar 420 m². Tún (Hól), 0.12 hekt., garðar 140 m². Öll torfan samtals 2.2 hekt., og garðar 980 m².

1703: “Þessi jörð er aldeiliss yfirfallin af sandi og grjóti, so þar ekkert eftir nema lítill grasnautn, sem Másbúða og Landamenn brúka so sem fyr er getið. Item brunnur góður, en lending engin. Þar með mega þeir á Löndum og Másbúðum ómögulegar missa þessarar beitar, annars mundi báðar þær jarðir valla eður ekki byggjast. Rekavon er í meðallagi, en hefur um stundur ekki til viljað,” segir í JÁM III, 51.

“Þar hafa verið slétt tún og fögur, en nú eru flatir þær lítt ræktandi sökum mosa; þó hefir jörðin verið keypt, bærinn byggður upp og tún umgirt.”

1850-530: GK-052:054 tóft kálgarður

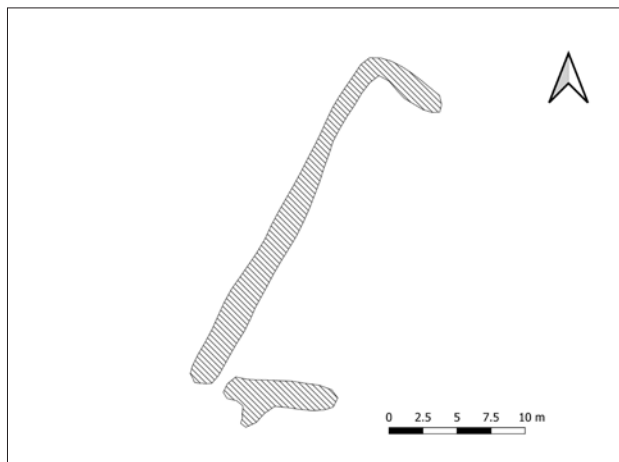
Kálgarður er um 200 m vestan við bæ 001, fast vestan við þjóðveg.

Kálgarðurinn er á sléttum gasbala við veginn. Sendinn fjara er skammt vestar.

Kálgarðurinn er 28x7 m að stór og snýr NNA-SSV. Hann er byggður upp við náttúrulega hæð til austurs, þar eru lágir klettar. Op er í suðvesturhorni. Veggirnir eru hlaðnir úr grjóti og eru 1,2 m á hæð.

1850-530: Horft til norðurs að kálgarðinum.

1850-530: Uppmæling af kálgarðinum.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-531: GK-052:055 garðlag vörslugarður
Hlaðinn garður er alveg við sjóinn, hugsanlega
er þetta sjóvarnargarður. Hann er grjóthlaðinn,
0,5-0,6 m á hæð og 1,5 m á breidd. Girðing er
ofan á honum og mikill sandur í jarðvegi.
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

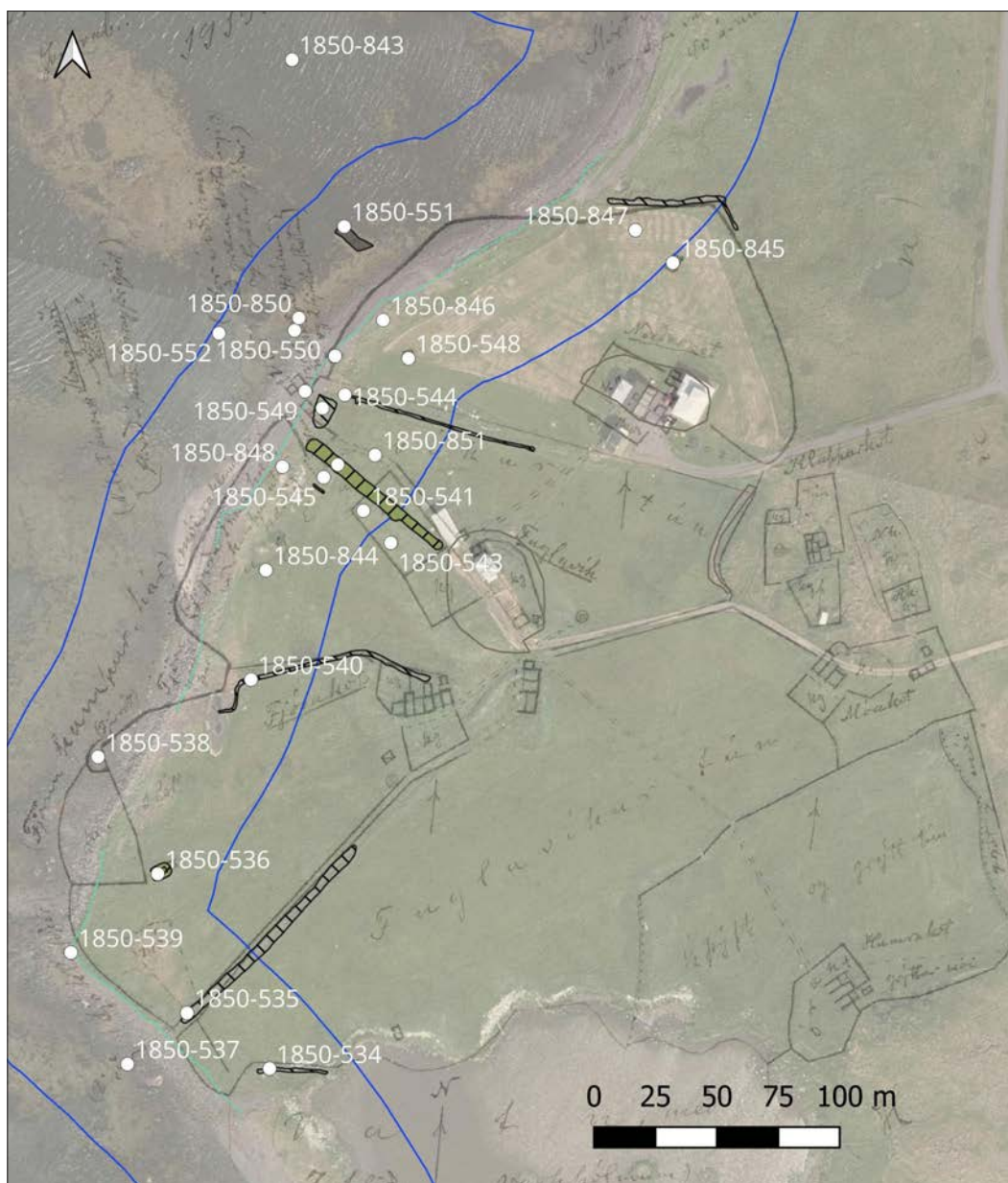
1850-531: Horft til norðurs, eftir garðinum.

GK-053 Fuglavík

1686: 50 hdr., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1695: 50 hdr., bændaeign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: Jarðardýrleiki óviss,
konungseign, með fjórum hjáleigum

Túnakort Fuglavíkurhverfis frá 1919. Vesturhluti túnsins er undir miklum ágangi sjávar og túngarðurinn horfinn þar að mestu.

kenndar við þann sem þar býr (þá Jón, Þorsteinn, Árnór og Christian), Steinmodarhúsi og Vatnagardi, samkvæmt JÁM III, 53-54.

1847: 50 hdr., bændaeygn, með hjáleigunni Hamrakoti (GK-054), samkvæmt JJ, 86.

1270: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þaðann eigv syðvr biasker j midiann eyktiar holm. Þaðann fra fvlavik xl fadma a sanndinn fra kollldvholmrvn.” DI II, 77.

1270: “Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekr millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikinga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn viija hlut eigv fvlavik ok nesiar. hvoratveggv. er þar v stada skipte. aa þar fvlavik iij hlvte enn nesia[r] ij: helmingar skipte er med nesivm.” DI II, 78-79.

13.9.1418: Guðmundur Arason greiðir Þorgerði Ólafsdóttur “so miked i Jördum og lausagotse. sem hier seiger. Jtem Kyrkiubol j Rosmhvalanese. fulavik. Þorersstader. Rafnkelstader firir .j. hundrad hundrada.” DI IV, 265. Sjá einnig bréf 14.09.1428, DI VI, 41.

1919: Á túnakorti frá 1919 eru hjáleigurnar Fjósa-, Móa- og Norðurkot merktar auk þurrabúðarinnar Klapparkots.

Býlið Bjarghús og rústir nýbýlisins Hóla eru nefndar í örnefnaskrá (Ö-Fuglavík AG, 1).

Jarðaritök: jörðin brúkar kolskóg í almenningi. Heimabóndinn nýtir grasnytjar af hjáleigunum Steinmóðarhúsi og Vatnagarði, segir í JÁM III, 52, 54.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Fuglavík, tvö býli, ásamt Fjósakoti, Móhúsum, Klapparkoti, Norðurkoti.

1919: “Túnin slétt og að mestu sléttuð nema 1/2 Hamrakotstúnið, þýft og nokkuð grýtt.” Tún (Fuglavík), 3.9 hekt., garðar 1270 m². Tún (Fjósakot), 1.1 hekt., garðar 450 m². Tún (Norðurkot), 1.25 hekt., garðar 920 m². Tún (Klapparkot), 0.05 hekt., garðar 340 m². Tún (Móakot), 0.14 hekt., garðar 410 m². Öll torfan samtals 6.44 hekt., og garðar 3390 m².

1703: “Tún eru graslitol mjög og grýtt til stórmeins. Engjar öngvar. Hagar mjög litlir vetur og sumar [...]. Torfrista og stúnga í grýttri jörðu. Eldiviðartak af fjörupáangi. Lýngrif nokkurt. Fjörugrasatekja nokkur. Rekavon nokkur. Hrognkelsafjara að litlu gagni. Sölvaðfjara í betra lagi bæði mönnum og fjenaði til nytsemdar. Murukjarni nokkur, brúkast þó ekki,” segir í JÁM III, 52.

1850-541: GK-053:003 heimild kálgarður

Á túnakorti frá 1919 eru tveir kálgarðar, hlið við hlið, merktir liðlega 80 m vestan bæjar 001. Innan norðurkálgarðs er brunnur (004).

Kálgarðarnir eru horfnir af yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-543: GK-053:004 heimild brunnur

Á túnakorti er hringlaga mannvirki teiknað fyrir miðju nyrðri kálgarðs (003). Ekki er loku fyrir það skotið að um brunn sé að ræða.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-545: Uppmæling af hleðslunni og nálægum minjum.

1850-548: GK-053:005 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt tæpum 100 m norðan bæjar 001. Það sést ekki á yfirborði og hefur verið sléttuð út.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-545: GK-053:006 hleðsla naust

Á túnakorti frá 1919 eru naust teiknuð liðlega 100 m VNV bæjar 001. Naustin liggja upp við túngarð (018).

Enn má sjá einn vegg sem tilheyrir þessum naustum. Hann er grjóthlaðinn, 0,3-0,4 m á hæð, 0,5 m á hæð og 5 m að lengd. Aðrir hlutar naustanna eru horfnir vegna ágangs sjávar og framkvæmda innan heimatúnsins.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-549: GK-053:007 heimild verbúð

“Ekki var lá í Fuglavíkurvör [030], meðan Miðaftansklöpp var upp úr. Fleiri en eitt skip gekk oftast úr þeirri vör, og áttu bændur þar góð sjávarhús, timburskúra og byrgi,” segir í örnefnaskrá. Á túnakorti frá 1919 eru fjögur steinhús merkt um 110 m norðan bæjar 001. Mögulega er um verbúðir að ræða. Húsin eru reist á föst túngarði (018).

Öll ummerki þessarra húsa eru horfin vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Fuglavík MB, 2

1850-547: GK-053:008 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt liðlega 120 m norðan bæjar 001. Húsið er reist á fast túngarði (018).

Útihúsið er horfið vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-550: GK-053:009_1 heimild naust

“Naust var fyrir 40 árum og tveir hjallar,” segir norðarlega á túnakorti frá 1919. Naustið var þegar horfið í sjó þegar túnakortið var gert, staðsetning þess er merkt með X á túnakortinu.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-850: GK-053:009_2 heimild hjallur

“Naust var fyrir 40 árum og tveir hjallar,” segir norðarlega á túnakorti frá 1919. Hjallarnir voru þegar horfnir í sjó þegar túnakortið var gert, staðsetning þeirra er merkt með X á túnakortinu.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-846: GK-053:010 *Brunnflöt* heimild brunnur

Örnefnið Brunnflöt er merkt inn á örnefnakort Fuglavíkur. Enginn brunnur er þekktur þar fyrir úr heimildum né sést hann á yfirborði. Mögulegt er að nafnið sé dregið af brunni sem er horfinn vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

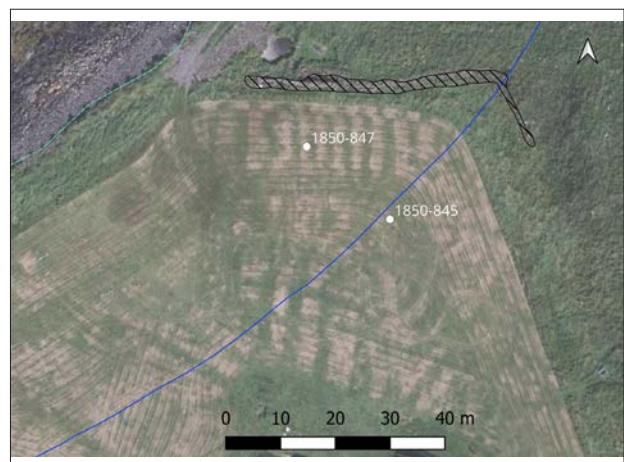
1850-546: GK-053:011 *Kóngsvör* mannvirki lending

Norðarlega á hluta túnakorts frá 1919 er vör. Þar segir: “Nálægt þessu er Kóngsvör [...]. Dragför sjást.” Því til viðbótar er teikning af útliti lendingarinnar. Nákvæm staðsetning er ekki merkt, hún er örlítið vestar.

“Milli Miðaftansklappar og vararinnar er fjörutangi, sem heitir Snasi, en milli Snasa og klapparinnar

1850-546: Kóngsvör, horft til VSV.

1850-846: Beðasléttur sjást sem lóðréttar rákir.

er vik, sem kallast Kongsvör, mun nafnið vera frá þeim tíma, er konungsútgerð var í Fuglavík áður fyrr,” segir í örnefnaskrá.

Lendingin sést enn, hægt að komast þangað á fjöru.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Fuglavík MÞ, 1-2

1850-847: GK-053:015 hleðsla beðaslétta

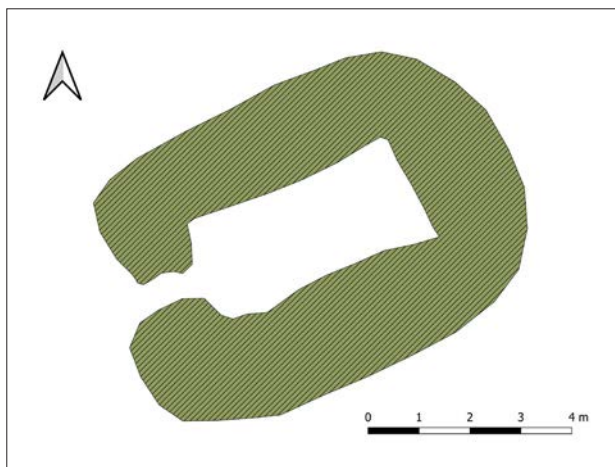
Beðasléttur eru sýndar á örnefnakorti Fuglavíkur og sjást einnig á loftmynd. Þær eru hins vegar illgreinilegar á vettvangi og búið að slétta yfir þær.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-536: GK-053:016 tóft hesthús

Á túnakorti frá 1919 er útihús merkt um 170 m vestan bæjar 001, þetta var hesthús. Tóftin sést enn í grónu túni og er 8,4x6 m að stærð. Tóftin snýr norðaustur-suðvestur og op er í þá átt. Veggir eru 1-1,5 m á hæð og 1,7 m á breidd. Það sést í 2-3 umför af grjóti inni í tóftinni á norðausturskammhlið og við inngang, annars er hún gróin.

1850-536: Uppmæling af hesthúsinu.

1850-536: Hesthúsið, horft til norðausturs.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

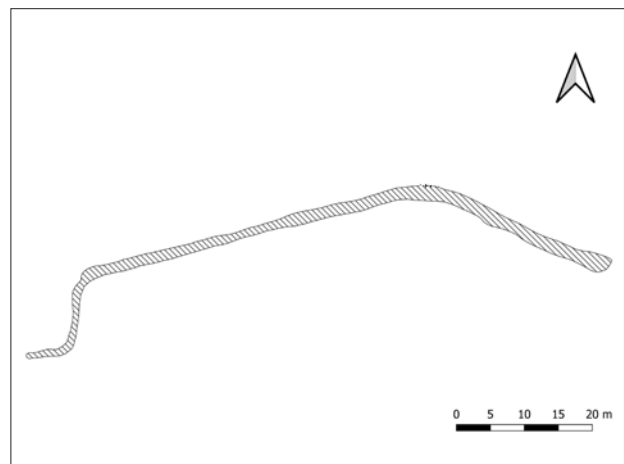
Heimildir: Túnakort 1919

1850-540: GK-053:017 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1919 sést þvergarður, innan heimatúnsins og liggur hann til vesturs frá Fjósakoti að túngarði (018) Fuglavíkurhverfis. Þvergarðurinn er enn varðveittur innan heimatúnsins auk lítils hluta túngarðsins. Hér eru þeir skráðir undir sama númeri og ljóst að einhverjar breytingar hafa orðið með

1850-540: Túngarðurinn, horft til ANA.

1850-540: Uppmæling af túngarðinum.

miklu landbroti vestast í túninu. Þvergarðurinn er varðveittur á um 80 m löngum kafla og myndar gleitt horn. Hann er 0,4-0,5 m á hæð, 1,5 m á breidd og 2-3 raðir sjást í grunninn. Það má sjá 1-2 umför af hleðslu í honum. Hinn eiginlegi túngarður hlykkjast norður-suður á 20 m löngum kafla. Hann er mikið hrúnn, 0,4-0,6 m á hæð og 1 m á breidd. Ástandið er að öðru leyti eins.

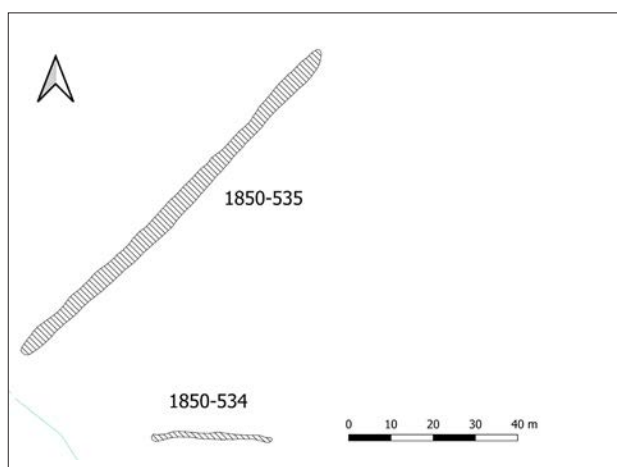
Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-534: GK-053:018 garðlag túngarður

Túngarður er merktur á túnakorti frá 1919 og umlykur hann austur-, norður- og vesturhlið Fuglavíkurshverfis. Garðurinn skilur að land og sjó til norðurs og þar segir “[s]jógarður 1. m á hæð, kambur utan hærri.” Op er fyrir sunnan á suðurhlið garðsins þar sem leið (025) þræðir í gegn. Túngarðurinn var skoðaður árið 2021 innan áhrifasvæðis fyrirhugaðs ljósleiðara, austan við bæinn. Þar sést hann enn, milli tveggja malarvega. Fyrir neðan Fjósakotstún sunnanvert er húsarúst, sem kölluð er Hafliðahjallur [026] hefir hann verið þannig byggður, að dyr hafa snúið til sjávar, en túngarðurinn var austurgafið kofans,” segir í örnefnaskrá.

Gróið tún. Víða eru hólur og lægðir í því.

1850-534: Uppmæling af túngarðinum og tröðum 535.

1850-534: Túngarðurinn, horft til austurs.

Túngarðurinn var rakinn á 50 m löngum kafla sunnan heimatúnsins og innan skráningarsvæðisins. Hann er 1,5-2 m á breidd og 0,2-0,3 m á hæð. Hann er hrúnn en greina má 1-2 umför á stöku stað.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Fuglavík MÞ, 2

1850-845: GK-053:021 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt um 150 m norðan bæjar 001. Það er horfið af yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-535: GK-053:024 garðlag traðir

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt frá minjastað (012) og liggur í suðurátt að vör (017). Suðurpartur leiðarinnar er hlaðinn.

Traðirnar sjást sem tvöföld hleðsla eða garður. Hún er gerð úr stóru grjóti og víða er gróið yfir það. Niðurgroftur er í miðjunni sem bendir til þess að fyllt hafi verið upp í þær að hluta. Grasivaxið tún er beggja vegna garðsins. Traðirnar eru 4 m á breidd og raktar á 100 m löngum kafla, þær ná lengra til norðausturs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-535: Traðirnar, horft til norðausturs.

1850-851: GK-053:025_1 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt frá bæ (001) og liggur í vesturátt að nausti (006) og endar þar. Bróðurpartur leiðarinnar var hlaðinn samkvæmt túnakortinu.

Leiðin er horfin af yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-542: Horft til suðausturs eftir veginum.

1850-542: GK-053:025_2 vegur leið

Hlaðinn vegur er skammt sunnan við leið 025_2, um yngri útgáfu þeirrar leiðar er að ræða. Hann var rakinn á 70 m löngum kafla, er 0,4-0,6 m á hæð og 4,5 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-539: GK-053:026 *Haflíðahjallur* heimild hjallur

“Fyrir neðan Fjósakotstún sunnanvert er húsarúst, sem kölluð er Haflíðahjallur hefir hann verið þannig byggður, að dyr hafa snúið til sjávar, en túngarðurinn [027] var austurgafi kofans,” segir í örnefnaskrá.

Þessi hjallur er horfinn vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fuglavík MÞ, 2

1850-537: GK-053:028 *Haflíðavör* mannvirki lending

“Fyrir neðan Fjósakotstún sunnanvert er húsarúst, sem kölluð er Haflíðafjallur [026] [...]. Niður undan rúst þessari er svo nefnd Haflíðavör,” segir í örnefnaskrá. Vör er merkt á vesturhluta túnakorts frá 1919, um Haflíðavör er að ræða.

Haflíðavör er illgreinileg og þakin þara.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fuglavík MÞ, 2; Túnakort 1919

1850-538: GK-053:029 heimild rétt

“Ekkert þurfti að varast á þessari leið nema Fjósakotssteina, en það var haft að miði, að þegar Hamrakot [054:001], (syðsti og efsti bær í hverfinu, nú í eyði) skrapp norður úr fjárréttinni, sem stóð á kampinum,” segir í örnefnaskrá. Á túnakorti frá 1919 er rétt teiknuð rúmlega 180 m vestan bæjar 001. Réttin er áföst túngarði (018) og líklega er um sömu rétt að ræða.

Réttin er horfin vegna ágangs sjávar, þarna eru nú klappir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fuglavík MÞ, 2; Túnakort 1919

1850-552: GK-053:030 *Fuglavíkurvör* mannvirki lending

1850-552: Fuglavíkurvör, horft til norðvesturs.

“[S]krapp norður úr fjárréttinni [029], sem stóð á kampinum, þá mátti beygja að vörinni. Vegna þess að fjörutangi liggur út með vörinni að norðan og beygist fyrir vörina fremst, verður vörin bogadregin; varð því að koma sunnan að vararmynninu og fara í boga upp að lendingunni. Vörin er gjörð af náttúrunnar hendi, ekki breið, sandbotn að framanverðu, en fremur smá mól ofar og hækkandi kampur allbrattur efst. Ekki var lá í Fuglavíkurvör, meðan Miðaftansklöpp var upp úr. Fleiri en eitt skip gekk oftast úr þeirri vör, og áttu bændur þar góð sjávarhús, timburskúra og byrgi [031],” segir í örnefnaskrá. Vör er merkt norðalega á túnakorti frá 1919. Þar segir: “Mór í

vörinni, með grænu svartlingi og lyktargróðri.”

Vörin var við hlið bryggjunnar og sést hún enn með góðum vilja. Þar er þari og klappir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fuglavík MB, 2; Túnakort 1919

1850-849: GK-053:031 þúst útihús

“En rétt fyrir aldamót var, af H. P. Duus í Keflavík, sett upp salthús í Fuglavík. Var hús þetta flutt innan frá Vogum og starfrækt meðan árabátaútgerð var í blóma á Miðnesi. En eftir að útgerð og verzlun var komin í Sandgerði og útgerð öll að breytast, þurfti ekki lengur á því að halda. Árið 1918 var húsið enn rífið og nú flutt á Seyðisfjörð við Ísafjarðardjúp. Annað hús var svo reist af heimamönnum á nokkru af grunninum,” segir í örnefnaskrá. Þetta er yngra húsið, líklega gert eftir að hitt var rífið.

Þarna sést nú grjótpúst, 12,5x7 m að stærð. Ekkert er hægt að segja til um nánari lögun þessa mannvirkis.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fuglavík MB, 2

1850-849: Horft til austurs yfir grjótið.

1850-848: GK-053:032 heimild skemma

“En rétt fyrir aldamót var, af H. P. Duus í Keflavík, sett upp salthús í Fuglavík. Var hús þetta flutt innan frá Vogum og starfrækt meðan árabátaútgerð var í blóma á Miðnesi. En eftir að útgerð og verzlun var komin í Sandgerði og útgerð öll að breytast, þurfti ekki lengur á því að halda. Árið 1918 var húsið enn rífið og nú flutt á Seyðisfjörð við Ísafjarðardjúp. Annað hús var svo reist af heimamönnum á nokkru af grunninum,” segir í örnefnaskrá.

Engin ummerki þessa húss sjást á yfirborði.

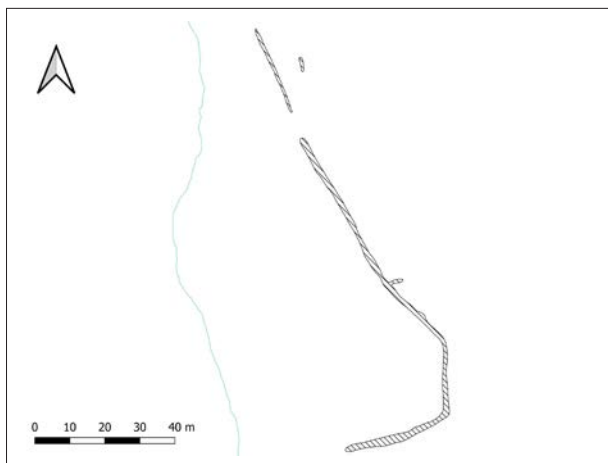
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fuglavík MB, 3

1850-533: GK-053:037_2 Vatnagarðar garðlag túngarður

“Vatnagarður, önnur hjáleiga nú í auðn, hefur þó bygð verið fyrir 20 árum [...]. Meinar ábúandinn hvöruga byggjast kunna nema sýnum бага fyrir grasmissir,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Vatnagarðar er dældin suður af vatninu. Þar hefur verið býli,” segir í örnefnaskrá. Býlið er utan skráningarsvæðis en túngarðurinn er innan þess. Líklega er um vesturhluta túngarðsins að ræða en það mun þarfnast betri skoðunar verði svæðið skráð síðar.

Túngarðurinn var rakinn á um 150 m löngum kafla. Hann er L-laga, liggur til suðurs frá tjörninni og sveigir síðan til vesturs að sjó.

1850-533: Uppmæling af túngarðinum.

1850-533: Horft til austurs yfir garðlagið.

Hann er grjóthlaðinn, 0,2-0,3 m á hæð og 0,8 m á breidd. Sandur er víða komin að túngarðinum og ýkir umfang og hæð. Víða eru lágir hólar og æðavarp er þarna á sumrin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fuglavík AG, 1; JÁM III, 54

1850-843: GK-053:055 heimild skip

1678: “Varð skiptapi á Miðnesi í Fúlavík með 6 mönnum og 7. formaðurinn, hét Hallvarður Bjarnason,” segir í Mælifellsannál.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Annálar I, 550

1850-844: GK-053:057 Blóthaus örnefni

Örnefnið Blóthaus er merkt inn á örnefnakort Fuglavíkur. Ekki er vitað af hverju það er dregið en fær að njóta vafans og talið hér til fornleifa.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-532: GK-053:073 varða landmerki

Varða er líklega á merkjum Melabergs og Fuglavíkur. Hún er mosagróin, 0,6 m á hæð og 1,5 m á breidd. Það er vírgirðing til austurs og vesturs frá henni.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-532: Varðan, horft til vesturs.

1850-544: Túngarðurinn, horft til austurs.

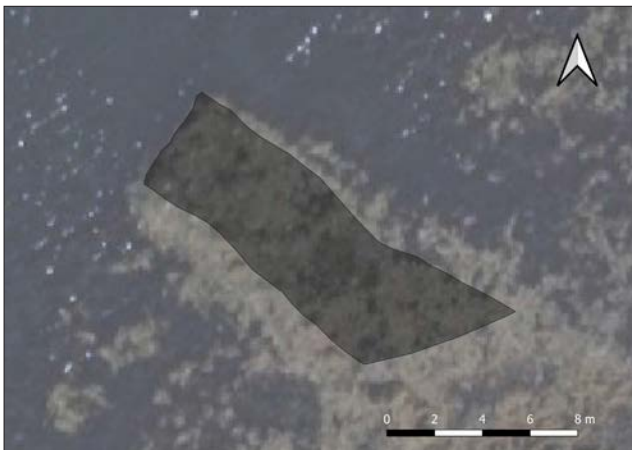
1850-544: GK-053:074 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1919 sést þvergarður sem skilur á milli túna Fuglavíkur og Norðurkots. Hann er enn varðveittur innan skráningarsvæðisins og var rakin á 80 m löngum kafla. Hann er 0,4-0,6 m á hæð og 1 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-551: GK-053:075 mannvirki bryggja

1850-551: Uppmæling af bryggjunni.

1850-551: Horft til norðvesturs eftir bryggjunni.

Bryggjan er steipt og járnspólpar sjást í henni. Hún er 16 m löng, 0,7-1,7 m á hæð og 3,5 m á breidd. Hún er ekki forn og tengist síðasta skeiði útgerðar á jörðinni.
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

GK-055 Bæjarsker

1686: 45 hdr., 100 ál., konungseign, samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1695: 45 hdr., samkvæmt The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: Jarðardýrleiki óviss, konungseign, með hjáleigunum Sidstakoti, Midkoti (GK-058), Holkoti (GK-056), Barusgierde (GK-057), eyðihjáleigurnar Hialltakoti, Lambhúsi, Nordurkoti, Krossabrecku og Glæser auk tveggja ónefndra hjáleiga, segir í JÁM III, 55-58.

1847: 45 5/6 hdr., bændaeign, með hjáleigunum Hólkoti, Báruskeri og Norðurkoti, samkvæmt JJ, 87. “Eyvindr [frændi Steinunnar gömlu] bjó nokkura vetr síðan í Heiðabæ ok fór síðan á Rosmhvalanes til Bæjarskerja [...],” segir í Landnámabók, ÍF I, 391.

Um 1270: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “ok þar vr sionhending j hinn hæsta stein aa markskeri. Þaðann eigv sydv biasker j midiann eyktiar holm.” DI II, 77. [Um 1270]: “Þetta er hvalskipte rost hvelínga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekv millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikínga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn vij hlvt eiga biasker ok kirkiv niardvik halfan hvort.” DI II, 78-79. [1367]: “lxvi. Kirkia hins heilaga Olafs kongs ad Byiaskerium a. etcetera. les wilchinsbok “; Hítardalsbók DI III 221

10.6.1370: “Og af ollum bæium sudur Þadan [frá Hvalsnesi] til Voga allar skylldur [til Hvalsness] vtan af Biaskerium oc Þeim tveimur kotum sem Þar fylgir jordunni. tekst Þar af heima tiund. af Hvalsnesi skal syngia til Biaskeria annan huern dag helgan.” DI III, 256-257

1397: “Kirkia hins heilaga Olafs konungs ad Biaskerium [...].” DI IV, 105.

5.9.1444: Skúli Loptsson selur Hallsteini Höskuldssyni Þingnes í Borgarfirði fyrir 60 hdr. “hier j mot gaf nefndur hallzsteinn halfa iord er heiter biasker er stendr aa Rosthualanesi firir halfan fiorda tug hundratha [...]”. DI IV, 658-659.

22.8.1488: Guðmundur Skúlason prestur selur Ólafi biskupi og heilagri Hólakirkju: “haalfa jord er heiter biaskier er liggur aa rosthualanesi j hualsnes kirkiv sokn fyrir fiorvtigi hvndrada [...]”. DI VI, 637.

21.6.1489: “medkienning Sniolf(s) prests ad hann hafe luckt peninga fyrir Biaskier Gudmunde Skulasine.” DI VI, 659. Sjá einnig bréf 22.07.1491, DI VI, 758.

[1490]: Dómur útnefndur af Diðrik Þíning “aa biaskeria þingi”. DI VI, 719.

10.4.1517: Ögmundur ábóti í Viðey selur Hannesi Eggertssyni Kirkjuból í Selárdal, Suðureyri og Tungu í Tálknafirði fyrir “[...] halfa Biaskier oc Þoristadi er liggia aa Hrosshvalanesi [...]”. DI VIII, 608. Sjá einnig bréf 14.9.1517, DI VIII, 637 og bréf 7.7.1519, DI VIII, 699.

1525: Máldagi Hóladómkirkju. “(Þ)etta jarda gödz atti holakirkia j sama tima. [...] biasker half.” DI IX, 301-302.

11.9.1539: Dómur tólf mann útnefndra “aa biaskerivm aa rosmhvalanesi.” DI X, 474.

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Beerskeeriom v legekör. [...]”. DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 142; 1549-1550, DI XII, 157; 1550, DI XII, 176; 1552, DI XII, 403.

1.9.1552: Skýrsla um jarðeignir sem Jón biskup seldi frá Hólastól. “Biasker half xxc.” DI XII, 459-460. “Á Býjaskerjum [...], er það ekki full 46 hndr. með 5 hjále<i>gum (aðrar 5 höfðu einhvörn t(íma) áður fyrr verið byggðar). [...] Á fyrri dögum skyldu hafa verið margar hjáleigur fyrir utan þær, sem nú eru byggðar, sem nú sjást engin merki til, hvar staðið hafa” segir í sýslu og sóknalýsingum, 80, 97.

25.12.1550: Skrá um eignir Hóladómkirkju. “Hafa þessar jarder. sem hier epter skrifast. logast og j burtu sellst fra Holakirkju aa medan biskup Jon hefur halldit kirkiuna. [...] Býasker half .xx. c.” DI XI, 872. 1703: “[...] staðfestu þennan framburð og sönnuðu með eiði, eptir uppátekt Páls [Beyers] og tilnefnd sýslumanns, á Býjaskerja-, Kálfatjarnar- og Kópavogspingum, 2 lögréttumenn.” Vallaannáll, Annálar I, 451. 1919: “Stakkagerði, þ. búð eyðilög f. nák. 20 árum,” segir á túnakorti. Þar eru einnig hjáleigurnar Hólahús og Syðstakot merktar sem og þurrabúðin Laufás.

Þurrabúðin Setberg, eyðibýlið Hábær og þrjú nýbýli, Vinaminni, Reynistaður og Sólbakki er nefnd í örnefnaskrá (Ö-Bæjarsker AG, 1-2).

Örnefnið Lögrétta er á jörðinni (Ö-Bæjarsker AG, 2).

Jarðarítök: Jörðin brúkar skóg til kolagerðar í almenningi. Að auki nýtir heimabóndinn grasnytjar af hjáleigunum Lambhúsi, Norðurkoti, Krossbrekku og tveimur ónefndum eyðihjáleigum, samkvæmt

Túnakort Bæjarskershverfis frá 1919. Skekkja er í kortinu en vesturhluti túnsins liggur skemmdum vegna mikils ágangs sjávar.

JÁM III, 55-58. “Meðan fjöruþang var eina eldsneytið, var Eyrin óþrjótandi náma og fengu margir aðrir en eigendur að njóta góðs af því, fyrir litla eða enga þóknun,” segir í örnefnaskrá (Ö-Bæjarsker MÞ, 2).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Bæjarsker, tvö býli, ásamt Laufás, Syðstakoti, tveimur Miðkotum og Hólshúsum. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

1919: “Túnin mestöll slétt og sléttuð[,] blettir aðeins hér og þar smápýfðir.” Tún (Býjasker A), 2.6 hekt., garðar 1320 m². Tún (Býjasker V), 2.6 hekt., garðar 1280 m². Tún (Hólshús), 1.15 hekt., garðar 300 m². Tún (Syðstakot), 1.4 hekt., garðar 1830 m². Tún (Laufás), 0.33 hekt., garðar 400 m². Öll torfan samtals 8.08 hekt., og garðar 5130 m².

1703: “Torfrista og stúnga engin nema í sendinni jörðu valla nýtandi. Fjörugrasatekja nokkur. Hrognkelsafjara nokkur. Murukjarnar og söl er brúkaðar fyrir pening [...] lending slæm, önnur langt frá í flæðiholma og þar fyrir mjög bæði hætt fyrir skip og erfð [...]. Tún ganga mjög af sjer fyrir sandi og sjáfarágangi. Engjar eru öngvar. Land graslitið, mestalt grjót og sandur. Flæðihætt mjög. Elddiviðartak ekkert nema af fjöruþangi. Vatnsból slæmt og þrýtur stundum,” segir í JÁM III, 55.

“Ofan við túnið er kúagerði,” segir í örnefnaskrá AG. Þar kemur jafnframt fram að örnefnið Hesthúshóll sé á jörðinni (Ö-Bæjarsker AG, 2). “Sölvatangi. Langt rif, sem er milli sundanna. Sölvatekja,” segir í örnefnaskrá MÞ (Ö-Bæjarsker MÞ, 3).

“Á milli Sæðgerðir og Bæjarskerja átti að hafa verið svo mikill stöð, að fénaður, sem þar var á beit, sást ekki. Nú er þar sandur ein og sjávarrót.

1850-558: GK-055:002 heimild hálfkirkja

BÝJARSKER Á ROSMHVALNESI (G) -Ólafí – HÁLFKIRKJA (HVALNESÞING)

[1367]: “lxvi. Kirkia hins heilaga Olafs kongs að Byiaskerium a. etcetera. les wilchinsbok “; Hítardalsbók DI III 221

10.6.1370: “Og af ollum bæium sudur þadan [frá Hvalsnesi] til Voga allar skyldur [til Hvalsness] vtan af Biaskerium oc þeim tveimur kotum sem þar fylgir jordunni. tekst þar af heima tiund. af Hvalsnesi skal syngia til Biaskeria annan huern dag helgan “; Vmáld DI III 256-257.

1397: “portio Ecclesiæ olukt so langann tijma sem Andres bio vij hundrud. Jtem þar til sem Andries bondi andadist fra þui sem reiknad var xvjc. enn sijdann halftt sietta hunndrad oc v aurar. er nv oreiknad þat sem hann hefr tillagt kirkju “; Máld DI IV 105

1547-48: “iiij kyrckequeld “ – Fógetareikningar DI XII, 116, sbr. 1548-49, DI XII, 142, , sbr. 1549-50, DI XII, 157, sbr. 1550, DI XII, 176.

{1598: hálfkirkja AM 263 fol. bl. 61}

1839: “Á Býjaskerjum (fyrr Bæjarskerjum) var áður kirkja, sem um er getið í Vilchins-máldaga, og kennd við Ólaf kóng helga; er haldið að hún hafi staðið á svo nefndum Kirkjukletti, og höfðu ekki sótt þangað annars staðar frá en úr því hverfi. “ SSGK, 165 sbr. 18

“Nú sér engin merki þessarar kirkju, og engin munnmæli eru um, hvar hún hafi staðið. Ekki sjást heldur neinar rústir frá fyrri tíð, sem neitt eftirtektarvert sé við,” segir MG.

Á túnakorti frá 1919 er Kirkjuklettur teiknaður vestan bæjar 001. Frá fjárrétt (017) og klettsins er 40 metrar samkvæmt túnakortinu.

“Kirkjuklettur, þar er talið að bænhúsið hafi staðið, fremur lágur, grasi vaxinn kletthöfði, laus neðan við túnið og norðan við vörina,” segir í örnefnaskrá.

Katrín Gunnarsdóttir skráði Kirkjuklett árið 2008: “Neðan undan Bæjarskeri niður að sjó er grasivaxinn klettur sem skagar út í sjóinn í stórgrýttri fjörunni. Gönguleið er út í klettinn. [...] Kirkjuklettur er grasivaxinn að hluta og stallaður. Efri hlutinn er um 3x10 m, en neðri hlutinn um 3 x 10-12 m. Í efri hlutanum á vesturhlið má sjá nokkra lausa steina sem koma undan grasinu. Ætla má að þarna geti verið um að ræða hleðslur sem væru undir sverðinum.”

Engin ummerki kirkjunnar sjást á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: DI III 221, 256-257; DI IV 105; DI XII, 116, sbr. 1548-49, DI XII, 142, , sbr. 1549-50,

1850-558: Kirkjuklettur, horft til vesturs.

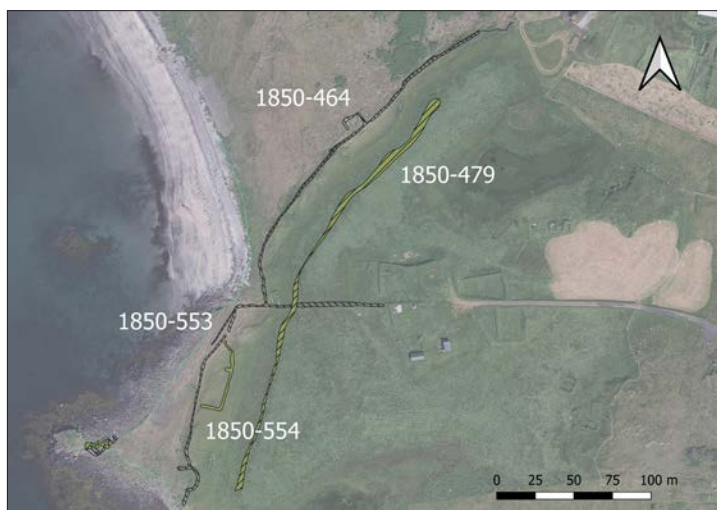
1850-564: Garðurinn, horft til norðurs.

DI XII, 157, sbr. 1550, DI XII, 176; AM 263 fol. bl. 61; SSGK, 165; Magnús Grímsson 1940, 249; Túnakorti 1919; Ö-Bæjarsker MÞ, 1; Katrín Gunnarsdóttir 2008a, 21

1850-564: GK-055:017 garðlag vörslugarður Túngarður sést suðvestarlega við heimatúnið, líklega er um eldri túngarð en þann sem sést á túnakorti frá 1919 að ræða. Ekki er víst að þetta sé sami „gamli“ túngarður 024_2, en það er þó líklegt. Engin tengsl sjást á milli þeirra á yfirborði og þessi túngarður virðist tengjast búskap á Miðkoti frekar. Það má sjá 2-3 umför af grjóti í garðinum en hann er algróinn „innan“ túnsins og að ofan.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Túnakort 1919

1850-554: GK-055:018 tóft kálgarður

1850-554: Uppmæling af kálgarðinum og nálægum minjum.

Á túnakorti frá 1919 er kálgarður merktur um 120 m vestan bæjar 001. Vesturhlið garðsins er upp við túngarð (024). Katrín Gunnarsdóttir skráði matjurtagarð á Bæjarskeri árið 2008: „Matjurtagarðurinn er um 260 m í vestur frá bæjarstæði Bæjarskers. Niður við túngarðinn sem er suður-norður eftir landi Bæjarskers niður við sjávarkambinn. [...] Hleðslur matjurtagarðsins eru grasivaxnar, austur[vestur]hlið garðsins er túngarðurinn sem liggur norður-suður, en út frá honum eru hleðslur garðsins.“ Þessi kálgarður er innan heimatúnsins, vestan við túngarð 024. Hann hefur verið stækkaður mikið til suðurs eftir að túnakortið var gert, hann er nú 42x18 m að stærð og skiptist í tvö hólf. Nyrðra hólfíð er túngarðurinn líkt og hann var 1919. Veggir eru 0,3-0,5 m

á hæð og 0,7 m á breidd. Svæðið innan kálgarðsins er grasigróið, suðausturhlutinn er utan núverandi girðingar og hefur verið sléttaður að hluta. Þó sést móta fyrir veggnum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir, 26

1850-554: Kálgarðurinn, horft til SSA.

1850-559: Lendingin, horft til suðvesturs.

1850-559: GK-055:019 mannvirki lending

Á túnakorti er vör merkt vestan bæjar 001. Líklega er ekki um Bæjarskersvör að ræða, hún er norðan við Kirkjuklett.

Þessi vör er illgreinileg vegna ágangs sjávar en þó mótast fyrir ruddu svæði. Mikið af grjóti hefur kastast í hana og fyllir hana nánast.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

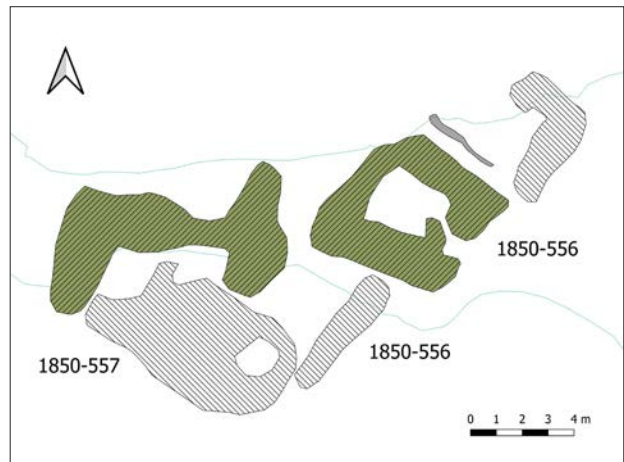
1850-556: GK-055:020 tóft verkhús

Á túnakorti frá 1919 er fiskihús merkt vestan bæjar 001. Húsin eru á grýttum rana á leið út í landfasta hólmann Kirkjuklett. Ekki er langt uns þessi hús hverfa þegar sjór brýtur sér leið þarna yfir.

Tóftin er 15x6 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Veggir eru 0,2-1,3 m á hæð og 1,3 m á breidd. Mikið er brotið af húsunum, norðaustasta hólfið er við það að hverfa. Steypt hefur verið inn í hleðslur til að viðhalda þeim en ekki er ljóst hversu mörg hólfi voru hér. Nú eru þau 2-3 talsins. Veggir eru

1850-556: Eitt hólfi tóftarinnar, horft til suðvesturs.

1850-556: Uppmæling af tóftum 556 og 557.

teknir að hrynja víða. Ekki er ljóst hver tengslin við verbúð 034 (557) eru, mögulega voru þessi hús sambyggð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-560: GK-055:021 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið teiknuð sem liggur frá bæ 001 í suðvesturátt í átt að minjastað (019) og endar sennilega þar. Katrín Gunnarsdóttir skráði minjar á Bæjarskeri árið 2008: “Samkvæmt túnakorti frá 1919 má sjá götuslóða sem legið hefur yfir túnið niður að vörinni [...]. Nú sést ekki móta fyrir þessum slóðum.”

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2008a, 7

1850-841: GK-055:022 heimild lending

Á örnefnakorti Ómars Smára Ármannssonar og birt er á heimasíðunni ferlir.is er sýnd vör vestan við Hólsskot, við tóft sem þar er.

Engin ummerki um lendingu sjást á þessu svæði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: <https://ferlir.is/baejarsker/>

1850-464: GK-055:024_1 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1919 er túngarður teiknaður sem umlykur Bæjaskershverfi ef frá er talið suðurhlið þess. Op er á túngarðinum norðaustarlega þar sem leið (027) þræðir þar í gegn. “Sandur með lélegum görðum,” segir á túnakorti frá 1919 vestan bæjar 001. “Tætlur og sandur við garð,” segir á vesturhluta túnakorts frá 1919.

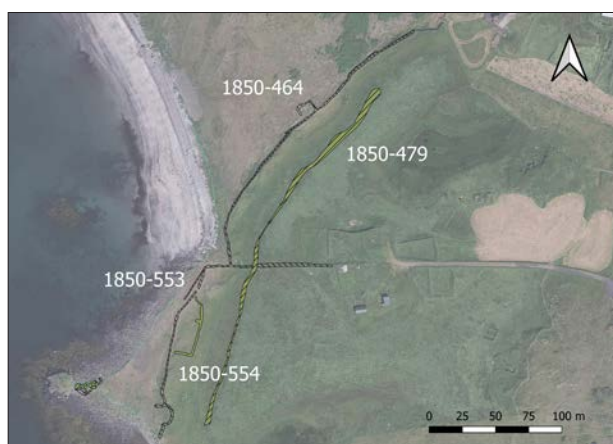
1850-464: Túngarðurinn, horft til norðvesturs.

Katrín Gunnarsdóttir skráði túngarð á Bæjarskeri árið 2008: A. “Garðurinn er um 460 m frá bæjarstæði Bæjarskeri [sic] í austur eftir götuslóðanum. Þar liggur hann til suðurs eftir túnjaðrinum fyrir ofan tóftirnar sem eru austast í túni frá bæjarstæðinu. Garðurinn er í smásveigum í landinu og liggur að landamerkjum Hólshúss í suður. Þessi sami garður liggur síðan norðan við götuslóðann að Bæjarskeri, liggur á óbyggðu svæði fyrir vestan Stafnesveg vestan við húsin nr. 24-28, og er á landamerkjum Bárugerðis og Bæjarskers. [...] Garðurinn er grjóthlaðinn [sic] og liggur í smásveigum í landinu.”

B. “Túngarðurinn liggur norður-suður eftir túnjaðrinum, sem liggur að sjávarkambinum fyrir neðan og vestan bæjarstæði Bæjarskers.

1850-464: Uppmæling af suðurhluta túngarðsins.

1850-464: Uppmæling af norðurhluta túngarðsins.

Hann liggur eftir túnstæðinu meðfram landinu sem tilheyrir Bæjarskeri. [...] Garðurinn er grjóthlaðinn og grasivaxinn að ofan og nokkuð á hliðum. Í garðinn hafa verið settir tréstarur og gaddavír.” Túngarðurinn umlykur allt hverfið og sést til allra átta. Vesturhlutinn er innan skráningarsvæðisins og ljóst að sú hlið liggur undir miklum ágangi sjávar. Hann sést þó enn víða, er grjóthlaðinn og hér og þar eru komnir garðstubbbar (024_3) utan hans, líklega til styrkingar. Hann er horfinn undir sjóvarnargarð að hluta. Í túngarðinum sjást 1-6 umför af grjóti en til norðurs sést hann sem kantur. Hér og þar eru op í átt til sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2008a, 17-18, 27

1850-479: Túngarðurinn sést sem grænn kantur í sléttu túni.

1850-553: Horft til suðurs, yfir túngarðinn.

1850-479: GK-055:024_2 garðlag túngarður

Eldri túngarður umhverfis heimatún Bæjarskershverfis sést austan við yngri túngarðinn, þ.e. innan heimatúnins. Hann sést ekki á neinum kortum og virðist ekki hafa verið skráður áður. Hann sést sem gróinn hryggur í túninu, allt að 5 m breiður. Hryggurinn er brattur á köflum til vesturs. Á einhverjum tímamarki hefur verið sléttað yfir túngarðinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-553: GK-055:024_3 garðlag túngarður

Viðgerð eða styrking á túngarðinum sést vestan við bæ 001, við sjóinn. Styrkingin er grjóthlaðin, 0,2-0,3 m á breidd og 0,8 m á hæð. Garðurinn er hlaðinn undir girðingu, enn eru nokkrir viðarstaurar á því.

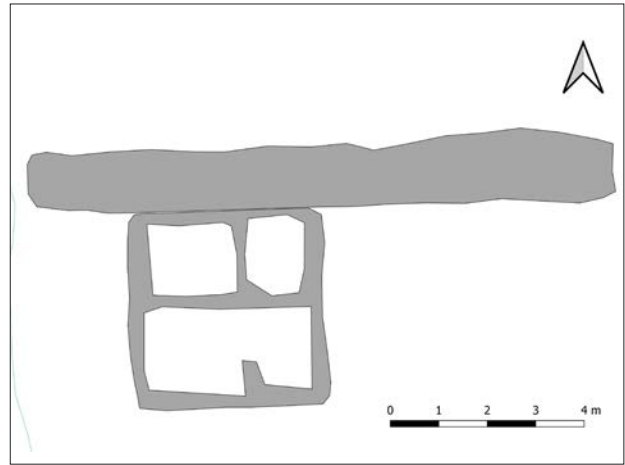
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-476: GK-055:026 tóft verkhus

Á túnakort er vör og byrgi merkt suðaustan bæjar 001. Hér er verið að skrá fiskihúsin/byrgið. Húsið er við fjörubrun, vesturhluti þess er að brotna í sjó. Þar sést m.a. steipt gólf, hvalbein o.f.l. mannvistarlög. Veggurinn er hlaðinn, 2-3 umför af grjóti sjást þar. Til suðurs eru steiptar þrær.

1850-476: Horft til austurs, að rofinu.

1850-476: Uppmæling af tóftinni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

180-838: GK-055:028 heimild skip

“Á tíma seglskipanna, einkum meðan mest var af frönskum skonnortum, svo að telja mátti um og yfir hundrað daglega í Stafnesdjúpi, strönduðu þau oft við Miðnes, þegar útsynningarnir dundu á með brimi og myrkri. Eyrin, lág en föst fyrir, teygði anga sinn um eina sjómílu út, hún var því sem eins konar gíldra fyrir skipin, enda strandaði fjöldi þeirra á Eyrinni,” segir í örnefnalýsingu.

1840: “Í september strandaði á útsiglingu við Býaskerseyri, kaupfar tilheyrandi Brynjólfi Bogasyni, kaupmanni. Var það hlaðið fiski og lýsi. Menn komust af,” segir í Suðurnesjaannál, Rauðskinnu VII-VIII.

“1894. 26. apríl Saltskipið Fransisca strandar á Bæjarskerseyri. [...] 1902 15. apríl Línuveiðarinn Africa strandar á Bæjarskerseyri. [...] 1907 6. jan b.v. Venture strandar á Bæjarskerseyri. [...] Galeas Francisca, hollenskt skip, strandaði fremst á Bæjarskerseyri “á mjög vondum stað” og brotnaði auk þess mjög á strandstað. Það var á leið með saltfarm handa Kaupfélagi Rosmhvalaness frá Zöllner kaupmanni í Newcastle. Áhöfninni var bjargað um borð í fiskiskútuna Margréti frá Reykjavík. Magnúsi J. Bergmann þótti þetta “aumasta strand” sem hann hefði að komið, “enginn farmur og enginn kostur.” Ekki var öðru komið í verð en möstrum og köðlum. Enda kom strandið út með halla. [...] Í apríl 1902 strandaði línuveiðarinn Africa frá Grimsby á Bæjarskerseyri hlaðinn ísaðri lúðu. Auk þess var yfirleitt í þessum skipum umtalsvert af kolum. Skipið stóð ekki illa en ekki tókst að ná því út. [...] Tveir togarar strönduðu síðan í sömu vikunni í byrjun árs 1907. Fyrst strandaði togarinn Venture frá Hull á Bæjarskerseyri, nýlegt skip og vel vandað, með um 32000 af þorski auk 90 tonna af kolum

og veiðarfæra. Skipið strandaði í aftakaveðri sem eigi slotaði dögum saman svo að ekki varð komist út í skipið. [...] Bæði skipin brotnuðu illa og fyllti vélarúm og lestir af sjó. [...] Gekk lengi að ganga frá þessu strandi,» segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

Eyrin er sunnan við Sanderðisvík.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MÞ, 2; Rauðskinna VII-VIII, 76; Ásgeir Ásgeirsson, 201, 203-205

1805-835: GK-055:029 mannvirki bræðsluhús

“Borgarklettur. Það er stór og hár kletthöfði, dálítið lengri til austurs og vesturs. Þar hefir staðið neðra ljósmerkið [067] (grænt) á Álum á Sandgerðisvík, og þar hafði Óskar Halldórsson lifrabræðslu 1918,” segir í örnefnaskrá.

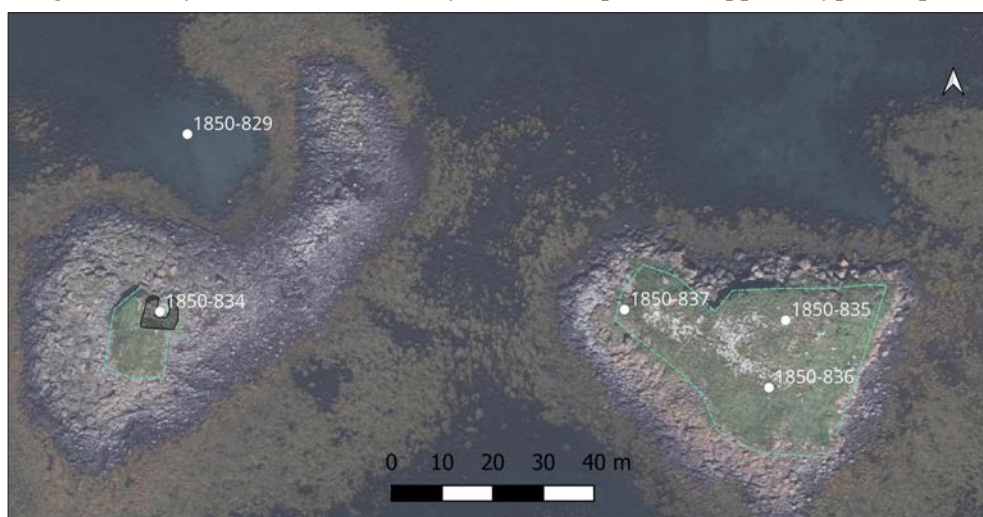
Skrásetjarar komust ekki í Borgarklett, þetta er nú hólmi nokkuð frá landi. Þar eru enn tóftir en ekki er vitað hvaða mannvirki þær bera vitni.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MÞ, 3

1850-834: GK-055:030 tóft verbúð

“Búðin. Þar var toppmyndaður grashóll til 1914, að þar var byggð verbúð. Var í húsinu beitningar- og söltunarrými niðri, en íbúðir fyrir tvær skipshafnir uppi. Steypt var þar aðgerðarplan, og fleira

lagað til hagræðis. Ekki var þetta notað nema 4 ár; það þótti óhentugt vegna fjarlægðar frá íshúsi og svo féll sjór milli á hverju flóði, en vatn varð að sækja heim að Bæjarskerjum,” segir í örnefnaskrá. Skrásetjarar komust ekki í Búðarklett, það er nú hólmi nokkuð frá landi. Þar eru enn tóftir en ekki er vitað hvaða mannvirkjum þær tilheyrðu.

1850-834: Minjar í Borgarkletti og Búðarkletti voru staðsettar af loftmynd.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MÞ, 3

1850-480: GK-055:031 Eyktarhólmi heimild samgöngubót

“Hið syðra sund er Hólsund, Keilir um vörðubrot á Eyktarhólma, það er sunnan við Skjólboða, en norðan við Stóra-Skjálfanda,” segir í örnefnaskrá.

Varðan á Eyktarhólma er horfin.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MÞ, 4

1850-840: GK-055:032 Bæjarskersvör mannvirki lending

“Róið var svo sjónhending yfir Álinn, laust við landbrimið, upp að lendingunni á Bæjarskerjum, sunnan við Stóra-Gvendarsker, en norðan við Guðnastein [...]. sem einhvern tíma hefir verið rudd gegnum fjöruna. Vörin er nokkuð löng, en svo mjó framan til, að varla er árafrítt milli barma; skarpur hlykkur er á vörinni, þar sem Hvalsneskirkju [002] ber í skarðið á Eyktarhólma [031] [...]. Vörin var óþægileg að því leyti, að fastagrjót er í botni hennar, hallfleytt til suðurs, og var örðug setning skipanna, sem varla tolldu á hlunnum vegna halla og ósléttu. Lá er mikil í Bæjarskersvör í brimi, þegar fallið er yfir fjöruna eða vararbarmana” segir í örnefnaskrá.

Katrín Gunnarsdóttir skráði Bæjarskersvör árið 2008: “Frá bæjarhól Bæjarskers niður fyrir túngarðinn, sem er við sjávarkambinn, norðan við kirkjuklett. [...] Á fjöru má sjá all greinilega rennu að ströndinni

sem bátarnir hafa farið eftir að landi. Á flóði hefur verið tekið mið í landinu til að finna réttu leiðina eftir rennunni.”

Bæjarskersvör er illgreinileg en sést þó enn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MÞ, 5; Katrín Gunnarsdóttir 2008a, 24-25

1850-561: GK-055:033_1 mannvirki samgöngubót

“Innan við Gvendarsker var vikið til suðurs og nötrað sig á vararmerkin, en það voru tveir tréstólpar með þríhyrning uppi á túnbakkanum, með fárra faðma milli bili. Voru merkin aðeins fyrir vörina sjálfa [032], sem einhvern tíma hefir verið rudd gegnum fjöruna,” segir í örnefnaskrá. Tveir girðingarstaurar eru við fjöruna, rétt vestan girðingar þar sem nýr sjóvarnargarður byrjar. Hér er verið að skrá nyrðri staurinn. U.þ.b. 7 m eru á milli stauranna en enginn þríhyrningur er lengur á þeim.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MÞ, 5

1850-561 og 839: Staurarnir eru utan við girðinguna, nær sjónum. Horft er til suðurs.

1850-839: GK-055:033_2 heimild samgöngubót

Tveir girðingarstaurar eru við fjöruna, rétt vestan girðingar þar sem nýr sjóvarnargarður byrjar. Hér er verið að skrá nyrðri staurinn. U.þ.b. 7 m eru á milli stauranna en enginn þríhyrningur er lengur á þeim.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-557: GK-055:034 tóft sjóbúð

“Fiskinn varð að bera upp á skiptivöll, en það er slétt klöpp sunnan undir Kirkjukletti [002]. Sjávarhúsin stóðu þar ofan við á hærri stað. Sér enn fyrir háum hlöðnum grundvelli, þar sem stóðu fjórir timburskúrar, hver fast við annan, svo að þeir mynduðu allir saman einn stóran ferhyrning. Tveir þeir fremri sneru dyrum til sjávar, en á þeim efri sneri annar dyrum að suðri, en hinn til norðurs; og fleiri voru þar sjávarhús,” segir í örnefnaskrá.

“Við sjóinn neðan við Bæjarsker við Sandgerði er klettarhöfði. Nefnist hann Kirkjuklettur. Höfðinn er gróinn í kollinn, en sjórin hefur smám saman verið að fletta ofan af honum. Undir má sjá móta fyrir hleðslum. Skammt ofan við höfðann eru allheilar leifar hlaðinna sjóbúða,” segir á Ferlir.is.

Katrín Gunnarsdóttir skráði sjóbúðir á

Bæjarskeri árið 2008: A. “Um 190 m í vestur frá bæjarstæði Bæjarskers, rétt ofan og norðan við Kirkjuklett, niður við sjávarkambinn. [...] Tóftin er grjóthlaðin [...]. Tóftin er opin til suðausturs. Hleðsluveggir tófarinnar [sic] við endavegg hafa hrunið á norðausturhlið, en eru heillegir á suðvesturhlið. B. “Um 190 m í vestur frá bæjarstæði Bæjarskers. Hleðslan liggur út af tóft [A] í suður. Lega garðsins er í austur-vestur og sveigir til suður eftir sjávarkambinum. Hún er um 8-10 m löng. [...] Af sjóbúðinni stendur aðeins eftir hleðsluveggur, sem er að hluta til hlaðinn inn í sjávarkambinn eins og hann er núna. Hleðsluvegurinn [sic] er grasivaxinn að ofan, hleðsluhæð um 1 m þar sem hann er hæstur, en lækkar niður, eftir því sem hleðslurnar hafa haldið sér. Rétt framan við, sunnan og vestan við þessa sjóbúð, hefur verið Skiptivöllur á klettunum sem þarna eru. C. “Frá Kirkjukletti niður smá halla í austur. [...] Grasi vaxin grjóthleðsla, L-laga. Lengri armurinn sem er í austur vestur er um 9 m, og norður-suður armurinn er um 5 m langur, grjóthlaðinn. [...] grasivaxinn að ofan. [...] Líkur eru á

1850-557: Horft til vesturs yfir tóftirnar.

því að hleðslan sé hluti af sjóbúðinni nr. 174.”

Þessi tóft er vestan við verkhús 020. Mjög lítið land er hér eftir og mikið af grjóti sem kastast upp frá sjónum fer hér yfir. Tóftin skiptist líklega í tö hólfi en miðjuveggurinn er einungis eftir og hleðslur út frá honum. Þessi tóft er greinilega eldri en tóft 020, mikið af fiskibeinum sjást í torfi ofan á veggjunum sem og innan þeirra. Veggir eru 0,3-1,1 m á hæð og 1,5 m breidd. Enn má sjá gróður í hluta þeirra.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MB, 5; www.ferlir.is/?id=12394; Katrín Gunnarsdóttir 2008a, 22-24

1850-555: GK-055:035 tóft rétt

“Skipin stóðu á sandinum fyrir neðan túnbakkann í góðviðri, þegar í róðrum stóð, en ef hætta var á flóðhæð, voru skipin sett upp í gamla fjárrétt, sem var hálfgrafin inn í bakkann. Enn sést móta fyrir rétt þessari, en nú er hún nærri full orðin af alls konar aðfoki og gras gróið yfir. Þetta eru einu minnjarnar um útgerð á þessum stað, og svo gamla vörin [032], sem er eins og sár á fjörunni,” segir í örnefnaskrá. Katrín Gunnarsdóttir skráði Batarétt á Bæjarskeri árið 2008: “Um 150 m í vestur frá bæjarstaði Bæjarskers, eftir túninu niður að sjávarkambinum. Vestan við upphlaðinn túngarð með girðingu, inn að túninu. [...] Hleðslugarðurinn er í hálfhring, grjóthlaðinn og grasivaxinn [...]” Á túnakorti frá 1919 er rétt teiknuð líðlega 160 m vestan bæjar 001. Réttin er upp við túngarð (024), utan heimatúns. Hún er mjög nálægt sjávarbakka.

1850-555: Réttin, horft til suðurs.

Réttin er frekar gróin og hefur safnast mikill jarðvegur innan hennar. Vestur helmingur er illa

farinn en sést þó enn. Veggir eru 0,2-1,2 m á hæð og 1,3 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MB, 5; Katrín Gunnarsdóttir 2008a, 25; Túnakort 1919

1850-562: GK-055:036 heimild hundaskýli

“Við Kirkjuklett [002] hefir nýlega verið hlaðinn steinkofi. Það er heilsuverndarstöð hundanna á Miðnesi,” segir í örnefnaskrá.

Líklega hluti af sjóhúsum 020, þ.e. hluti þeirra var hlaðinn upp. Eins gæti hundaskýlið verið horfið. Ekki var hægt að hnitsetja skýlið án frekari upplýsinga.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MB, 5

1850-475: GK-055:065 heimild lending

Á túnakorti frá 1919 er vör og byrgi merkt suðaustan bæjar 001.

Engin ummerki lendingarinnar sjást lengur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-836: GK-055:067 heimild samgöngubót

“Borgarklettur. Það er stór og hár kletthöfði, dálítið lengri til austurs og vesturs. Þar hefir staðið neðra ljósmerkið (grænt) á Álnum á Sandgerðisvík, og þar hafði Óskar Halldórsson lifrabræðslu 1918 [029],” segir í örnefnaskrá.

Mannvirki sjást enn í Borgarkletti en skrásetjarar komust ekki þangað í þetta sinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker MB, 3

1850-829: GK-055:074 heimild lending

Á grein Brynjúlfs Jónssonar og birtist í Arbók hins íslenska fornleifafélags 1903 segir: „Þá var uppsátrið [149] flutt upp í hólma þann, sem nú er næstur fyrir innan Músarsund og heitir Búðarklettur. Hann er allhár og grasi vaxinn. Sjást á honum tóftir [030] eftir sjómannaþúðir. Þar vottar og fyrir

nausti [076], og hefir verið klappaður róðukross [078] á stein, sem þar hefir verið, að því virðist, staðið undir skipshæl í naustinu. Þá var hólminn landfastur. En svo braust sjór í kringum hann og settu menn þá steina [079] í sundið til að stikla á. Er þeir þar enn, og svo stórir, að margir hafa orðið að hjálpast að því að koma þeim fyrir.“

Líklega var lendingin norðvestarlega í Búðakletti, þar er U-laga vík og á loftmynd sér ójóst móta fyrir rennu. Skrásetjarar komust ekki í Búðarklett og ástand lendingarinnar ekki metið.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Brynjúlfur Jónsson, 1903, 38.

1850-831: GK-055:076 heimild naust

“Var áður útræði í Sverriseyri [077] og vergögn í Búðareyri [Búðarklett], sem nú sjást engin merki til,”

Skrásetjarar komust ekki í Búðaklett og varðveisla naustsins er því ókunn.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Bæjarsker AG, 4

1850-832: GK-055:077 Sverriseyri heimild verbúð

“Var áður útræði í Sverriseyri og vergögn [076] í Búðareyri, sem nú sjást engin merki til,” segir í sýslu og sóknalýsingum.

“Útan við Skollakletta heitir Kjalfari. Er sagt, að það nafn sé frá því útræði var þar,” segir í örnefnaskrá.

“Norðan megin við Munkasetur er annað rif, eða há gróteyri, sem heitir Sverriseyri. Þar á milli er lág fjara. Þar heitir við eyrina Sverriseyrvík. Þar er lendingarstaður góður ef uppi við landsteina væri. Enda var þar fyrrum útræði mikið og gengu þaðan konungsskip. Má geta nærri að þá var alt út þangað þurlendi. Sem dæmi þess, hve langt muni síðan, var mér sagt, að faðir Sighvats bónda á Býjarskerjum, föður Jóns stúdents, er þar bjó síðan og lifði framundir 1850, hefði talað við kerlingu, sem á yngri árum sínum var soðningarkona hjá sjómönnum á Sverriseyri. Eftir því hefði útræðið á Sverriseyri átt að haldast framundir aldamótin 1700. [...] Fyrir innan Sverriseyri og Munkasetur heitir nú Músarsund. Það hefir sjávargangur grafið og um leið jafnað yfir Munkasetur og Sverriseyri,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

“Sverriseyri er sunnan við Skollakletta. Þar voru konungsskipin og höfðu uppsátur í Búðinni. Jón segir eftir föður sínum, Jóni Oddssyni á Bæjarskerjum (Býjaskerjum), að í klöppum þar hafi á hans yngri dögum sézt kjalförin í klappirnar,” segir í örnefnaskrá.

Sverriseyri er nánast komin undir sjó og skrásetjarar komust ekki á staðinn.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: SSGK, 80; Árbók 1903, 37-38; Ö-Bæjarsker Aths., 1;

1850-830: GK-055:078 heimild kennimark

“Fyrir innan Sverriseyri og Munkasetur heitir nú Músarsund. Það hefir sjávargangur grafið og um leið jafnað yfir Munkasetur og Sverriseyri. Þá var uppsátrið [...] flutt upp í hólma þann sem nú er næstur fyrir innan Músarsund og heitir Búðaklettur. Hann er allhár og grasi vaxinn. Sjást á honum tóftir eftir sjómannaþúðir [030]. Þar vottar og fyrir nausti [076], og hefir verið klappaður róðukross á stein, sem þar hefir, að því er virðist, staðið undir skipshæl í naustinu. Þá var hólminn landfastur,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Skrásetjarar komust ekki í hólmann og saum ekki áletrunina. Ástand hennar er ómetið en liggur á efa undir miklum ágangi sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 38

1850-833: GK-055:079 heimild samgöngubót

“Þá var hólminn [Búðaklettur] landfastur. En svo brauzt sjór kringum hann og settu menn þá steina í sundið til að stikla á. Eru þeir þar enn, og svo stórir, að margir hafa orðið að hjálpast að því, að koma þeim fyrir,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Skrásetjarar komust ekki í hólmann en líklega eru þessir steinar komnir undir sjó.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 38

1850-837: GK-055:080 heimild herslugarður

“Á öðrum kletti, sem næstur er Búðakletti. höfðu sjómenn fiskigarða, til að þurka fiskinn á. Hann

heitir Borgarklettur. Svo kom, að hann varð einnig umflottinn. Lagðist þá af útræði frá Búðakletti. Standa báðir klettarnir nú sem hólmar og sjást fiskigarðarnir á Borgarkletti,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Skrásetjarar komust ekki í hólmann og ástand herslugarðanna er ómetið.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 38

1850-828: GK-055:081 *Munkasetur* heimild híbýli

“Þá liggur Krókasund gegnum eyrina. Fyrir innan það er hátt rif, sem heitir Munkasetur. Er sagt að það hafi eigi einasta verið þurlendi fyrrum, heldur hafi þar verið bygð og nokkurskonar klaustur. Ýmsar sagnir hafa gengið um »munkana«, sem héldu sig í Munkasetri og hafa þær ruglast saman við »Junkara«-sagnirnar í Grindavík og Höfnum. (Sjá Huld 1892). [...] Fyrir innan Sverriseyri og Munkasetur heitir nú Músarsund. Það hefir sjávargangur grafið og um leið jafnað yfir Munkasetur og Sverriseyri,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Skrásetjarar komust ekki í hólmann sem er nánast komin undir sjó.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 37-38

1850-670: GK-055:082 *Presthús* heimild býli

“Prestshús nefna máldagar, er virðist hafa átt reka »fyrir sunnan akurlönd Sandgerðinga«. Milli Sandgerðis og Býjarskerja er sandvik við sjóinn, — mun vera sama sem »vík Uppsælinga« í máldögum — og gengur þaðan talsverður uppblástur. Þar sér i sandinum fyrir ferhyrndri girðingu nál. 30 fðm. á hvern veg, og sér til rústa i suðvesturhorninu. Má sjá að tóftir hafa verið 3, hver af enda annarar. Sést og að brunnur hefir verið sunnanvið girðinguna. Þetta ætlar séra Sigurður að hafi verið Prestshús, og að prestur sá, er þjónaði kirkju á Býjarskerjum, hafi haft það býli sér til uppeldis,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Þessar tóftir eru týndar en líklegt er að þær hafi verið innan skráningarsvæðis. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja Presthús.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 37

1850-827: GK-055:085 *Lambhús* heimild býli

“Lambhús, gömul hjáleiga, hefur í v [fimm] ár legið í eyði [...]. Þessa hjáleigu segir heimabóndinn aftur byggja muni, þó grasnautn sje lítil, og leggja so mikið til að þar megi fódrastr i kýr. Þó segir hann þetta kunni ei að vara, hvað lítið sem hjer eftir spillir sjór eður sandur heimatúninu framar en nú er,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

Ekki er vitað hvar Lambhús voru staðsett, líklega er hjáleigan horfin í sjó.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 57

1850-826: GK-055:087 *Glæsir* heimild býli

“Glæser, gömul hjáleiga nú auðn, hefur í eyði legið í lxxx [80] ár, kann ekki að byggjast, því sjór hefur tún allt af brotið og með sandi yfirfallið,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Ekki er vitað hvar býlið Glæsir var staðsett, líklega er það horfið í sjó.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 57

1850-824: GK-055:088 heimild býli

“Tvær hjáleigur hafa hjer að auk til forna verið, nú báðar í auðn um lángan aldur, sem menn ekki til muna, alleina sjást þar eftir tóftaleifarnar, en nafn á hjáleigunum, vita menn ekki. Túnin, sem fylgt hafa, hefur heimabóndinn orðið að leggja til sinnar nauðsynjar í staðinn þess, er sjórinn hefur af heimatúninu brotið og fyrir þessa orsök er ómögulegt að þessar hjáleigur byggjast megi aftur nema með heimajarðarinnar fordjörfum,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

Ekki er vitað hvar býlið var staðsett, líklega er það horfið í sjó.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 57

1850-825: GK-055:089 heimild býli

“Tvær hjáleigur hafa hjer að auk til forna verið, nú báðar í auðn um lánngan aldur, sem menn ekki til muna, alleina sjást þar eftir tóftaleifarnar, en nafn á hjáleigunum, vita menn ekki. Túnin, sem fylgt hafa, hefur heimabóndinn orðið að leggja til sinnar nauðsynjar í staðinn þess, er sjórinn hefur af heimatúninu brotið og fyrir þessa orsök er ómögulegt að þessar hjáleigur byggjast megi aftur nema með heimajarðarinnar fordjörfum,” segir í Jarðabók Arna Magnússonar og Páls Vídalíns.

Ekki er vitað hvar býlið var staðsett, líklega er það horfið í sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 57

1850-822: GK-055:092 Graseyri heimild býli

“Graseyri (48). Sagnir eru um býli þar,” segir í örnefnaskrá. „Ein slík spilda er yzti oddi eyrarinnar. Heitir þar Graseyri, því hún var öll grasi vaxin fram yfir miðja 19. öld. Um 1870 var aðeins og lítil torfa eftir, svo sem 10-12 faðmar, en 1877 var hún alveg horfin og eyrin ber eftir um fjöru. Svo sagði mér kunnugur maður.“ segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Graseyri er komin undir sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 37; Ö-Bæjarsker MÞ, 3

1850-823: GK-055:093 heimild skip

1876: “4. apríl, þriðjudag fyrir Pálmásunnudag, fórst fiskiskúta á Bólutanga á Býjaskerjum. Komust menn af. [...] Var skip þetta stórt og vel vandað. Var uppboð haldið á skipsskrokkum og tilheyrandi, og komst allt í mjög hátt verð, nema skipið sjálft,” segir í Suðurnesjaannál, Rauðskinnu VII-VIII.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna VII-VIII, 120

1850-563: GK-055:118 garðlag vörslugarður

Katrín Gunnarsdóttir skráði hleðslu á Bæjarskeri árið 2007: “Við suðvesturodda skipulagssvæðisins. Niður við sjávarmálið að vestan. [...] Bogadregið rými sem er afmarkað með stórum steinum sem liggja í landinu. Steinaröðin er um 12-13 m löng á móti suðri.”

1850-563: Horft til suðurs eftir garðinum.

1850-563: Uppmæling af garðinum.

Vörslugarðurinn er norðan Bæjarskerstúnsins, á mosavöxnu svæði milli heimatúnsins og Sandgerðis. Garðurinn liggur frá sjávarsíðunni að verksmiðjuhúsum og endar við brotið siglingamerki. Hann er 0,2-0,4 m á hæð og 0,6 m á breidd. Garðurinn var rakinn á 140 m löngum kafla.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Katrín Gunnarsdóttir 2007, 7-8

1850-862: GK-055:149 heimild uppsátur

Á grein Brynjúlfs Jónssonar og birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1903 segir: „Þá var uppsátrið flutt upp í hólma þann, sem nú er næstur fyrir innan Músarsund og heitir Búðarklettur. Hann er allhár og grasi vaxinn. Sjást á honum tóftir [030] eftir sjómannabúðir. Þar vottar og fyrir nausti

[076], og hefir verið klappaður róðukross [078] á stein, sem þar hefir verið, að því virðist, staðið undir skipshæl í naustinu. Þá var hólminn landfastur. En svo braust sjór í kringum hann og settu menn þá steina [079] í sundið til að stikla á. Er þeir þar enn, og svo stórir, að margir hafa orðið að hjálpast að því að koma þeim fyrir.“

Skrásetjarar komust ekki í Búðaklett og ástand þessa minja er ómetið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 37

GK-056 Hólkot

1703: Jarðardýrleiki óviss, sögð þriðja hjáleiga frá Býjaskeri (GK-055), samkvæmt JÁM III, 56.

1847: Jarðardýrleiki óviss, sögð undirsett Býjaskeri, samkvæmt JJ, 87.

1919: Háleigan Hólkot merkt á túnakorti frá 1919.

Í örnefnaskrá er Rústakot getið. Óvíst hvort um býli sé að ræða (Ö-Bæjarsker AG, 1).

Jarðaritök: Jörðin brúkar grasnytjar af eyðibýlinu Hjaltakoti innan Býjaskerslands, samkvæmt JÁM III, 57.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Hólkot ásamt Há bæ.

1919: “Túnin mestöll slétt og sléttuð[,] blettir aðeins hér og þar smápýfðir.” Tún (Hólkot), 1.8 hekt., garðar 1160 m².

1850-478: GK-056:011 heimild fiskreitir

“Fiskireitir á grúsi,” segir á vesturhluta túnakorts frá 1919. Nákvæm staðsetning er ekki merkt.

Sjór hefur brotið þessa fiskireiti niður, þeir sjást ekki lengur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

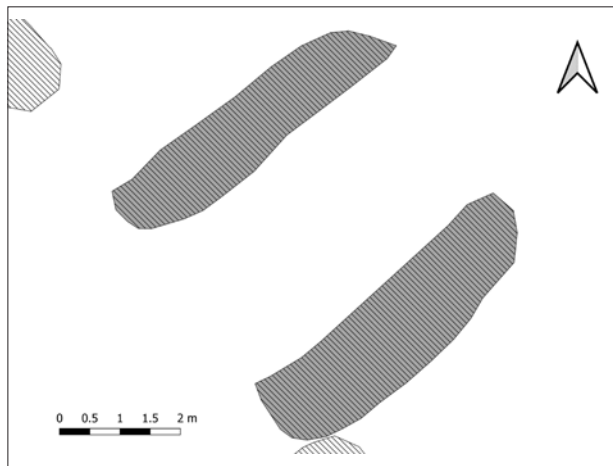
Heimildir: Túnakort 1919

1850-465: GK-056:012 tóft útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt líðlega 120 m vestan bæjar 001. Húsið er reist upp við túngarð (GK-055:024).

1850-465: Tóftin, horft til norðausturs.

1850-465: Uppmæling af tóftinni.

Tóftin er varðveitt, á fjörubrun, nýlegur sjóvarnargarður er skammt norðar. Steypa er í veggjum, þar má einnig sjá 3-5 umför af grjóti.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-466: GK-056:013 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið sýnd sem lá í gegnum heimatúnið endilangt. Leiðin lá austur-vestur frá útihúsi 012 til suðvesturs að útihúsi 005 til norðausturs. Á austurhluta leiðarinnar er garðlag 006 sunnan hennar.

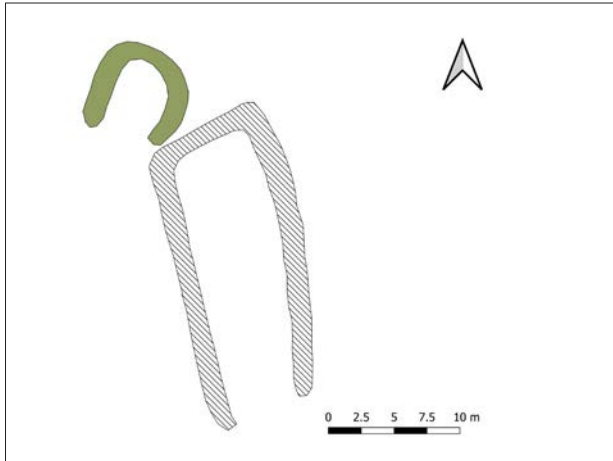
Leiðin er horfin vegna sléttunar innan skráningarsvæðisins.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-467: GK-056:014 tóft útihús

Á túnakorti frá 1919 sést útihús VSV við Hólkot, vestast í heimatúninu. Tóftin sést vel og var í merkjum á Miðkots og Miðkots. Hún er niðurgrafin að hluta, allt að 1 m. Veggir eru líklega grjóthlaðnir en gróið yfir vegg.

1850-467 og 468: Tóftin er norðar, merki jarðanna eru á milli tóftarinnar og kálgarðsins sem er sunnar.

1850-467: Tóftin, horft til NNA.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-469: GK-056:015 heimild túngarður

Á túnakorti frá 1919 er túngarður sem skilur að tún Hólkots (001) og Miðkots (GK-058:001). Hann afmarkar allt túnið. Á túnakorti frá 1919 eru sýnd mörk á milli túna Hólkots 001 og Hólahúsa (GK-055:025). Línán er mjórri á kortinu en sú línugerð sem venjulega var notuð til að sýna hlaðna garða en það kunna að vera mistök, alltént er hlaðinn garður á milli túnanna.

Garðurinn er horfinn innan skráningarsvæðis.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

GK-058 Norðurkot (Miðkot)

1703: “[G]ömul hjáleiga [Frá Býjaskeri], hefur í v [fimm] ár legið í eyði [...]. Þessa hjáleigu segist heimabóndinn aftur byggja muni, þó grasnautn sje lítil [...]. Þó segir hann þetta kunni ei að vara, hvað lítið sem hjer eftir spillir sjór eður sandur heimatúninu frammar en nú er,” segir í JÁM III, 57.

1847: Jarðardýrleiki óviss sögð undirsett Býjaskeri, samkvæmt JJ, 87.

1919: Samvæmt túnakorti var tvíbýli á jörðinni.

1919: “Túnin mestöll slétt og sléttuð[,] blettir aðeins hér og þar smápýfðir.” Tún (Miðkot V), 1.1 hekt., garðar 500 m². Tún (Miðkots S), 1 hekt., garðar 670 m². Öll torfan samtals 2.1 hekt., og garðar 1170 m².

1850-471: GK-058:002 heimild brunnur

Á túnakorti frá 1919 er brunnur teiknaður liðlega 10 norðan bæjar 001. Leið (GK-631:019) liggur austanmegin framhjá brunninum.

Brunnurinn sést ekki á yfirborði, líklega var fyllt upp í hann.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-472: GK-058:006 hleðsla kálgarður

Á túnakorti frá 1919 er kálgarður teiknaður um 80 m vestan bæjar 001. Austurhlið garðsins er hluti

af túngarði (055:024).

Kálgarðurinn er horfinn að mestu, enn má sjá lítinn hluta af suðurvegg, þar sem hann sameinast túngarði 024.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-468: Kálgarðurinn, horft til NNV.

1850-468: GK-058:007 tóft kálgarður
Á túnakorti frá 1919 er kálgarður merktur röskum 75 m norðvestan bæjar 001. Austurhlíð garðsins er hluti af túngarði (GK-055:024).

Kálgarðurinn er enn varðveittur og sést vel. Veggir eru grjóthlaðnir og op til suðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

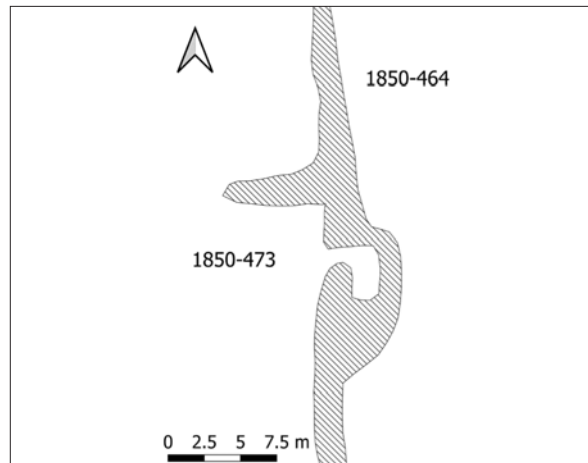
Heimildir: Túnakort 1919

1850-473: GK-058:008 tóft útihús
Útihús er sambyggt túngarði 024, utan við túnið. Op er til vesturs, að sjó. Grjót sést í veggjum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-473: Tóftin, horft til ASA.

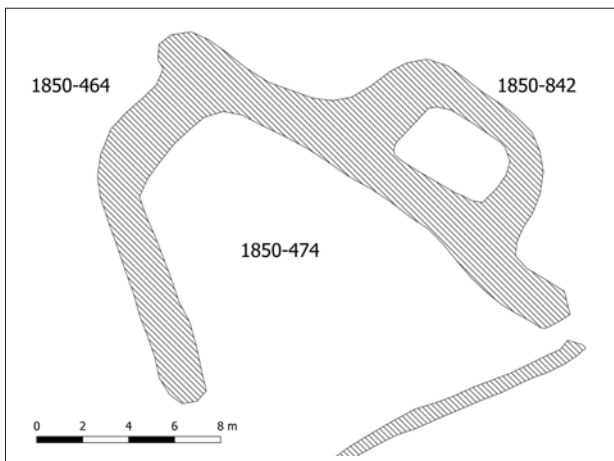
1850-473: Uppmæling af tóftinni.

1850-470: GK-058:009 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið sem liggur frá Miðkoti (001) í vesturátt og endar við túngarð (GK-055:024). Hún er horfin vegna sléttunar á þessu svæði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-474: Uppmæling af kálgarðinum og nálægum minjum.

1850-474: Kálgarðurinn, horft til suðausturs.

1850-474: GK-058:011 tóft kálgarður

Kálgarður, utan við heimatúnið er sýndur á túnakorti frá 1919. Hann er við suðvesturhorn túngarðs 024 og enn varðveittur. Op er til suðurs, að garði 012.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-477: GK-058:012 garðlag vörslugarður

Á túnakorti frá 1919 er túngarður sem skilur að tún Miðkots GK-058 og Syðstakots, sunnan við bæinn. Op er fyrir miðju garðinum þar sem leið (GK-631:022) þræðir í gegn en hún lá á milli þessarra

1850-477: Uppmæling af garðinum og nálægar minjar.

1850-477: Horft til ANA yfir túngarðinn.

bæja.

Grasivaxið, ræktað tún.

Túngarðurinn var rakinn á 34 m löngum kafla árið 2021. Hann er grjóthlaðinn, 2 m á breidd og 0,4-0,6 m á hæð. Sjá má 3-4 umför af grjóti en vírgirðing er fast norðan við túngarðinn. Við sjávarsíðunna sést hann einnig vel, er grjóthlaðinn og má sjá tvö umför í honum. Vírgirðing er þar ofan á.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-842: GK-058:013 tóft útihús

Útihús er sambyggt túngarði 024, innan heimatúns í Miðkoti. Það er ekki sýnt á túnakorti frá 1919. Ekkert op sést inn í tóftina sem afmarkast af túngarðinum til suðvesturs. Veggir eru grjóthlaðnir

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-842: Horft til norðvesturs yfir tóftina.

GK-060 Sandgerði

1686 og 1695: 60 hdr., bændaeign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: 60 hdr., bændaeign, með hjáleigunum Backakoti (GK-061), Krokskoti (GK-062),

Landakoti (GK-063), Tiarnarkoti (GK-065), Hardhausi. Götu (GK-066), Stöðulkoti (GK-064, sagt í eyði), Backabud (hefur verið í eyði í yfir tíu ár) og Helgukoti (hefur verið í eyði í yfir 30 ár). “[S] egja menn að fornu verið hafa hina sömu jörð sem Uppsali, og sje þángað til lagðir þrír fjórðungar jarðarinar, en Uppsali blífi við einn fjórðung af dýrleikanum,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 58-62. 1847: 60 hdr., bændaeign, með hjáleigunum Bakkakoti, Krókskoti, Landakoti, Stöðulkoti, Tjarnarkoti og Götu, skv. Jarðatali Johnsens, 87.

[Um 1270]: “Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekrv millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvíkinga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn via

hlvt aa flankastader ok sandgierdi. eigv þar af vtskaler hinu siettv hvoria vætt, enn hinn londinn halft hvort vid annad.” DI II, 78-79. [Um 1270]: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Fra hiallinvm aa fitivm eigv flankastader ok sandgierdi halft hvort vid annad ok sydv at vik vpselina, er liggvr nordvr fra hialle flankstædinga.” DI II, 77. 10.6.1370: Máldagi Hvalsneskirkju. “þangad liggia þessar iiij bæer ad tiundum oc lysitollum oc ollum skyllidum. [...] Sandgerdi.” DI III, 256. 1.7.1515: Sáttabréf Gríms Pálssonar og Þorleifs sonar hans annars vegar og Vigfúsar Erlendssonar lögmans og Hólmfríðar systur hans hins vegar. Útg. A: “[...] vigfus ellendzson laugman og [hans syster hvstrv holfridr laugdvr fyr greindvm grime palssyne og þorleife syni hans jordina kirkivuog. kotuog og merkines. sandgerdi og straum [...].” DI VIII, 558-559. Útg. B: “Skyllidi adurskrifadur vigfus eignaz ævinliga og ath sier taka þessar iardir. eingey og laugarnes. setberg. galmation og kirkuihofn. Enn holmfridur sandgerdi.” DI VIII, 560. 1.7.1515: Grímur Pálsson og Þorleifur sonur hans selja Hólmfríði Erlendsdóttur “jordina Sandgierdi a Midnesi [...]” fyrir “tuær jarder suo heijtande arnarholtt og Ögurskiellda. Liggia þessar jarder a Kialarnese.» DI VIII, 561. 23. og 24.5.1522: Fjárskiptabréf milli Hólmfríðar Erlendsdóttur og Eyjólfssonar, sonar hennar, auk systkina hans. «[...] hier at auk jordena sangerdi er ligur aa rosthualanesi j hualsnes kirkju sokn.» DI IX, 87. 10.11.1523/1524: Ögmundur biskup í Skálholti færir Hólmfríði Erlendsdóttur Eyvindarmúla í Fljótshlíð fyrir «[...] jordina alla sandgerdi er liggir aa rosthualanesi j hualsneskirkju sokn [...]» DI IX, 182. 30.6.1539: Dómur sex klerka og sex leikmanna um kæru Þorleifs Grímssonar til Hólmfríðar Erlendsdóttur. «dæmdum uier [...] hustru holmfridi hafa matt j burtu fa adurnefnda jord sandgerdi. huerium sem hun hefur uiliat biskupinum eda audrum til æfinligrar eingar og fyr greindan þorleif grimson alldre hafa matt eiga neina tiltaulu til fyrgreindrar jarder sandgerdis.» DI X, 441-442. 31.8.1541. Yfirlýsing Gizurar biskups í Skálholti um «ad hustru Holmfridur Erlendsdottir hefur [...] kunngiort mior og vndirvijsad ad B(iskup) augmund [...] hefur feingid henni til fullrar eignar frialz forrædiz þessar jarder sandgerdi krok og midhvs sem greind Holmfriður hefur adur att og eignast. Veit eg og sannliga ad þessar firnefndar þriar jarder hafa alldrei verid eign edur gomul jnnstæda Schalholtz domkyrkju» DI X, 657-658. 1.7.1549: Alþingisdómur. «dæmdum vier med fullu dom attquædi firr greinda jord Sandgerdi vera og verid hafa sanna. Riettliga og löglega Eijgn Þorleijfs Bonda Grijmssonar sijdan ad adur greijndar jarder Arnarholtt og Auguxkellda geijngu af honum med lögum.» DI XI, 717. 1552: Fógetareikningar. «Jtem haffuer ieg opeboritt aff Ion Ionsson ij Sandger ij skatt xl fiske.» DI XII, 418.

12.7.1593: “Ólafur Jensson selur, með samþykki konu sinnar, Ingríðar Marteinsdóttur, Hákonu Björnssyni Sandgerði og Uppsali, 80 hndr. að dýrleika. Hér í mót skyldi Hákonu- greiða 7 dala virði fyrir hvert jarðarhundrað. Dalna mátti Hákon borga bæði utanlands og innan, utanlands í Hamborg og Lýbiki,” segir Jarðabréfum frá 16. og 17. öld, 14.

18.6.1644: “Eggert Hannesson greiðir Jóni syni sínum 15 hndr. í Sandgerði í hans móðurarf og 5 hndr. Og 40 (álnir) í sömu jörð í föðurarf. Þau reiknast honum 60 hndr. á móts við systkini hans. Hér til skyldi Jón vera kvittur og átölulaus im það hálfs annars hundraðs tillag, sem Eggert áskildi sér árlega,” segir í Jarðabréfum frá 16. og 17. öld, 15.

30.6.1647: “Með ráði og vilja föður síns Eggerts Hannessonar, selur Jón eldri Eggertson Guðmundi Hákonarsyni Sandgerði, 60 hndr. að dýrleika, fyrir Skarð í Haukadal (Dal.), 20 hndr. að dýrleika, og hálfa Núpðalstungu (Hún), 20 hnd., og þar til 20 hndr. í fasteign, sem þeim síðar vel um semur,” segir í Jarðabréfum frá 16. og 17. öld, 14.

1919: Á túnakorti eru hjáleigurnar Fagurhóll og Litla-Stöðulkot merktar.

Upphafleg nafn jarðarinnar var Sádgerði samkvæmt örnefnaskrá og þar segir að :[m]á og sjá merki akurlanda í landi jarðarinnar.”(Ö-Sandgerði AG, 1).

Skóla- og samkomuhús var reist á jörðinni árið 1891 (Ö-Sandgerði MÞ, 1).

Jarðarítök: Uppsaliir áttu skipsuppsátur, varir og vergögn í jörðinni. Þar segir einnig að grasnautn Stöðulkots og Bakkabúðar séu lögð til jarðarinnar. Að auki var grasnautn Bakkabúðar lögð til hjáleigna Sandgerðis, skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 58, 62. Í örnefnaskrá kemur fram að jörðin, ásamt Flankastöðum (syðri og nyrðri), Tjarnarkoti og Landakoti, eigi æðarvarpsítök innan Sandgerðisjarðar (Ö-Sandgerði MÞ, 1).

“[Þ]ar er nú komið 1200 manna þorp með stórru höfn, nútíma fiskvinnslustöðvum, veistlegum íbúðarhúshaverfum og aðstöðu fyrir menningar- og félagslíf sem nútímasamfélag krefst,” segir í Árbók Ferðafélags Íslands 1984, 33.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Sandgerði ásamt verslunarlóð o.fl. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

1919: “Túnin rétt öll slétt, blettir sléttaðir.” Tún (Sandgerði), 7.2 hekt., garðar 2300 m². Tún (Litla-Stöðulkot), 0.12 hekt., garðar 640 m². Tún (Fagurhóll), 0.01 hekt., garðar 380 m². Öll torfan samtals

7.33 hekt., og garðar 3320 m². 1703: “Torfrista og stúnga engin nema í sendinni jörðu [...]. Eldviðartak af fjörupangi, bæði lítið og erfitt. Sölvatekja fyrir heimamenn. Grasatekja nærri því engin. Eggver nokkuð lítið af kríu, en hefur áður betra verið. Rekavon nokkur [...]. Lending er góð. Sjó og sandur brjóta nokkuð á túnin, þó ekki til stórmeina enn nú. Vatnsból sæmilegt, en bregst þó, en það mjög sjaldan,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 59.

“Þar eru tún fögur og allslétt. Mikið af túni þessu hefur áður verið akrar, og sér þar glöggt fyrir skurðum, sem hafa skipt ökrum í breiðar, langar reimar. Austan og norðaustanvert með akrinum liggur hóll eða brekka, sem hefir skýlt honum. Garðar sjást hér ei í kringum akurinn eða um hann eins og á Skaganum.”

1850-565: GK-060:013 heimild lending

Á túnakorti frá 1919 er bryggja teiknuð liðlega 260 m vestan bæjar 001. Bryggjan snýr austur-vestur. Þar segir: «Tré-stein bryggja.»

Katrín Gunnarsdóttir skráði bryggju í Sandgerði árið 2004: “Bryggjan hefur verið sunnan við húsið sem er viðbyggt vitanum við höfnina. Þarna er nú komin uppfylling.”

Hættumat: hætta, vegna fyllingar

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2004, 32

1850-572: GK-060:016 heimild útihús

“Hér var tún f. 50 árum Nú 4 stórhýsi m.m. á klöpp og steiptum stöplum í fjöru, 2 bryggjur, önnur (mest tré) steinsteypt: versl búð og fiskibúð (Kars Böð) með sjóbúð uppi,” segir í vesturhluta túnakorts frá 1919.

Hér er verið að skrá öll útihúsin sem talað er um, bryggjurnar eru skráðar annars staðar. Óljóst hvort að þetta séu hús sem sjást á túnakorti, það eru líklega verslunarhúsin og voru þau utan skráningarsvæðis. Þarna er nú jarðfylling og yngri hús.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-820: GK-060:033 heimild samgöngubót

“Vikið sunnan við Hamarinn [054] hét Fúla [...]. Klöppin fyrir sunnan hét Snoppa. Þar stendur útgerðarstöð H.f. Miðnes [...]. Fram af Stokkavörinni [034] er á sandinum smásker; það heitir Vararsker, það er sunnan við hornið á bryggju H.f. Miðnes,” segir í örnefnaskrá (MÞ). Í örnefnalýsingu (AG) segir: “Vikið sunnan við Hamar hét Fúla. Klöppin þar sunnar hét Snoppa. Þar stendur nú útgerð h/f Miðnes.”

“Skálafellið á Reykjanesi á að bera um Stafnesgarða (að suðursíðu) [þegar farið er um Hamarssund], en landmegin til heiðar skal miða Keili, sem á að bera í Digurvörðu [035] upp í heiði og í vörðu á Snoppu sunnan til við Hamarinn fyrir framan Sandgerði,” segir Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinnu IX-X.

Þessi varða var á Snoppu og er nú horfin undir fyllingu.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Ö-Sandgerði MÞ, 2; Ö-Sandgerði AG, 2; Rauðskinnu IX-X, 194

1850-568: GK-060:034 Stokkavör heimild lending

“Sunnan við Snoppu [033] var Stokkavörin, en sunnan við Stokkavör er Sundklöppin [049] [...]. Fram af Stokkavörinni er á sandinum smásker; það heitir Vararsker [...]. Mest var lent í Stokkavörinni, þar var bezt og hreinlegast á land að leggja; voru skipin sett þar upp í kampinn, svo mörg sem komust,” segir í örnefnaskrá (MÞ). Í lýsingu örnefna (AG) segir: “Sunnan við Snoppu er Stokkavör, sem er bezta lendingin, sunnan við Miðnesbryggju. Dregur hún nafn af, að í hana voru lagðir stokkar í stað hlunna.”

Katrín Gunnarsdóttir skráði Stokkavör árið 2004: “Nú er komin þarna uppfylling og gata sem liggur á milli bryggjana. Stokkavör hefur verið u.þ.b. Fyrir framan fiskverkunarhúsið sem þarna er.”

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Ö-Sandgerði MÞ, 2, 4; Ö-Sandgerði AG, 2; Katrín Gunnarsdóttir 2004, 24

1850-567: GK-060:039 Fúla heimild lending

“Mest var lent í Stokkavörinni [034], þar var bezt og hreinlegast á land að leggja; voru skipin sett þar upp í kampinn, svo mörg sem komust, en oft lágu líka skip Sandgerðinga á mjúkri þarasænginni í Fúlu. Hún var oft ill umferðar, sem áður segir, og því fremur dróst úr hömlu að setja skipin, enda kom

það fyrir oftast en eitt sinn, er flóð hækkaði mjög að óvörum, sem oft kemur fyrir á Miðnesi, að skipin tók út. Um aldamótin síðustu rak fjögur skip út úr Fúlu á morgunflóði einu eftir austanrok. Einhver hafði orð á því við Guðrúnu húsfreyju, hvert tjón þetta væri. „Það er ekkert með skaðann,“ sagði hún „en skömmin.“ 1880 tók út frá Sandgerði sexmannafar með öllum veiðarfærum. Það skip átti Þórarinn Andrússon á Flankastöðum, segir Suðurnesjaannáll [...]. Ekki lágu verzlunarskipin suður á Álnum, heldur fyrir norðan sund, innan við Þorvald [060],“ segir í örnefnaskrá. Á túnakorti frá 1919 er vör merkt liðlega 230 m vestan bæjar 001, það er Fúla. Hún er nú komin undir landfyllingu.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Ö-Sandgerði MÞ, 4-5; Túnakort 1919

1850-573: GK-060:040 *Sandgerðisnaust* heimild naust

“Er samfelldur túbakki frá mörkum að Sandgerðisnaustum, kallað Sandgerðisbakki. Við naustin beygist bakkin austur á við og kallast þar Balakotstún [...]. Þannig var umhorfs í Sandgerðisnaustum fyrir og fram yfir aldamót, að allir bændur í hverfinu, sem gerðu út skip, áttu timburskúr, en sjómennirnir kofa eða byrgi. Var þetta stór þyrping húsa af ýmsu tagi. Skipin, sem í notkun voru, stóðu í röð neðan við húsinn. Önnur, sem ekki voru notuð í svipinn, stóðu eða hvolfdu fyrir ofan skúrana. Dekkbátarnir stóðu að vetrarlagi, tveir eða þrír, hlið við hlið uppi á bakkanum fyrir ofan Fúlu. Allt bar þetta vitni dugmiklum athafnamönnum á þeirra tíma vísu,” segir í örnefnaskrá.

Sandgerðisnaust eru horfin undir hús og götur.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Ö-Sandgerði MÞ, 4

1850-574: GK-060:041 *Sandgerðisvík* heimild skipalægi

“Frá Þuríðarskerjum suður að Bæjarskerseyri er samfelldur grár, finnr sandur frá sjávarmáli út á bátalegu Sandgerðisvík [...]. Eigi veit ég, hvenær verzlunarskipin (skonnoturnar) byrjuðu að leggjast á Sandgerðisvík, en frá 1880 og fram yfir aldamót komu skip kaupmanna í Keflavík þangað á hverju sumri, fyrst með salt til næstu vertíðar, svo með vörur til viðskiptamanna og loks að sækja fiskinn, er hann var þurr orðinn. Voru oft tvö eða þrjú skip á víkinni í einu. Þar komu líka á hverju sumri „spekulantar“, eins og þeir voru þá nefndir. Var lestin útbúin sem verzlunarbúð. Sóttu kvenfólk og krakkar mjög að skipum þessum, því þar var gnægð álnavöru og leikfanga. Gjaldeyrir þessa fólks var oftast örfáir fiskar, er hlotnast höfðu að gjöf, helzt á sumardaginn fyrsta, eða ullarhár. Og krakkar áttu stundum haglagða, sem dugðu fyrir bolta eða blístru. Ekki lágu verzlunarskipin suður á Álnum, heldur fyrir norðan sund, innan við Þorvald [060]. Þau lágu ætíð kirkjuna framan við Skarfakletta, og röðin frá suðri til norðurs, ef fleiri voru en eitt. Þau komu ekki nema í góðviðri og fóru strax, ef brimvottur sást eða hvassviðri, af hvaða átt sem var, og skipstjórum leið illa ef skörp var útræna,” segir í örnefnaskrá.

Engin ummerki um lendingu eða skipalægi sjást í Sandgerðisvík, þ.e. utan víkurinnar sjálfrar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Sandgerði MÞ, 2, 4-5

1850-569: GK-060:049 *Sundavarða* heimild samgöngubót

“Sunnan við Snoppu [033] var Stokkavörin [034], en sunnan við Stokkavör er Sundklöppin,” segir í örnefnaskrá (MÞ). “Sundaklöpp var ekki klöpp heldur varða sem nefndist Sundavarða,” segir í aths. við örnefnalýsingu.

Sundvarða er horfin undir landfyllingu og nákvæm staðsetning hennar er ekki þekkt.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Ö-Sandgerði MÞ, 2; Ö-Sandgerði Aths. LAP, 2

1850-566: GK-060:054 *Hamarinn* heimild fjárhús

“Sunnan við Þuríðarskerin er hreinn sandur frá túbakka út á bátalegu. Hamarinn var stór og hár hólmi, laus frá landi og stórklettóttur á allar hliðar; ofan á honum var grashóll, grænn eða bleikur eftir árstíðum. Þar uppi á hólmanum var stórt sauðahús af torfi og grjóti, er Sandgerðisbændur áttu,” segur í örnefnaskrá (MÞ). Í örnefnalýsingu (AG) segir: “Sunnan við Þuríðarsker er hreinn sandur frá túbakka út á bátaleguna. Hamarinn er stór og hár hólmi laus frá landi og stórklettóttur á allar hliðar. Ofan á honum var grashóll. Þar uppi á hólnum var sauðahús úr torfi og grjóti. Þannig leit þetta út til 1907, að fyrstu aðgerðir hófust um vélbátaútgerðina [055].”

“Holt eitt með klettum og grasi vaxið á milli klettanna er upp í heiðinni milli Býjaskerja og Sandgerðis rétt fyrir ofan (sunnan) túngarðinn, er Arnarbæli [065] heitir. Annar klettur er þar fyrir neðan Sandgerði

sem brúkaður hefir verið fyrir hróf á sumarinn, er heitir Hamar. Þaðan þóttust menn sjá álfafólk vera að setja skip sín og upp í Arnarbæli nóttina fyrir Bátsendaflóðið - þann 4. janúar 1798 - sem mörgum sveitum olli hins mesta tjóns og töpunar,” segir í Þjóðsögum Jóns Árnasonar.

Katrín Gunnarsdóttir skráði fjárhús á Hamrinum árið 2004: “Á þessum stað er nú uppfylling, upp af Sandgerðisbryggju.” Einnig eru yngri hús á þessu svæði.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Ö-Sandgerði MÞ, 1; Ö-Sandgerði AG, 2; ÞJÁ III, 10; Katrín Gunnarsdóttir 2004, 23-24

1850-565: GK-060:056 Bakkahúsið heimild verkhús

“Í svörum Örnefnastofnunar segir: “Bakkahúsið er hvorki samkomuhús né skólahús og hefur aldrei verið. Var áður fyrr (í mínum uppvexti og áður) fiskverkunarhús. Þar var vaskaður fiskur [...]. Bakkahúsið er steinsteypt hús, og voru svo byggðir við það skúrar, að sunnan var skúr með ljósamotor fyrir verstöðina [050], þar til rafmagn kom frá Sogi, en að norðan fiskhús [051]. Nú er stór bygging í kringum Bakkahús, sem alltaf stendur, og er þar nú mál- og lýsisverksmiðja [052](loðna, síld og slóg).”

Katrín Gunnarsdóttir skráði Bakkahúsið árið 2004: “Þarna er nú fiskimjölsverksmiðja við Garðaveg 5.”

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Ö-Sandgerði Svör, 1; Katrín Gunnarsdóttir 2004, 48

1850-570: GK-060:058 Skessubæli örnefni tröll

“Sunnan við Snoppu var Stokkavörin [034], en sunnan við Stokkavör er Sundklöppin [049]. Þar suður af eru í flæðarmáli lágar flatar klappir. Þar niður af er sandstykki, sem heitir Skessubæli,” segir í örnefnaskrá.

Engar sagnir fylgja þessu örnefni og svæðið komið undir jarðfyllingu.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

1850-819: GK-060:076 heimild skip

1832: “Skipstapi frá Sandgerði. Drukknuðu tveir menn af báti um sumarið, álitíð að stórfiskur hafi grandað þeim,” segir í Suðurnesjaannál, Rauðskinnu VII-VIII. Hnitið er tekið nærri þeim stað sem skerið Stórfiskur er sýnt í örnefnasjá LMÍ.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna VII-VIII, 73

1850-818: GK-060:077 heimild skip

“1892. 29. apríl varð skipskaði frá Sandgerði. [...] Allir þessir 6 menn drukknuðu af sexmannafari í fiskiróðri. Mun það hafa skeð skammt út af Býjaskerseyri. Vestangerra var, og rak árarnar á land undir kvöldið á sandinn nálægt vörinni,” segir Magnús Þórarinnsson í Frá Suðurnesjum. Þetta strand var nærri Bæjarskerseyri en ekki er vitað hvar. Ekki hægt að staðsetja nánar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Frá Suðurnesjum, 299

1850-680: GK-060:078 heimild skip

“1893. Varð bátstapi á Sandgerðisvík. [...] Tveir drengir drukknuðu.] Þeir munu hafa siglt sig um á heimsiglingu úr róðri í landsynnings kalda. Þriðja piltinum var bjargað af kjölum,” segir Magnús Þórarinnsson í Frá Suðurnesjum.

Heimildir: Frá Suðurnesjum, 300

1850-821: GK-060:079 heimild skip

“Hér var tún f. 50 árum Nú 4 stórhýsi m.m. Á klöpp og steiptum stöplum í fjöru, 2 bryggjur [080], önnur (mest tré) steinsteypt: versl búð og fiskibúð (Kars Böð) með sjóbúð uppi,” segir í vesturhluta túnakorts frá 1919. Í grein Magnúsar Þórarinnssonar, Sandgerði, sem birtist í Sjómannablaðinu Víkingi í apríl 1947 segir: “Enda á sama hausti [1907] var Hamar sprengdur, bryggja gerð og húsin byggð, þar á meðal íshús, við kjallara Hjálmarssona.”

Þessi bryggja sést á túnakorti en er nú horfin m.a. vegna jarðfyllingar.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1919: Magnús Þórarinnsson, 121

1850-817: GK-060:080 heimild bryggja

“Gerð hafnarmannvirkja í Sandgerði hófst árið 1908 þegar félag í eigu danskra og íslenskra atvinnurekenda undir forystu danska athafnamannsins Ditlev Lauritzen lét reisa þar fiskverkunarhús og tvær bátabryggjur út frá svonefndum Hamri. Útgerð þessa félags stóð einungis hluta úr ári en eigur þess voru seldar íslensku útgerðarfélagi í ársbyrjun 1909 og vélbátaútgerð festist í sessi sem atvinnuvegur í Sandgerði,” segir í Íslenskar hafnir og hafnagerð. “Hér var tún f. 50 árum Nú 4 stórhýsi m.m. Á klöpp og steiptum stöplum í fjöru, 2 bryggjur [080], önnur (mest tré) steinsteipt: versl búð og fiskibúð (Kars Böð) með sjóbúð uppi,” segir í vesturhluta túnakorts frá 1919. Í grein Magnúsar Þórarinssonar, Sandgerði, sem birtist í Sjómannablaðinu Víkingi í apríl 1947 segir: “Enda á sama hausti [1907] var Hamar sprengdur, bryggja gerð og húsin byggð, þar á meðal íshús, við kjallara Hjálmarssona.”

Ekki vitað nákvæmlega hvar þessi bryggja var, hún var þó úr Hamrinum.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Íslenskar hafnir, 213; Túnakort 1919; Magnús Þórarinsson, 121

1850-571: GK-060:082 hús samgöngubót Sandgerðisviti er steiptur ferstrendur viti sem stendur við höfnina í Sandgerði. Upphaflega var hann reistur 1921 og var þá 8 metrar, en síðan hækkaður um 10 metra með því að steypa ofan á gamla vitann árið 1946.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

1850-571: Sandgerðisviti, horft til austurs.

GK-067 Syðri Flankastaðir

1686: 70 hdr., bændaeign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 122.

1695: 40 hdr., bændaeign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: 40 hdr., bóndaeign, með hjáleigunum Sigurdarkoti, Tiarnarkoti (GK-071), Heimahjáleigu, Endagierde (068:004) og Vesturkoti (í eyði frá 1700), skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 62-64.

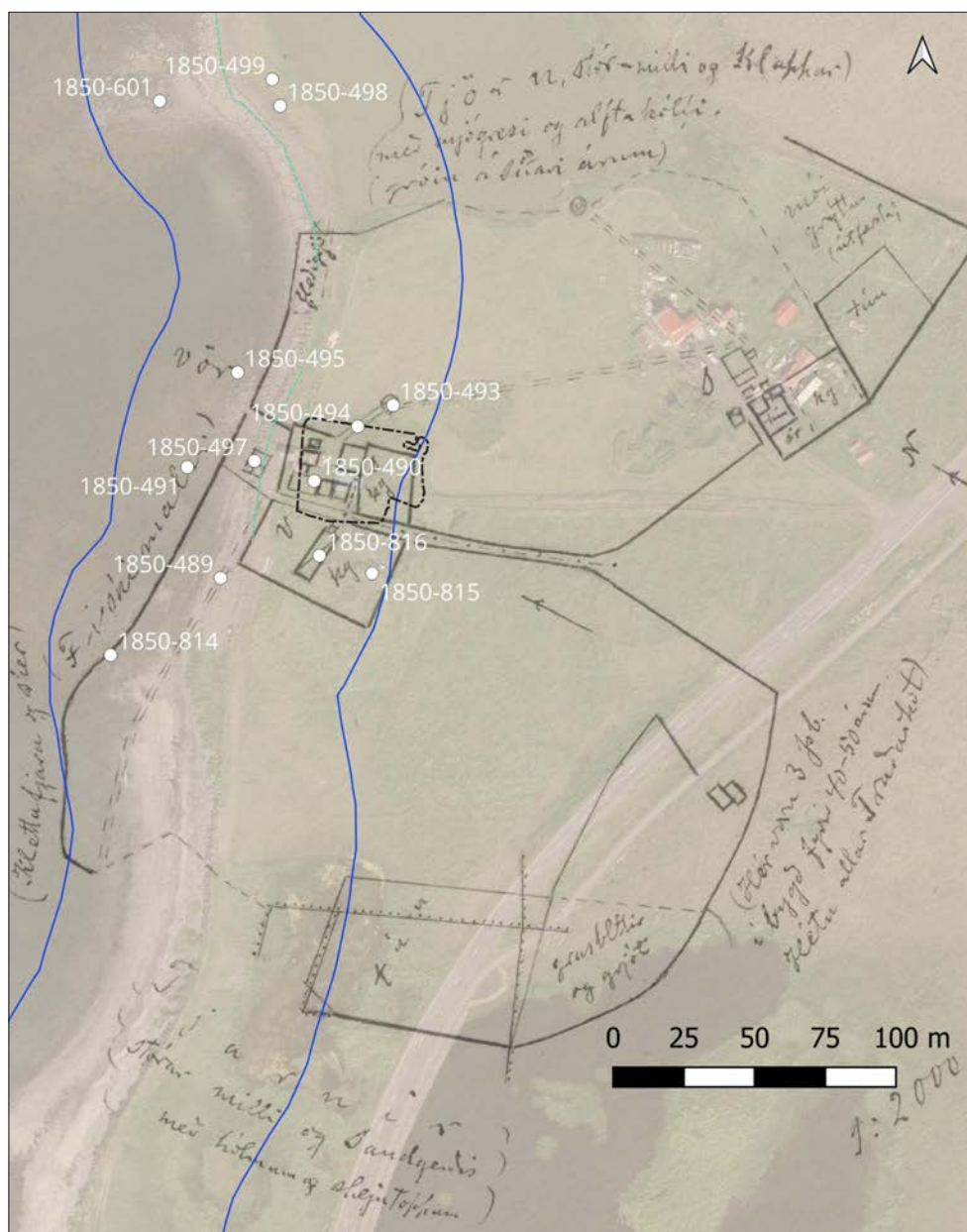
1847: 20 hdr., bændaeign. Í neðanmálgrein undir Nyrðri Flánkastöðum segir að j.b. 1760 telji nyrðri og syðri Flankastaða saman, 40 hdr., að dýrleika, en að þeim sé þeim skipt í sundur samkvæmt skýrslu sýslumanns. Að auki kemur fram í j.b. 1803 að Tjarnarkot sé undirsett Syðri Flánkastöðum, segir í Jarðatali Johnsens, 87.

[Um 1270]: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Fra hiallinvn aa fitivm eigv flankastader ok sandgierdi halft hvort vid annad ok sydv at vik vpselinga, er liggvr nordvr fra hialle flankstædinga.” DI II, 77. [Um 1270]: “Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vættir ok half vætt ok rekvr millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikínga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn via hlvt aa flankastader ok sandgierdi. eigv þar af vtskaler hin v siettv hvoria vætt, enn hinn londinn halft hvort vid annad.” DI II, 78-79. 10.6.1370: Máldagi Hvalsneskirkju. “Þangad liggia þessar iij bæer ad tiundum oc lysitollum oc ollum skylldum. [...] flangastader.” DI III, 256. 23. og 24.5.1522: Fjárskiptabréf milli Hólmfríðar Erlendsdóttur og Eyjólfssonar, sonar hennar, auk systkina hans. “[...] flangastader og uppsaler j somu sueit er ligia j hualsnes kirkju sokn fyrer .lxc.” DI IX, 87. 1553: “Jtem Syuartt aff Flancksted viij alne vattmell.” DI XII, 577.

25.8. og 20.9.1558: Testamentum og skiptabréf Eyjólfssonar í Dal undir Eyjafjöllum. “Jtem mijnum syni Einare hefi jeg gefid og golldid og gef enn nu med þessu mijnu brefi. [...] jordina Flangastadi fyrer .xlc. og jordina Krök fyrir .xxc. er badar liggia a Rostmalanese. [...] Kyrkian a Flangastodum a .xc. j heimalandi þar. þui hun er lc.” DI XIII, 325-236. “Hafði heimajörðin áður verið Syðri-Flankastaðir, því fyrr voru Nyrðri Flankastaðir kallaðir Flankastaðakot. En nú eru þessar jarðir matnar jafnar að gæðum og dýrleika,” segir í sýslu og sóknalýsingum, 78. 1919: Þrjú býli sögð heita Traðarkot, í byggð fyrir 40-50 árum.

Í örnefnaskrá segir að Arnarbæli sé ný nafngift yfir Endagerði (Ö-Arnarbæli MÞ, 1-2).

Jarðarítök: Í örnefnaskrá segir að jörðin, ásamt Nyrðri Flánkastöðum, Tjarnarkoti, Landakoti sem og Sandgerði, eigi æðarvarpsítök innan Sandgerðisjarðar (Ö-Sandgerði MÞ, 1).

Túnakort Syðri-Flankastaða, vestari bærinn er á eldra bjarstæðinu. Vesturhluti túnsins hefur orðið illa úti vegna ágangs sjávar og tugir metra horfið á kafla.

“Nokkru sunnar en Kirkjuból eru Flanastaðir, sem fyrr var á minnzt. Það er byggður bær. Sá á að hafa heitið Flangur, sem þar byggði fyrst, og eru munnmæli., að hann sé þar heygður.” Í Jarðabók er jörðinni skipt upp í Norður- (67) og Suður-Flankastaði (68) og ekki er vitað hvort númerið jörðin ætti að fá þó hér hafi henni verið gefið númerið 67.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Flankastaði, tvö býli.

1919: “Túinn mest öll slétt og sléttuð.” Tún (Flánkastaða V), 1.8 hekt., garðar 740 m². Tún (Syðri-Flánkastaði S), 1.3 hekt., garðar 530 m². Öll torfan samtals 3.1 hekt., og garðar 1270 m².

1703: “Tún spillast bæði af sandi og sjó. Engar öngvar. Hagar mjög litlir vetur og sumur af sandi og grjóti yfirfallnir og uppblásnir. Torfrista og stúnga engin nema í sendinni og grýttri jörðu valla nýtandi. Elddivíðartak af fjörupáangi [...]. Sölvatekja nægileg. Fjörugrasatekja nokkur. Rekavon nokkur [...]. Murukjarni lítill, þó oft til gangs fyrir húngraðan pening í heyskorti [...]. Lending er voveifleg. Vatnsból er mikið slæmt og brestur oft bæði sumar og vetur til stórmeina bæði mönnum og fjenaði,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 63.

1850-490: GK-067:001_1 Syðri-Flankastaðir bjarhóll bústaður

Á túnakorti frá 1919 er bærinn Syðri-Flankastaðir merktur með fjórum steinhúsum, tveimur

timburhúsum, tveimur skemmum og einni for.

“Nokkrú sunnar en Kirkjuból eru Flanastaðir, sem fyrr var á minnzt. Það er byggður bær. Sá á að hafa heitið Flangur, sem þar byggði fyrst, og eru munnmæli., að hann sé þar heygður,” segir MG. “Upp úr 1880 hófst gróska í timburhúsabyggingum á Suðurnesjum í kjölfar strands timburskipsins James Town sem bætti um skeið úr landlægum timburskorti. [...] Einnig voru byggð timburhús í Nýlendu, síðar á Flankastöðum (Kristjánshús), en þessi tvö hús voru einnig notuð til skólahalds [...]. Árið 1897 var tekin á leigu stofa í nýbyggðu timburhúsi á Suður-Flankastöðum (Kristjánshús var það kallað eftir eigandanum),” segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

1850-490: Uppmæling af bæjarhólnum.

1850-490: Horft til NNA yfir bæjarhóllinn.

Bæjarhóllinn sést vel og á honum eru nokkrar byggingar frá 20. öld. Hann er um 40x30 m á stærð og snýr austur-vestur. Á hólnum vex kerfill í stórum breiðum, í mittishæð. Eitt hólfi sást í norðausturhorni en vel má vera að fleiri mannvirki séu á hólnum, þau sást ekki á yfirborði meðan skrásetjarar voru á ferðinni. Ekki hefur verið búið hér síðan bærinn brann um miðja síðustu öld. Við jarðrask hafa fundist gripir í hólnum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 246; Túnakort 1919; Ásgeir Ásgeirsson, 57, 241

1850-815: GK-067:001_2 heimild kálgarður

Kálgarður 001_02 var sunnan og austan við bæ 001 samkvæmt túnakorti frá 1919. Hann er horfinn af yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-492: GK-067:002 heimild kirkja

“Kyrkian á Flangastöðum á .xc j heimalandi þar. Þui hun er lc,” segir í Íslenzku fornbréfasafni XIII. Ekki er vitað á hvorum bænum kirkjan var staðsett, líklega er talið að hún hafi verið hér.

Ekki er vitað hvar kirkjan var staðsett, líklega var hún þó nærri bæjarhólnum. Engar sagnir fylgja um mannabeinafundi.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: DI XIII, 325

1850-493: GK-067:003 brunnur brunnur

Á túnakorti frá 1919 er brunnur merktur um 20 m austan bæjar 001. Hann sést enn, farg er yfir brunnopinu.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-494: GK-067:004 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 eru traðir merktar sem liggja frá heimabæ (001) í austurrátt að brunni (003) og

1850-493: Horft til austurs, yfir brunninn.

enda þar. Þarna er mikill kerfill og ekkert sást til leiðarinnar sem líklega er þegar horfin af yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-489: GK-067:005 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið sem liggur frá heimabæ (001) í vesturátt að túngarði (013) og endar þar. Töluvert hefur brotið af suðvesturenda heimatúnsins og leiðin er komin í sjó að mestu. Ennfremur er grýtt fjara þar sem leiðin lá.

Engin ummerki leiðarinnar eru varðveitt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-497: GK-067:009 heimild útihús

Útihús er sýnt á túnakorti frá 1919, fast vestan við bæ 001.

Það er horfið, þarna er nú grýtt fjara. Að auki liggur nýlegur sjóvarnargarður þarna yfir að hluta.

Heimildir: Túnakort 1919

1850-814: GK-067:013 heimild túngarður

Á túnakorti frá 1919 er túngarður sem umlykur tún Syðri Flankastaða (001) ef frá er talið tvö svæði nærri sjó á norður- og suðurhlið þess. Op er á austanverðum garðinum þar sem leið (010) þræðir í gegn.

Allir vesturhluti túngarðisins er kominn í sjó og horfinn af þeim sökum. Aðrir hlutar voru ekki skoðaðir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-499: GK-067:014 *Flankastaðanaust* heimild naust

“Flankastaðatjörn. Þar hefi ég séð þéttastar pöddur í vatni, að síldarátu ekki undanskilinni. Á malarkampinum milli tjarnar og sjávar sér enn fyrir rústum af gömlum sjómannabyrgjum [019]. Það er útjaðar Flankastaðanausta; þau eru fáum föðmum sunnar. Þar stóðu tveir timburskúrar [027] norðan við vörina [015], var annar (sá vestri) frá Klöpp, en hinn frá Flankastöðum (Austurbæ),” segir í örnefnaskrá.

Öll ummerki naustanna eru horfin af yfirborði. Þarna er nú sjóvarnargarður sem raskaði þessum minjum eitthvað auk mikils ágangs sjávar. Ekki er vitað með vissu hvar naustin voru nákvæmlega en líklega þar sem hnitíð var tekið.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Flankastaðir MÞ, 1

1850-495: GK-067:015 *Flankastaðavör* mannvirki lending

“Flankastaðir hafa skipauppsátur og allgóða lending,” segir í sýslu og sóknalýsingum. Vör er merkt norðan bæjar 001 á túnakorti frá 1919. “Hamarsund var fyrir allar lendingar norðan Bæjarskerseyrar, þegar sund þurfti að nota. Þegar lenda skyldi á Flankastöðum var, þegar inn úr sundinu kom, farið skáhallt yfir víkina norður á við að suðurósnum, sem liggur að Flankastaðavör [...]. Vesturbæjarmenn lentu syðst í vörinni. Þeir gátu losað farminn við klappirnar, eins og bryggja væri, ef vel stóð á sjó. Öll önnur skip úr hverfinu lentu norður í vörinni. Skipin stóðu í langri röð neðan í kampinum í góðu og stilltu, en voru sett upp fyrir timburskúrana, ef illa áhorfðist með veður eða brim, og var oftast óhætt þar[...]. Í Flankastaðavör voru stórskipin ætíð sett,” segir í örnefnaskrá (MÞ). Í lýsingu örnefna (AG) segir: “Mikil áhrif brims eru í Flankastaðavör, grjótið sargast og eyðist af eilífri breytingu.” Flankastaðavör sést enn, grjót hefur verið hreinsað úr henni.

1850-495: Flankastaðavör, horft til norðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919: Ö-Flankastaðir MÞ,

1850-498: GK-067:019 heimild sjóbúð

“Á malarkampi móti Flankastaðatjörn sér fyrir rústum af gömlum sjómannabyrgjum,” segir í örnefnaskrá.

Þessi byrgi eru horfin, á milli sjávar og tjarnar er nú sjóvarnargarður með tilheyrðandi jarðraski.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Flankastaðir MÞ, 1

1850-600: GK-067:027 heimild hjallur

“Flankastaðatjörn. Þar hefi ég séð þéttastar pöddur í vatni, að síldarátu ekki undanskilinni. Á malarkampinum milli tjarnar og sjávar sér enn fyrir rústum af gömlum sjómannabyrgjum [019]. Það er útjaðar Flankastaðanausta [014]; þau eru fáum föðmum sunnar. Þar stóðu tveir timburskúrar norðan við vörina [015], var annar (sá vestri) frá Klöpp, en hinn frá Flankastöðum (Austurbæ),” segir í örnefnaskrá. Þessir skúrar eru horfnir og nákvæm staðsetning ekki þekkt. Þeir voru þó nærri naustunum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Flankastaðir MÞ, 1

1850-816: GK-067:028 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 sést útihús innan kálgarðs 001_03, sunnan við bæinn. Á kortinu er þetta merkt sem þró, hún var þá um 18x5 m að stærð.

Öll ummerki útihússins eru horfin af yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-601: GK-067:031 heimild landamerki

Á korti eftir Samúel Eggetsson og varðveitt er á Árnastofnun sjást áletranir, LM, á tveimur stöðum á klöppum í fjöru, á landamerkjum jarðarinnar. Ekki er vitað með vissu hvar áletranirnar eru, hnit var tekið á svipuðum slóðum og sýnt er á kortinu. Ekkert fannst á vettvangi og hér er nyrðri staðurinn skráður.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Kort Samúels Eggertssonar

1850-491: GK-067:034 heimild landamerki

Á korti eftir Samúel Eggetsson og varðveitt er á Árnastofnun sjást áletranir, LM, á tveimur stöðum á klöppum í fjöru, á landamerkjum jarðarinnar. Ekki er vitað með vissu hvar áletranirnar eru, hnit var tekið á svipuðum slóðum og sýnt er á kortinu. Ekkert fannst á vettvangi og hér er syðri staðurinn skráður.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Kort Samúels Eggertssonar

GK-068 Nyðri Flánkastaðir

1686: 70 hdr., bændaeign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 122.

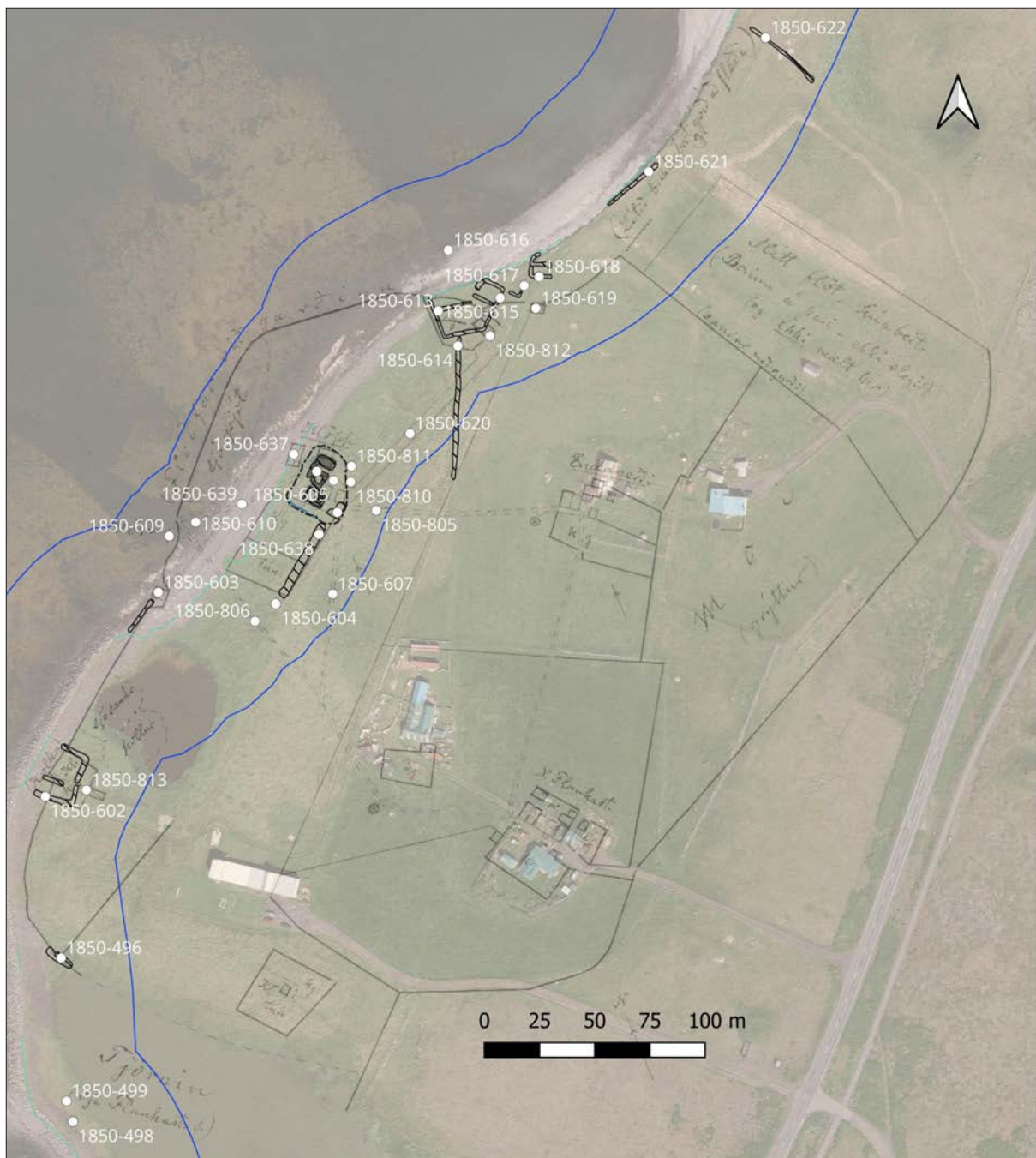
1695: 40 hdr., bændaeign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 122.

1703: 40 hdr., bændaeign, með hjáleigunum Sigurdarkoti, Tiarnarkoti (GK-071), Heimahjáleigu, Endagierde og Vesturkoti (í eyði frá 1700), samkvæmt JÁM III, 62-64.

1847: 20 hdr., bændaeign. Í neðanmálsgrein segir að í j.b. 1760 séu nyrðri og syðri Flankastaða taldir saman, 40 hdr., að dýrleika, en þeim sé skipt í sundur samkvæmt skýrslu sýslumanns. Einnig er þess getið í j.b. 1803 séu hjáleigurnar Vesturkot og Norðurkot undirsettar Nyrðri Flankastöðum. Munu þær vera sömu jarðir og nefndar eru Flánkastaðakot (GK-069) og Klöpp (GK-070), samkvæmt Jarðartali Johnsens, 87.

[Um 1270]: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Fra hiallinvn aa fitivm eigv flankastader ok sandgierdi halft hvort vid annad ok sydv at vik vpselinga, er liggvr nordvr fra hialle flankstædinga.” DI II, 77.

[Um 1270]: “Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt

Heimatún Nyrðri-Flankastaða og Klappar var sameiginlegt auk blæjar sem kallast Endagerði. Líkt og á syðri bænum hefur vesturhluti túnsins raskast mikið frá árinu 1919 vegna ágangs sjávar.

ok rekr millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikínga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn via hlvt aa flankastader ok sandgierdi. eigv þar af vtskaler hinn siettv hvoria vætt, enn hinn londinn halft hvort vid annad.” DI II, 78-79. 10.6.1370: Máldagi Hvalsneskirkju. “þangad liggia þesser iij bæer ad tiundum oc lysitollum oc ollum skylltum. [...] flangastader.” DI III, 256.

23. og 24.5.1522: Fjárskiptabréf milli Hólmfríðar Erlendsdóttur og Eyjólfssonar, sonar hennar, auk systkina hans. “[...] flangastader og uppsaler j somu sueit er ligia j hualsnes kirkju sokn fyrir .lxc.” DI IX, 87.

1553: “Jtem Syuartt aff Flanckstedt viij alne vattmell.” DI XII, 577.

25.8. og 20.9.1558: Testamentum og skiptabréf Eyjólfssonar í Dal undir Eyjafjöllum. “Jtem mijnum syni Einare hefi jeg gefid og golldid og gef enn nu med þessu mijnu brefi. [...] jordina Flangastadi fyrir .xlc. og jordina Krök fyrir xxc er badar liggia a Rostmalanese. [...] Kyrkian a Flangastodum a .xc j heimalandi þar. þui hun er lc.” DI XIII, 325-236. “Hafði heimajörðin áður verið Syðri-Flankastaðir, því fyrr meir voru Nyrðri Flankastaðir kallaðir Flankastaðakot. En nú eru

Þessar jarðir matnar jafnar að gæðum og dýrleika,” segir í sýslu og sóknalýsingum, 78. Jarðarítök: Í örnefnaskrá Sandgerðis segir að jörðin, ásamt Syðri Flankastöðum, Tjarnarkoti, Landakoti sem og Sandgerði, eigi æðarvarpsítök innan Sandgerðisjarðar (Ö-Sandgerði MÞ, 1). Samkvæmt örnefnaskrá eiga Kúamóatráðir jörðin að 1/4 parti úr sameignartröðum hinna fornu Nyrðri-Flankastaða, sem nú eru jarðirnar Flankastaðakot og Klöpp að jörðinni meðtaldri. Í sömu skrá er þess getið að Fjara sé eign jarðarinnar að helmingaskiptum á móts við jörðina Flankastaðakot að þangskurði, þang- og þönglareka, sölv- og kjarnatekju (Ö-Arnarbæli MÞ, 1).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Norður Flankastaði ásamt Endagerði.

1919: “Túnin mestöll slétt og sléttuð.” Tún (Nyrðri-Flankastaða), 1.8 hekt., garðar 400 m². (Merkir V - á túnakorti). Tún (Endagerði), 1,5 hekt., garðar 850 m². Öll torfan samtals 3.3 hekt., og garðar 1250 m².

1850-496: GK-068:006 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1919 er túngarður umhverfis Nyrðri-Flankastaði og býli þar nærri. Op er á garðinum hjá tröðum (007) við vesturhluta túnsins.

Til vesturs er sést túngarðurinn enn á litlum hluta innan skráningarsvæðisins. Hann snýr VNV-ASA frá Flankastaðatjörn og hverfur svo í grýtta fjöru. Hann er varðveittur á 13 m löngum kafla og er grjóthlaðinn. Hleðslurnar eru útflattar og það má greina 2-3 umför í honum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-496: Túngarðurinn, horft til norðurs.

1850-621: Varnargarðurinn, horft til suðurs.

1850-621: GK-068:008 garðlag varnargarður

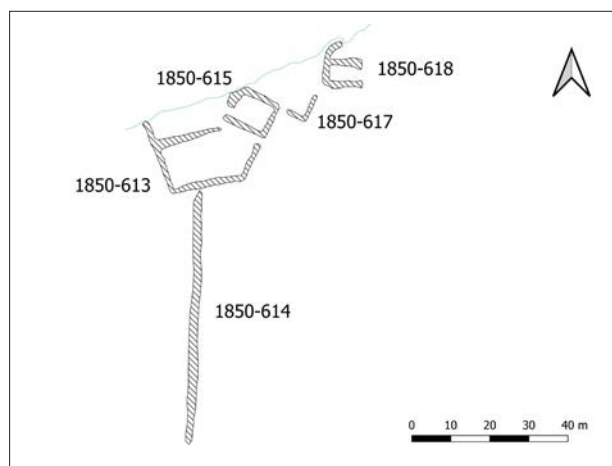
Garðlag er norðan við heimatúnið, mögulega er um útgræðslu þess að ræða eða sjóvarnargarð.

Garðurinn sést enn vel, er þó horfinn í sjó á köflum. Fimm umför af grjóti eru efst í garðinum en hann er algróinn neðar. Hann er allt að 2,5 m á breidd og líklega gerður eftir 1919.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-618: Tóftin, horft til vesturs.

1850-618: Tóftin er nyrst á uppmælingunni.

1850-618: GK-068:009 tóft útihús

Tóft er rétt utan við heimatúnið og er ekki sýnd á túnakorti frá 1919. Tóftin er líklega útihús eða fiskihús. Hún er 10x6 m að stærð og snýr austur-vestur. Tóftin er opin til austurs og veggir eru grjóthlaðnir. Það má sjá 5-8 umför af grjóti í þeim. Líklega var annað hól norðan við tóftina, hluti hennar er því farinn í sjó, enn má sjá hluta af vesturvegg þar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-619: GK-068:010 heimild útihús

“Miðsker, en djúp rás er milli þess og Klapparfjörunnar. Liggur leiðin að og frá Seylunni um rás þessa, en engin voru þar sundmerki. Þarna var gott á land að leggja [070:011], líðandi smámalarbrekka og hæg setning bátsins. Ekki var sjávarhús við lendinguna, en smáhús við hliðið innan við garðinn, sem saltað var í, en smáfiskurinn hertur í grindarhjalli [011] heima við bæinn,” segir í örnefnaskrá Arnarbælis.

Ekki er vitað hvar þetta útihús var staðsett, mögulega eitthvað af húsunum sem sjást á túnakorti.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Arnarbæli MÞ, 2

1850-622: Horft til vesturs eftir garðinum.

1850-622: GK-068:014 garðlag vörslugarður
Garður er norðan við túnið, líklega er um vörslugarð að ræða sé tekið mið af leggunni. Garðurinn sést enn vel en var einungis rakinn á 40 m löngum kafla. Hann liggur norðvestur-suðaustur og nær mun lengra í þá átt. Garðurinn er grjóthlaðinn og það má sjá tvö umför af í honum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-662: GK-068:018 heimild landamerki
“Til austurs frá Fitjaós í fjöru upp að merktum steini í Klaufarskeri neðan til við marbakka. Þaðan liggja mörkin sömu stefnu upp á marbakkann, þá til suðurs með marbakkannum, þar til kemur að svonefndri Bollatóft [070:016], þaðan að merktri klöpp neðan til við marbakka

[019],” segir í örnefnaskrá Arnarbælis.

Ekki er vitað hvar þessi merкта klöpp er staðsett.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Arnarbæli MÞ, 1

GK-070 Klökk

1847: Jarðardýrleiki óviss, hjáleiga frá Nyrðri Flánkastaðum. Í neðanmálsgrein Nyrðri Flánkastaða segir að í j.b. 1803 séu hjáleigurnar Vesturkot og Norðurkot undirsettar Nyrðri Flánkastaðum. Munu þær vera sömu jarðir og nefndar eru Flánkastaðakot og Klökk, samkvæmt Jarðartali Johnsens, 87.

Jarðarítök: Í örnefnaskrá Klappar er þess getið að jörðin ásamt og Endagerði (Arnarbæli) áttu 1/4 hver af heiðarlandi, til móts við Norður-Flánkastaði. Í sömu skrá segir að jörðin átti 1/2 á móts við Kúamóatraðir og Endagerði, jörðina Klökk (Ö-Klökk, 2-3). Fjara er eign jarðarinnar að helmingaskiptum á móts við jörðina Flánkastaðakot að þangskurði, þang- og þönglareka, sölva- og kjarnatekju (Ö-Arnarbæli MÞ, 1).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Klökk.

1919: “Túnin slétt, mikið sléttað.” Tún (Klökk), 3.1 hekt.,

garðar 850 m².

1850-605: GK-070:001_1 Klöpp bæjarhóll bústaður

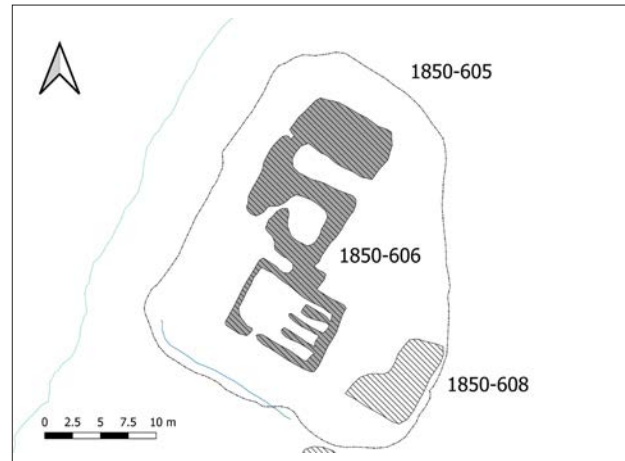
Á túnakorti frá 1919 er bærinn Klöpp merktur með fjögur timburhúsum, þremur steinhúsum, þar af eitt með áfastri timburskemmu, einni for og stökum brunni.

“Klöpp var þá annar af nyrztu bæjum í hverfinu og sá, er stóð nær sjó. Árið 1936 var lögð niður byggð þar, sem Klöpp hafði áður staðið, norðan við Kólгутjörn, en reist að nýju suður á gamla Tjarnarkotstúni [...]. Nærri má geta, að oft hefir verið lá við Lónið; hvergi leitar sjórinn meira inn yfir kampinn en fyrir neðan gömlu Klöpp, þess vegna var líka bærinn færður.” segir í örnefnaskrá Flankastaða.

“Árið 1880 taldi hann [sr. Sigurður B. Sívertsen] þrýðileg timburhús með stofum (undir baðstofu)

1850-605: Bæjarhóllinn, horft til vesturs.

1850-605: Bæjarhóllinn og fornleifar á honum.

á Stafnesi, Gerðakoti og Sandgerði og þokkalegar innanþiljaðar baðstofur á Stafnesi, Sandgerði og Klöpp,” segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

1880: “Að Klöpp er kominn nýr bóndi, Magnús Stefánsson [...]. Hann hefir byggt upp allmikla baðstofu með fleiri húsum og miklum tilkostnaði,” segir í Suðurnesjaannál, Rauðskinnu VII-VIII.

Bæjarhóllinn sést enn, á honum eru tóftir síðustu húsanna. Hóllinn er 31x26 m að stærð og snýr norður-suður. Hann er algróinn og sléttur. Meðfram bæjarhólnum er hlaðinn kantur, 1-2 umför af grjóti sjást þar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Flankastaðir MÞ, 4; Ásgeir Ásgeirsson, 57; Rauðskinnu VII-VIII, 149-150

1850-606: GK-070:001_2 tóft bústaður

Bæjarhúsin eru á miðjum bæjarhólnum. Þetta eru bæði hlaðnar tóftir og steiptir húsgrunnar. Íbúðarhúsið er syðst. Þar er steiptur húsgrunnur sem er 8x6 m að stærð og snýr VNV-ASA. Tröppur sjást til austurs, þar hefur verið gengið inn í íbúðarhúsið. Þessi tóft er úr steypu og grjóti. Norðan grunnins er útihúsatóft, hún skiptist í 2-3 hólfi. Nyrsta hólfið er opið til vesturs, að sjó. Veggir eru úr grjóti og steypu og má sjá allt að 6 umför í steypunni. Þetta hús hefur verið rífið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-606: Hluti bæjartóftarinnar, horft er til ASA.

1850-638: GK-070:001_3 hleðsla kálgarður

Á túnakorti sést kálgarður sunnan við bæ 001. Hann er horfinn og búið að leggja veg eftir austurhlíð hans.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-608: Horft til norðurs yfir þústina.

1850-638: Horft til norðurs yfir kálgarðinn.

1850-608: GK-070:001_4 þúst útihús

Þúst, með hleðslum til austurs sést á austurhluta bæjarhólsins, líklega ummerki um útihús sem er sýnt á túnakorti frá 1919. Til norðausturs sést glitta 1-2 mför af grjóti en annars er þústin algróin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-620: GK-070:002 heimild traðir

Á túnakorti frá 1919 eru traðir sem liggja frá heimabæ (001) í austurátt að kálgarði (003) og enda þar. «Þegar gengin var sjávargatan niður í Seyluna var farið gegnum hlið á mörkum Endagerðistúns og norðurhorns Klappartúns. Þar var grjótgarður, þykkur og hár [006],» segir í örnefnaskrá Arnarbælis. Traðirnar eru horfnar, þær voru líklega sléttadar út eða fyllt upp í þær.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

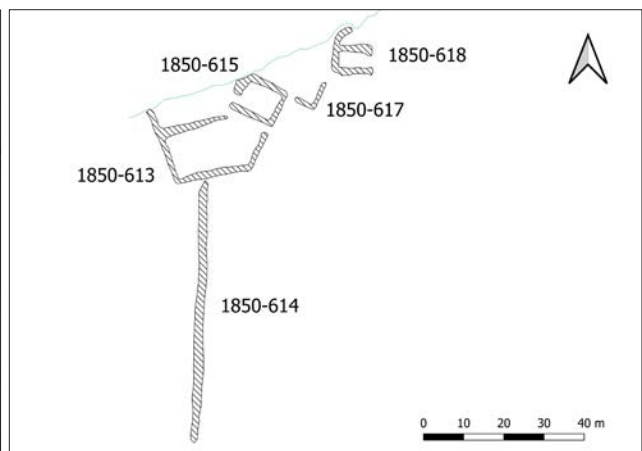
Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Arnarbæli MÞ, 2

1850-613: GK-070:003 Bobbi hleðsla kálgarður

Á túnakorti frá 1919 er kálgarður teiknaður líðlega 80 m austan bæjar 001. Útihús (004) stendur upp við garðinn að sunnaverðu. Vesturhlið kálgarðsins er upp við garð (068:006). «Nyrzt í Klappartúni niður við sjó er stykki, er kallast Bobbi. Þar er túnið mjóst, kemur næstum í odda. Í Bobba eru háir, gamlir hlaðnir garðar, kringum þrjá kálgarða (hólfað sundur með gördum). Kálgarðar þessir voru nýttir þar til fyrir 3-4 árum. Þannig hefur Bobbi verið frá því að Halldóra man eftir,» segir í örnefnaskrá. Kálgarðurinn sést enn, hleðslurnar farnar að falla og búið að ræða við Minjastofnun um niðurrif að sögn heimildamanna. Það má sjá 8-15 umför af smáu grjóti í veggjum en mikið er tekið að hrynja úr þeim. Kálgarðurinn er 25x21 m að stærð og skiptist í tvö hólf, nyrsti hlutinn er farinn í sjó nú þegar.

1850-613: Horft til austurs yfir kálgarðinn.

1850-613: Uppmæling af Bobba og nálægum fornleifum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Klöpp MÞ, 3

1850-812: GK-070:004 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt um 150 m austan bæjar 001. Húsið er reist upp við kálgarð (003).

Útihúsið er horfið af yfirborði, líklega vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-610: GK-070:005 mannvirki lending

Á túnakorti frá 1919 er vör merkt vestan bæjar 001. Á uppdrætti ÓSÁ er hún kölluð Klapparvör en óvíst er hvaðan það nafn er fengið.

Lendingin sést enn, hún er rudd í gegnum fjörugrjótið.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-610: Horft til suðvesturs yfir lendinguna.

1850-639: GK-070:006 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá heimabæ (001) í vesturátt að vör (005).

Leiðin er horfin, grýtt fjara er þarna nú.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-603: GK-070:007 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús teiknað röskum 90 m vestan bæjar 001. Húsið er reist áfast garði (068:006). Það er horfið og nýlegur sjóvarnargarður endar rétt sunnar. Áður en hann var gerður var útihúsið þó líklega horfið vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-602: GK-070:008_1 Kólga tóft býli

Á túnakorti frá 1919 er Kólga merkt með kálgarði og einni for um 190 m vestan bæjar 001.

“Bær hét Kólga, hann stóð innan við sjávargarðinn í Klappartúni, spöl sunnar en Klöpp. Tjörn var á milli bæjanna, kölluð Kólgutjörn. Túnið kringum Kólgu var kallað Kólgutún, þó nytjað væri frá Klöpp,” segir í örnefnaskrá. Í aths. við örnefnaskrá segir: “byggð lögzt niður í Kólgu löngu fyrir mína tíð.”

“Klöpp heitir hér ein jörðin. Þar voru fyrir eina tíð húsmennskubýlin Hrímskubýlin og Kólga – kuldaleg nöfn vægast sagt. Kólga hét réttu nafni Klapparkot, mun upphaflega hafa verið kofi til að salta í fisk en síðan tekinn til íbúðar. Í Kólgu bjó Runólfur Runólfsson er fóst með voveiflegum hætti 16. október 1879,” segir í Árbók Ferðafélags Íslands 1984.

1850-602: Horft yfir bæjarstæði Kólgu úr ANA.

1850-602: Uppmæling af kálgarðinum.

Bærinn er horfinn og ekki er vitað hvar nákvæmlega hann var staðsettur. Þarna sést kálgarður, tvískiptur. Veggirnir eru 0,3-0,8 m á hæð og það má sjá 7-8 umför af smáum steinum í þeim.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Klöpp MÞ, 2; Ö-Klöpp Aths., 2; ÁFÍ 1984, 32

1850-813: GK-070:008_2 heimild útihús

Á túnakortinu er þró sýnd fast austan við kálgarðinn. Hún er horfin og líklega var fyllt upp í hana.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-607: GK-070:010 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá heimabæ (001) í suðurátt og sameinast leið (631:028) við suðausturmörk Klapparlands.

Engin ummerki leiðarinnar sjást lengur á yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

180-616: GK-070:011 *Klapparlón* mannvirki landing

1850-616: Horft til NNV yfir Klapparlón.

“Fyrir og um aldamót voru stórskipin lögð niður, en upp voru tekin sexmannaför, og fleiri breytingar urðu þá, svo sem það, að þá var upptekin landing í Klapparlóninu [...]. Eins og áður er sagt, er malarkampur fyrir neðan Klöpp og neðan við kampinn er Lónið [...]. Þarna var þá orðinn landingarstaður Klapparskipsins og raunar fleiri af þeim, sem áður lentu í Flankastaðavör [067:015] [...]. Vörin var sandvik, sem gekk frá Lóninu upp í kampinn, og voru hlaðnar upp varabrúnirnar, svo þar mátti leggja skipi að og kasta fiski á land. Ekki var útgerð úr Lóninu nema nokkur ár, því árabátaútgerðin fór að leggjast niður og deyja út og fyrr á innnesi en suðurnes,” segir í örnefnaskrá Flankastaða.

“Niður undan túninu er bogadregin vík, sem heitir Endagerðisseyla og er eiginlega syðsti hlutinn af Fitjavík. Þar var aðeins lent að sumrinu. [...]

Miðsker, en djúp rás er milli þess og Klapparfjörunnar. Liggur leiðin að og frá Seylunni um rás þessa, en engin voru þar sundmerki. Þarna var gott á land að leggja, líðandi smámalarbrekka og hæg setning bátsins. Ekki var sjávarhús við landinguna, en smáhús við hliðið innan við garðinn, sem saltað var í [010], en smáfiskurinn hertur í grindarhjalli heima við bæinn,” segir í örnefnaskrá Arnarbælis.

Lendingin í Klapparlóni sést enn, norðan við heimatúnið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Flankastaðir MÞ, 4-5; Ö-Arnarbæli MÞ, 2

1850-611: GK-070:012 heimild útihús

“Eins og áður er sagt, er malarkampur fyrir neðan Klöpp og neðan við kampinn er Lónið [...]. Þarna var þá orðinn landingarstaður Klapparskipsins [011] [...]. Auk þess að Klapparskúrin var fluttur frá Flankastaðavör norður á kampinn við Lónið, voru þar byggðir skúrar frá Flankastaðakoti og Endagerði, og sund-merki af tré var sett á kampinn [013],” segir í örnefnaskrá Flankastaða. Annar þessara skúra er skráður undir GK-070:007, þetta er hinn og ekki er vitað hvar hann var staðsettur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Flankastaðir MÞ, 4

1850-609: GK-070:013 heimild samgöngubót

“Eins og áður er sagt, er malarkampur fyrir neðan Klöpp og neðan við kampinn er Lónið [...]. Þarna var þá orðinn landingarstaður Klapparskipsins [011] [...]. Auk þess að Klapparskúrin var fluttur frá Flankastaðavör norður á kampinn við Lónið, voru þar byggðir skúrar [012] frá Flankastaðakoti og Endagerði, og sund-merki af tré var sett á kampinn,” segir í örnefnaskrá Flankastaða. Varðan er sýnd á túnakorti frá 1919, skammt VSV frá bæ 001.

Varðan er horfin í sjó, þarna er nú sjókambur og stórgrýttar klappir sem flæðir yfir. Mikið hefur brotið af landi hér.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Flankastaðir MÞ, 4; Túnakort 1919

1850-808: GK-070:016 *Bollatóft* heimild útihús

“Fjörumörk að norðan eru á marbakka við svonefnda Bollatóft,” segir í örnefnaskrá.

Ekki er vitað hvar Bollatóft var staðsett en miðað við örnefnalýsingu var hún nærri sjó. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja tóftina.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Klöpp MÞ, 1

1850-807: GK-070:017 heimild landamerki

“Fjörumörk að norðan eru á marbakka við svonefnda Bollatóft [016]. Þaðan liggja mörkin að klöpp með marki á í,” segir í örnefnaskrá.

Ekki er vitað hvar klöppin er staðsett.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Klöpp MÞ, 1

1850-604: GK-070:020 *Hrímhús* heimild býli

“[Í] sálmregistri Hvalsnessóknar er býlið Hrímhús ritað bæði árin 1856 og ‘57 næst á eftir Kólgu [008], en á undan Klöpp. Það hlýtur því að hafa staðið þarna í túninu, þó enginn kannist nú við rústir þess. – Það hygg ég, að smiðja Klappar, er ég man eftir fyrir 1890 að stóð nokkrum föðum sunnan við kálgarðshornið í Klöpp, á túnrímanum milli Kólgutjarnar og sjávargötunnar að Flankastaðanaustum [067:014], hafi verið byggð á rústum Hrímhúsa, eða þó öllu heldur, að smiðjan hafi fyrir löngu verið sett í gömlu Hrímhús sjálf, sem vel getur hafa verið aðeins einn kofi, byggður af vanefnum fyrir þrjár manneskur, örfátækar. Það var ekki svo ólíkt þeim tíma. Og kuldaleg eru bæjanöfnin Kólga og Hrímhús, en sennilega réttnefni þá. Smiðjan var af torfi og grjóti, nema timburþil var í suðurgafli með dyrum og hurð á hjörum. Það mun hafa þótt óþryði að kofa þessum fyrir framan bæinn á því myndarheimili, enda var smiðjan flutt norður fyrir, þegar húsið var byggt 1894. Hrímhúsa er aldrei getið nema þessi tvö ár,” segir í örnefnaskrá.

Nákvæm staðsetning ekki þekkt en líklega var býlið í túninu sunnan við bæinn á Klöpp.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Klöpp MÞ, 3

1850-810: GK-070:021 heimild útihús

Samkvæmt túnakorti frá 1919 var útihús fast austan við bæ 001, sunnan við brunn 022.

Egin ummerki sjást um útihúsið á yfirborði, túnið hefur verið sléttað.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Klöpp MÞ, 2; Túnakort 1919

1850-811: GK-070:022 heimild brunnur

Brunnur var fast austan við bæ 001 samkvæmt túnakorti frá 1919.

Brunnurinn er horfinn af yfirborði og sléttað hefur verið yfir svæðið.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-612: GK-070:026 heimild uppsátur

“Eftir “lóðabyltinguna” er sexæringar urðu ráðandi var uppsátur Klapparskipsins fært úr Flankastaðavör [GK-067:015] nær bænum sjálfum,” segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson. Ekki er vitað hvar uppsátrið var staðsett, líklega við vör 005 eða kálgarðinn Bobba.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ásgeir Ásgeirsson, 86

1850-637: GK-070:027 heimild þró

Á túnakorti frá 1919 sést þró fast vestan við bæ 001. Hún er horfin í sjó og þarna er grýtt strönd.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-614: GK-070:028 garðlag vörslugarður

Grjóthlaðinn garður liggur til suðurs frá kálgarði 003. Hann er ekki sýndur á túnakorti frá 1919 og er yngri. Líklega er hann hlaðinn undir girðingu.

Garðurinn er áberandi og um 65 m að lengd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-614: Horft til norðurs eftir garðinum.

1850-615: Réttin, horft til austurs.

1850-615: GK-070:029 tóft rétt

Stakstæð tóft er rétt utan við heimatúnið, fast norðan við kálgarð 003. Hún er 14x10 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Op er til vesturs og það má sjá 5 umför af grjóti í veggjum. Sjór brýtur af nyrsta horni tóftarinnar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-617: Réttin, horft til suðurs.

1850-617: GK-070:030 hleðsla kálgarður
L-laga hleðsla er austan við tóft 029 og sunnan við tóft 009. Líklega er þetta hluti af kálgarðsvegg en það er óljóst. Veggurinn er 7,3x5,6 m að stærð, grjóthlaðinn og það má sjá 1-3 umför í honum. Líklega vantar hluta af þessu mannvirki sem hefur veirð sléttað út eða horfið í sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

GK-072 Þórustaðir/Þóroddstaðir

1686: 16 hdr., 80 ál., konungseign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 122.

1695: 16 hdr., 80 ál., bændaeign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 122.

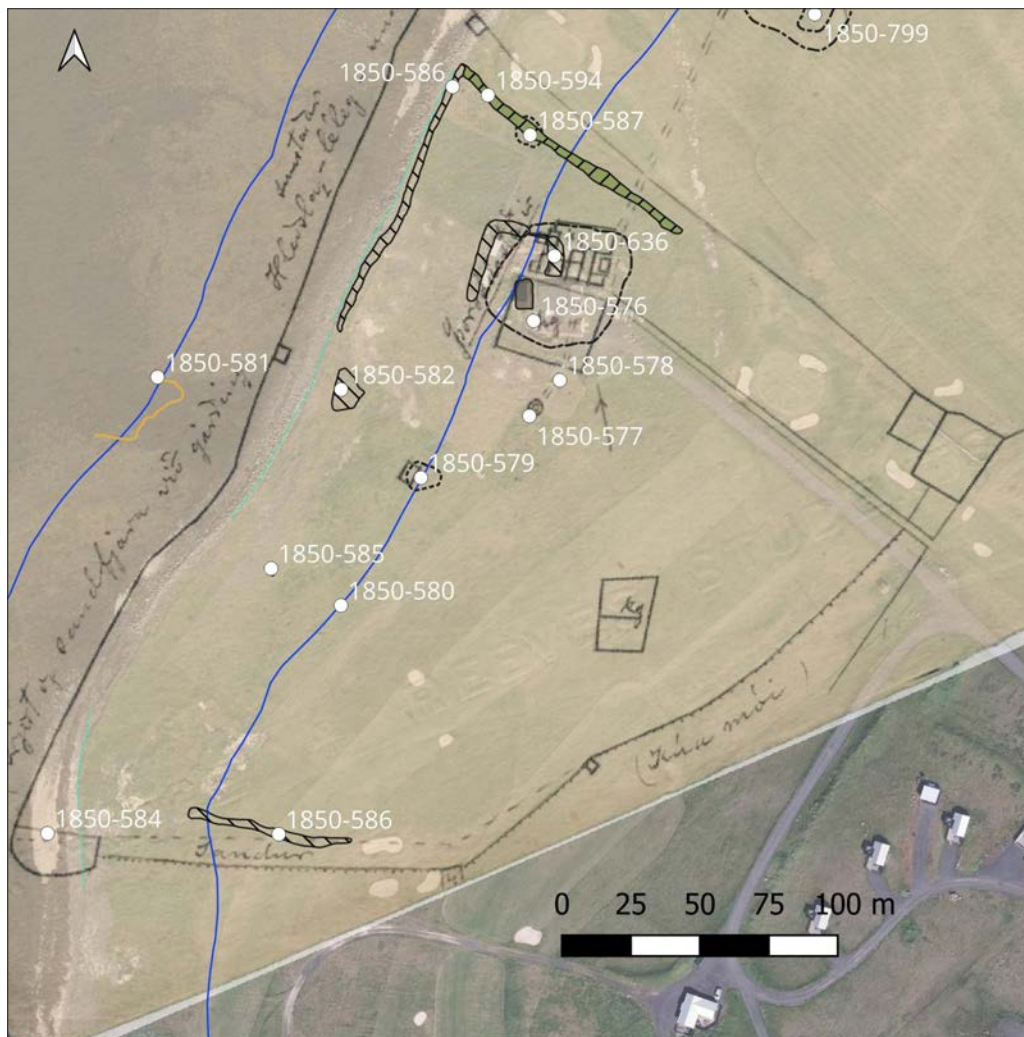
1703: Jarðardýrleiki óviss., konungseign, með tveimur hjáleigum sem báðar heita Þorustadakot, skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 66.

1847: 16 2/3 hdr., bændaeign, um tíma í eyði, segir í Jarðartali Johnsens, 87.

[Um 1270]: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þa eigv hafar biarnnasader. ok kolbeinstader ok kirkiubol sydvir at ose þeim er fram er fra borg kirkivbols. [...] Þadan eigv vtskaler til hiallzins aa fitivm sionhending fram j kross þann er þar er klappadur j hamrinum: fram vndann. Eigv hier j þorodzstader fimtvnginn.” DI II, 77.

10.6.1370: Máldagi Hvalsneskirkju. “þangad liggia þesser iij bæer ad tiundum oc lysitollum oc ollum skyllidum. þoristader.” DI III, 256. 13.9.1418: Guðmundur Arason greiðir Þorgerði Ólafsdóttur “so miked i Jörðum og lausagotse. sem hier seiger. Jtem Kyrkiubol j Rosmhvalanese. fulavik. Þorersstader. Rafnkelstader firir .j. hundrad hundrada.” DI IV, 265. Sjá einnig bréf 14.09.1428, DI VI,

41.

Heimatún Þóróddstaða frá árinu 1919. Bærinn er syðstur í Kirkjubólshverfi. Skekkja er í túnakortinu en litlar skemmdir vegna ágangs sjávar eru þarna.

10.4.1517: Ögmundur ábóti í Viðey selur Hannesi Eggertssyni Kirkjuból í Selárdal, Suðureyri og Tungu í Tálknafirði fyrir “[...] halfa Biaskier oc Þoristadi er liggja aa Hrosshvalanesi [...]” DI VIII, 608. Sjá einnig bréf 14.9.1517, DI VIII, 637.

29.5.1516: “[...] Þvrridvr Þordardotter oc Birger sonvrhennar handlagdi Hannes Eggertssyni með fyllv handabandi fiorvtiger alnar ens xv. hundraz j jordine Þorodzstodvm er liggvr aa Rasthvalanesi [...]” DI VIII, 584. 1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Tuorestedom ij legekör. [...]” DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 142; 1549-1550, DI XII, 157; 1550, DI XII, 176; 1552, DI XII, 403.

Í örnefnaskrá kemur fram að býlin Hraunprýði og Þverspyrna voru innan Þórustaðarlands (Ö-Þórustaðir, 2).

Jarðarítök: Skógarítak til kolagerðar brúkar jörðin í Almennungi innan Kirkjubólslands. Að auki á jörðin skipstöðu og uppsátur í Kirkjubólslandi, segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 66.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Þórustaði.

1919: “Túnin mestöll slétt - af sandi. Hvítur foksandur frá sjó við flesta beina og undir túngörðum utan og innan - flög sjást líka og sandblettur, helst á Hafurbjarnst.” Tún (Þórustaðir), 4,5 hekt., garðar 1470 m².

1703: “Torfrista og stúnga í lakasta máta fyrir sandi og grjóti [...]. Eldiviðartak af fjöruþangi hjálplegt. Fjörugrasatekja nokkur [...]. Rekavon nokkur [...]. Murukjarnar öngvir nema af reka á útmánuðum [...]. Tún jarðarinnar fordjarfast af sandi til stórmeina og hefur ábúandinn bæði kostnað og erfiði fyrir að láta moka sandinn og varna spjöllum, sen sýnilegt merki votta. Engjar öngvar. Útihagar í lakasta móti bæði sumar og vetur. Vatnsból er lítið mjög, og þarf um sumur að vatna pening á annari jörð,”

segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 66-67.

Örnefni: «Rétt upp frá túni er Kúamói Þar var kúm beitt, en ekki fê,» segir í örnefnaskrá (Ö-Þórustaðir, 1).

1850-576: GK-072:001_1 Þóroddstaðir bæjarhóll bústaður

Á túnakorti frá 1919 eru Þórustaðir/Þóroddsstaðir merktir með tíu steinhúsum og tveimur kálgörðum. Katrín Gunnarsdóttir skráði bæjarstæði Þóroddsstaða árið 2009: “Húsið sem stendur þarna í dag er við endann á vegslóðanum sem liggur í vestur frá veginum frá Sandgerði [sic] í Garð. [...] Þarna stendur nú uppsteypt íbúðarhús og útihús. [...] Samkvæmt túnakorti frá 1919 er matjurtagarður fast sunnan við bæjarhús Þóroddsstaða. Sunnan við núverandi byggingar bæjarhús Þóroddsstað [sic] er nú bílastæði

1850-576: Uppmæling á bæjarhólnum og fornleifum sem þar eru.

1850-576: Bæjarhóllinn, horft til ANA.

og afgirtur garðblettur heim við húsið.”

Bæjarhóllinn er mikið raskaður, á honum miðjum eru núverandi íbúðarhús, útihús og pallur. Erfitt er að áætla uppsöfnun mannvistarlagar en hóllinn er um 45 m í þvermál og líklega uppsöfnun enn undir sverði.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2009c, 8

1850-636: Horft til suðausturs yfir svæðið sem útihúsið er á.

1850-636: GK-072:001_2 tóft útihús

Á bæjarhólnum eru byggingar úr blönduðu efni og miklar breytingar átt sér stað á undanförunum árum sem virðast hafa dagað uppi og aldrei verið kláraðar. Norðan og norðvestan í bæjarhólnum má sjá grjóthlaðna vegg sem og einn vegg úr steypu og grjóti. Þetta er líklega hluti af eldri bæjarhúsum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-577: GK-072:002 heimild brunnur

“Vatnsból er lítið mjög, og þarf um sumur að

vatna peníng á annari jörð,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Á túnakorti frá 1919 er brunnur merktur um 40 m sunnan bæjar 001. Katrín Gunnarsdóttir skráði brunn á Þóroddsstöðum árið 2009: “Um 50 m í suður frá íbúðarhúsinu á Þóroddsstöðum á smá hóldragi í túninu sem er sína og/eða óslegið. [...] Ekki er hægt að greina nokkrar hleðslur vegna sinu og grasvaxtar. [...] Hugsangleg [sic] eru þarna hleðslur brunnsins í sinunni.”

Ekkert sést til brunnsins á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919; JÁM III, 67; Katrín Gunnarsdóttir 2009c, 11

1850-579: GK-072:003 þúst útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt um 80 m suðvestan bæjar 001. Katrín Gunnarsdóttir skráði minjar á Þóroddsstöðum árið 2009: “Um 80 m í suðvestur frá bæjarstæði Þóroddsstaða í túninu. [...] Túnið hefur verið sléttað. [...] Vegna þess að þarna í túninu hefur staðið einhver bygging má vera að undir sverðinum leynist hleðslur.”

Þar sem útihúsið var er þúst í túninu. Hún er 12x10 m að stærð og búið er að slétta yfir hana.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2009c, 10

1850-579: Horft til suðurs yfir þústina.

18750-582: GK-072:004 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er steinhús merkt liðlega

100 m vestan bæjar 001. Húsið er reist upp við túngarð (073:023).

Ekkert sést til minja nema áberandi grýtt og gróið svæði sem sker sig nokkuð úr umhverfi sínu. Svæðið rís ekki hátt og ekkert sem gefur nánara lag þessa mannvirkis til kynna.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-587: GK-072:005 þúst útihús

Á túnakorti frá 1919 er útihús teiknað um 70

m norðan bæjar 001. Húsið er byggt á mörkum

Þóroddsstaða (001) og Sandhóls (073:022).

Óljóst þúst sést þar sem útihúsið var en búið er að slétta túnið á þessu svæði.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-587: Horft til ASA yfir þústina.

1850-584: GK-072:009 heimild rétt

Á túnakorti frá 1919 er afgirt svæði liðlega

240 m suðvestan bæjar 001. Hugsanlega er um

kálgarð að ræða. Suður- og vesturhluti svæðisins er upp við túngarð (073:023).

Í jaðri golfvallar og engar minjar sjást á yfirborði. Þarna er nú grýtt stönd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-578: GK-072:010 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið teiknuð milli heimabæjar (001) og brunns (002). Leiðin liggur norðaustur-suðvestur.

Leiðin er horfin af yfirborði. Þarna er nú leiksvæði fyrir börn og gróið tún.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-583: GK-072:012 Bakkakrókur heimild nátthagi

“Syðst suður í túni er nátthagi með grjóttgarði, sem heitir Bakkakrókur. Að sögn Þórunnar Gísladóttur var hann notaður sem nátthagi fyrir fé til ársins 1947 [...]. Fé var haft þar um nætur vegna flæðihættu við sjóinn. Annars þurfti að reka það upp af skerjunum um nætur” segir í örnefnaskrá.

EKKI HÆGT AÐ STAÐSETJA NÁTT HAGANN MEÐ VISSU. MÖGULEGA ER UM SAMA STAÐ OG RÉTT 009 AÐ RÆÐA EN ÞAÐ ÞARFNAST FREKARI STAÐFESTINGAR.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Þórustaðir, 1-2

1850-581: GK-072:016 Svörtuklappir heimild lending

“Lendingin var í sandviki norðan við svonefndar Svörtuklappir. Sunnan við þær er Fitja-Hásteinn,” segir í örnefnaskrá. Í örnefnalýsingu Kirkjubóls segir: “Þá var einnig lending við Þóroddsstaði, syðsta bæ í hverfinu; var þar lent í sandviki niður af bænum, norðan við svonefndar Svörtuklappir. Engin sjávarhús eru þar nú sýnileg eða önnur vergögn.”

Engin ummerki um lendingu sjást á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Þórustaðir, 1; Ö-Kirkjuból, 6

1850-580: GK-072:020 gryfja óþekkt

Um 50 cm djúp hola er suðvestan við bæ 001, í grónu túni. Hlutverk hennar er óþekkt en hún er um 1,8 m í þvermál og um 0,4 m djúp.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-594: GK-072:021 garðlag túngarður

Katrín Gunnarsdóttir skráði túngarð á Þóroddsstöðum árið 2009: “Norðan við vegslóðann sem liggur heim að Þóroddsstöðum. [...] Garðurinn er grjóthlaðinn um 32, m [sic] langur [...], garðurinn liggur austur-vestur.” Túngarðurinn sést enn og er hlaðinn úr torfi og grjóti. Þetta er þvergarður innan heimatúnsins og afmarkaði land Þóroddsstaða til norðurs. Hann sést enn í túninu á milli húsanna og líkist hrygg.

1850-594: Horft til ASA eftir túngarðinum.

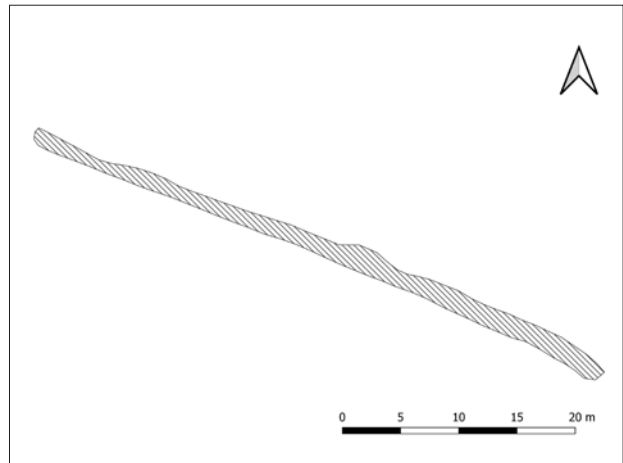
1850-594: Uppmæling af túngarðinum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Katrín Gunnarsdóttir 2009c, 11

1850-635: Horft til ASA eftir garðinum.

1850-635: Uppmæling af garðinum.

1850-585: GK-072:022 brunnur brunnur

Brunnur er í túninu suðvestan við bæ 001, skammt frá holu 020. Hann steypur, 1 m á dýpt og nánast ferhyrndur. Opið var hulið með plötu. Hann er líklega ekki mjög forn.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-635: GK-072:023 garðlag landamerki

Landamerkjagarður er hlaðinn á merkjum Fitja og Þóroddsstaða. Liggur til austurs frá sjó, þ.e. Fitjatanga. Garðurinn er grjóthlaðinn og sést enn fremur utan þess svæðis sem var skráð. Hann var rakinn á 50 m löngum kafla.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

GK-073 Kirkjuból

1686 og 1695: 66 hdr., 80 ál., konungseign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 123.

1703: Jarðardýrleiki óviss, konungseign, með hjáleigunum Sandhólakoti, Nýjabæ, Móakoti, Busthúsi, Fjósakoti, Götu, Vallarhúsi, Kvíarvöllum (GK-074) og tveimur ónefndum hjáleigjum, samkvæmt JAM III, 68-72.

1847: 67 2/3 hdr. 1847. Bændaeign, með hjáleigunum Kvíavöllum og Fitjum (GK-075) auk þeirra voru Vallarhús, Busthús og Sandhólakot hjáleigur 1705 og 1803, samkvæmt JJ, 87.

Um 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 9

Um 1270: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þaðann eigv vtskaler til skagaflesiar: Þa eigv hafar biarnnasader. ok kolbeinstader ok kirkiubol sydvir at ose þeim er fram er fra borg kirkivbols. ok j þann as er þar geingvr fram vndan aa þar j kolbeinstader fiordvng ok annann hafar biarnna stader enn halftt kirkivbol. [...] Jtem eiga vtskaler allar veidar sydvir j lambarif, enn krokvr ok midhvs þridivng. enn kirkivbol ad svnnann, enn fiskreka allann at miofa tanga.” DI II, 77.

Um 1270: “Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekv millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikínga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn fimta hlvt aa kirkivbol hafar biarnnarstader ok kolbeinstader. aa kirkivbol jafnn micid hinvm badvm: enn hinn londinn halft hvort vid annat.” DI II, 78

1367: “a xlc j heimalande fiordung j geirfuglaskere. vidreka allann a Skarda vrd.” DI III 221

1379: “a xl hvndrada j heima landi.” DI III, 342-343

1397: “a xlc j heimalandi. fiordung j geirfuglaskeri.” DI IV, 103-104

13.9.1418: Guðmundur Arason greiðir Þorgerði Ólafsdóttur “so miked i Jördum og lausagotse. sem hier seiger. Jtem Kyriubol j Rosmhvalanese. fulavik. Þorersstader. Rafnkelstader firir .j. hundrad hundrada.” DI IV, 265. Sjá einnig bréf 14.09.1428, DI VI, 41.

1433: “Kirkiu bols brenna sudr [...] Margriet koms ut um onshusit med skærum sinum.” Gottskálksannáll, Isl. Ann, 370

1477: “Peturs kirkia a kirkiubole a xl hvndrad j heimalandi.” DI VI, 126

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Kyrkebolet landskyldt xij vetter fiske [...]” DI XII, 117. Sjá einnig Fógetareikninga 1548, DI XII, 123; 1548-1549, DI XII, 144; 1549-1550, DI XII, 158; 1550, DI XII, 178, 182; 1552, DI XII, 404, 407, 421, 423-424; 1553, DI XII, 564, 581, 595.

1551: Norðlingar hefna Jóns Arasonar, drepa Kristján skrifara og menn has á Kirkjubóli. “Þá Danska á Kirkjubóli dysjuðu þeir fyrir norðan garð; tveir af þeim hétu Sefrínar: Sefrin Kock og Sefrin Ama [...]” segir í Biskupa-annálum Jóns Egilssonar (StÍ), 99. Sjá einnig Skarðsannál, Annálar I, 124.

1551: “[Kristján skrifari og menn hans] grafnir heima hjá hálfkirkjunni á Kirkjubóli”; Bsk II, 256

1553: Máldagi Kirkjubólskirkju. “Kirkian a Kirkiubole a xlcj heimalandi. Fiordvng j Geirfuglaskeri.” DI XII, 665.

7.3.1555: Konungsboð. “Sameledis er forschreffne Torofler Öyelssen begierenndis. att wij wille vnnde hanom enn gaard wed naffn Kierckebole. tha a giffue wij teg tillekiennde att wij ere tillfredz. att hannd fanger same gaard.” DI XIII, 7. Um 1570 og síðar: “Kirkian a Kirkiuböle a xLc. i heimalandi. Fiordung i Geirfuglaskiere” DI XIV, 639.

{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 61, 64, 66}

1919: Á túnakorti eru rústir ónefnd kots, þurrabúðin Vallarkot sem og hjáleigurnar Hólabrekka, Sandhóll, Vallarhús og Þingholt merktar.

Býlið Rafnhús og þurrabúðin Efstibær eru nefnt í örnefnaskrá (Ö-Kirkjuból, 7).

“Í minnum þeirra manna, sem nú lifa, fylgdu því 9 hjáleigum, hvar af nú eru ekki nema tvær til: Kvíavellir [GK-074] og hálfbýlið Fitjar [GK-075], “ segir í sýslu og sóknalýsingum, 77. Jarðarítök:

Túnakort Kirkjubólshverfis frá 1919. Minni skekkja er í þessum hluta en á Þóroddstöðum en sá hluti er ekki sýndur hér.

Jörðin á einn fjórða part í Almennungi innan jarðarinnar. Það er sameign Kirkjubóls, Hafurbjarnarstaða og Kolbeinsstaða, segir í örnefnaskrá (Ö-Kirkjuból, 2, 7). Hafurbjarnarstaðir, Kolbeinsstaðir og Þórustaðir brúka skógarítak í Almennungi. Því til viðbótar fá Þórustaðir skipstöðu og uppsátur í Kirkjubólslendi, samkvæmt JÁM III, 66, 73, 75. “Kirkjuból hefur verið fremsti bærin fyrir sunnan Skagann, og er hann enn byggður, en fluttur lengra upp frá sjó. Rústir forna bæjarins eru á hól við

sjóinn og sjást enn, þó ekki gjörla, því að þar er mjög sandi orpið og um turnað. Kirkja var og þar, og sér enn rústir hennar, þó eigi glögglega, því allt er komið í sand. Vilchins máldagi kallar þessa kirkju Péturskirkju, og átti hún sem hlunnindi fjórðung í Geirfuglaskeri, en hálf kirkjan í Vog. Bænhús stóð hér fram á daga Árna lögréttumans Jónssonar. Ekki vita menn til, að hér hafi nokkru sinni blásið upp mannabein, og engin legstaður eða rúnasteinn er hér sjáanlegur. Ívar Hólm hirðstjóri á að hafa búið á Kirkjubóli.”

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Kirkjuból ásamt Landhól, Vallarhúsum, Vallholti, Þingholti og Hólabrekku.

1919: “Túnin mestöll slétt - af sandi. Hvítur foksandur frá sjó við flesta beina og undir túngörðum utan og innan - flög sjást líka og sandblettur, helst á Hafurbjarn.st.” Tún (Kirkjuból), 4,3 hekt., garðar 1750 m². Tún (Vallarhús), 4,2 hekt., garðar 660 m². Tún (Sandhóll), 2,9 hekt., garðar 700 m². Tún (Vallholt), 0,01 hekt., garðar 800 m². Tún (Þingholt), 0,14 hekt., garðar 860 m². Tún (Hólabrekka), 0,2 hekt., garðar 720 m². Öll torfan samtals 11,75 hekt., og garðar 5490 m².

1703: “Skóg til kolgjörðar brúkar jörðin í almenníngum. Torfrista og stúnga engin nema í sendinni jörðu lítt nýtandi [...]. “Fjörugrasatekja nokkur, fer þó mjög til þurðar fyrir því að menn frá öðrum jörðum sækja þangað grös. Sölvatekja hefur verið temmilega góð, fer og til þurðar, því frá öðrum jörðum er til sókt. Eldiviðartak af fjörupáangi var bjargleg alt so lengi að ekki var til sókt frá öðrum jörðum, en nú síðan umboðsmaður forpachtaranna leyfði öðrum fjörunnar nautn á þessum fyrirskrifuðum þángtekju hlunnindum þykist ábúandinn [...] líða skort á eldiviðartaki sínu, og bágindi meir en áður á sölvatekjinni [...]. Rekavon í betra lagi [...]. Murukjarnar, bjöllur og ætíðönglar fást þar um vortíma og kemur það peningi til næringar í heyskorti. [...]. Tún jarðarinnar liggja undir stórum skaða af sandi, sem ábúandinn hefur margoфт með stóru erfiði og kostnaði látið moka saman, til að varða við eyðileggingu jarðarinnar. Engar öngvar. Hagar mjög litlir vetur og sumar nema fjaran” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 68-69.

“[H]efur sandur þessi fokið mjög upp á túnin og spillt grasrót, svo að illbyggilegt mátti heita, þar til á síðustu árum að útlendur áburður og betri viðleitni hefur gert byltingu í grasvexti á þessum slóðum,” segir í örnefnalýsingu (Ö-Kirkjuból, 4).

1850-599: GK-073:002_1 þúst kirkja

KIRKJUBÓL Á ROSMHVALNESI (G) -Péttri

c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 9

1367: a xlc j heimalande fiordung j geirfuglaskere. vidreka allann a Skarda vrd. xv. kyr. Þrenn messuklæde les Vilchinzbok; Hítardalsbók DI III 221

[1379]: a xl hvndrada j heima landi; [Geirfuglaskers eða viðreka getur ekki hér] Máld DI III 342-343

1397: a xlc j heimalandi. fiordung j geirfuglaskeri [+viðreka]. Þar skal vera prestur oc diakn edr kvenngilldur omagi vr kyne Svarthofda. jtem gaf Olafur bondi til kirkjunnar vc. oc hustru Salgierdur messuklædi ad ollu. Portio Ecclesiæ medann Olafur bondi bio halft xiiijc. enn sijdan hann deide vj merkur; Máld DI IV 103-104.

1433: Kirkiu bols brenna sudr ... Margriet koms ut um onshusit med skærum sinum; Gottskálksannáll, IA, 370

1477: Máld DI VI 126

1551: [Kristján skrifari og menn hans] grafnir heima hjá hálfkirkjunni á Kirkjubóli; Bsk II, 256

1553: Máld DI XII 665.

Um 1570 og síðar: Máld DI XV, 639

{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 61, 64, 66}

Hálfkirkja stóð fram á daga Árna Jónssonar lögréttumans á Kirkjubóli (d. 1819); Landnám Ingólfs III, 184

Á túnakorti frá 1919 er kirkjugarður merktur um 220 m norðan bæjar 001. Þar segir: «Grafreiturinn gamli og nýlegt tóft. (virðist hafa verið byggður kofi upp úr kirkjutóftinni). Sandorpið, og þó að mestu gróið yfir húsa og garðaleifar.»

“En einnig kynni það að vera í einhverju sambandi við kirkju eða bænahús, sem var á Kirkjubóli og markar enn fyrir á Gamla-Bóli [005]. Þar er einnig kirkjugarður, en hann er farinn að brotna af sjógangi og mannabein að koma úr hólum, í flóði fyrir nokkrum árum komu m.a. hlutar af tveimur beinagrindum [...]. Er þar að brotna hár rofabakki, og koma fram úr honum hleðslur. Hleðslur þessar eru leifar af kirkjugarði og byggingum,” segir í örnefnaskrá.

“Kirkja var og þar [á Kirkjubóli], og sér enn rústir hennar, þó eigi glögglega, því allt er komið í sand. Vilchins máldagi kallar þessa kirkju Péturskirkju, og átti hún sem hlunnindi fjórðung í Geirfuglaskeri, en hálf kirkjan í Vog. Bænhús stóð hér fram á daga Árna lögréttumans Jónssonar. Ekki vita menn til,

1850-599: Fornleifar nærri elsta bæjarhól 801 og kirkjunni.

1850-599: Horft til vesturs yfir þústina.

að hér hafi nokkru sinni blásið upp mannabein, og engin legstaður eða rúnasteinn er hér sjáanlegur.” “En einnig kynni það að vera í einhverju sambandi við kirkju eða bænahús, sem var á Kirkjubóli og markar enn fyrir á Gamla-Bóli. Þar er einnig kirkjugarður, en hann er farinn að brotna af sjógangi og mannabein að koma úr hólnum, í flóði fyrir nokkrum árum komu m.a. hlutar af tveimur beinagrindum. “Hinn 10. febr. [1970] fóru Þjóðminjavörður og Gísli Gestsson safnvörður suður að Kirkjubóli á Miðnesi til athugunar á gamla kirkjugarðinum þar, en í stórbrimi skömmu áður hafði sjór brotið framan af bæjarhólnum og mannabein komið þar í ljós. Ekki voru tök á að gera þar rannsókn að svo komnu, en síðar um sumarið fór Þjóðminjavörður ásamt dr. Kristjáni Eldjárn forseta og Jóni Steffensen prófessor á staðinn til nýrrar athugunar,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1971. “Grafreiturn neðan við Kirkjuból hefur nú verið varinn, en sjórinn hafði áður verið að dunda við að brjóta hann niður og hirða úr honum beinin,” segir á ferlir.is.

“Kirkjan er á golfleti nr. 7 á golfvöllinum. [...] Kirkjan og kirkjugarðurinn er komin undir golfvöllinn og hluti kominn úti sjó. Önnur yngri tóft er að finna við völlinn (sjá mynd). Tóftin snýr austur/vestur með dyrnar til vesturs. Stærð tóftarinnar er 6×5 m. Hún er hlaðinn með torfi og grjóti. Innveggir eru hlaðnir með grjóti. [...] Tóftin er fyrir neðan kirkjutóftirnar í austurátt og liggur N-S. Tóftin er mjög gróin og erfitt að sjá lögun hennar,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Hér er þúst á norðurhluta svæðisins, eða hólsins, túlkuð sem kirkjan, það þarf þó ekki að vera. Einnig er talið að hún sé undir tóft 002_2. Báðar staðsetningarnar eru innan kirkjugarðsins að því talið er. Þústin er 7,8x6,6 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er algróin og um 0,4 m á hæð.

Hættumat: mikil hættu, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Kirkjuból, 4, 7; Magnús Grímsson 1940, 247; Árbók 1971, 143; DI III, 221, 342-343; DI IV, 103-104; DI VI, 126; DI XII, 9, 665; DI XV, 639; IA, 370; AM 263 fol. bl. 61, 64, 66; Landnám Ingólfs III, 184; www.ferlir.is/?id=3971

1850-796: GK-073:002_2 tóft útihús

Útflött tóft er á hólnum, innan kirkjugarðsins. Hún sést ágætlega, þ.e. innra byrði hennar. Tóftin er

1850-796: Horft til suðvesturs yfir útihúsið.

1850-795: Kirkjugarðurinn myndar sléttan pall með aflíðandi brúnum til austurs. Horft er til suðurs á myndinni.

8,4x7 m að stærð og snýr norður-suður. Op er til norðvesturs. Veggirnir eru algrónir og signir.

Hættumat: mikil hætta, vegna jarðræktar

1850-795: GK-073:002_3 hóll kirkjugarður

Hóll sem er 44x23 og snýr norður-suður ber meintum kirkjugarði vitni. Austurhlutinn er fremur flatur og má óljóst sjá móta fyrir vegg þar í jaðri hólins. Hóllinn er mikið sléttaður enda innan golfvallar.

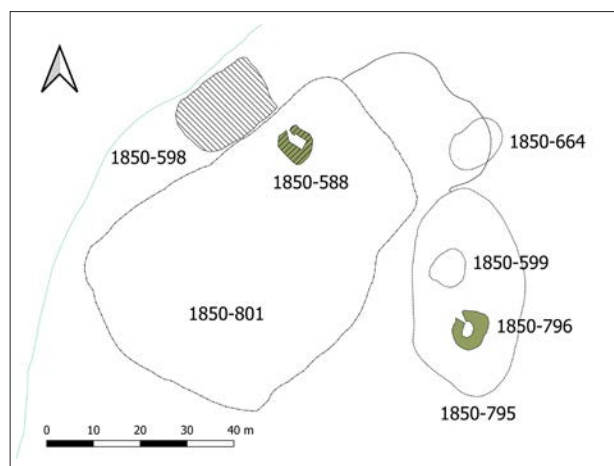
Hættumat: mikil hætta, vegna jarðræktar

1850-801: GK-073:005 Gamla-Ból bæjarhóll bústaður

Á túnakorti frá 1919 segir: «rústir forna Kirkjubóls» norðan bæ 001. “Í Kirkjubólshverfi miðju er stór hóll niður undir sjávarbakka. Heitir hann Gamla-Ból, enda stóð þar Kirkjuból áður fyrr með sína fornu sögu. Þegar Magnús Þórarinnsson var smástrákur og kom á Gamla-Ból í fyrsta sinn, voru honum syndir þar vel högginnir bollar í stóra steina og sagt, að það væru hlautbollar frá heiðni. Steinar þessir munu nú vera komnir í hleðslu á Gamla-B[ó]li eða þar í grennd [...]. Niður við sjó er, eins og

1850-801: Horft til norðurs yfir Gamla-Ból.

1850-801: Uppmæling á minjum nærri bæjarhólum.

fyrir segir, Gamla-Ból, þar sem Kirkjuból stóð fyrr. Mælt er, að bærinn hafi verið fluttur frá sjó undan sandfoki,” segir í örnefnaskrá.

“Kirkjuból hefur verið fremsti bærinn fyrir sunnan Skagann, og er hann enn byggður, en fluttur lengra upp frá sjó. Rústir forna bæjarins eru á hól við sjóinn og sjást enn, þó ekki gjörla, því að þar er mjög sandi orpið og um turnað,” segir MG.

“Kirkjuból var kirkjustaður til forna, sem nafnið sýnir. Bærinn stóð áður nær sjó, en var á seinni tímum fluttur undan sandfoki. Er þar hóll við túnjaðar, sem bærinn var áður. Hefir sandur sléttað yfir hann, en er þó nú aftur grasi vaxinn,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

“Þar sat á fyrra helmingi 15. aldar Margrét dóttir Vigfúss Hólms hirðstjóra. Samtímamaður hennar í Skálholti var Jón biskup Gerreksson, yfirgangsmáður og óbilgjarn. Hann átti launson, og var hann kæmeistari á biskupsstólnum. Hann bað Margrétar, en fékk synjun. Fór hann þá með sveinum biskups til Kirkjubóls og ætlaði að brenna hana inni. [...] Þeir kveiktu í bænum, en henni tókst með skærum að grafa sig út úr baðstofunni [...],” segir í Íslenskum sögustöðum.

Bæjarhóllinn er umfangsmikill, 70x50 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Hann er um 2 m á hæð og hliðarnar aflíðandi. Á honum er tóft 006 en þar er að auki hola á golfvelli og þrjár sandgryfjur.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Magnús Grímsson 1940, 247; Ö-Kirkjuból, 5, 7; Árbók 1903, 36; KK I, 24

1850-588: GK-073:006 tóft útihús

Á túnakorti frá 1919 er stein- og torfhlaðin bygging merkt um 280 m norðan bæjar 001. Þetta er yngra útihús sem var byggt á eldri bæjarhólum, mögulega á bæjartóftum en það er óljóst. Þarna er nú golfvöllur og hola er uppi á bæjarhólum.

Tóftin er 8,5x 6,5 m að stærð, einföld og snýr NNV-SSA. Hún er opin til norðurs og veggir úr tofi og gjróti. Það eru 4-7 umför af grjóti í þeim, og veggir eru 0,6-0,9 m á hæð. Suðurgaflinn er siginn.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-588: Útihúsið, horft til suðausturs.

1850-598: Horft til suðvesturs yfir þústina.

1850-598: GK-073:007 þúst útihús

Á túnakorti frá 1919 eru þrjú timburhús merkt liðlega 300 m norðan bæjar 001. «Hleðslan liggur undir teignum á golfvelli. Hún snýr til vesturs í átt að sjó. Hleðslan er úr grjóti og er orðin mjög gróin,» segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Pallur undir setbekk innan golfvallar er fremst við sjávarbakkann. Líklega má sjá hluta af hleðslum úr þessum húsum til vesturs, það eru einu ummerkin. Í hleðslunni má sjá 5-6 umför af stórum steinum sem eru allt að 120 cm á hæð. Húsin sjást á loftmynd frá 1957 og gerð pallsins sem og landbrot er ástæða raskins.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/kirkjubol/fornleifar/

1850-593: GK-073:013 heimild brunnur

Á túnakorti frá 1919 er brunnur teiknaður um 200 m vestan bæjar 001. Brunnurinn er við krossmót þar sem leiðir (020) og (021) mætast. Hann var um 40 m norðan við Sandhól og notaður frá þeim bæ að öllum líkindum. Þarna er gömul sandgryfja tilheyrandi golfvöllinum og engin ummerki um brunn sjást lengur. Hann má þó líklega greina á loftmynd frá 1954.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-591: GK-073:014 heimild útihús

Á túnakorti frá 1919 er timburhús merkt röskum 240 m norðvestan bæjar 001. Húsið er reist áfast túngarði (023).

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði, þarna er nú sjóvarnargarður að hluta.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-589: GK-073:015 hleðsla fiskreitur

Á túnakorti frá 1919 er fiskireitur teiknaður liðlega 280 m norðvestan bæjar 001. Norðurhlið reitsins er áföst túngarði (023).

Þarna er hlaðinn kantur en allt er þetta mjög óljóst og á kafi í grasi

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-596: GK-073:019 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið teiknuð sem liggur frá bæ 001 í vesturátt að fiskreit (015) og endar þar.

Leiðin er horfin vegna sléttunar enda innan golfvallar.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-589: Uppmæling af fiskreitnum og nálægum minjum.

1850-589: Hleðslan, horft til norðurs.

1850-595: GK-073:021 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið teiknuð frá Sandhóli (022) í norðurátt og fer framhjá brunni (013) og beygir þar til vesturs í átt að fiskreiti (015) og stoppar þar.

Leiðin er horfin af yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

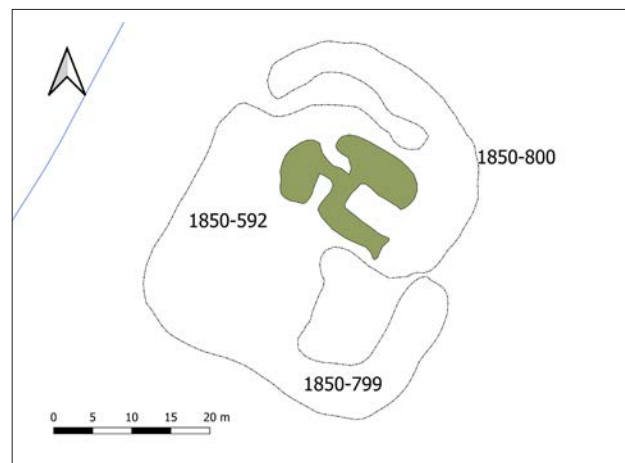
Heimildir: Túnakort 1919

1850-800: GK-073:022_1 Sandhóll bæjarhóll bústaður

Á túnakorti frá 1919 er hjáleigan Sandhóll merkt með fjórum steinhúsum, fjórum timburhúsum, þar af eitt með áfastri skemmu, þremur kálgörðum og einni þró.

1850-800: Horft til austurs yfir bæjarhólinn.

1850-800: Sandhóll og fornleifar á bæjarhólnum.

Bæjarhóllinn er 43x35 m að stærð og snýr norður-suður. Á honum er bæjartóft og það mótar fyrir kálgarði til suðurs. Hóllinn er um 1 m á hæð eða svo.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919

1850-592: GK-073:022_2 tóft bústaður

Bæjartóftin er enn varðveitt á bæjarhólnum að hluta. Hún er 16x12 m að stærð, snýr VNV-ASA og skiptist í þrjú hólf. Vegghæð er um 1,2-1,5 m og búið er slétta yfir hana.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-799: GK-073:022_3 hleðsla kálgarður

Kálgarður er sunnarlega á bæjarhólnum, hann lækkar þar niður og er aflíðandi. Það mótar enn fyrir skammhliðum kálgarðsins, slétt er innan hans til austurs.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-592: Bæjartóftin, horft til NNA.

1850-799: horft til norðurs yfir kálgarðinn.

1850-798: GK-073:022_4 heimild

Þró er sýnd innan kálgarðs 022_3, hún er horfin vegna jarðræktar.

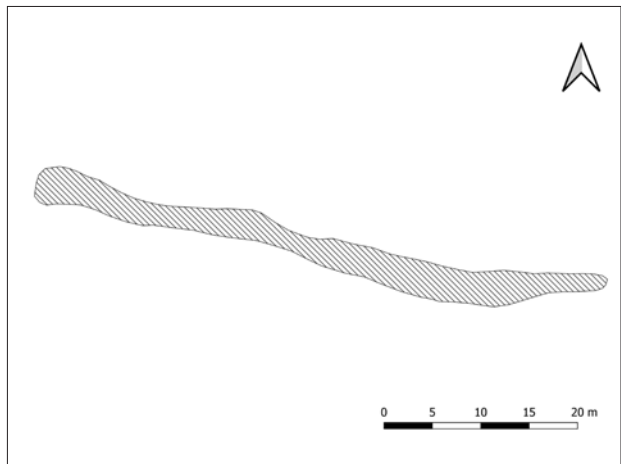
Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-586: GK-073:023 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1919 umlykur túngarður Kirkjubólshverfi ef frá er talið norðausturhluta þess. Við vesturhluta túngarðs segir: «Hleðsla - léleg - undir sendum lágum bakka, er brotnar - þó furðu lítið.» Í norðvesturhluta á sama korti er sjávarbrot teiknað og þar segir: «[h]ér er hvorki bakki né garður til hlífðar.»

1850-586: Horft til austurs yfir túngarðinn.

1850-586: Uppmæling af kálgarðinum.

Túngarðurinn er sennilega horfinn vegna yngri sjóvarnargarðs að mestu við ströndina. Það má þó greina hann hér og þar sem gróinn eða grýttan hrygg. Á túnakorti sést að hlutar hafa enn fremur horfið í sjó. Suðurhliðin er varðveitt á rúmlega 60 m löngum kafla og snýr austur-vestur. Túngarðurinn er grjóthlaðinn og sést vel. Hann fjarar út til beggja enda vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-667: GK-073:036 heimild býli

“Hjáleiga áföst við bæinn [005] ónefnd, þriðja. Jarðardýrleiki óviss,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

Þessi hjáleiga var við Gamla-Ból og er nú týnd, hún var þó líklega á eða nærri bæjarhólnum. Frekari

heimildir þarf til að staðsetja hana með meiri nákvæmni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 70

1850-590: GK-073:043 hleðsla túngarður

Túngarður sést á túnakorti frá 1919 og skildi á milli túna Kirkjubóls 005 og Sandhóls. Þetta er þvergarður innan sjálfs heimatúnsins. Hann sést enn og var rakinn á tæplega 60 m löngum kafla innan skráningarsvæðisins. Hann er grjóthlaðinn en víða er gróið yfir hleðslur. Hann liggur norðvestur-suðaustur, innan túnsins.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-657: GK-073:044 Digrabyrgi heimild skemma

“Út [Kirkjubóls]sundið liggur til landnorðurs, Keilir um Digrabyrgi á Klöppunum fyrir norðan Kirkjuból,” segir Sigurður B. Sívertsen í Rauðskinnu IX-X.

Digrabyrgi er týnt og ekki vitað hvar var staðsett. Líklega var það þó nærri sjó og horfið vegna ágangs sjávar.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna IX-X, 195

1850-663: GK-073:045 þúst útihús

Útflött og illgreinileg þúst innan golfvallar. Hún er innan svæðis sem tilheyrði Kirkjubóli samkvæmt túnakorti frá 1919 en ekkert mannvirki er sýnt á þessum slóðum á kortinu. Líklega er þó um ummerki útihúss að ræða. Þústin er 12,5x9 m að stærð og snýr norður-suður.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-597: GK-073:047 heimild lending

“[N]okkur útgerð, að minnsta kosti öðru hvoru, í suðurdjúpið á vertíð, en oft lentu þeir þá í Flankastaðavör [067:015] eða jafnvel á Fitjum, ef ekki var fært heim vegna brims. Einnig var þar nokkur útgerð úr heimavör á tveggjamannaförum um sumartímann í þarann og á Labbana og þá lent heima,” segir í örnefnaskrá. Vörin er sýnd á túnakorti frá 1918. Lítil sandfjara en annars er ekkert sem ber lendingunni merki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 4; Túnakort 1919

1850-797: GK-073:048 Borga heimild rétt

“Lent var í svonefndri Borgu, sem Magnús Þórarinnsson segir, að hafi verið sandvik sunnan megin við Gamla-Ból [005], en Árni Jónsson segir, að Borga hafi verið hlaðin rétt (sbr. borg = hringhlaðin rétt). Sunnan megin við lendinguna er Borgusker,” segir í örnefnaskrá.

Þessi rétt er horfin vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 5

1850-652: GK-073:049 Víkurboðar heimild verbúð

“Norðan við eru Vallarhúsaklappir, en Kvíavallavík og Kvíavallasker þar norður af. Ekki var gott á land að leggja þarna, því allt var eintómur hvítur sandur, varð því að bera fiskinn upp á tún. Vergögn voru lítil og engir garðar, skipum til skjóls í ofviðrum á landi. Einn kofi hafði lengi staðið á bakkanum, en breyttist síðar í timburskúr [...]. Mun það allt vera kallað einu nafni Víkurboðar,” segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað hvar þessar verbúðir voru staðsettar og líklega eru þær horfnar vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 5-6

1850-658: GK-073:054 Út-Garður heimild uppsátur

1850-663: Þústin, horft til norðurs.

“Kirkjubólshverfingar hafa jafnan sótt sjó með búskapnum [...] og hafa haft uppsátur mest í Út-Garði,” segir í örnefnaskrá.

Ekki vitað með vissu hvar uppsátrín voru, gæti verið utan skráningarsvæðis í Garðinum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 4

1850-664: GK-073:058 þúst útihús

Þúst er norðan við kirkjugarð 002, suðaustarlega á bæjarhól 005. Ekki er vitað hvað var hér, líklega úthús eða jafnvel einhver af týndu hjáleigunum.

Þústin er 13x8 m, snýr NNA-SSV og er um 0,2 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-665: GK-073:059 tóft útihús

Tóft, líklega útihús er skammt norðaustan við bæ 005. Tóftin er 12,2x8,5 m stór, einföld og snýr norðaustur-suðvestur. Op er til suðurs. Veggir eru 10-20 cm á hæð og útflattir

1850-665: Horft til NNA yfir tóftina.

1850-665: Uppmæling af tóftinni.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-666: GK-073:060 þúst útihús

1850-666: Horft til NNA yfir þústina.

Sigin og nánast útflött þúst sést innan golfvallar. Hún er algróin, 30x13 m að stærð og 15-20 cm á hæð.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

GK-075 Fitjar

1703: Jarðardýrleiki óviss, konungseign, sögð hálfbýli byggt af Kirkjubóls landi, samkvæmt JÁM III, 65.

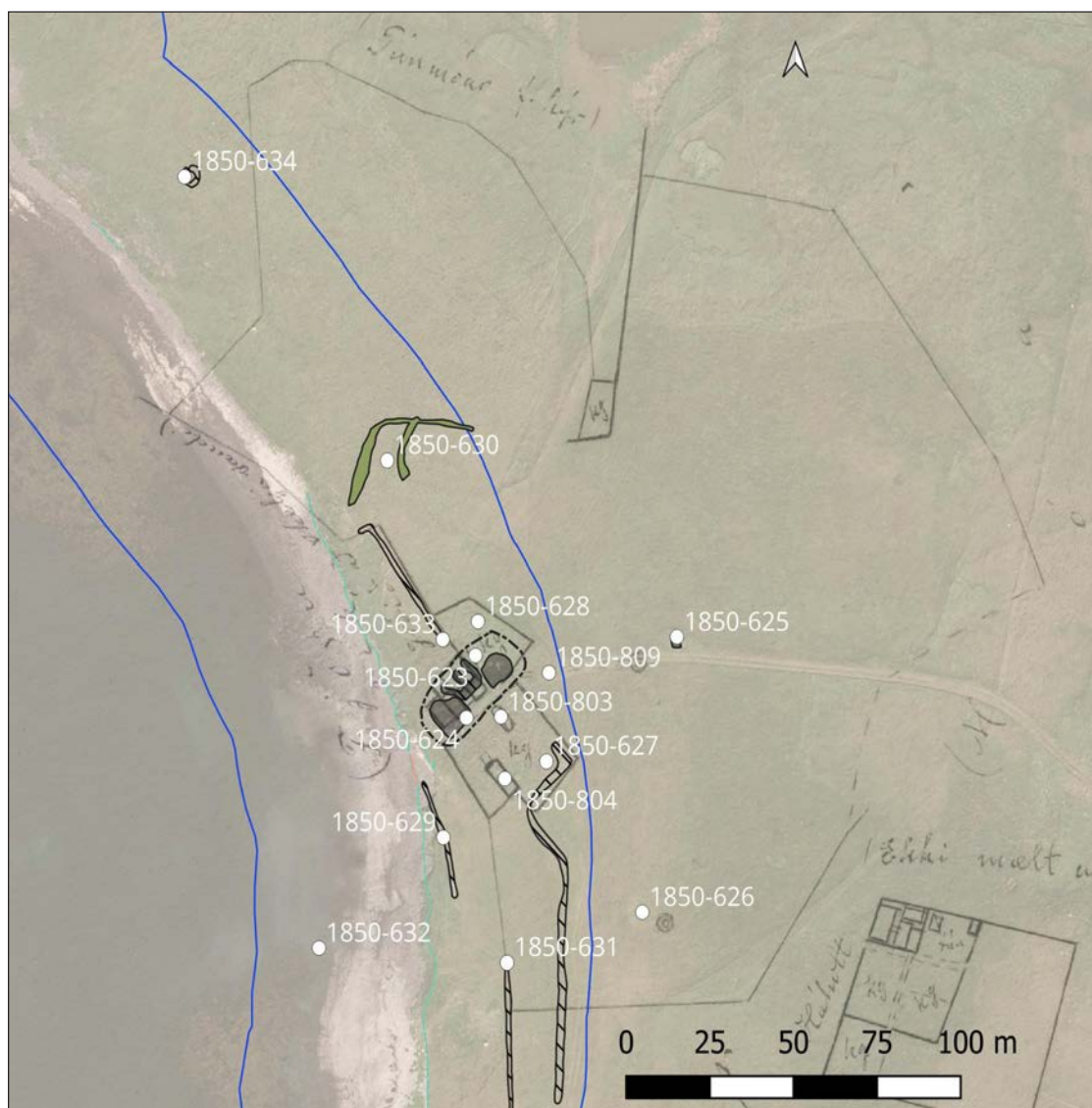
Um 1270: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þadan eigv vtskaler til hiallzins aa fitivm sionhending fram j kross þann er þar er klappadur j hamrinum: fram vndann.” DI II, 77.

1847: Talin sem hjáleiga Kirkjubóls, samkvæmt JJ, 87.

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Feteom. landskyldt iij vet fiske [...]” DI XII, 118. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 144; 1549-1550, DI XII, 158; 1550, DI XII, 178; 1552, DI XII, 404.

1919: Á túnakorti er þurrabúðin Háholt (1905) og Fitjakot (1918) merktar.

Jarðarítök: Kirkjuból hefur byggingarumráð og tekur allt afgjald þar eftir [...]. “Eldiviðartak af fjörupangi hjálplegt, hefur áður miklu meira verið að sögn manna, en mikill hluti fjörunnar, sem sagt er

Túnakort Fitja frá 1919. Það er skekkja í túnakortinu og miklar breytingar hafa orðið á túninu síðan kortið var gert.

áður hafi Fitjum tilheyrt, er nú hafður og haldinn undir Kirkjubólshjáleigu þá, sem Busthús heitir, og hefur so staðið yfir þrjátíi ár,” segir í JÁM III, 65.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Fitjar ásamt Háholti.

1919: “Tún slétt meirihluti og smápýft.” Tún (Fitjar), 3.1 hekt., garðar 900 m². Tún (Háholt), 0.18 hekt., garðar 480 m². Tún (Fitjukot), 0.01 hekt., garðar 330 m². Öll torfan samtals 3.29 hekt., og garðar 1710 m².

1703: “Tún spillast af sjávarsandi. Engar öngvar. Hagar mjög slæmir vetur og sumar. Torfrista og stúnga engin nema í sendinni jörðu valla nýtandi [...]. Sölvafjara nokkur [...]. Lending sæmileg, en þarf að sæta sjávarföllum til að komast út og að, og er það margoft til stórra báginda. Fjörugrasatekju þarf út að kaupa. Vatnsból er stórerfitt um vetur,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 65-66.

1850-623: GK-075:001_1 Fitjar bæjarhóll bústaður

Á túnakorti frá 1919 er bærinn teiknaður með átta steinhúsum, þar af eitt með áfastri timburskemmu, tveimur kálgörðum og einni for. Samkvæmt kortinu voru Fitjar milli Klappar (GK-070) og Þóroddsstaða (GK-072).

Katrín Gunnarsdóttir skráði bæjarstæði Fitja árið 2009: “Frá veginum frá Sandgerði í norður, yfir á vegslóða sem liggur samhliða aðalveginum. Slóðinn liggur að Fitjum og að Þóroddsstöðum. Frá girðingu og hliði eru um 270 m [sic] eftir slóða að bæjarstæði Fitja út við sjávarkambinn. [...]

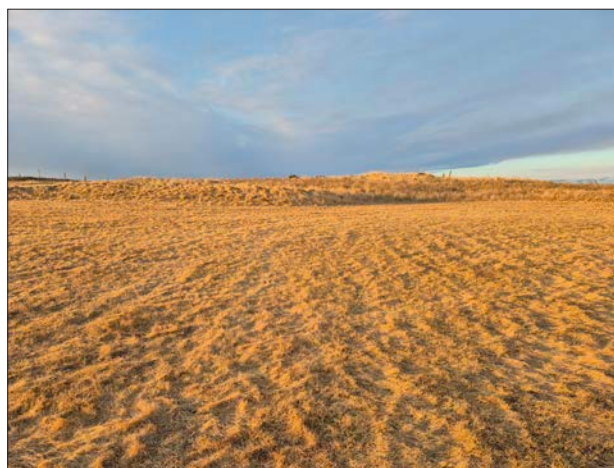

1850-623: Uppmæling af bæjarhólnum og minjum á honum.

Bæjarstæðið samanstendur af rústum nokkurra bygginga. Suðvestast á bæjarstæðinu stóð hús sem var hlaðið úr holsteini um 6 x 8 m stórt. Húsið er alveg hrunið, og heillagest af því er kjallarin, sem hefur verið upphlaðinn og síðan múrað á steinana. Einhverntíma á árunum 1970-1980 [sic] var kveikt í húsinu og það látið brenna. Um 2 m frá húsinu í norður er tveggjahólfa tóft sem hefur inngang í norður. [...] Sá veggur [nyrsti] er með heillegum grjóthleðslum ásamt endavegg. Allar hleðslur tófarinnar [sic] eru grasivaxnar að ofan. Aftan við þessar tóftarhleðslur [sic] er veggjahleðsla sem liggur frá rústum steinsteypta hússins og að tóft sem

1850-622: Vesturhluti bæjarhólsins, horft til ANA.

1850-623: Bæjarhóllinn, horft til vesturs.

er norðan við tvíhólfa fyrrnefnda tóft. Þessi tóftarhleðslan er um 1 m lægri en fyrrnefnda tóftin, veggir hennar eru grjóthlaðnir [...] en nyrsti veggur tóftarinnar sem er langveggur, á úthlið hans hefur verið sett steypa [...]. Um þessa tóft er grasivaxin umgjörð sem liggur aðeins lægra en tóftin með grasivöxnum garði í kring [...]” Bæjarhóllinn sést enn ásamt síðustu bæjarhúsunum sem þar voru. Neðarlega í 2 m háu rofi við sjó sjást bein, bæði dýra- og fiskibein í bæjarhólnum. Engin aska sást í sniðinu. Frá árinu 2017 virðast um 5 m vera farnir af vesturhluta bæjarhólsins vegna landbrots.

1850-624: Bæjartóftirnar, horft til norðausturs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2009a, 7-8

1850-624: GK-075:001_2 tóft bústaður
 Tóftirnar sem Katrín skráði árið 2009 sjást enn á bæjarhólnum. Þarna eru bæði hlaðin og steipt mannvirki og sjást grunnarnir sjást enn vel.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-628: GK-075:001_3 heimild kálgarður
 Á túnakorti frá 1919 sést kálgarður norðan við bæ 001. Hann er horfinn af yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-625: GK-075:002 niðurgröftur brunnur
Á túnakorti frá 1919 er brunnur teiknaður um 40 m suðaustan bæjar 001. Katrín Gunnarsdóttir skráði brunn á Fitjum árið 2009: “Brunnurinn er norðan við heimreiðina að Fitjum um 45 m frá bæjarstæðinu í austur. [...] Tveir trébúkkar liggja yfir brunnstæð [sic], en það sem sést í brunnopið er um 0.50-1.00 m og sést í mosavaxna hleðslu efst við brunnopið.” Brunnurinn sést enn og er óraskaður.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2009a, 11

1850-625: Brunnurinn, horft til norðurs.

1850-809: GK-075:003 heimild leið
Á túnakorti frá 1919 er leið teiknuð sem liggur frá bæ 001 að brunni 002.

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-626: Brunnurinn, horft til norðurs.

1850-626: GK-075:005 niðurgröftur brunnur
Á túnakorti frá 1919 er brunnur teiknaður 80 m sunnan bæjar 001.

Katrín Gunnarsdóttir skráði brunn á Fitjum árið 2009: “Brunnurinn er um 100 m í miðju túni frá fjárhúsbyggingu sem er sunna vegslóðans að Fitjar. [...] Grasivaxið er að brunninum í túninu. Brunnopið er um 1.5 x 1.5 m. Steinhleðsla er í norðurhlið [...]. Við þessar hliðar er grasivaxinn kantur um 0.25 m á hæð, aðrar hliðar grasivaxnar og renna saman við landið í kring.”

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2009a, 12

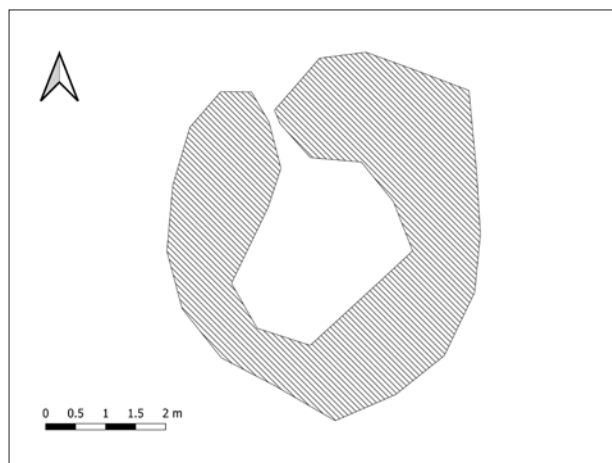
1850-634: GK-075:008 Þórarinskofi tóft útihús

“Sunnan við Svörtuklappir er Fitja-Hásteinn, Keilir um svonefndan Þórarinskofa, sem lengi stóð á kampinum skammt fyrir norðan Fitjar. Kofinn mun vera kenndur við Þórarin Pálsson, er bjó á Fitjum fyrir og fram yfir 1890,” segir í örnefnaská.

Katrín Gunnarsdóttir skráði Þórarinskofa árið 2009: “Frá bæjarstæði Fitja um 160 m í norður og um 45 m frá sjávarkambinum í austur. Kofatóftin er rétt vestan við ósleginn hluta túnsins, sem liggur með

1850-634: Þórarinskofi, horft til suðurs.

1850-634: Uppmæling af tóftinni.

sjávarkambinum í norður frá Fitjum. [...] Tóftin er mjög grasivaxin og veggir signir, [...] aðeins sést í staka steina við inngang tóftarinnar sem er í suður [sic] Vík er í tóftarvegginn í norður.” Tóftin sést enn í túni. Hún er 6,2x5,4 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Op er til norðurs. Hún er signin, veggir grónir en hér og þar glittir í grjóti.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fitjar, 1; Katrín Gunnarsdóttir 2009a, 10

1850-632: GK-075:009 heimild lending

“Oftast gekk bátur (tveggjamannafar) frá Fitjum yfir sumartímann. Var þá lent í sandinum við Nónklett og báturinn settur þar upp, en fiskurinn borinn upp á tún [011], því allt var einn ægisandur við sjóinn,” segir í örnefnaskrá.

“Lending sæmileg, en þarf að sæta sjávarföllum til að komast út og að, og er það margoft til stórra báginga.” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

Engin ummerki lendingar sjást lengur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fitjar, 2; JÁM III, 65-66

1850-660: GK-075:012 heimild hjallur

Um 1270: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þadan eigv vtskaler til hiallzins aa fitivm sionhending fram j kross [013] þann er þar er klappadur j hamrinum: fram vndann,” segir í Íslenzku fornbréfasafni II.

Ekki er vitað hvar var hjallurinn var staðsettur, líklega var hann nærri sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: DI II, 77

1850-661: GK-075:013 heimild landamerki

Um 1270: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þadan eigv vtskaler til hiallzins [012] aa fitivm sionhending fram j kross þann er þar er klappadur j hamrinum: fram vndann,” segir í Íslenzku fornbréfasafni II.

Ekki er vitað hvar þetta kennimark er staðsett, þó líklega nærri sjó enda um rekaskipti að ræða.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

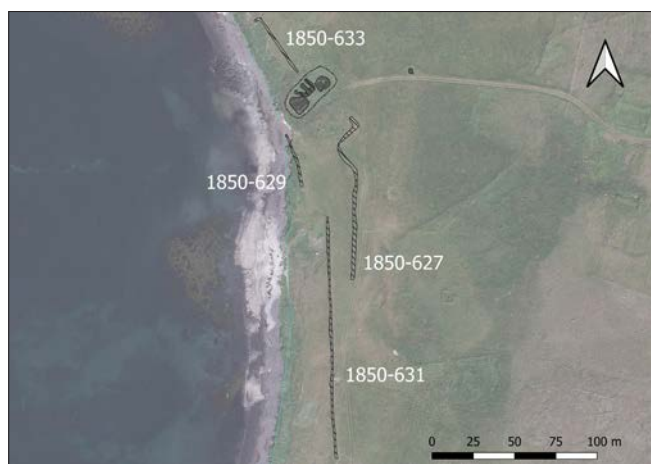
Heimildir: DI II, 77

1850-629: GK-075:014 garðlag varnargarður

Katrín Gunnarsdóttir skráði sjóvarnargarð á Fitjum árið 2009: “Um 24 m í suður frá bæjarstæði Fitja út við fjöruborðið. [...] Garðurinn er grjóthlaðinn. Hann er um 22 m langur. [...] Garðurinn hefur varið heimatúnið við Fitja [sic] fyrir sjógangi.”

Túngarður sést liggja meðfram ströndinni, hann er illa farinn vegna ágangs sjávar og hlutar hans þegar horfnir. Hann var rakinn á rúmlega 30 m kafla og myndar gleitt horn meðfram ströndinni. Það má sjá 2-3 umför af grjóti í honum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-629: Garðurinn er skammt suðvestan við bæinn.

1850-629: Horft til suðurs eftir garðinum.

Heimildir: Katrín Gunnarsdóttir 2009a, 8-9

1850-627: GK-075:015 hleðsla kálgarður

Á túnakorti frá 1919 sést kálgarður suðaustan við bæ 001. Hann er horfinn vegna sléttunar en norðausturhliðin er enn varðveitt sem hluti af yngra garðlagi sem þar er nú og nær mun lengra til suðurs. Mögulega var kálgarðurinn stækkaður til suðurs eða veggir endurnýttir sem undirhleðsla.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-627: Horft til suðurs eftir garðinum.

1850-633: Túngarðurinn, horft til norðvesturs.

1850-633: GK-075:021 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1919 sést túngarður afmarka heimatúnið til allra átta. Katrín Gunnarsdóttir skráði túngarðinn á Fitjum árið 2009 undir nokkrum númerum: “Suðurhorn garðsins er um 50 m í norður frá fjárhúsbyggingu sem er sunnan við vegslóðann heim að Fitjum. Norðvestur horn garðsins nær út að girðingu sem afmarkar svæðið. [...] Stærð garðsins á norðaustur hlið er um 70 m, suðaustur hlið um 40 m, suðvesturhlið um 50 m og vesturhlið um 50 m. Ytri mörk garðsins renna að nokkru saman við landið í kring, en veggir eru allt að 2 m breiðir á suður og vesturhlið. [...] Botn garðsins er grasivaxinn og smá þúfóttur. Innan garðsins er garður [004] sem er um 12x8 [sic] m stór. [...] Garðurinn liggur í norður frá bæjarstæði Fitja um 6-8 m fyrir ofan sjávarkambinn. [...] Garðurinn er grasivaxinn, en sést í steinshleðslu efst. [...] Lengd garðsins er um 30 m.”

Túngarðurinn sést enn, til allra átta meðfram túninu. Vesturhliðin er þó víða að brotna í sjó en ljóst er að miklar breytingar eru á heimatúninu. Túngarðurinn afmarkar m.a. mun stærra svæði en sýnt er á kortinu. Hann var rakinn á 40 m löngum kafla norðan við bæ 001, þar sést eitt umfar af grjóti.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919; Katrín Gunnarsdóttir 2009a, 23-24

1850-631: GK-075:023 garðlag vörslugarður

Katrín Gunnarsdóttir skráði undirhleðslugarð á Fitjum árið 2009: “Unirhleðslugarðurinn [sic] liggur í suður-norður eftir strandlegjunni, eftir vesturmörkum á landi Fitja, um 20 [m] frá fjöruborðinu. [...] Garðurinn er upphlaðinn [...]. Ofan í hleðsluna hafa verið settir staurar og milli þeirra vírnet og gaddavír efst.”

Garðurinn er hlðain undir girðingu og líklega ekki mjög gamall. Hann er engu að síður sýndur á sama stað og túngarður 021 að mestu og tengsl þessara garða þarf að skoða betur utan skráningarsvæðis.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Katrín Gunnarsdóttir 2009a, 27

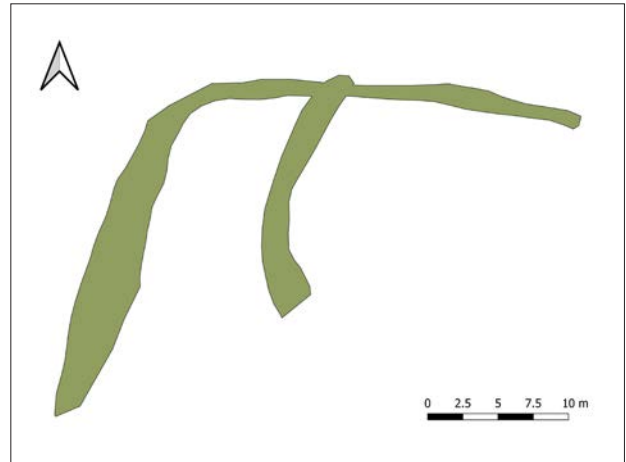
1850-631: Garðurinn. horft til SSV.

1850-630: GK-075:027 hleðsla kálgarður

Ógreinilegar hleðslur eru norðan við bæ 001, líklega eru þetta ummerki um kálgarð. Hann er 27x25 m að stærð og snýr austur-vestur. Suður- og austurhlið eru horfnar en þó mótar fyrir 1-2 hólfum. Veggir

1850-630: Kálgarðurinn, horft til norðausturs.

1850-630: Uppmæling af kálgarðinum.

eru algrónir, 1-2 m á breidd og 0,2-0,3 m á hæð. Þeir eru útflattir og sjást illa á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-804: GK-075:028 heimild þró

Samkvæmt túnakorti frá 1919 var þró innan kálgarðs 015, nærri bæ 001. Hún er horfin af yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-804: GK-075:029 heimild útihús

Samkvæmt túnakorti frá 1919 var útihús sunnarlega innan kálgarðs 015. Það er horfið af yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

GK-076 Kolbeinstaðir

1686: 16 hdr., 80 ál., konungseign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 123.

1695: 16 hdr., 80 ál., konungseign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 123.

1703: Jarðardýrleiki óviss, konungseign, með stakri ónefndri hjáleigu, skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 74-75.

1847: 16 2/3 hdr., bændaeign, skv. Jarðartali Johnsens, 87.

[Um 1270]: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þaðann eigv vtskaler til skagaflesiar: Þa eigv hafar biarnnasader. ok kolbeinstader ok kirkiubol sydv at ose þeim er fram er fra borg kirkivbols. ok j þann as er þar geingvr fram vndan aa þar j kolbeinstader fiordvng ok annann hafar biarnna stader enn halftt kirkivbol.” DI II, 77.

[Um 1270]: “Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekv millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikínga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn fimta hlvt aa kirkivbol hafar biarnnarstader ok kolbeinstader. aa kirkivbol jafnn micid hinvm badvm: enn hinn londinn halft hvort vid annat.” DI II, 78

1395: “Þessar jarder aa klauvstrid j alvfvsse. [...] Kolbeinstader. j. c.” DI III, 597. 27.1.1513: Guðlaugur Sigurðsson selur Árna ábóta og klaustrinu í Viðey “jordena alla Kolbeinstadi xxc at dyrleika er liggvr aa Rosthvalanesi j Kirkivbols kirkivsokn [...]” DI VIII, 415.

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Kolbeinstedom ij legekör. [...]” DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 142; 1549-1550, DI XII, 156; 1550, DI XII, 176; 1552, DI XII, 403-403; 1553, DI XII, 577.

1919: Á túnakorti er tvíbýli sagt vera á Kolbeinsstöðum.

Býlin Ófeigskot og Ásgarður koma fram í örnefnaskrá. Þar er tómthúsið Sléttuból einnig getið, byggt um 1900 og talið hafa farið í eyði 1916 (Ö-Kirkjuból, 8).

Jarðartitök: Jörðin á skógarítak í Almenningi í Kirkjubólslandi. Vergögn brúkuð í Hafurbjarnastaðalandi samkvæmt JÁM III, 75. Í örnefnaskrá Kirkjubóls segir að jörðin eigi einn fjórðapart af Almenningi, ásamt Kirkjubóli og Hafurbjarnarstöðum (Ö-Kirkjuból, 4).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Kolbeinsstaði, tvö býli.

1919: “Túnin mestöll slétt - af sandi. Hvítur foksandur frá sjó við flesta beina og undir túngörðum utan og innan - flög sjást líka og sandblettur, helst á Hafurbjarn.st.” Tún (Kolbeinsstaðir), 2.6 hekt., garðar 800 m².

1703: Torfrísta og stúnga ekki nema í sendinni jörðu lítt nýtandi [...]. Eldiviðartak af fjörupangi so valla við hjálpast má vegna ágangs annara manna sem frá öðrum býlum úr Garði til að sækja fyrir utan ábúandans leyfi. Fjörugrasatekja og sölvatekja nægileg til heimilisnautnar. Rekavon lítill [...]. Murukjarni enginn nema af reka, brúkast þó til að næra pening á í heyskortu [...]. Lending spillist af grjóti, sem sjávargángur ber í vörina með stórflæðum, og þarf með erfiði burt að taka, so vörin fordjarfist ekki. Túnin spillast að neðanverðu af sandi, en að ofanverðu blæs grjót upp í túnin, so að snart muni úr gánga, sje ekki því betur varðað. Engjar eru öngvar. Útigángur lítill sumar og vetur,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 75.

1850-659: GK-076:008 heimild útihús

“Sundpollur grynri. Kolbeinsstaðavarða um skúr við sjóinn á túnmörkum Kirkjubóls og Vallarhúsa. — Súlur um Flankastaði,” segir í örnefnaskrá um fiskimið.

Þessi skúr er horfinn og ekki er vitað hvar hann stóð.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Fiskimið, 1

1850-646: GK-076:021 heimild landamerki

“Vestan til á miðju Lambarifi á sléttu klöpp er mark LM, ræður þaðan fjörumarklína að norðanverðu alla leið upp á sjávarkampinn sunnanhallt við þann enda Lambarifs, er að sjávarkampinum liggur; er þar á kampinum varða með marksteini í, merktum LM [022]. Beygja svo fjörumörkin suður hákampinn suður að útnorðurhorni Hafurbjarnarstaðatúngarðs [077:022] við sjóinn. Liggja svo merkin niður fyrir sjávarkampinn norðan til í stokkmyndaða klapparvör með mark LM [023]. Þaðan að klöpp sunnanhallt á Lambarifi, er þar mark LM [024]. Þaðan sem sjónhending ræður alla leið á sjó út,” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

Ekki er vitað hvar merktu klöppin er staðsett vestan til á Lambarifi.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 3

1850-644: GK-076:022 heimild landamerki

“Vestan til á miðju Lambarifi á sléttu klöpp er mark LM [021], ræður þaðan fjörumarklína að norðanverðu alla leið upp á sjávarkampinn sunnanhallt við þann enda Lambarifs, er að sjávarkampinum liggur; er þar á kampinum varða með marksteini í, merktum LM. Beygja svo fjörumörkin suður hákampinn suður að útnorðurhorni Hafurbjarnarstaðatúngarðs [077:022] við sjóinn. Liggja svo merkin niður fyrir sjávarkampinn norðan til í stokkmyndaða klapparvör með mark LM [023]. Þaðan að klöpp sunnanhallt á Lambarifi, er þar mark LM [024]. Þaðan sem sjónhending ræður alla leið á sjó út,” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

Þessi varða er horfinn og ekki vitað með vissu hvar við sjóinn hún var staðsett.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 3

1850-668: GK-076:027 heimild lending

“Lending spillist af grjóti, sem sjávargángur ber í vörina með stórflæðum, og þarf með erfiði burt að taka, so vörin fordjarfist ekki” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

Ekki vitað hvar lendingin var staðsett á 18. öld en líklega er hún horfin eða á sama stað og aðrar lendingar í Kirkjubólshverfi.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 75

GK-077 Hafurbjarnarstaðir

1686: 29 hdr., 20 ál., konungseign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 123.

1695: 29 hdr., 20 ál., konungseign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 123.

1703: Jarðardýrleiki óviss, konungseign, með tveimur ónefndum hjáleigum (ein í eyði), skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 73.

1847: 29 1/6 hdr., bændaeign, samkvæmt Jarðartali Johnsens, 87.

[Um 1270]: Skrá um rekaskipti á Rosmhvalanesi. “Þaðann eigv vtskaler til skagaflesiar: Þa eigv hafar biarnnasader. ok kolbeinstader ok kirkiubol sydv at ose þeim er fram er fra borg kirkivbols. ok j þann as er þar geingvr fram vndan aa þar j kolbeinstader fiordvng ok annann hafar biarnna stader enn halftt kirkivbol.” DI II, 77.

[Um 1270]: “Þetta er hvalskipte rost hvelinga: at þann hval sem meire er enn xij vætter ok half vætt ok rekvr millvm æsvbergs ok keflv vikur til motz vid niardvikínga skall skiptta j nív stade. [...] Hinn fimta hlvt aa kirkivbol hafar biarnnarstader ok kolbeinstader. aa kirkivbol jafnn micid hinvm badvm: enn hinn londinn halft hvort vid annat.” DI II, 78.

1395: “Þessar jarðer aa klauvstrid j alfvssse. [...] Hafvrbiarnnarstader. iiij. c.” DI III, 597. 1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Hafferbiernestedon iij legekör. [...]” DI XII, 116. Sjá einnig Fógetareikninga 1548-1549, DI XII, 142; 1549-1550, DI XII, 156; 1550, DI XII, 176; 1552, DI XII, 402; 1553, DI XII, 577, 590.

Jarðaritök: Jörðin brúkar skóg til kolagerðar í Almennungi innan Kirkjubólsslands. Kolbeinststaðir nýta vergögn á jörðinni. Að auki nýtur heimabóndinn grasnytja af ónefndi hjáleigu (í eyði), skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 73-75. Jörðin á hluti í Almennungi innan Kirkjubólsslands, ásamt Kirkjubóli og Kolbeinsstöðum (Ö-Kirkjuból, 7).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Hafurbjarnarstaði.

1919: “Túnin mestöll slétt - af sandi. Hvítur foksandur frá sjó við flesta beina og undir túngörðum utan og innan - flög sjást líka og sandblettur, helst á Hafurbjarn.st.” Í vesturhluta á sama korti er sjávarbrot teiknað og þar segir: “[h]ér er hvorki bakki né garður til hlífðar. Sjósandur (var tjörn).” Tún (Hafurbjarnarstaðir), 5 hekt., garðar 1040 m².

1703: Torfrista og stúnga engin nema í sendinni jörðu valla nýtandi [...]. Eldiviðartak af fjöruþangi laklegt vegna ágangs og yfirtroðslu annara, sem frá öðrum jörðum tilsækja. Sölva og grasatekja nægileg [...]. Rekavon nokkur. Murukjarni fæst þar um vortíma, og kemur það peningi til næríngar í heyskorti [...]. Lendingu skemmir sjór með stórflæðum, og þarf með erfiði burtu að ryðja, ef ekki skal uppsátrið fordjarfast. Túnin spillast árlega af sandi og þurfu ábúendur margoft fólk til að kaupa, til að moka sandinn af með stórum kostnaði og erfiði. Öngvu að síður liggur þó jörðin undir skaðavon fyrir þeim sandságangi. Engjar eru öngvar. Útihagar litlir bæði vetur og sumar,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 73-74.

1850-645: GK-077:003 heimild landamerki

“[S]kýrð upp landamerki áminnztrar jarðar, og eru þau sem hér segir: Sunnan til á Lambarifi á sléttri klöpp er mark LM,” segir í örnefnaskrá Kirkjubólss.

Ekki er vitað hvar merкта klöppin er staðsett sunnan til á Lambarifi. Mögulega er um sama stað og kennimark GK-076:021 að ræða en það þarfnast frekari yfirlægu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 1-2

1850-647: GK-077:004 heimild landamerki

“Sunnan til á Lambarifi á sléttri klöpp er mark LM [003], þaðan stefna mörkin upp í nyrðri brún á stokkmyndaðri klappavör með mark LM, er liggur niður frá útnorðurhorni túngarðs jarðarinnar við sjóinn,” segir í örnefnaskrá Kirkjubólss.

Ekki er vitað hvar þetta kennimark var staðsett.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 1-2

1850-669: GK-077:008 heimild skip

“Hálf-örðugt er nú að fá nöfn og lýsingar á boðum og skerjum á þessu svæði. Þó þekkja allir Lambarif, sem er langt og allbreitt rif út í sjó norðan við Hafurbjarnarstaði, enda alþekkt fyrir skipströnd og slysfarir fyrr á tíma,” segir í örnefnaskrá.

1884: “Þann 5. apríl strandaði frönsk fiskiskúta á Lambarifi. Menn komust af 22 að tölu. Hafði verið búið að fá 500 af fiski. Selt við uppboð og hljóp yfir 200 krónur,” segir í Suðurnesjaannál, Rauðskinnu VII-VIII.

1887: “En hörmulegasta skipstjónið var það fjórða. Kom það skip með saltfarm úr Keflavík steitti og klofnaði við Lambarif, en menn höfðu allir verið drukknir. Formaðurinn komst af Jón yngri frá Krókskoti, sem sýndist verið hafa orðinn ráðvilltur. Á þessi skipi voru fimm menn, fjórir drukkuðu,” segir í Suðurnesjaannál, Rauðskinnu VII-VIII.

“1891 19. jan. Kúttur Peter strandar á Lambarifi. [...] 1892 26. apríl Skonnortan St. Denis strandar á Lambarifi. [...] 1907 13. jan. b.v. King Edward VII strandar á Lambarifi. [...] Þilskipið Peter (45 tonn) - eign Gramsverslunar - var á leið til Kaupmannahafnar með íslenskar vörur frá Dýrafirði og Stykkishólmi. Sex manna áhöfn var dönsk og bjargaðist öll. Skipið var á sæmilega aðgengilegum stað svo hæglega gekk að bjarga varningnum á land. Um borð voru 245 vöndlar af gærum, 98 kjöttunnur, 150 skippund saltfiskur. [...] Um strand franska fiskiskipsins St. Denis frá Pampoil á sömu slóðum árið eftir er fátt eitt að segja annað en að mannbjörg varð. [...] Í sömu ótíð [1907] strandaði annar togari frá Hill, King Edward II, á Lambarifi. Þar var talsverður afli um borð. Bæði skipin brotnuðu illa og fyllti vélarúm og lestir af sjó. [...] Gekk lengi að ganga frá þessu strandi. Það var ekki fyrir en í ágúst mánuði sem skrokkur King Edward var seldur vitaverðinum á Skaga fyrir rúmar 100 krónur,” segir í Við opið haf e. Ásgeir Ásgeirsson.

“Á leiðinni var m.a. gengið framhjá Lambarifi, sem sást einstaklega vel vegna þess hver lágsjávað var. [...] Á rifinu sást vel til ketils úr King Eduvard er fórst þar fyrir utan á 20. öld. Við þetta langa sker fórst einnig franski togarinn Auguste LeBlonel þann 19. ágúst [1919?],” segir á Ferlir.is.

Um 900 m NV af bæ er skipsflak merkt inn á herforingjaráðskort frá 1908.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 5; Rauðskinnu VII-VIII, 203, 229; Ásgeir Ásgeirsson, 201, 203, 205; www.ferlir.is/?id=7839; Hkort 17 Suðurnes NA

1850-653: GK-077:011 heimild landamerki

“[Þ]aðan að jarðföstum steini fyrir vestan Kvíavelli með sama marki [010], þaðan að vörðu á sjávarkampinum spölkorn fyrir sunnan hústóft [013], er á kampinum stendur; þaðan fram á Mávatanga að þar settu marki LM á klöpp [012],” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

Varðan var við sjó en er horfin, líklega vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 1-2

1850-654: GK-077:012 heimild landamerki

“[Þ]aðan að jarðföstum steini fyrir vestan Kvíavelli með sama marki [010], þaðan að vörðu [011] á sjávarkampinum spölkorn fyrir sunnan hústóft [013], er á kampinum stendur; þaðan fram á Mávatanga að þar settu marki LM á klöpp,” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

Merkta klöppin á Mávatanga er týnd er þó líklega skammt sunnan við Lambarif á móts við Hafurbjarnastaði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 1-2

1850-655: GK-077:013 heimild útihús

“[Þ]aðan að jarðföstum steini fyrir vestan Kvíavelli með sama marki [10], þaðan að vörðu [011] á sjávarkampinum spölkorn fyrir sunnan hústóft, er á kampinum stendur; þaðan fram á Mávatanga að þar settu marki LM á klöpp [012],” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

Þetta útihús er horfið og ekki vitað hvar það var staðsett.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 6

1850-648: GK-077:014 Gjaldabyrg heimild sjóbúð

“Lendingarstaður [023] var við Hafurbjarnarstaði, nyrzta bæ í hverfinu, við sjóinn, en aðeins um sumartímann. Má enn sjá til leifanna af gömlu sjávarhúsi niður undan bænum (nú húsinu); hefur það verið nefnt Gjaldabyrgi, eflaust kennt við Ingjald Tómasson, sem bjó á Kolbeinsstöðum og síðar á Hafurbjarnarstöðum á seinni hluta 19. aldar,” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

Ekki er vitað hvar þessi sjóbúð var staðsett og engin tóft sést við sjóinn vestan við bæ 001.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 6

1850-649: GK-077:015 heimild lending

“Lendingarstaður var við Hafurbjarnarstaði, nyrzta bæ í hverfinu, við sjóinn, en aðeins um sumartímann. Má enn sjá til leifanna af gömlu sjávarhúsi niður undan bænum (nú húsinu); hefur það verið nefnt Gjaldabyrgi [014],” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

Ekki er vitað hvar lendingin var í landi Hafurbjarnarstaða en hnit var tekið á líklegum stað. Engin mannvirki sjást þar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 7

1850-656: GK-077:016 heimild lending

“Enginn mun nú vita, hvar gamla vörin var í Hafurbjarnarstaðalandi. En það er víst, að brimasamt hefur ætíð verið út af Kirkjubólshverfi. Það vottar líka umsögnin um gömlu vörina, sem spilltist af grjóti í sjávangangi og sjávarflóðum,” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

“Lendingu skemmir sjór með stórflæðum, og þarf með erfiði burtu að ryðja, ef ekki skal upsátrið fordjarfast,” segir í Jarðabók Árna og Páls.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 6; JÁM III, 73

1850-650: GK-077:019 heimild uppsátur

“Lendingu skemmir sjór með stórflæðum, og þarf með erfiði burtu að ryðja, ef ekki skal upsátrið fordjarfast,” segir í Jarðabók Árna og Páls.

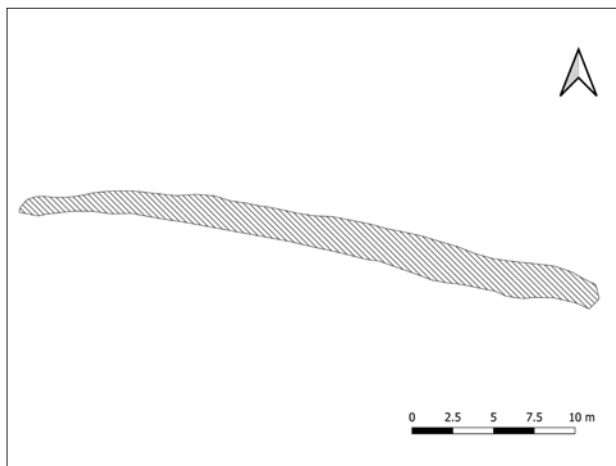
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 73

1850-651: GK-077:022 garðlag túngarður

“Beygja svo fjörumörkin suður hákampinn suður að útnorðurhorni Hafurbjarnarstaðatúngarðs við sjóinn. Liggja svo merkin niður fyrir sjávarkampinn norðan til í stokkmyndaða klapparvör með mark LM [076:023],” segir í örnefnaskrá Kirkjubóls.

Túngarður Hafurbjarnarstaða sést enn innan skráningarsvæðis, sá hluti var einungis rakinn. Líklega búið að endurbyggja túngarðinn og setja sprengigrjót til styrkingar. Túngarðurinn var rakinn á 35 m

1850-651: Uppmæling af túngarðinum.

1850-651: Horft til austurs eftir túngarðinum.

löngum kafla og snýr austur-vestur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuból, 3

GK-080 Útskálar

Staður. Getið í kirknatali Páls Jónssonar frá um 1200 - DI XII, 9.

Um 1270: Útskálar eiga viðreka milli Útskálaóss og Skagaflesjar og 4/5 milli ássins fram undan borginni hjá Kirkjubóli og hjallsins á Fitjum. Útskálar eiga einnig þriðjung í viðreka milli Kölduhamra og Miðhólms og allan viðreka frá honum suður til Mjósyndis. 'Jtem eigu vtskaler vatztokv j kroks brvnn ok halldi hvortertveggv brvnnenvm. Krokvr ok midhvs eiga tveggia skipa vpp satur j navsta holm. Jtem eiga vtskaler allar veidar sydvj j lambarif, enn krokvr ok midhvs. Enn kirkivbol ad svnnann. Enn fiskreka allan at miofa tanga. DI II, 77.

Um 1270: Útskálar eiga þann þriðja af níu hlutum allan nema 17 hverja vætt úr þeim hlut sem Presthús eiga. Útskálar eiga einnig þriðjung af fjórða hlut og sjöttung af sjötta hlut, samtals 16,01 % af hval sem er meir en 12,5 vættir og rekur milli Æsubergs og Keflavíkur - DI II, 78-79.

17.12.1340 selur Bjarni Guttormsson fjórðung í Útskálalandi 'vmm framm aull þau akurlond sem Biarni keypti til vtskaala ok ein[n] karfa met atkierum ok ollum reida ok bæti' Skálholtskirkju gegn því að staðurinn taki Hrómund son hans á æfilangan kost. Bjarni og Ingibjörg kona hans gefa einnig Pétri postula og heilögum Þorláki annan fjórðung úr Útskálalandi til æfinlegrar eignar - DI II, 734.

10.6.1370: J mote þeim iiij bæium sem vndann Vtskaala kitkiu eru tekner leggur Biorn bonde kirkjunni að Vtskalum jord er heiter j Vorum med tveimur kugilldum til æfinnligrar eignar - DI III 56-257.

Máldagar 1363, 1397 og 1575 - geta í engu um fasteign - DI III, 256-257; DI IV, 104; DI XV 639.

5.8.1560: Gísli Jónsson Skálholtsbiskup veitir sr. Jóni Loptssyni Útskála sem ævinlegt beneficium - DI XIII, 508.

1703: 9 hjáleigur: Lónshús, Akurhús, Nýibær, Móakot, Presthús, Garðhús, ónefnd heima við staðinn, Vatnagarður og Naust, auk þess tvær hjáleigur í eyði sem höfðu verið heima við staðinn. Einnig höfðu Blómsturvellir/Snorrakot lagst í eyði um 1670, og Hesthús var eyðihjáleiga sem ekki var vitað hvar hafði verið. JÁM III, 79-84.

1703: Vatnsnautn á staðurinn í Króksbrunni, en Krókur þar í mót skipsuppsátur í staðarins landi fyrir tólfæring eður smærra. JÁM III, 79.

1839: 7 hjáleigur: Lónshús, Akurhús, Nýibær, Móakot, Presthús, Garðhús og Vatnagarður en Naust hafði farið í eyði 1782 - SSGK, 160.

1919: Tún 7,5 ha., garðar 2600 m². 1703: Túnin spillast af sjóargangi, önnur í betra lagi, en önnur hættari sandi, sem sjór og vindur ber á, og af leysingavatna ágangi um vetrartímann. Engjar öngvar. Útigangur mjög lítill sumar og vetur. JÁM III, 79. 1839: Mælt er að staðarins tún hafi mikið af sér gengið, og tvívegis hafi túngarðurinn verið færður upp á túnin að norðanverðu. Núleifandi elztu menn muna eftir grastóum fremst framan í fjöru, sem sýnir, að fyrr meir hafi allt það svið verið grasi vaxið og máské tún; hefir þá sjór ekki gengið lengra en að rífi því, sem nú á brýtur fremst fram við fjörumál (þaragarð). SSGK, 160. 1839: Beitoland staðarins er lítið annað en á svonefndum Skaga, sem liggur fyrir sunnan Lambastaði, á milli Út-Garðsins og Nessins. Það var í fyrri daga fallett og grösugt sléttlendi, en nú gengur þar á mikill sandur, svo oft á vetrum sést ekki til jarðar fyrir honum; á honum gengur Út-Garðspeningurinn, og sauðfé hafnast þar vel, ef ekki er ofsett á. Á Skaganum voru fyrr meir kornakrar og sáðgerði fornanna, og má enn sjá mót til girðinganna ... - SSGK, 161

1850-641: GK-080:060 Garðskagaviti mannvirki samgöngubót

“Það var minnisverður atburður, þegar fyrsta leiðarmerkið var sett á Garðskaga. Það var árið 1847, að hlaðin var varða ... Varðan var hlaðin úr grjóti og upp úr henni stóð járnstöng. ... Gert er ráð fyrir, að varðan með grjótstöpli, sem undir hana verið hlaðinn, verði 15 álna há ... Það var svo ekki fyrr en 1884, að ljóskei var sett á vörðuna á Garðskaga og jafnframt byggt þar dálítið hús úr timbri ... Árið 1897 var svo byggður ljósviti á Garðskagatá. ... Það var ferstrend bygging úr steinsteypu, 12,5 metrar á hæð og 3,25 metrar á hverja hlið. Áfast við hann var varðhús ... Umhverfis vitann var pallur, hlaðinn úr höggnu grjóti, um 3 m á hæð. Í vitann voru sett mjög vönduð ljósatæki frá París ... Nýr viti var svo byggður árið 1944 ... En gamli vitinn hefur fengið nýju hlutverki að gegna. Þar er nú verið að koma upp fuglarannsóknarstöð,” segir í Undir Garðskagavita. “Gamli vitinn er fremst á tanni. Hann var reistur 1897. Þá var gras fyrir framan hann og náði dálítið fram á rífið, en nú er þetta alveg gróðurlaust,” segir í örnefnalýsingu. Vitinn er merktur á túnakort frá 1919. Gamli vitinn stendur enn. Hann er um 200 m norðvestan við nýja vitann frá 1944.

Vitinn stendur á hlöðnum stöpli, umluknum sjó. Steinsteyppt gagnstétt liggur að honum úr suðaustri. Í Undir Garðskagavita segir enn fremur: «Ein höfuðástæða þess, að nýr viti var reistur á Garðskagatá árið 1944, var sú að sjór hafði gengið mikið inn á landið frá því að gamli vitinn var byggður. Fyrir kom það, að ekki var hættulaust að annast vörzlu hans ... samkvæmt frásögn elztu manna, að landbrotið sé um 100 metra frá þeim stað, sem gamla Skagavarðan stóð, og eflaust hefur verið nokkuð land fyrir utan hana. Þegar grafa tók undan gamla vitanum, svo að hann virtist í hættu, var farið að steypa öldubríóta og varnarveggi í kringum hann, fyrst árið 1924 og margsinis síðan.” Engin ummkerki

1850-641: Garðskagaviti og leið 640 að honum.

við til þess að forða landbroti. Einnig var stórgrýti flutt á fjörukambinn." Gangstéttin liggur frá vita 060 til suðausturs að malbikuðu bílplaninu.

Sjór liggur að gangstéttinni að norðan og sunnan.

Girðing er við stéttina beggja vegna. Hún er um 40 m löng að bílplaninu, en virðist hafa verið lengri árið 1919. Líklegt er að malbikað hafi verið yfir suðurenda hennar.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

eldri mannvirkja en vitans frá 1897 sjást nú á Garðskagatá enda hefur sjórinn eflaust fyrir löngu étið leifar vörðunnar og timburhússins sem þar stóðu áður en vitinn var byggður. Varðan hefur samkvæmt bókinni Undir Garðskagavita staðið um 100 m norðvestan við vitann.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Undir Garðskagavita, 186-9; Ö-Garðskagi, 3; Túnakort 1919

1850-640: GK-080:061 vegur leið

"Steypt gangstétt, 1 m á br. 1/3 - 1 m á hæð og við 170 m á lengd," segir á túnakorti frá 1919, við teikningu á gangstéttinni sem liggur frá vitanum til suðaustur að bæjarstæðinu 062. Í Undir Garðskagavita segir: "Áður hafði verið steyppt göngubrú að vitanum og hefur henni verið haldið

1850-642: Garðlagið, horft til norðurs.

Heimildir: Túnakort 1919; Undir Garðskagavita, 189..

1850-642: GK-080:076 garðlag túngarður Leifar túngarðs eru í suðvesturhorni túns á Garðskaga. Garðurinn liggur með vesturhlið túnsins, um 10 m austan við veg sem liggur að vitavarðarhúsinu.

Garðlagið er í sléttu túni.

Garðlagið er alls um 100 m langt, það liggur norður-suður með vesturmörkum túns. Garðlagið er hæst um 0,6 m séð frá vestri en lækkar til beggja enda þar til það hverfur í slétt túnið. Það er um 0,5 m breitt.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

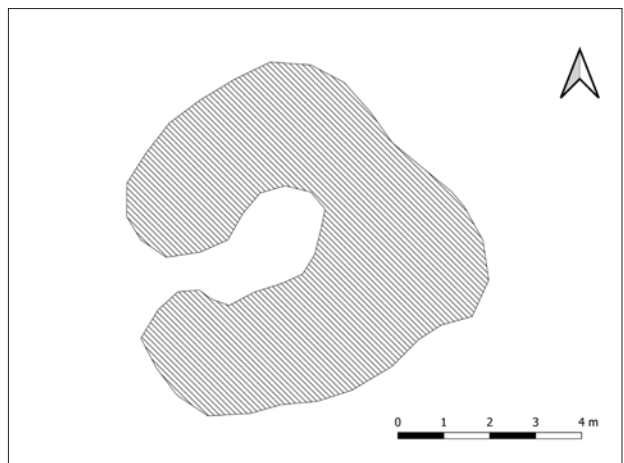
landamerki Kirkjubólshverfis. Hún er fast vestan við lækjardrag, líklega svokallaða Hrossalág en þar var vatnsból.

1850-643: GK-080:121 tóft vatnsból

Grjóthlaðin tóft er skammt norðan við

1850-643: Tóftin, horft til suðurs.

1850-643: Uppmæling af tóftinni.

Sendið gras og mikið áfok.

Tóftin er gróin en það glittir hér og þar í grjót. Veggir eru aflagaðir vegna rofs.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

GK-631 Fornleifar á fl. en 1 jörð

Fornleifar á fleiri en einni jörð í Rosmhvalaneshreppi

1850-392: GK-631:021 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá Gerðakoti (045:001) í norðátt að Smiðshúsum (044:45) og endar þar. Suðurhluti leiðarinnar er hlaðinn. Veglsóði er á sama stað og vegurinn á túnakorti. Núverandi vegur er yngri og öll ummerki um eldri leið eru horfin.

Slétt tún eru til allra átta.

Engin ummerki um leiðina sjást á yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-805: GK-631:027 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá Endagerði (068:004) í vesturátt og endar við Klöpp (070:001).

Leiðin er horfin af yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-806: GK-631:028 heimild leið

Á túnakorti frá 1919 er leið merkt sem liggur frá Nyrðri Flankastöðum (068:001) í vestur átt uns hún kemur að brunni (068:002) þar sem hún sveigir til norðurs. Leiðin endar við vör (068:005). Þegar komið er í Klapparland sameinast leiðin götu (070:010).

Leiðin er horfin af yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1919

1850-926: GK-631:035 gata leið

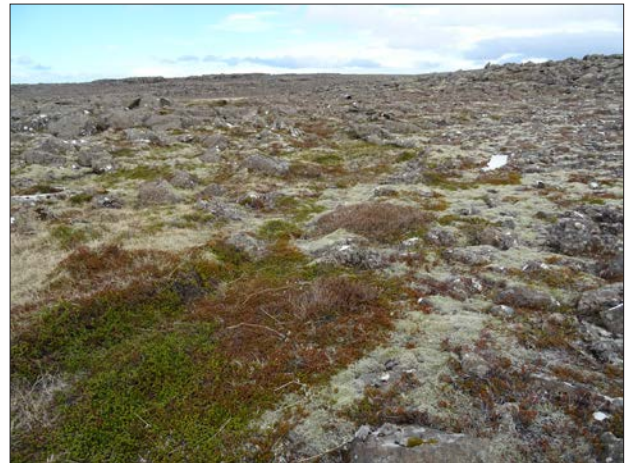
“Til er líka gamall vegur, sem aflagður er, frá Stafnesi og suður með sjó, inn fyrir Ósa og suður í Hafnir; það var gamall kaupstaðarvegur frá Bátssöndum; er hann grýttur og langur,” segir í sýslu og sóknalýsingum.

Ragnheiður Traustadóttir skráði Kaupstaðaveg árið 2000: “Við vettvangsskráningu var leiðin gengin frá Kirkjuvogi [GK-035] að Þórshöfn [GK-040:016]. Þá var hún gengin frá Gálgaklettum [GK-040:015] að Básendum [GK-040b]. Hún er á köflum frábærlega vel varðveitt. Víða meðfram götunni hafa myndast háir kantar eftir því sem grjót hefur verið tínt úr henni. Hún er tveggja hesta breið. Með leiðinni eru 10-15 vörður sem virðast fornar, en víða á Miðnesheiðinni eru nýlegar vörður.”

“Höfundur gekk þessa götu og skráði leiðina með gps mælingu frá Básendavörðu til Ósa við Hafnir. Gatan er flestöll vel varðveitt en þó er farið að sjást sumstaðar að hún er að hverfa,” segir á vefsíðunni Minjar í hættu.

Bjarni F. Einarsson skráði leið frá Básendum árið 1997: “Leiðin er niður við sjó, sunnan við verslunarstaðinn. Er hún afar falleg og greinileg, allt að 160 m löng. Hún er rofin á kafla af jarðvegsframkvæmdum á vegum flugvallarins (vatnslögn). Leiðin liggur frá girðingarmörkum og í átt að fjarskiptastöðinni, sem nú er verið að taka niður [...]”

“Norðan vogarins, þegar upp á holtið er komið,

1850-926: Horft til vesturs eftir leiðinni innan svæðis.

er Kaupstaðaleiðin [GK-631:045] rudd svo til þráðbein á drjúgum kafla. Hún var einkar falleg í kvöldsólinni. Í stað þess að fylgja leiðinni niður að tóttum sunnan við Illaklif [GK-040:167] var haldið áfram vestur yfir holtið, að kletthól, sem þar er beint framundan. Vestan undir hólnum er allnokkuð gras og í því tóttir Stafnessels [048]. [...] Á holtinu liggur hún [leiðin] einnig til suðurs, að gerði og tótt norðvestan Djúpavogs, þeim sem minnst var á áðan og eru undir Illaklifi,” segir á Ferlir.is Leiðin kemur víða innfyrir skráningarsvæðið og sést vel.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: SSGK, 84; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 49; minjarihaettu.wordpress.com/fornleifar/basendar/fornleifar/; Bjarni F. Einarsson 1997, 2-3; www.ferlir.is/?id=3799; www.ferlir.is/?id=17671

1850-930: Horft til suðurs eftir leiðinni.

1850-930: GK-631:045 Kaupstaðaleiðin gata leið

“Ein varðan stendur ein í lægð undir Bringum. henni hefur verið haldið við til langs tíma einhverra hluta vegna. Frá henni liggur vörðuð gata til norðurs, áleiðis að enda Djúpavogs. Þar gæti verið um að ræða hluta “Kaupstaðaleiðarinnar,” segir á Ferlir.is. Annars staðar á síðunni segir: “Gengið var frá Ósabotnum að Hunangshelli, en við hana er gömul þjóðsaga um finngálkn kennd. Haldið var eftir gömlu Kaupstaðaleiðinni um Draugavog og að Selhelli. [...] Norðan [Djúpa]vogarins, þegar upp á holtið er komið, er Kaupstaðaleiðin rudd svo til þráðbein á drjúgum kafla. [...] Gengið var að gamla bæjarhólnum [Gamla-Kirkjuvogi], en Kaupstaðaleiðin liggur rétt ofan við hólinn.” Á þriðja stað á Ferlir.is segir:

“Kaupstaðaleiðin er falleg vagnata á melhálsi upp af Djúpavogi, en gamla þjóðleiðin liggur sunnar, að Gamla- Kirkjuvogi.”

Ragnheiður Traustadóttir og Ómar Smári Ármannsson skráðu Stafnesveg/kaupstaðargötuna árið 2014: “Stafnesleið (kaupsstaðargatan) frá Ósabotnum um Djúpavog, framhjá Stafnesi, um Gamla Kirkjuvog og Bäsenda að Stafnesi - og áfram að Hvalsnesi (kirkjugatan).”

Leiðin kemur víða innfyrir skráningarsvæðið og sést vel.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=7587; www.ferlir.is/?id=3799; www.ferlir.is/?id=3701; Ragnheiður Traustadóttir 2014, nr. 800

1850-236: Horft til suðurs eftir leiðinni.

1850-236: GK-631:046 gata leið

“Enn önnur leið [GK-631:046], greinilega minn farin, liggur frá Djúpavogstöftunum [GK-035:158] og rétt ofan við ströðina [sic] að Gamla-Kirkjuvogi [089]. Þar á leiðinni er slétt flöt og gerði,” segir á Ferlir.is

“Annars var slóði hér suður með sjónum, og það er hérna á leiðinni, skammt fyrir utan Þórshöfn, hérna nær. Þar er svona klappabunga, sem kölluð var Hallgrímshella og þar liggur vegaslóði, sem hefur verið farinn einhverntíma, en hann er kominn undir sjó. Sjórinn gengur bara orðið yfir hann núna, en það sést fyrir því. Þegar farið er niður af þessari klappabunga, þá sést slóði, og þar er vörðubrot og það er auðséð, að þessi vegur, sem var nú farinn hérna seinna sem ég man eftir, að hann liggur mikið ofar í hrauninu heldur en þetta er. Og við þetta vörðubrot sem

þarna er, þegar farið er niður af þessari klappabunga. Þar var steinn og á honum stóð H.P.S.1628 [GK-040:096],” segir í örnefnaskrá Miðnesheiðar.

Leiðin sést koma hér og þar inn á úttekarsvæðið, allt að gamla Kirkjuvogi. Á köflum er þetta bara kindagata en einnig er einföld hleðsla sem sýnir leguna meðfram ströndinni. Vestan við býlið við Djúpavog sést leiðin klofna, nyrðri hlutinn liggur beint í gegnum hraun, 70 m frá sjónum en syrði hlutinn er alveg við sjávarmál og endar við vörðu 1850-237. Stafnvegur sést á kafla innan skráningarsvæðisins. Hann kemur hér og þar innan svæðisins á köflum. Hann afmakast af einfaldri grjótröð en erfitt var að fylgja honum á köflum. Hann fer frá ströndinni og liggur upp á hóla og niður í lægð. “Enn önnur leið, greinilega minn farin, liggur frá Djúpavogstöftunum [GK-035:158] og rétt ofan við strönina [sic] að Gamla-Kirkjuvogi [GK-040:089]. [...] Liggur veggur þess út í sjó, en land mun hafa sigið þarna verulega á umliðnum öldum (nokkra millimetra á ári skv. mælingum),” segir á Ferlir.is

Þessi leið sést hér og þar innan skráningarsvæðis en frekari skráningu þarf svo hægt sé að gera fyllilega grein fyrir henni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=3701; Ö-Miðnesheiði GS, 18

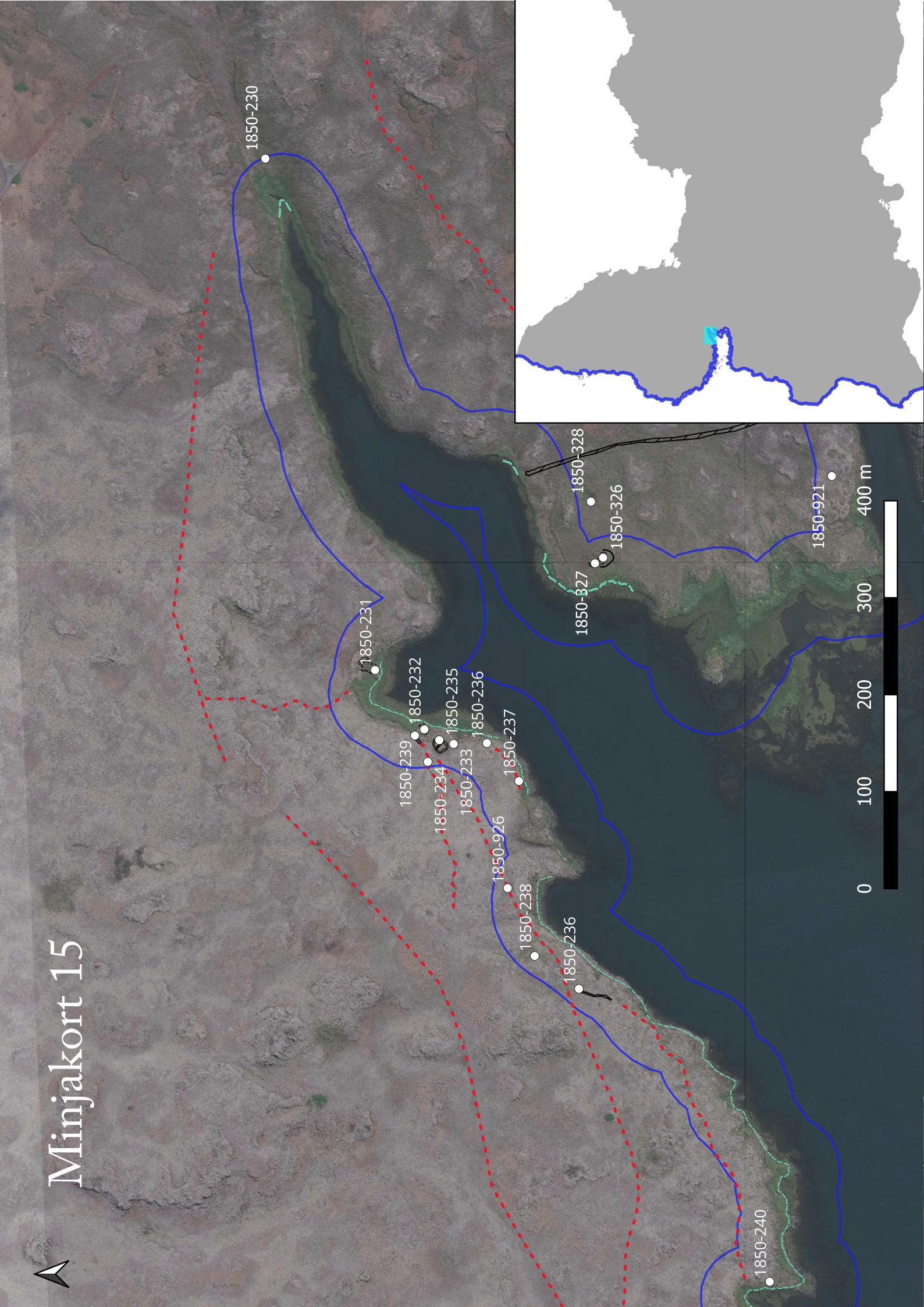
Viðauki I: Minjakort

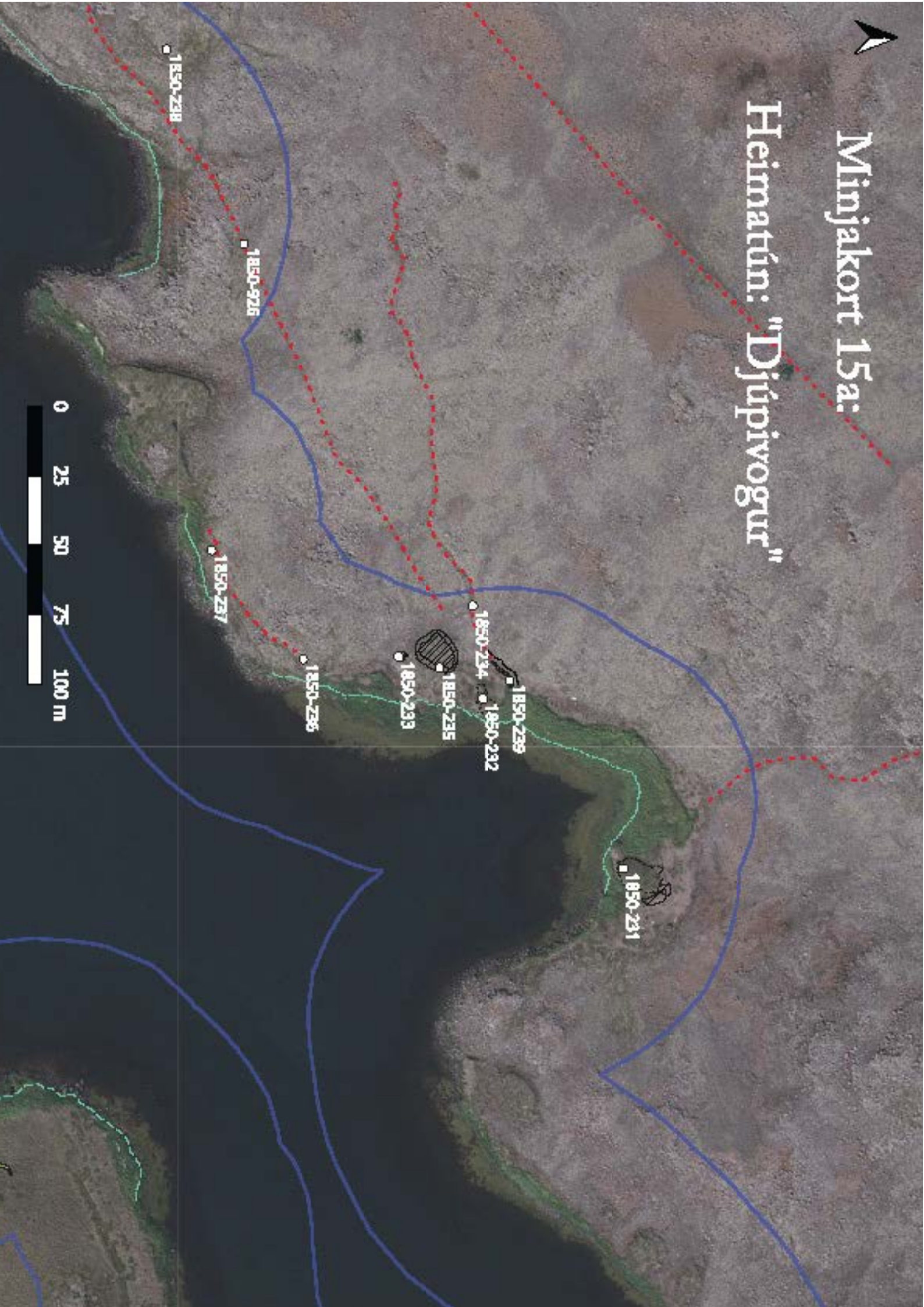
Minjakort 15

Minjakort 15a:

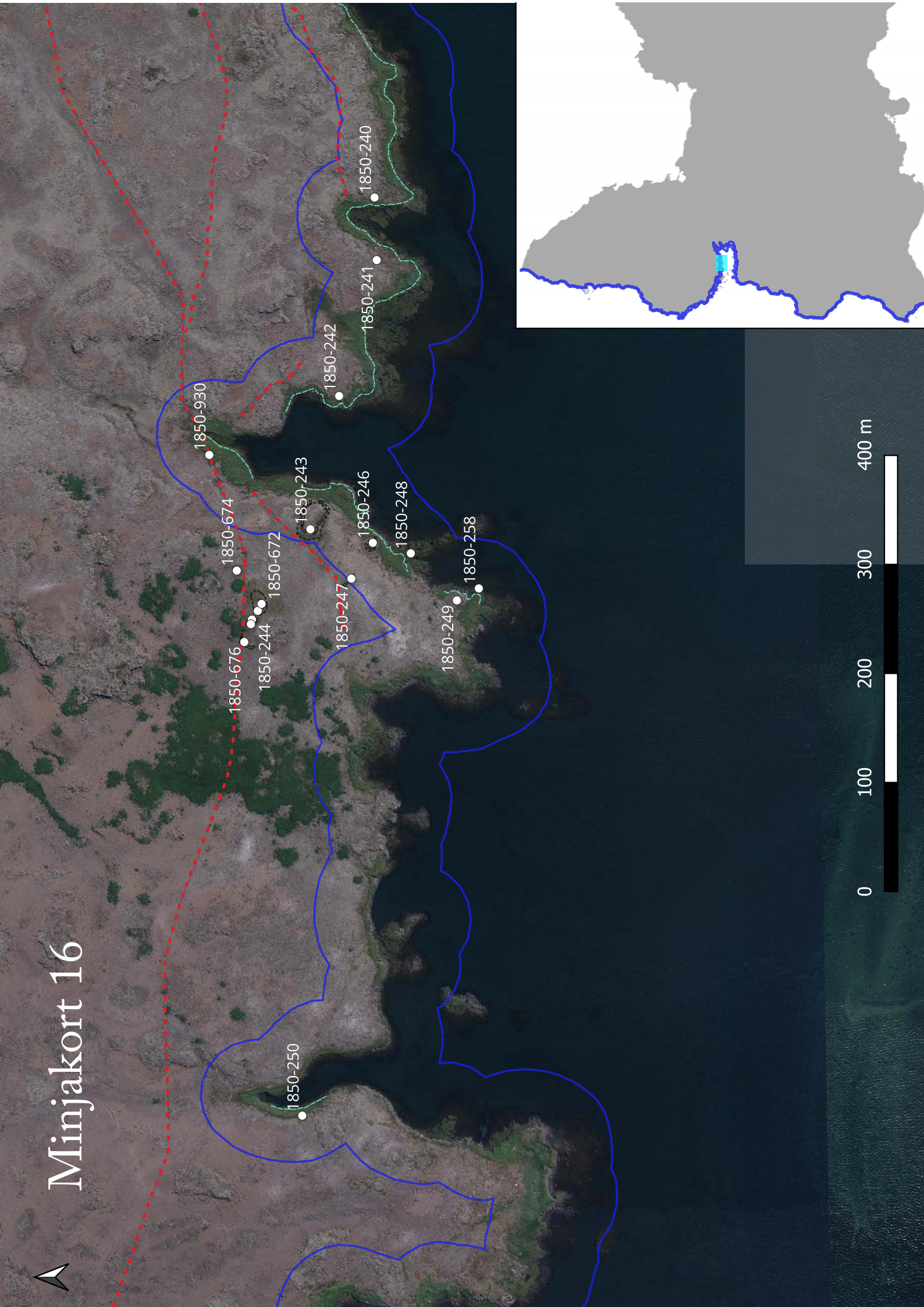
Heimátún: "Djúpivogur"

0 25 50 75 100 m

Minjakort 16

1850-258

0 25 50 75 100 m

Minjakort 16a:
Heimatún: "Gamli-Kirkjuvogur"

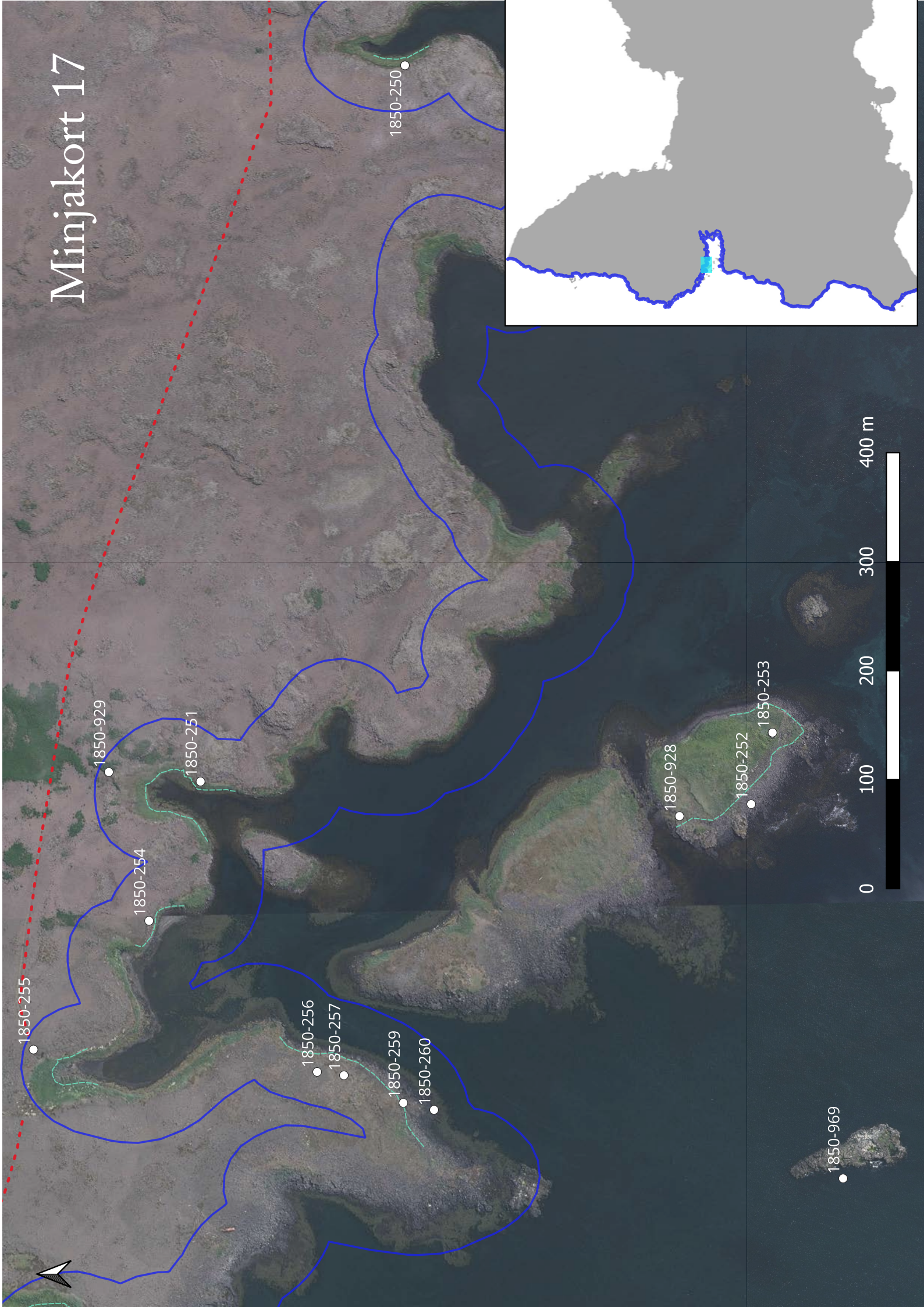
1850-676
1850-675
1850-671
1850-244
1850-672
1850-674
1850-930
1850-249
1850-258
1850-248
1850-247
1850-246
1850-243
1850-242

0 25 50 75 100 m

Minjakort 16a:
Heimatún: "Gamli-Kirkjuvogur"

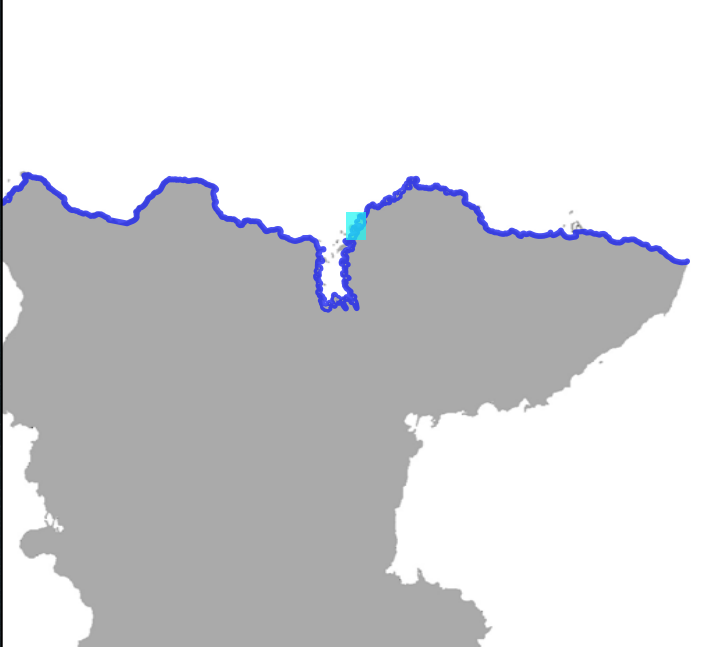
1850-676
1850-675
1850-671
1850-244
1850-672
1850-674
1850-930
1850-249
1850-258
1850-248
1850-247
1850-246
1850-243
1850-242

Minjakort 17

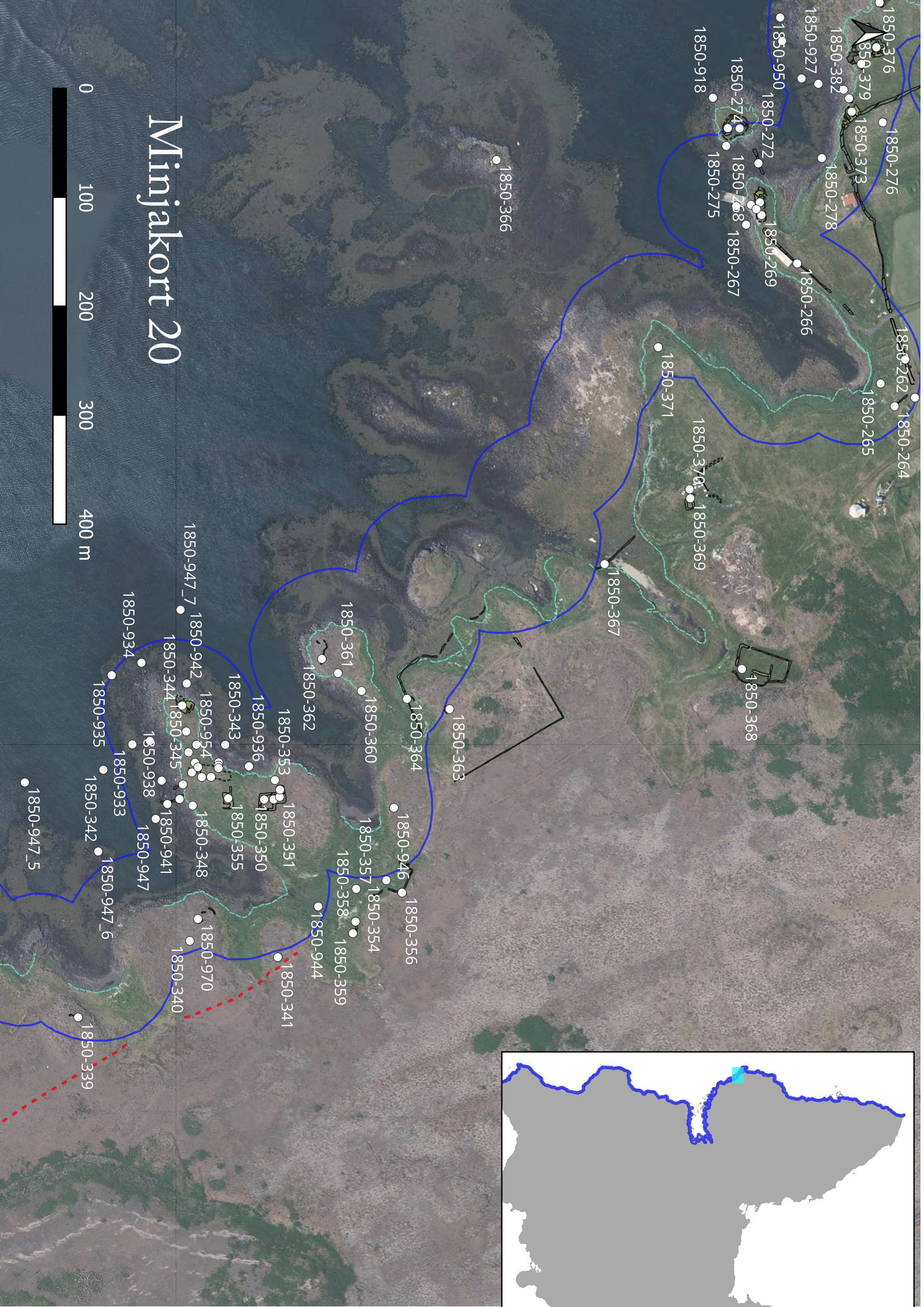

Minjakort 18

Minjakort 19

Minjakort 20a:

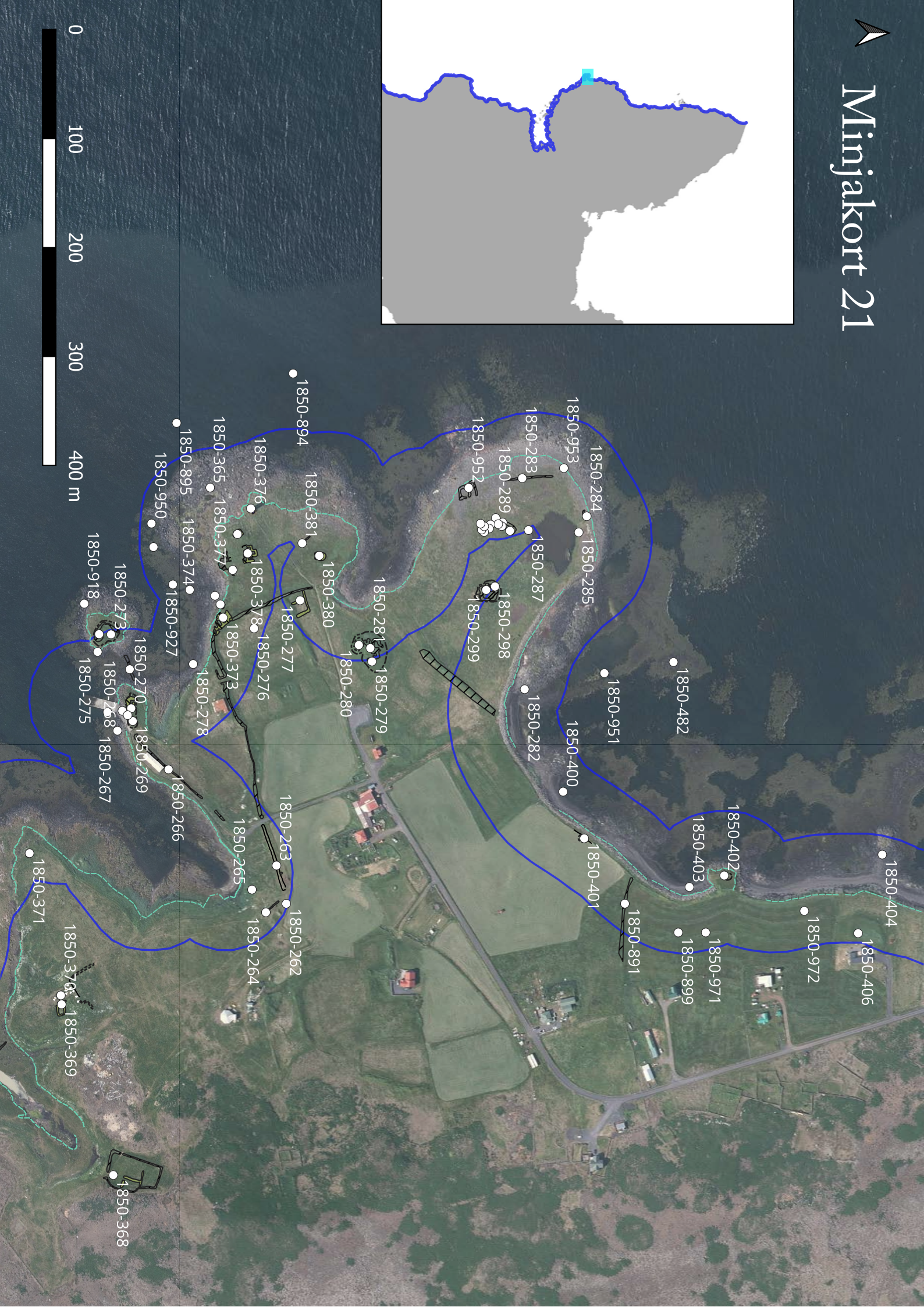
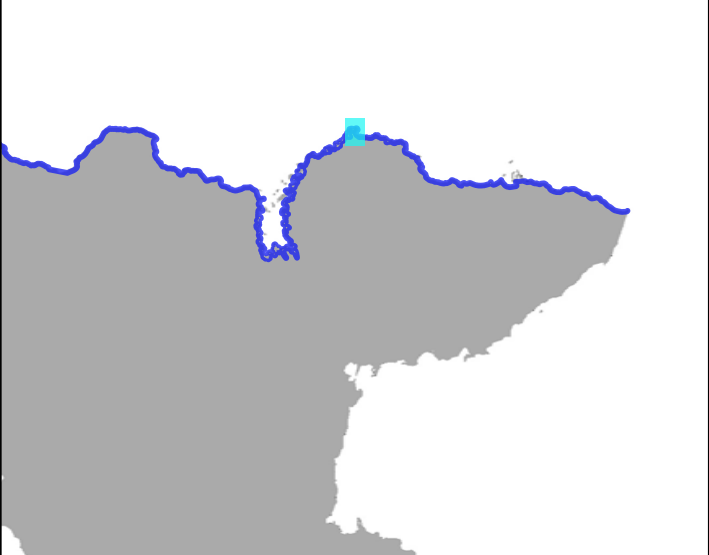
Heimatún: Básendar

- 1850-341
- 1850-340
- 1850-339
- 1850-947_6
- 1850-947_5
- 1850-947_7
- 1850-942
- 1850-934
- 1850-935
- 1850-938
- 1850-937
- 1850-933
- 1850-947
- 1850-941
- 1850-940
- 1850-959
- 1850-960
- 1850-954
- 1850-955
- 1850-936
- 1850-343
- 1850-346
- 1850-347
- 1850-345
- 1850-348
- 1850-351
- 1850-350
- 1850-353
- 1850-352
- 1850-355
- 1850-349
- 1850-354
- 1850-356
- 1850-357
- 1850-358
- 1850-359
- 1850-944
- 1850-364
- 1850-360
- 1850-361
- 1850-362

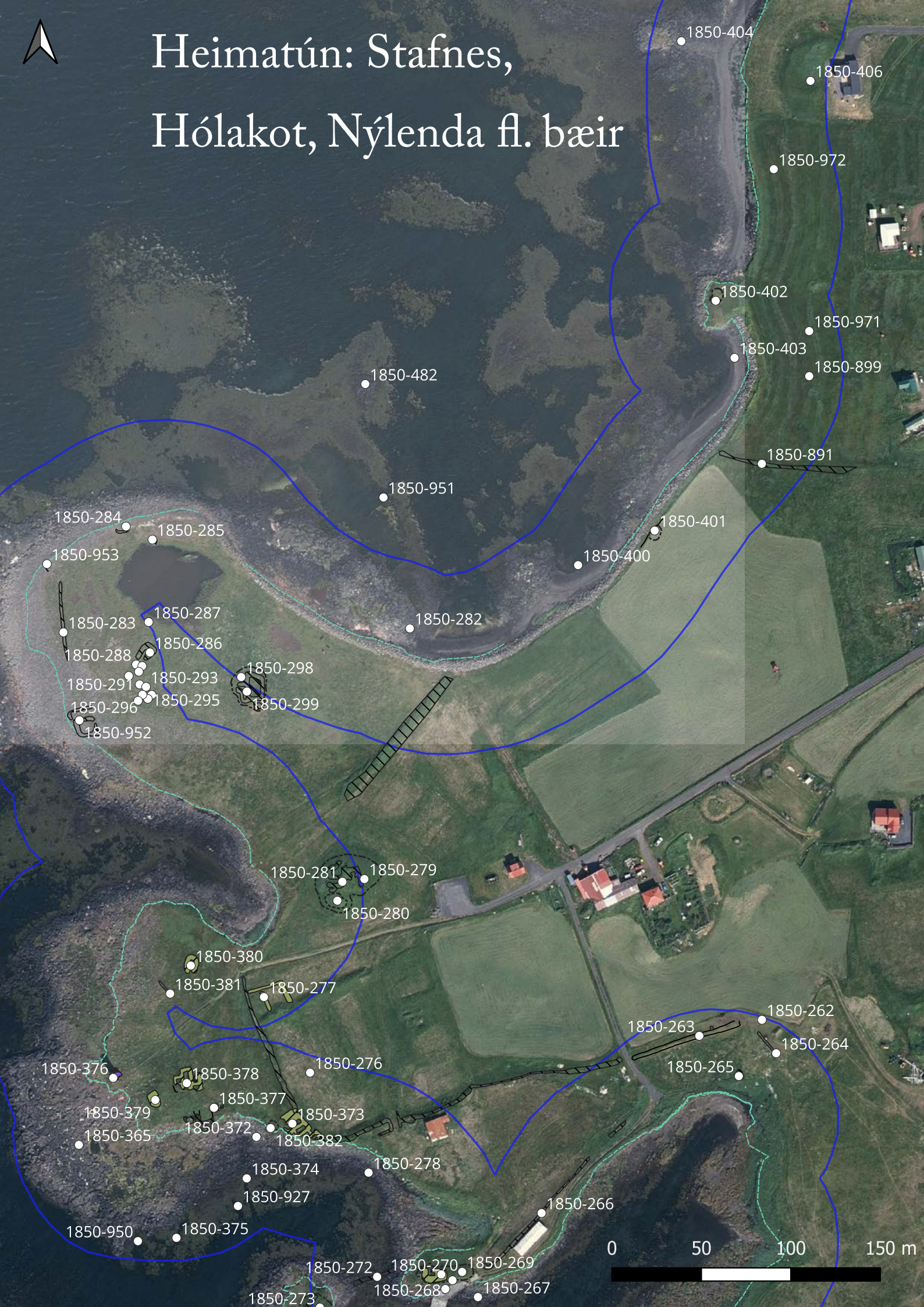
Minjakort 21

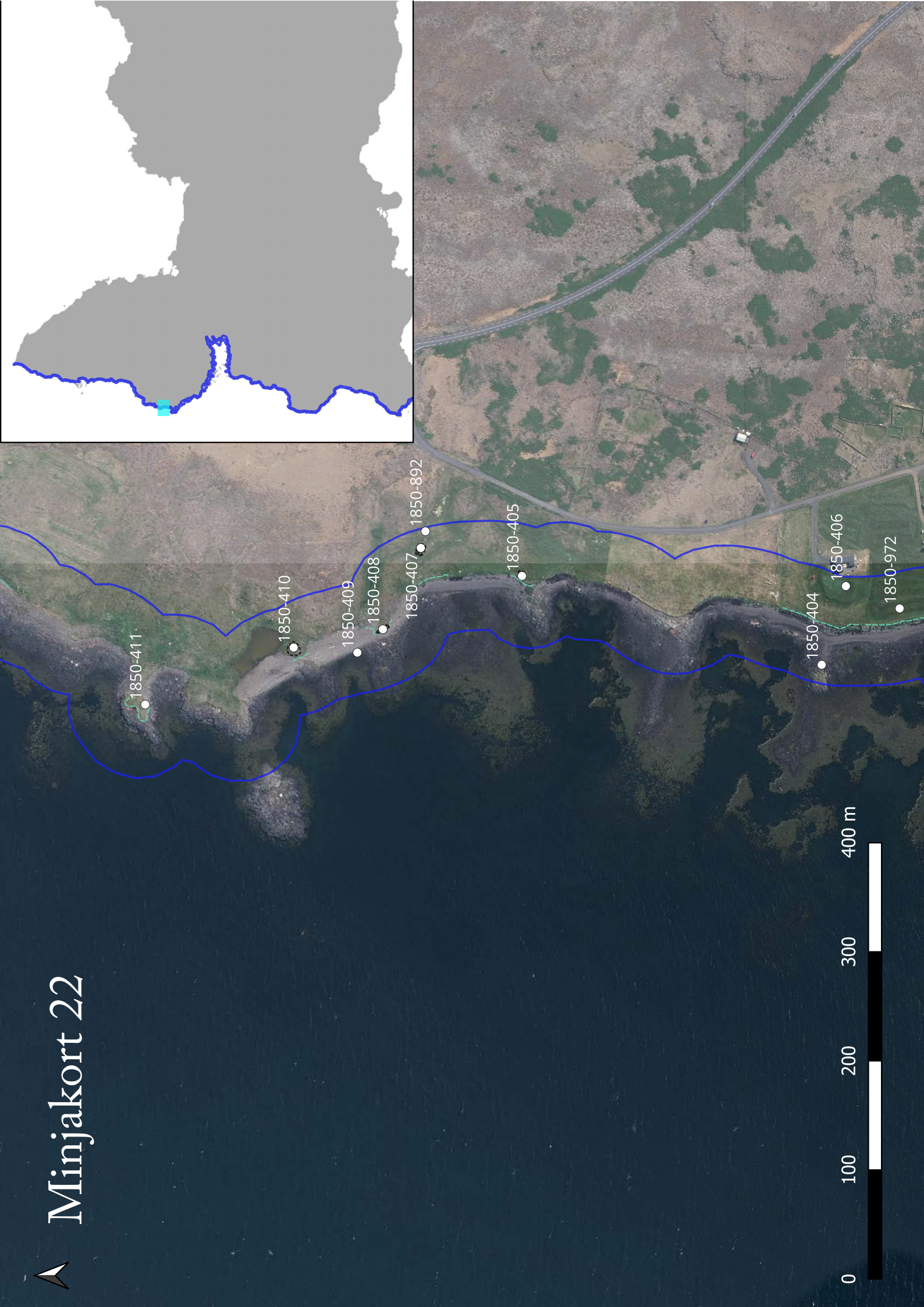

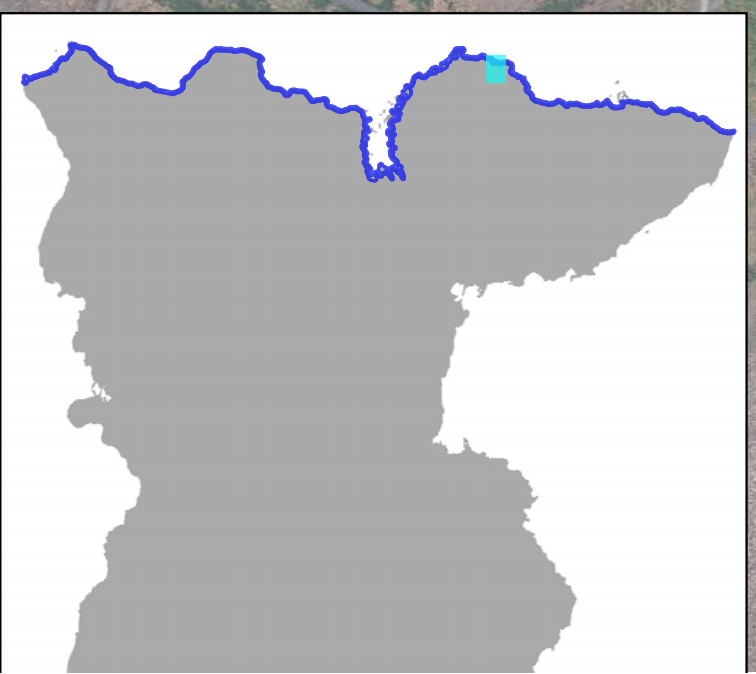
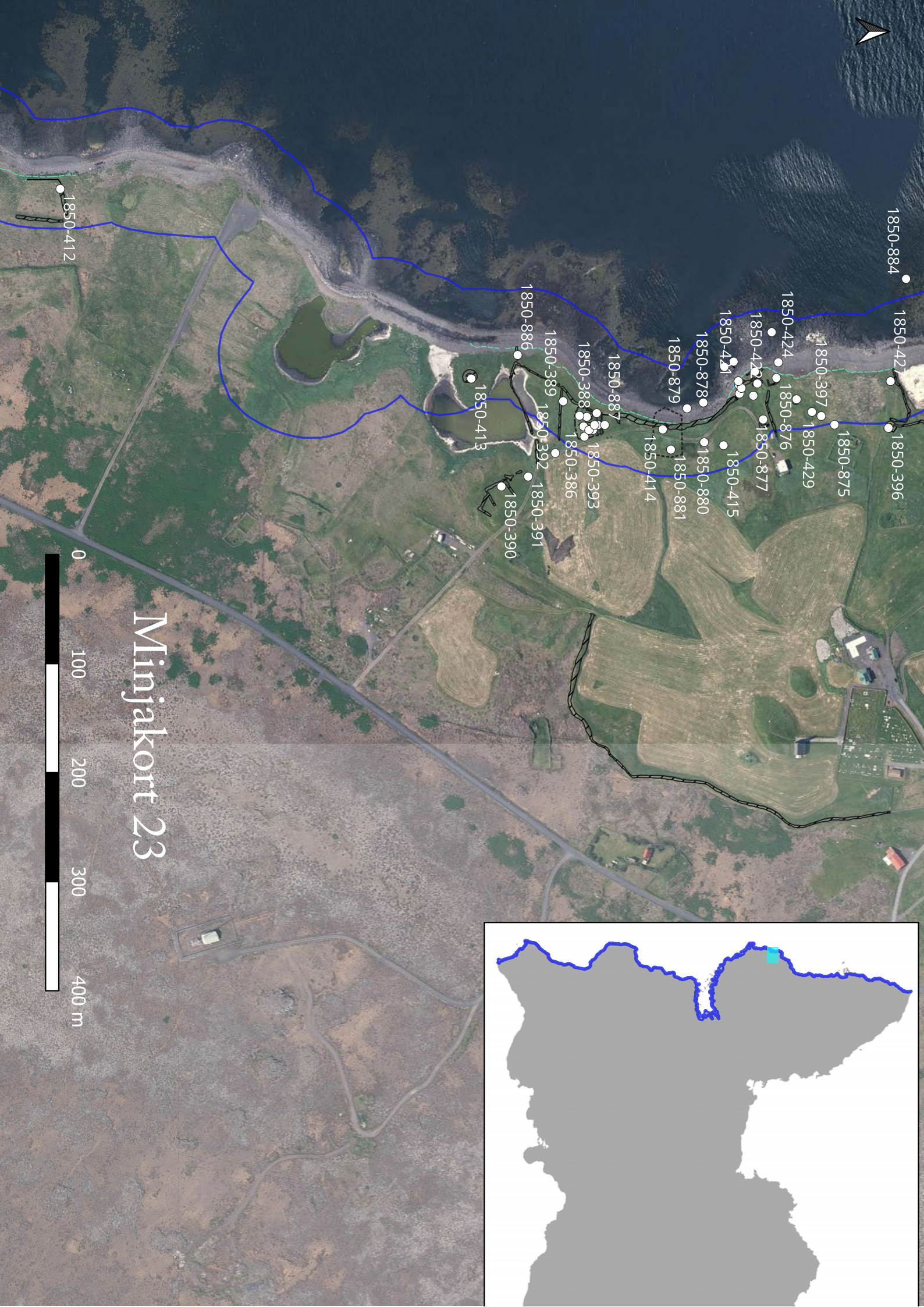
Heimatún: Stafnes, Hólakot, Nýlenda fl. bæir

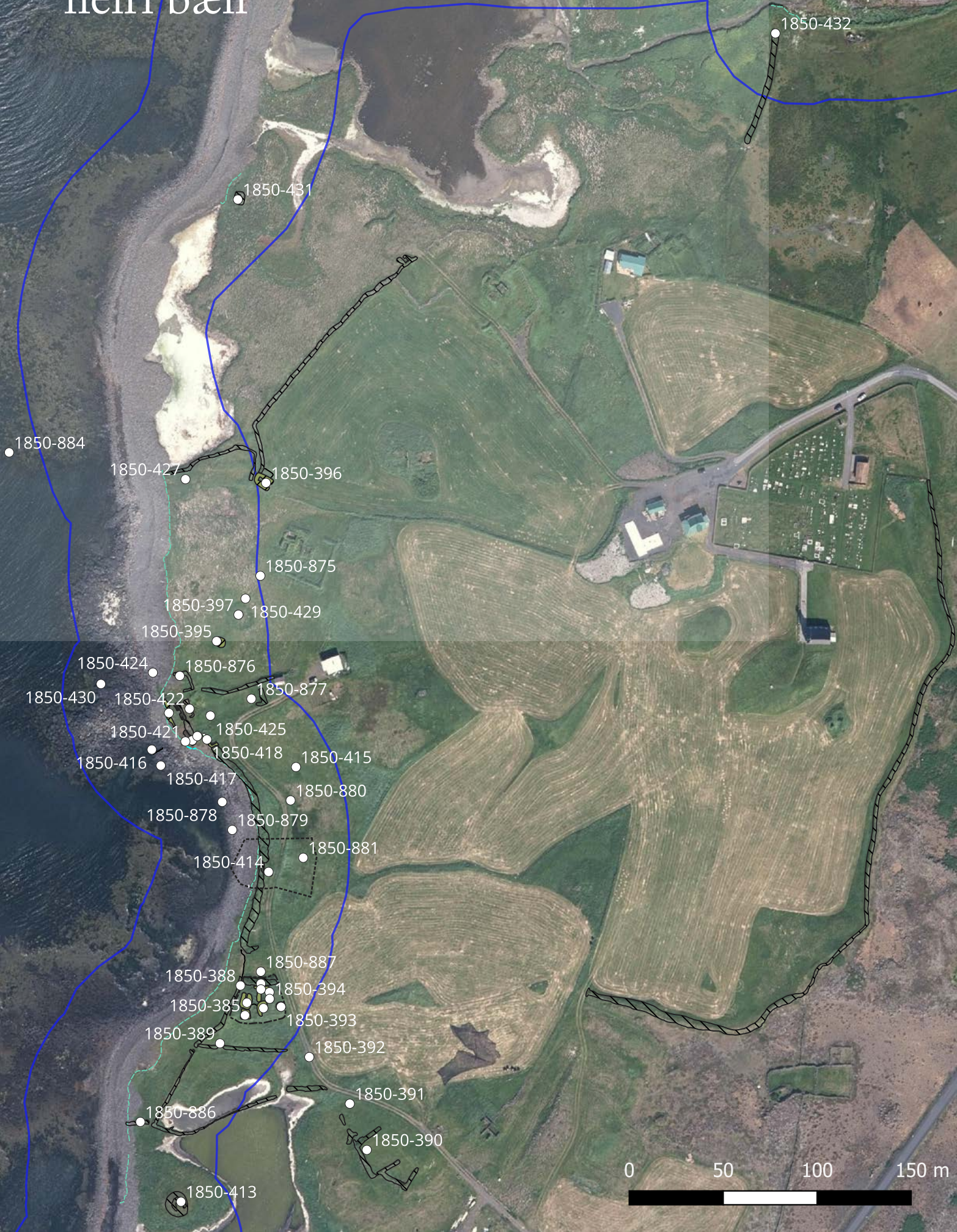
Minjakort 22

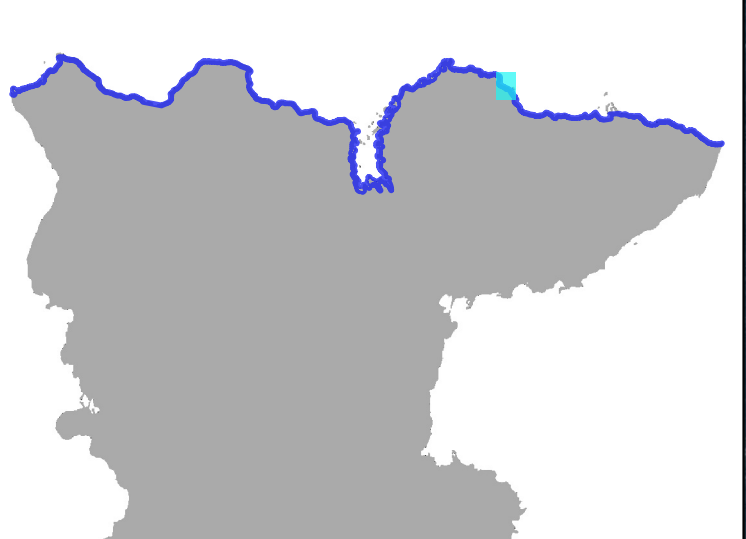

Heimatún: Hvalsnes, Gerðakot og fleiri bæir

0 50 100 150 m

Minjakort 24

1850-896

1850-431

1850-432

1850-500

1850-868

1850-399

1850-399

1850-502

1850-504

1850-869

1850-398

1850-870

1850-505

1850-399

1850-435

1850-436

1850-439

1850-440

1850-867

1850-437

1850-438

1850-445

1850-443

1850-513

1850-514

1850-515

1850-446

1850-447

1850-448

1850-433

1850-450

1850-451

1850-452

1850-453

1850-863

1850-524

1850-526

1850-522

1850-517

1850-861

1850-450

1850-451

1850-452

1850-453

1850-454

1850-455

1850-456

1850-457

1850-458

1850-459

1850-463

1850-461

1850-519

1850-520

1850-860

1850-864

1850-463

1850-461

1850-460

1850-459

1850-458

1850-457

1850-456

1850-455

1850-454

1850-453

1850-452

1850-451

1850-450

1850-448

1850-447

1850-446

1850-445

1850-444

1850-443

1850-442

1850-441

1850-440

1850-439

1850-438

1850-437

1850-436

1850-435

1850-434

0 100 200 300 400 m

Minjakort 24a:

Heimatún: Busthús og

Lönd

0 50 100 150 200 m

Minjakort 24b:

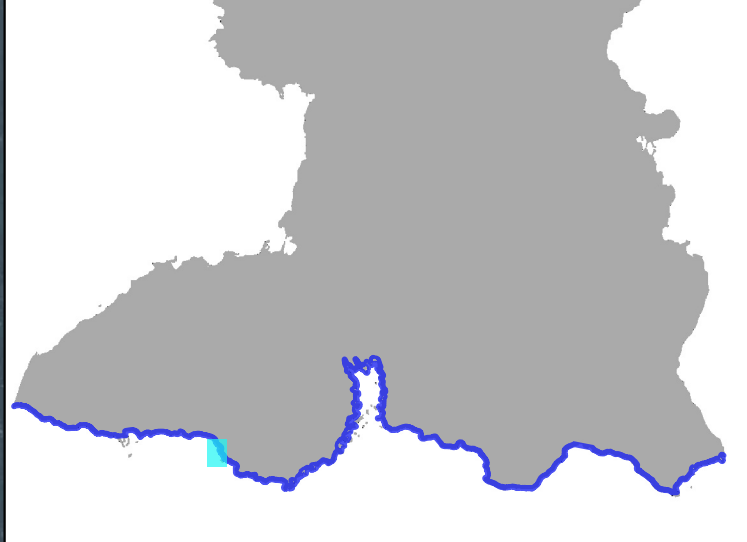

Heimatún: Másbúðir,

Nesjar og Lönd

▲ Minjakort 25

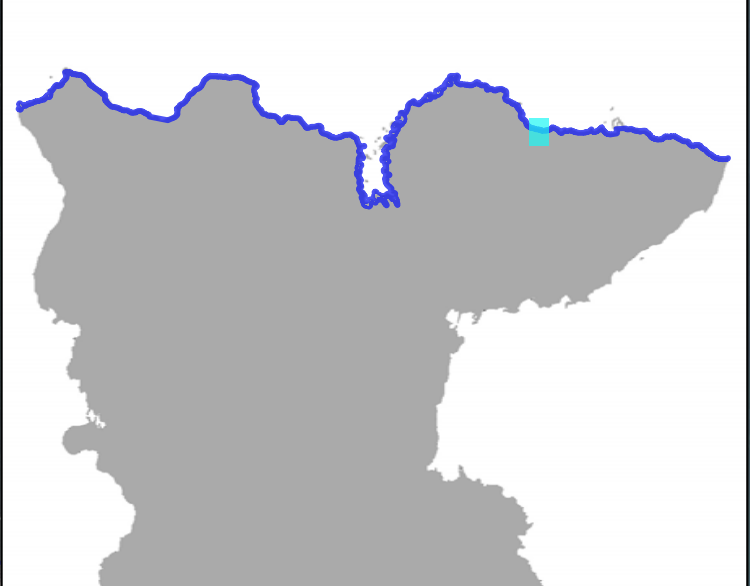

-857

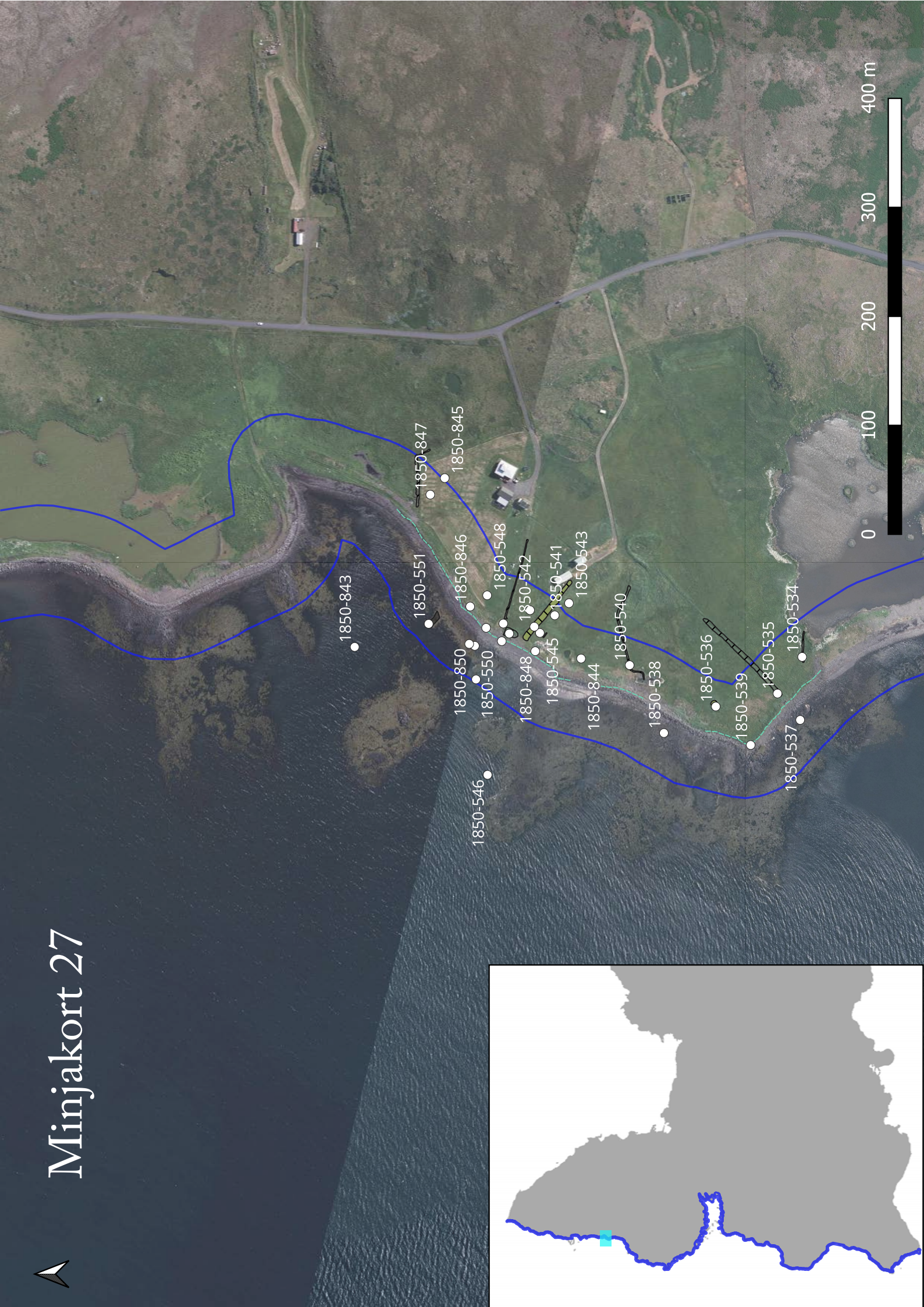
Minjakort 26

0 100 200 300 400 m

Minjakort 27

Heimatún: Fuglavík ofl. bæir

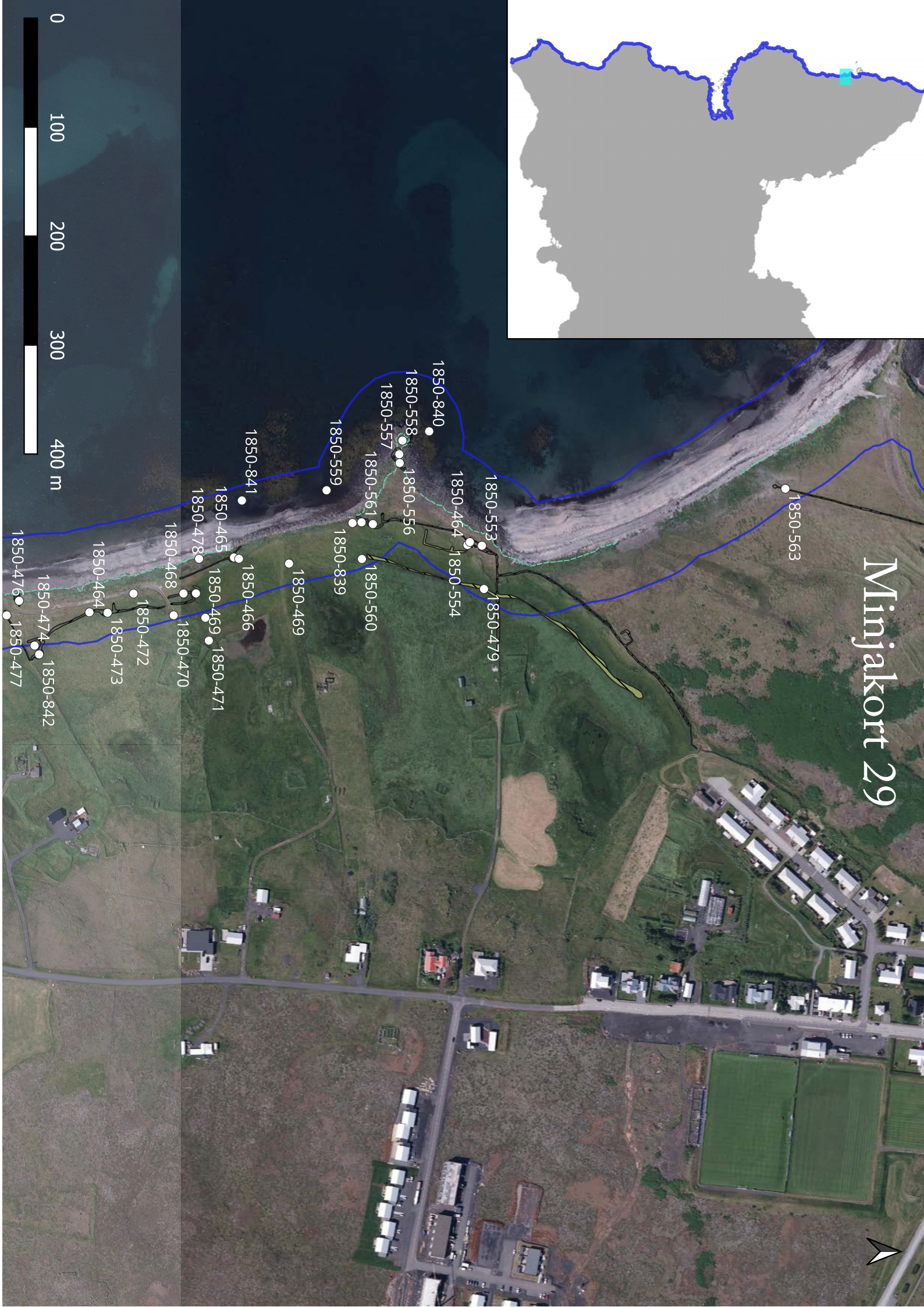
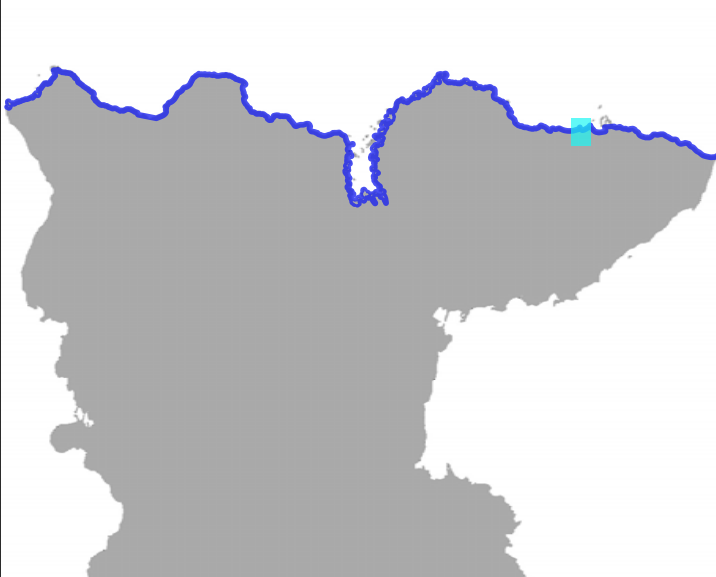

Minjakort 28

Minjakort 29

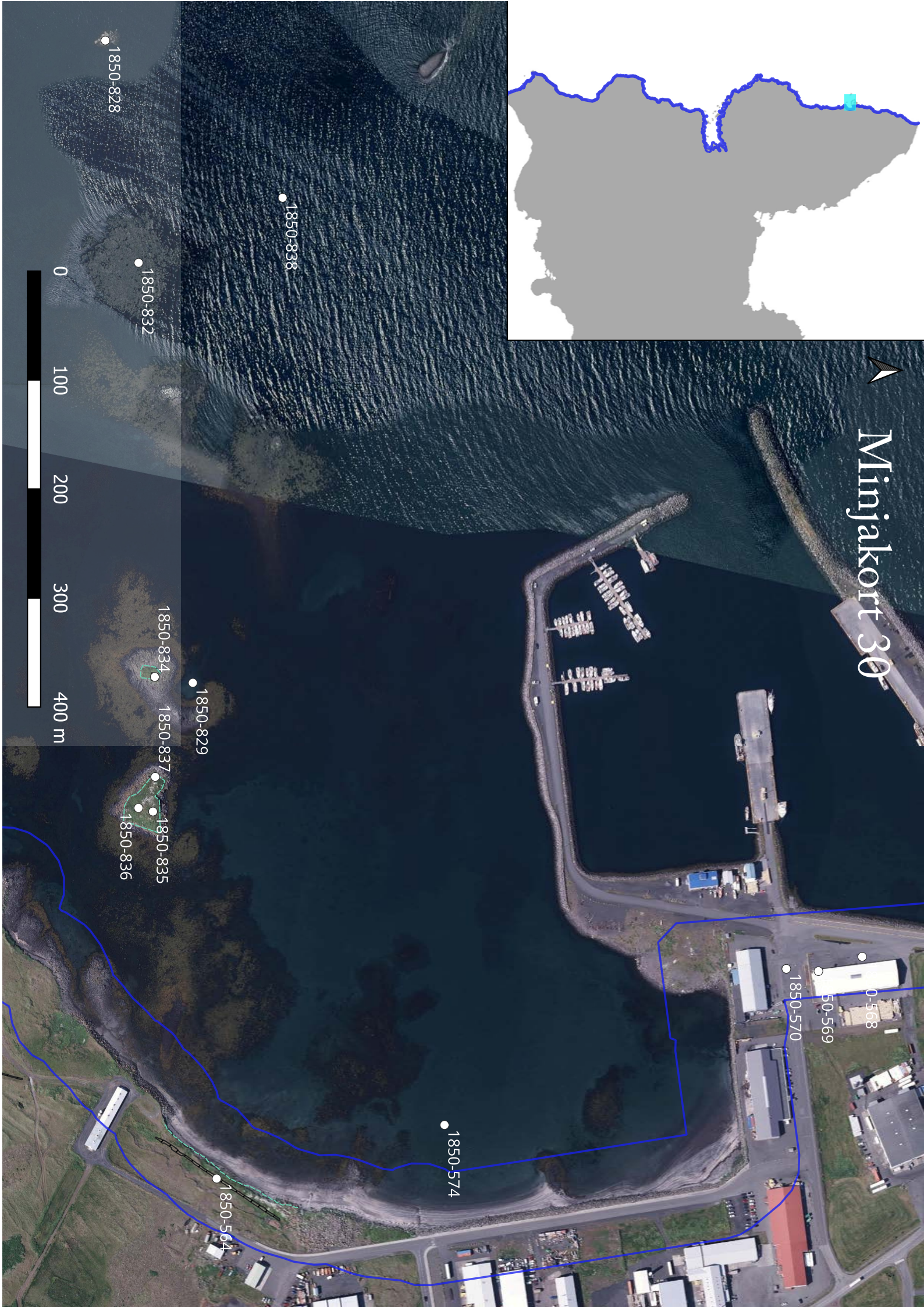
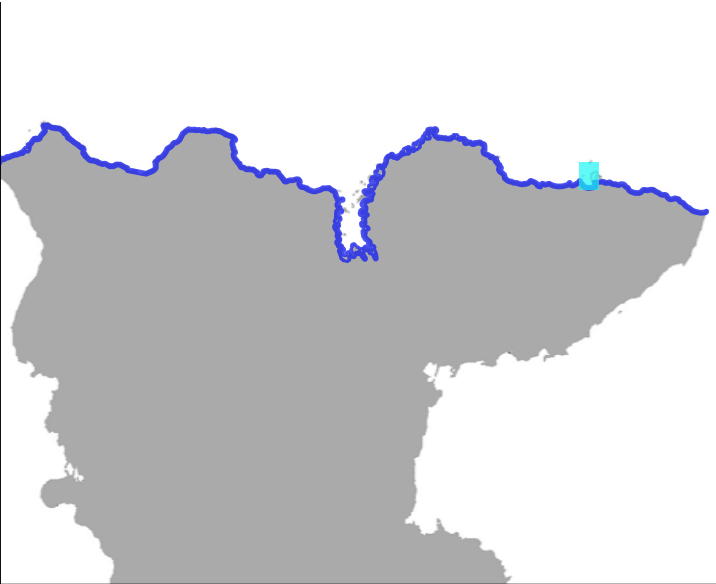

Heimatún: Bæjarsker,
Miðkot, Hólkot ofl.
bæir.

- 1850-840
- 1850-558
- 1850-557
- 1850-556
- 1850-555
- 1850-561
- 1850-839
- 1850-559
- 1850-469
- 1850-841
- 1850-465
- 1850-466
- 1850-478
- 1850-469
- 1850-471
- 1850-467
- 1850-468
- 1850-470
- 1850-472
- 1850-473
- 1850-464
- 1850-474
- 1850-842
- 1850-476
- 1850-475
- 1850-477
- 1850-553
- 1850-479
- 1850-464
- 1850-554

Minjakort 30

1850-828

1850-838

1850-832

1850-834

1850-829

1850-837

1850-836

1850-835

1850-574

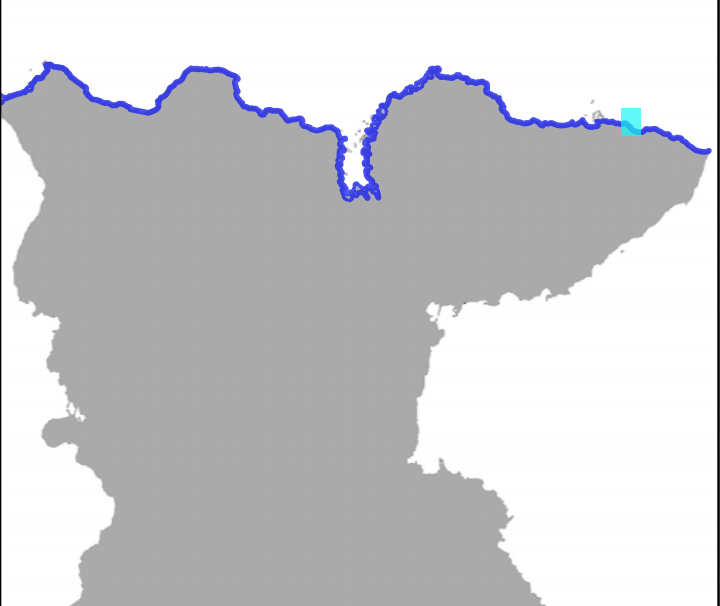
1850-564

1850-570

50-569

0-568

Minjakort 32

1850-632
1850-631

1850-622

1850-621

1850-616

1850-613

1850-618

1850-617

1850-614

1850-812

1850-637

1850-620

1850-610

1850-805

1850-609

1850-638

1850-603

1850-607

1850-806

1850-602

1850-813

1850-496

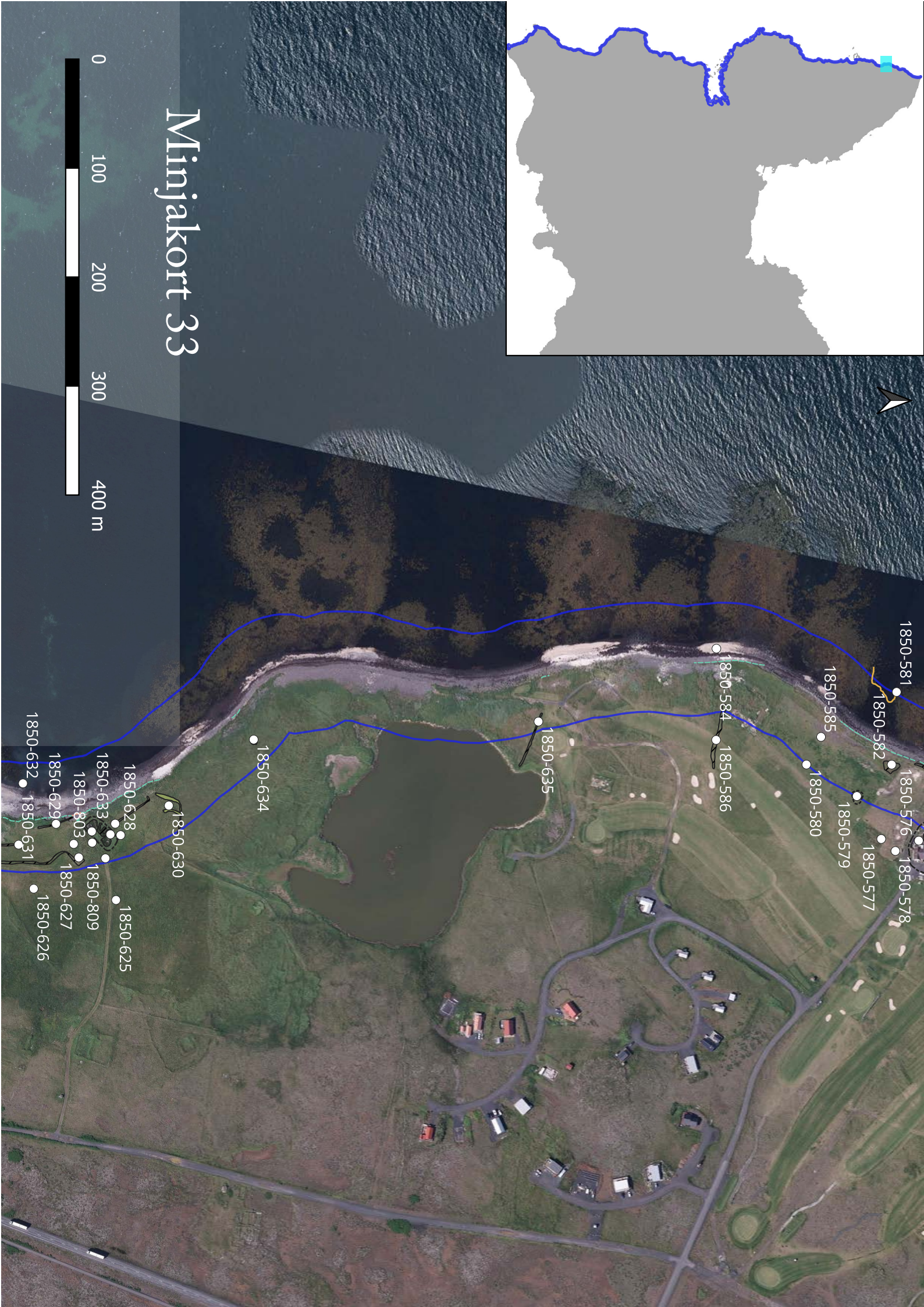
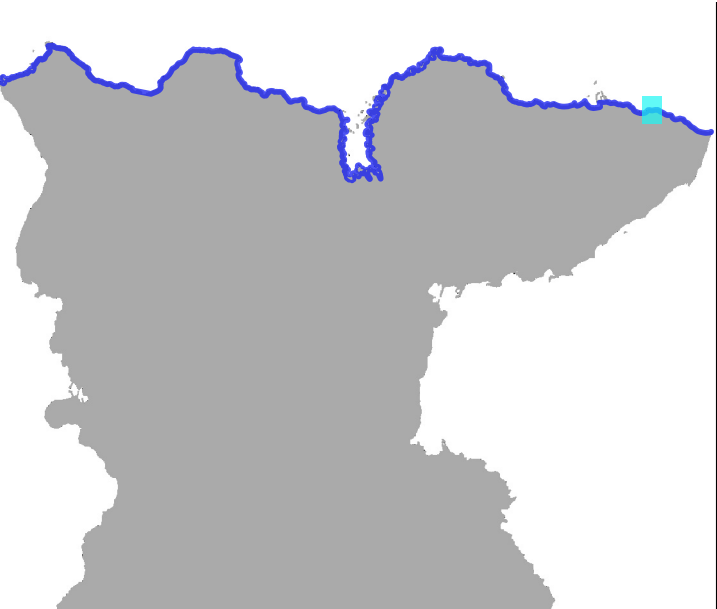
1850-601

1850-499

1850-498

Heimatún: Klöpp, Syðri-og Nyrðri- Flankastaðir

Minjakort 33

0 100 200 300 400 m

1850-581

1850-582

1850-576

1850-578

1850-577

1850-579

1850-585

1850-580

1850-584

1850-586

1850-635

1850-634

1850-630

1850-628

1850-633

1850-803

1850-629

1850-632

1850-631

1850-625

1850-809

1850-627

1850-626

1850-634

1850-630

1850-625

1850-809

1850-628

1850-633

1850-623

1850-803

1850-624

1850-804

1850-627

1850-629

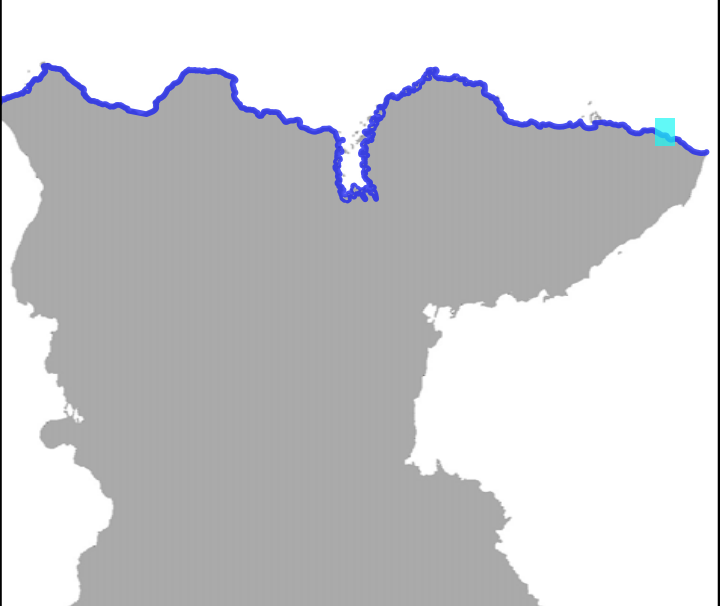
1850-626

1850-631

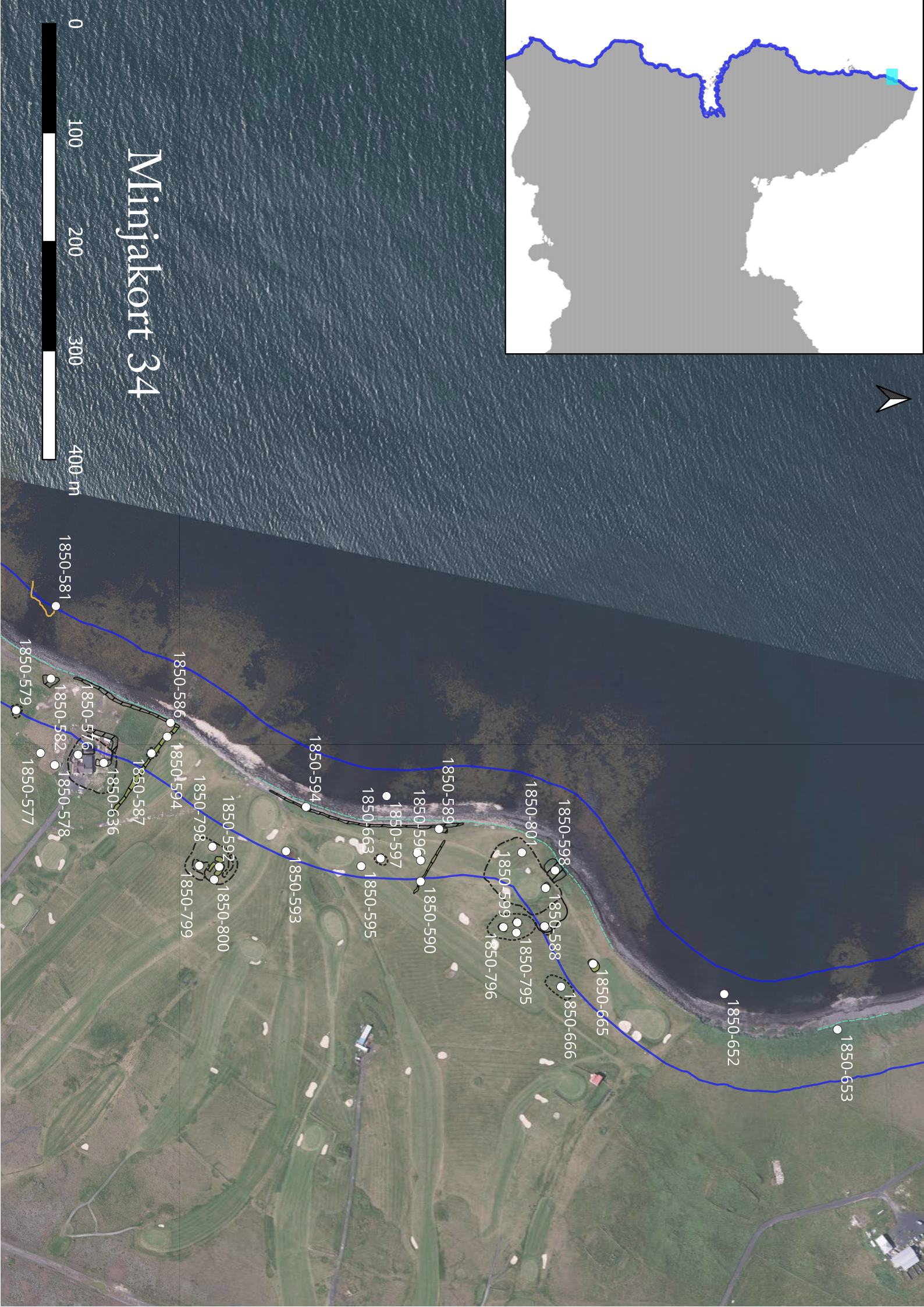
1850-632

Heimatún: Fitjar

0 50 100 150 200 m

Minjakort 34

1850-653

1850-652

1850-665

1850-598

1850-588

1850-801

1850-599

1850-795

1850-796

1850-589

1850-596

1850-597

1850-663

1850-595

1850-590

1850-594

1850-593

1850-592

1850-800

1850-798

1850-799

1850-586

1850-594

1850-587

1850-636

1850-576

1850-582

1850-578

1850-579

1850-577

1850-581

Heimatún: Þóroddsstaðir og Sandhóll

Heimatún: Kirkjuból og ofl. jarðir

Minjakort 35

Minjakort 36

Minjakort 37

